

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

διδακτορική διατριβή με θέμα:

Νέες τεχνολογίες και εγκληματολογικές προσεγγίσεις:

Το δικαίωμα της αντιγραφής και αναπαραγωγής στο διαδίκτυο

ΓΑΒΑΛΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή: Γρηγόρης Λάζος Επ. Καθ.

Μαγγανάς Αντώνης Καθ.

Φαρσεδάκης Ιάκωβος Ομ. Καθ.

ΙΟΥΝΙΟΣ 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	4
Εισαγωγή.....	6
1. Η θεωρητική αφετηρία ή η εγκληματολογική θεώρηση του ζητήματος.....	11
1.1. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας στην κριτική προσέγγιση (εγκλήματα ισχυρών)	15
1.2. Το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού στην πληροφορική τεχνολογία	20
2. Ιστορική αναδρομή του διαδικτύου	26
2.1. Τεχνολογική διάσταση	28
2.2. Κοινωνική διάσταση	37
2.3. Εμπορική διάσταση	41
3. Ιστορική αναδρομή στην έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας.....	45
3.1. Η έννοια της ιδιοκτησίας στο Δίκαιο	45
3.2. Η πνευματική ιδιοκτησία στο Δίκαιο	47
3.3. Το συνέδριο της Βέρνης και οι πρώτοι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία στις ΗΠΑ	51
4. Η σύγχρονη νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία	58
4.1. Οι βασικές διατάξεις των νομών για την πνευματική ιδιοκτησία στο διαδίκτυο στις ΗΠΑ, την Μ. Βρετανία και την Ελλάδα	58
4.2. Η άδεια χρήσης.....	67
4.3. Η δίκαιη χρήση (Fair Use).....	70
5. Η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων στην πληροφορική τεχνολογία	81
5.1. Ιστορική αναδρομή στην πειρατεία και την ηλεκτρονική πειρατεία	81
5.2. Είδη ηλεκτρονικής πειρατείας	86
5.3. Αντικείμενα της ηλεκτρονικής πειρατείας	91
5.3.1. Ηλεκτρονική πειρατεία στην μουσική βιομηχανία και την βιομηχανία του θεάματος.....	97

5.3.2.	Ηλεκτρονική πειρατεία λογισμικού.....	114
6.	Το διαδίκτυο ως μέσο για την ηλεκτρονική πειρατεία.....	126
6.1.	Η εξέλιξη της πειρατείας στο διαδίκτυο: το NAPSTER, το KaZaA και τα BitTorrents	126
6.2.	Οι θέσεις των εταιρειών για την πειρατεία στο διαδίκτυο	131
6.3.	Μεγέθη πειρατείας και η καταπολέμησή της.....	135
6.4.	Το προφίλ και οι θέσεις των πειρατών	140
6.5.	Η αρχιτεκτονική του διαδικτύου	147
7.	Λογισμικό	156
7.1.	Εισαγωγή	156
7.2.	Ελεύθερο λογισμικό.....	160
7.2.1.	Η θεώρηση της κοινοκτησίας	161
7.2.2.	Η θεώρηση της διάστρωσης.....	165
7.3.	Ιστορική αναδρομή	169
7.4.	Βασικές θέσεις του ελεύθερου λογισμικού	178
7.4.1.	Η λογική της πνευματική ιδιοκτησίας: προστασία του εμπορεύματος ή της γνώσης;	179
7.4.2.	Ο ορισμός, οι συνθήκες και οι άδειες χρήσης του ελεύθερου λογισμικού.....	187
7.5.	Το μέγεθος του ελεύθερου λογισμικού.....	196
8.	Σύνοψη συμπεράσματα	204
	Βιβλιογραφία.....	213

Στον Απόστολο,

που δυστυχώς έφυγε πριν τελειώσει η διατριβή αλλά,
ευτυχώς, φρόντισε να επιστρέψει με την ολοκλήρωσή της...

Πρόλογος

Οι προσβολές της πνευματικής ιδιοκτησίας, και ειδικότερα το ζήτημα του δικαιώματος της αντιγραφής και αναπαραγωγής, αποτελούν ένα εξαιρετικά δύστροπο ζήτημα για ένα μη νομικό και διη για ένα κοινωνιολόγο. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της πληροφορικής και ειδικότερα του διαδικτύου. Στην διαχείριση του συγκεκριμένου ζητήματος χρειάστηκα πολλές φορές τη βοήθεια ανθρώπων που παρόλο το φόρτο εργασίας τους όχι μόνο δεν μου την αρνήθηκαν, αλλά πρόθυμα και συχνά με προσωπικό κόστος, μου την προσέφεραν. Γι' αυτό το λόγο οφείλω να δημοσιοποιήσω και να απευθύνω τις ακόλουθες ευχαριστίες.

Καταρχήν, στον επίκουρο καθηγητή Γρηγόρη Λάζο, ο οποίος αποτέλεσε έμπνευση και κίνητρο για την ενασχόλησή μου με την κοινωνιολογία, την εγκληματολογία και τις νέες τεχνολογίες. Η διδασκαλεία του, δεκαπέντε χρόνια τώρα, αποτελεί την βασική επιρροή στην επιστημονικής μου κατάρτισης. Μεγάλο μέρος της διατριβής οφείλεται στην εμπιστοσύνη που μου έδειξε και μου δείχνει. Ελπίζω να φάνηκα αντάξιος των προσδοκιών του.

Στον καθηγητή Εγκληματολογίας Αντώνη Μαγγανά, ο οποίος μου απέδειξε μέσα από τη διδασκαλεία του, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, ότι η νομική επιστήμη αποτελεί αναγκαίο αλλά και ευχάριστο γνωστικό αντικείμενο για ένα κοινωνιολόγο. Ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να μετατρέπει ένα τόσο στριφνό ζήτημα – νομική - σε γνώση τον καθιστά στα μάτια μου μεγάλο δάσκαλο.

Στον ομότιμο καθηγητή Εγκληματολογίας Ιάκωβο Φαρσεδάκη, ο οποίος μοιράστηκε μαζί μου, τις πολύτιμες εγκληματολογικές του γνώσεις χωρίς τις οποίες η ολοκλήρωση της διδακτορικής διατριβής θα ήταν αδύνατη.

Στην Ξένια Βαρβαρέσου, γιατί οι αρετές της βελτίωναν τις αδυναμίες μου. Ήταν η πρώτη που διάβασε το «χειρόγραφο» και μάλιστα σε μια περίοδο κρίσιμη και για τους δυο μας. Οι παρατηρήσεις της αποδείχτηκαν καίριες και άρα χρήσιμες. Όσο για την κρίση ... την περάσαμε και γίναμε σοφότεροι και πιο ερωτευμένοι.

Στον Πλάτωνα Τήνιο, επίκουρο καθηγητή, για το χρόνο που μου διέθεσε και την εμπιστοσύνη και τη στήριξη που μου έδειξε. Η προθυμία του με γεμίζει υπευθυνότητα.

Στον Τάκη Αρτελάρη, χωρίς τον οποίο θα υπήρχε μεγάλο πρόβλημα στην πρόσβαση πρωτογενούς υλικού και πηγών. Εκτός όμως από το ομόλογο βιβλιοθήκης είναι, πάνω απ' όλα, πραγματικός φίλος. Η ανιδιοτέλειά του με υποχρεώνει. Ανυπομονώ για την επόμενη συνεργασία μας.

Στους Άγγελο Μπιμπίκα, σύμβουλο πληροφορικής, και Σπύρο Γκατζούνα, πληροφορικό, για την πολύτιμη συνεργασία αλλά και τις συμβουλές όσον αφορά στην πληροφορική και το ελεύθερο λογισμικό. Μπορεί πια να μην επικοινωνούν μεταξύ τους, όμως διαμέσου μου, αντάλλαξαν επιχειρήματα που έκαναν εμένα σοφότερο και τη διατριβή πληρέστερη.

Τέλος, αλλά όχι έσχατος, στον Γιώργο Παπαδούδη. Ήταν καλύτερος από ότι είναι. Ακόμα όμως και έτσι βρίσκεται πολύ μπροστά σε σχέση με την πλειονότητα. Το ζήτημα ήταν αρχικά δικό του. Όμως κατέληξε σε μένα και είμαι βέβαιος ότι δεν τον απογοήτευσα.

Παρόλη τη βοήθεια όλων των παραπάνω, μια βοήθεια καθοριστική χωρίς την οποία η σύνταξη της διατριβής θα ήταν, ουσιαστικά και τυπικά, αδύνατη, οι απόψεις που εκφράζονται, και τυχόν λάθη και παραλείψεις, βαρύνουν αποκλειστικά και μόνο εμένα, ως επιστήμονα και υποψήφιο διδάκτορα.

Εισαγωγή

Η διαλεκτική του νόμου και των νέων ανακαλύψεων παρουσίαζε ανέκαθεν ιδιαίτερο εγκληματολογικό ενδιαφέρον. Το κύριο συστατικό αυτού του ενδιαφέροντος αποτελεί η διαλεκτική σύγκρουση μεταξύ του παλιού και του νέου, του κατεστημένου και του καινοτόμου. Η σύγκρουση μπορεί να έχει πολλά και διαφορετικά αποτελέσματα από την ολοκληρωτική εξαφάνιση του νέου έως την ολοκληρωτική του επικράτηση. Είναι αυτό το εύρος αποτελεσμάτων που προκαλεί το εγκληματολογικό ενδιαφέρον, ειδικά όταν η εγκληματολογία εκκινεί από κοινωνιολογική οπτική σε αντίθεση με την εκκίνηση από νομική οπτική. Και αυτό γιατί «το δίκαιο σαν μορφή δεν υπάρχει μόνο στο κεφάλι και τις θεωρίες των ειδικών-νομομαθών έχει παράλληλα μια ιστορία πραγματική, που δεν εκδηλώνεται σαν εννοιολογικό σύστημα, αλλά σαν ιδιαίτερο σύστημα σχέσεων»¹.

Οι τεχνολογικές ανακαλύψεις προκαλούν τον Δίκαιο και τους νόμους του σε μεγαλύτερο βαθμό από ποτέ². Έχουν περάσει πάνω από εβδομήντα χρόνια από την πρώτη προσπάθεια για τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή. Έχουν περάσει πάνω από τριακόσια χρόνια από τη δημιουργία των πρώτων νόμων για την πνευματική ιδιοκτησία. Η σχέση των δύο φαινομένων, της πληροφορικής τεχνολογίας και της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι πιο επίκαιρη αλλά και κρίσιμη, από ποτέ³.

Η παρούσα διατριβή επιχειρεί τη εγκληματολογική προσέγγιση⁴ ενός μέρους αυτής της σχέσης. Του μέρους που σχετίζεται με το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή στο διαδίκτυο. Και επειδή όπως ακριβώς για την μελέτη της αγοράς, δηλαδή της ανταλλαγής των εμπορευμάτων, δεν εξετάζεται η βούληση των εμπορευμάτων για να ανταλλαχθούν, αλλά η βούληση των εμπορευματοκατόχων για

¹ Πασουκάνις Εβγκένι, Μαρξισμός και Δίκαιο, Οδυσσέας, Αθήνα, 1977, σελ. 53

² Υπολογίζεται ότι σε κάθε έτος τεχνολογικής εξέλιξης αντιστοιχούν επτά έτη νομοθετικής παρέμβασης. Λίλιαν Μήτρου, Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα, 1999, σελ. 43. Αυτή η διαφορά προκαλεί και το *Ψηφιακό Χάσμα* για το οποίο μιλάει ο Γκρίτζαλης. Γκρίτζαλης, Δημήτρης Α., Αυτονομία και πολιτική ανυπακοή στον κυβερνοχώρο, Παπασωτηρίου, Αθήνα, 2004, σελ. 58

³ James Boyle, "A Politics of Intellectual Property: Environmentalism for the Net?" *Duke Law Journal* τ.47, 1997, σελ. 87.

⁴ Βασικός ρόλος και σκοπός της εγκληματολογίας είναι η συμβολή της στον μετριασμό της κοινωνικής αντίδρασης στο έγκλημα ως αποκίνουσα συμπεριφορά, και ο τοπικός των παραγόντων που συντελούν στο έγκλημα και την αλλοτρίωση του ατόμου. Τότε μεγιστοποιείται η δυνατότητα να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα κοινωνικού σχεδιασμού. Γιάννης Πανούσης, Θεμελιώδη ζητήματα της εγκληματολογίας, Σάκκουλας, Αθήνα, 1987, σελ. 229

ανταλλαγή, έτσι για την μελέτη της σχέσης του διαδικτύου με την πνευματική ιδιοκτησία πρέπει να εξεταστεί η σχέση των ατόμων ή των ομάδων που τα απαρτίζουν καθώς και τα συμφέροντα τα οποία υπηρετούν ή εξυπηρετούν.

Η διατριβή δεν θα επεκταθεί σε όλο το εύρος της σχέσης της πληροφορικής τεχνολογίας και της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανάλυση που ακολουθεί θα δώσει μεγαλύτερη έμφαση σε μία διάσταση της πληροφορικής τεχνολογίας, το διαδίκτυο, και σε μία διάσταση της πνευματικής ιδιοκτησίας, το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή⁵. Οι λόγοι για αυτόν τον περιορισμό έχουν να κάνουν με την ευκαιρία που παρουσιάστηκε για να γίνει εντατική ανάλυση, αλλά και στο γεγονός πως ο συσχετισμός των δύο επιλεγμένων πεδίων, παρουσιάζει, ιστορικά, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον⁶.

Για το λόγο αυτό η δομή της παρουσίασης ακολουθεί την εξής σειρά:

Στο **πρώτο κεφάλαιο** γίνεται η παρουσίαση της εγκληματολογική θεωρίας που αποτελεί την βασική αφετηριακή εγκληματολογική θέση της διατριβής. Σε αυτήν, καταρχήν, εντοπίζεται η απουσία μιας αμιγούς κριτικής εγκληματολογικής θεώρησης πάνω στο πληροφορικό έγκλημα γενικά αλλά και ειδικά στα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτό υποχρεώνει τη διατριβή να επιλέξει από θεωρητικά παραδείγματα που ενώ δεν εμφανίζουν καμιά άμεση σύνδεση με την πληροφορική εντούτοις το επίπεδο γενίκευσης που κινούνται επιτρέπουν την αναγωγή σε αυτή. Τα θεωρητικά παραδείγματα που επέλεξε η διατριβή είναι δύο και αφορούν στα εγκλήματα των ισχυρών όπως τα θεωρεί ο Box και στο ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού όπως το θεωρεί ο Young. Τα μεθοδολογικά εργαλεία του 'φιλελεύθερου επιστημονισμού' και της 'ριζοσπαστικής στοχαστικότητας' που δημιουργεί ο Box δίνουν τη δυνατότητα να ετοιμαστεί το πεδίο δράσης του συγκεκριμένου εγκλήματος, προσβολή του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή, καθώς και στους τρόπους

⁵ Βέβαια, ο τρόπος με τον οποίο δομείται η πνευματική ιδιοκτησία στις εθνικές νομοθεσίες αλλά και τις διεθνείς οδηγίες παρουσιάζει επικαλύψεις. Υπό αυτή την έννοια, τίγονται και ζητήματα που σχετίζονται με άλλες μορφές πνευματικής ιδιοκτησίας. Περισσότερα στο Viva R. Moffat, *Mutant Copyrights and Backdoor Patents: The Problem of Overlapping Intellectual Property Protection*, Berkeley Technology Law Journal, Fall 2004, Volume 19, Issue 4, και Dan L. Burk *Intellectual property and cyberinfrastructure*, First Monday, Volume 12, Number 6 — 4 June 2007, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1870/1753>

⁶ Virginia Brown Keyder, *From Information to Property and Back Again*, Information & Communications Technology Law, Vol. 14, No. 3, October 2005

αντιμετώπισής του. Όμοια η ανάπτυξη του κοινωνικού αποκλεισμού που προκάλεσε η μετάβαση από την μοντέρνα στην μεταμοντέρνα κοινωνία, όπως την διατυπώνει ο Young, εξηγεί την αυστηρότητα στην επιβολή του νόμου αλλά και την απουσία του κριτηρίου της κοινωνικής ωφέλειας στην κοινωνική δράση.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** γίνεται η πρώτη ιστορική αναδρομή που σχετίζεται με τη δημιουργία του διαδικτύου. Κάθε ιστορική αναδρομή στο διαδίκτυο θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τις γενικότερες εξελίξεις στην πληροφορική. Επίσης επισημαίνεται η βασική λογική και η κυρίαρχη ανάγκη πάνω την οποία δομήθηκε το δίκτυο των δικτύων. Η ιστορική αναδρομή προσεγγίζεται πάνω σε τρεις διαστάσεις. Η πρώτη είναι η τεχνολογική διάσταση όπου επισημαίνονται οι βασικές τεχνολογικές καινοτομίες που σχετίζονται κυρίως με τον τεχνομηχανικό εξοπλισμό (hardware). Η δεύτερη αφορά στην κοινωνική διάσταση και σχετίζεται με τα κοινωνικά δίκτυα που αναπτύχθηκαν και συνετέλεσαν καθοριστικό ρόλο στην δόμηση του διαδικτύου. Τέλος, παρουσιάζεται η εμπορική διάσταση που με την σειρά της χωρίζεται σε δύο υποκατηγορίες. Η πρώτη έχει να κάνει με το διαδίκτυο ως αγορά και η δεύτερη με το διαδίκτυο ως εμπόρευμα. Και οι δύο επιμέρους διαστάσεις ήταν, και παραμένουν, καθοριστικές για την ευρεία κοινωνικοποίηση του διαδικτύου.

Η δεύτερη ιστορική αναδρομή, που παρουσιάζεται στο **τρίτο κεφάλαιο**, διαπραγματεύεται την έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας. Κατά σειρά παρουσιάζεται η γενικότερη έννοια της ιδιοκτησίας στο Δίκαιο, στη συνέχεια το ζήτημα εξειδικεύεται στην πνευματική ιδιοκτησία και τέλος γίνεται αναφορά στο συνέδριο της Βέρνης, που ήταν το πρώτο διεθνές συνέδριο για τα ζητήματα της πνευματικής ιδιοκτησίας και διαδραμάτισε, αλλά και συνεχίζει να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον τρόπο αντιμετώπισης των πνευματικών δικαιωμάτων και ειδικότερα στο δικαίωμα της αντιγραφής και της αναπαραγωγής.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η σύγχρονη νομοθεσία πάνω στο ζήτημα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η διαπραγμάτευση του ζητήματος της νομοθεσίας γίνεται σε τρία επίπεδα. Στο πρώτο παρουσιάζονται τρεις διαφορετικές εθνικές νομοθεσίες, των ΗΠΑ, της Μεγάλης Βρετανίας και της Ελλάδας, με σκοπό τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών στην εθνική νομοθεσία. Επίσης, γίνεται και η προσέγγιση της επιρροής του συνεδρίου της Βέρνης στην εθνική νομοθεσία. Στο δεύτερο επίπεδο εξετάζεται το ζήτημα της άδειας χρήσης, μιας διαδικασίας που πιστοποιεί τη

συναίνεση του χρήστη στους σύννομους όρους που επιβάλλονται από την εταιρεία που παράγει το προϊόν. Στο τρίτο και τελευταίο επίπεδο εξετάζεται το πολύ σημαντικό ζήτημα της δίκαιης χρήσης. Η δίκαιη χρήση ορίζει τις καταστάσεις κατά τις οποίες αίρονται τα πνευματικά δικαιώματα, και υπό αυτή την έννοια η σημασία της έχει σημαντική βαρύτητα.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** εντοπίζονται τα βασικά ζητήματα που σχετίζονται με την προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων στην πληροφορική τεχνολογία. Εδώ γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην πειρατεία, δηλαδή στην προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων, και εντοπίζονται τα είδη και τα αντικείμενα της πειρατείας στην πληροφορική τεχνολογία.

Το **έκτο κεφάλαιο** εξειδικεύει στα ζητήματα της πειρατείας στο διαδίκτυο. Γίνεται ειδική αναφορά στις κλασσικές περιπτώσεις που έχουν αναδείξει τα τελευταία χρόνια το διαδίκτυο ως τον μεγάλο πειρατή και παρουσιάζονται οι θέσεις των άμεσα θιγόμενων, των εταιρειών παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, μουσικής και λογισμικού. Επίσης, παρουσιάζονται τα βασικά μεγέθη της όλων των μορφών πειρατείας (μουσική, κινηματογραφικές ταινίες και λογισμικό) με βάση τις επίσημες μετρήσεις. Στη συνέχεια παρουσιάζονται το προφίλ και οι θέσεις των πειρατών, καθώς και η αρχιτεκτονική δόμηση του διαδικτύου, ένα θέμα που κρύβει πολλά και σημαντικά ζητήματα.

Μια κλασσική προσέγγιση του ζητήματος θα έπρεπε να κλείνει σε αυτό το σημείο με τη σύνοψη και τα συμπεράσματα. Όμως σε αυτή τη περίπτωση θα παραλειπόταν ένα πολύ σημαντικό ζήτημα, το ζήτημα του ελεύθερου λογισμικού. Γι' αυτό το λόγο επιβάλλεται η διαπραγμάτευση αυτού του ζητήματος στο **έβδομο κεφάλαιο**. Βασική θέση 'του έβδομου κεφαλαίου είναι ότι καθοριστικό ρόλο έχει η διάδοση της γνώσης και όχι η αποκόμιση κέρδους από αυτή. Με αυτή την έννοια αρχικά διατυπώνονται δύο θεωρήσεις, η θεώρηση της κοινοκτησίας (ως αντιδιαστολή με την έννοια της ιδιοκτησίας) και η θεώρηση της διάσπρωσης. Πρακτικά αυτές οι δύο θεωρήσεις αντιστρέφουν την κυρίαρχη νομική οπτική όπως εκφράζεται στο Δίκαιο. Στη συνέχεια επιχειρείται μια ιστορική αναδρομή στα κίνητρα, τη δημιουργία και την ανάπτυξη του ελεύθερου λογισμικού. Ακολουθούν οι βασικές θέσεις που πρεσβεύονται δια μέσω του και τέλος παρουσιάζεται ο το μέγεθός του.

Στο **όγδοο κεφάλαιο** γίνεται η σύνοψη και εξάγονται τα συμπεράσματα καθώς αναδεικνύεται η συνολική διαλεκτική της εγκληματολογικής θεωρίας και της αντιμετώπισης της πνευματικής ιδιοκτησίας.

1. Η θεωρητική αφετηρία ή η εγκληματολογική θεώρηση του ζητήματος

Η μελέτη ενός ζητήματος το οποίο δεν έχει μορφοποιηθεί απόλυτα, δηλαδή βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη, όπως η πληροφορική τεχνολογία και ειδικότερα η πιο δημοφιλής και σύγχρονη έκφασή του, το διαδίκτυο, σε συνάρτηση με την πνευματική ιδιοκτησία, κυρίως με την μορφή του δικαίωματος στην αναπαραγωγή και αντιγραφή (copyright) και των πατέντων, παρουσιάζει ιδιαίτερο εγκληματολογικό ενδιαφέρον. Τόσο στην σύγχρονη όσο και στην κλασσική βιβλιογραφία τα δύο ζητήματα έχουν συνδυαστεί ξεκάθαρα και ολοκληρωμένα, κυρίως από σχολές εγκληματολογίας που σχετίζονται περισσότερο με την εγκληματολογία ως νομική επιστήμη παρά με την εγκληματολογία ως κοινωνική επιστήμη. Βέβαια, πολλοί επιστήμονες (συμπεριλαμβανομένων και εγκληματολόγων με κυρίαρχη τη νομική παρά την κοινωνική προσέγγιση) έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα από διαφορετικές οντολογικές, επιστημολογικές και μεθοδολογικές αφετηρίες⁷. Όμως οι εγκληματολόγοι, και κυρίως οι κριτικοί εγκληματολόγοι, δεν προσεγγίζουν το ζήτημα σε βάθος. Εν μέρει, αυτό οφείλεται στο σύγχρονο και εξειδικευμένο που χαρακτηρίζει την πληροφορική τεχνολογία όσο και στις εγκληματολογικές-νομικές προσεγγίσεις που κυριαρχούν στη μελέτη της πνευματικής ιδιοκτησίας. Επιπλέον, οι κριτικοί εγκληματολόγοι φαίνεται να μην έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία της κριτικής προσέγγισης στην πληροφορική τεχνολογία⁸. Συνεπώς, η αναζήτηση εγκληματολογικών υφών, ιδιαίτερα υπό κριτικό εγκληματολογικό πρίσμα, που προκαλούνται από τη σύζευξη των δύο ζητημάτων αποτελεί πρόκληση. Όλες οι εγκληματολογικές προσεγγίσεις, στα πλαίσια της παρούσας διατριβής, έχουν τη σημασία και την αξία τους. Συνεπώς, θα ήταν ανόητο και άγονο για την διατριβή να επιλέξει μία θεωρητική αφετηρία αγνοώντας τις υπόλοιπες. Ταυτόχρονα, όμως, η

⁷ Susan S. Silbey Mutual engagement: Criminology and the sociology of law *Crime, Law & Social Change*, 2002, 37: 163-175.

⁸ Σε αυτή τη προβληματική μπορούν να προστεθούν και τα ζητήματα που προκύπτουν από την γενική θεώρηση της εγκληματολογίας στην σύγχρονη κοινωνία, ζητήματα που σχετίζονται με το γεγονός πως οι εγκληματολόγοι θα πρέπει να αρχίσουν να σκέφτονται πέρα από την επιστήμη τους, λαμβάνοντας υπόψη και άλλα παραδείγματα, ώστε να μπορέσουν να εστιάσουν καλύτερα στα ζητήματα τα οποία επικεντρώνονται. Περισσότερα για αυτό το ζήτημα στο Garland David and Sparks Richard *Criminology, Social Theory and the Challenge of our Times*, *British Journal of Criminology*, 2000, 40: 189-204 και το Braithwaite John, *The New Regulatory State and the Transformation of Criminology*, *British Journal of Criminology*, 2000, 40: 222-238.

διατριβή οφείλει να πάρει θέση στα ζητήματα που θα προκύψουν. Και η θέση που παίρνει δεν μπορεί παρά να επιχειρεί να καλύψει, έως ένα βαθμό, το θεωρητικό κενό που προαναφέρθηκε.

Πριν παρουσιαστούν οι αφετηριακές θέσεις του κάθε θεωρητικού παραδείγματος είναι αναγκαία μια πρώτη προσέγγιση του ζητήματος σε αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί κοινός τόπος μεταξύ της πληροφορικής τεχνολογίας και της πνευματικής ιδιοκτησίας. Από εγκληματολογική σκοπιά αυτός ο κοινός τόπος δεν μπορεί να είναι άλλος από το πληροφορικό έγκλημα. Με βάση την εγκληματολογία, κυρίαρχη και καθοριστική επιστήμη στην προσέγγιση του ζητήματος, το κρίσιμο στον προσδιορισμό της έννοιας δεν έγκειται στην πρώτη λέξη του σημείου τομής, «πληροφορικό», όσο την δεύτερη, «έγκλημα». Άρα, χωρίς την συνοπτική παρουσίαση μιας θεωρίας για το έγκλημα που θα αποτελεί και την βασική αφετηριακή θέση της μελέτης, η ανάλυση που ακολουθεί μπορεί να προκαλέσει συγχύσεις.

Η κυρίαρχη και καθοριστική προσέγγιση στο ορισμό του εγκλήματος προέρχεται από τις θεωρίες για το δίκαιο. Οι θεωρίες αυτές έχουν επικρατήσει σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποτελούν όχι μόνο τον ορισμό αλλά και την πρακτική με βάση την οποία το κοινωνικό σύνολο διαμορφώνει αλλά και αξιολογεί εγκληματολογικά την καθημερινή του πράξη. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να προσδιορίζουμε, αλλά και να κρίνουμε τόσο τις δικές μας δράσεις όσο και τις δράσεις των άλλων - τουλάχιστον όσον αφορά στο έγκλημα. Συνεπώς, η προσπάθεια προσδιορισμού μιας κοινωνικής στάσης απέναντι στο έγκλημα ταυτίζεται με την μελέτη των νομικών κωδίκων.

Ειδικότερα, στην σύγχρονη εποχή το πληροφορικό έγκλημα αποκτά όλο και μεγαλύτερο εγκληματολογικό ενδιαφέρον. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχει εκτεταμένη νομική δράση που προσδιορίζει το πληροφορικό έγκλημα γενικά, όσο και το έγκλημα που σχετίζεται με την πνευματική ιδιοκτησία στην πληροφορική τεχνολογία ειδικά. Ταυτόχρονα, όμως, όπως αναφέρθηκε ήδη στην αρχή του κεφαλαίου, η συνεχής εξέλιξη της πληροφορικής τεχνολογίας έχει δημιουργήσει την ανάγκη για συνεχή εξέλιξη και εκσυγχρονισμό του νομικού πλαισίου που σχετίζεται με την πληροφορική τεχνολογία. Η εξέλιξη αυτή λαβαίνει χώρα κυρίως σε παγκόσμιο, αλλά και σε ευρωπαϊκό και εθνικό, επίπεδο. Άλλωστε η ίδια η φύση της πληροφορικής τεχνολογίας επιτάσσει, στο μέτρο του δυνατού, την αντιμετώπισή της σε παγκόσμιο

επίπεδο. Έτσι, στο πέμπτο κεφάλαιο θα ακολουθήσει αναλυτική προσέγγιση του νομικού πλαισίου που κυριαρχεί στην αντιμετώπιση του πληροφορικού εγκλήματος και ειδικότερα, του μέρους που σχετίζεται με την πνευματική ιδιοκτησία. Εκεί, θα διαπιστωθεί η αντιμετώπιση των επίσημων φορέων, και στα τρία επίπεδα, στα εγκλήματα που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία.

Συνεπώς, η μελέτη του πληροφορικού εγκλήματος, ως σημείου τομής μεταξύ της πληροφορικής τεχνολογίας και της εγκληματολογίας, θα ταυτίζονταν με την μελέτη των νόμων που σχετίζονται με αυτό. Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαία η εστίαση στη φαινομενολογία του πληροφορικού εγκλήματος με οδηγό επίσημες έρευνες και στατιστικές, καθώς και με την παρουσίαση και ανάλυση των σχετικών νόμων. Ειδικότερα, οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία στο διαδίκτυο θα αποτελούσαν τον κεντρικό πυρήνα της διατριβής. Αυτή η προσέγγιση είναι αναγκαία.

Καμιά εγκληματολογική μελέτη δεν πρέπει να αγνοεί την κοινωνική σύμβαση που έχει συναφθεί μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας για την αντιμετώπιση του εγκλήματος. Είναι, όμως, ανεπαρκής. Οι λόγοι της ανεπάρκειας οφείλονται τόσο στην φύση της πληροφορικής τεχνολογίας όσο και στην γενικότερη λειτουργία του ποινικού συστήματος, και ειδικότερα στη διαδικασία θέσπισης νόμων. Κρατώντας σε αιώρηση, σε αυτό το σημείο, τη φύση της πληροφορικής τεχνολογίας, θα πρέπει να εστιάσουμε στον τρόπο με τον οποίο δημιουργείται το έγκλημα, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο θεσπίζονται οι νόμοι.

Καταρχήν πρόκειται για μια διαδικασία επαγωγική. Πρώτα, λαβαίνει χώρα μια συμπεριφορά με άμεσο ή έμμεσο κοινωνικό αντίκτυπο και στη συνέχεια παρεμβαίνει το δίκαιο σε δύο διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση έχει να κάνει με την αξιολόγηση της πράξης, αλλά και του κατηγορούμενου για αυτή - που στη σύγχρονη εποχή γίνεται μέσω της δίκης - ενώ ταυτόχρονα ο νόμος λειτουργεί προληπτικά αποτρέποντας τα άτομα να πραγματοποιούν δράσεις που έρχονται σε αντίθεση με αυτόν, μέσω της προβλεπόμενης ποινής. Συνεπώς, αν δεν εκδηλωθεί πρακτικά μια επιβλαβής, κοινωνικά ή ατομικά, συμπεριφορά δεν υπάρχει περίπτωση να είναι ποινικοποιημένη. Βέβαια, το γεγονός πως το Δίκαιο - στη σύγχρονη μορφή του - υπάρχει εδώ και 300 χρόνια, με όλες τις αλλαγές και μετεξελίξεις του, εξασφαλίζει ότι μια σειρά από επιβλαβείς για την κοινωνία συμπεριφορές έχουν ήδη προβλεφθεί. Τί συμβαίνει, όμως, με διάφορες μετεξελίξεις ή καινοτομίες; Πώς είναι δυνατό το συμβατικό δίκαιο

να αντιμετωπίσει καταστάσεις που εμφανίζονται για πρώτη φορά; Θυσιάζει, δηλαδή θυματοποιεί, ένα μέρος της κοινωνίας ώστε σε δεύτερο χρόνο να θεσπίσει κανόνες; Και αν η εξέλιξη είναι συνεχής και απρόβλεπτη, με ποιό τρόπο είναι σε θέση το δίκαιο να εξασφαλίζει τη ομαλή κοινωνική λειτουργία;

Ειδικότερα, μια τέτοια προσέγγιση στο πληροφορικό έγκλημα θα εστίαζε σε παραβάσεις των νόμων που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία. Μέσα από αυτή τη διαδικασία είναι δυνατό να εντοπιστούν μια σειρά από εγκλήματα που σχετίζονται με ειδικές κοινωνικές κατηγορίες. Πρόκειται για εγκλήματα που λίγο πολύ είναι γνωστά σε όλους⁹. Είναι εγκλήματα που στοχεύουν σε συγκεκριμένα άτομα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που θα αναλυθούν στη συνέχεια. Μάλιστα, τα εγκλήματα αυτά αποτελούν - σε τελική ανάλυση - το σύνολο των εγκλημάτων που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία (Λάζος, 2001). Με βάση το θέμα της παρούσας διατριβής, μια καταγραφή των νόμων που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία, καθώς και μια αναλυτική παρουσίαση της έκτασης και της έντασης της εγκληματικότητας που σχετίζεται με αυτούς, θα επαρκούσε για την πλήρη παρουσίαση του ζητήματος. Η προσπάθεια προσέγγισης του ζητήματος με βάση το νομικό ορισμό παραγνωρίζει μια σειρά από συμπεριφορές, οι οποίες παρόλο που δεν ορίζονται από το νόμο ως εγκληματικές, αναμφισβήτητα είναι. Για να μπορέσει ένας εγκληματολόγος να εντοπίσει και να ονοματίσει αυτές τις συμπεριφορές θα πρέπει καταρχήν να απαλλαχθεί από τα στεγανά της νομικής προσέγγισης στο έγκλημα. Άρα, με βάση τον κυρίαρχη θετικιστική οπτική είναι δυνατό να εντοπιστούν μια σειρά από ήδη γνωστά εγκλήματα, υπό την έννοια ότι ήδη προβλέπονται από το δίκαιο. Και αυτός ο εντοπισμός θα πρέπει να είναι και ποιοτικός, αλλά και ποσοτικός. Όμως, σε κάθε περίπτωση δεν είναι, ή τουλάχιστον δεν μπορεί να είναι, εξελικτικός. Η μελέτη του όγκου και της ποιότητας των εγκλημάτων που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία δεν αποτελούν εχέγγυα για την πρόβλεψη μελλοντικών παραβατικών συμπεριφορών, δηλαδή αποδυναμώνουν την προληπτική αλλά και την προβλεπτική δυνατότητα του δικαίου. Ταυτόχρονα όμως, αναδεικνύουν την σημασία που αποδίδει η σύγχρονη κοινωνία, μέσω του δικαίου, σε αυτά τα εγκλήματα. Και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για το επιχείρημα της διατριβής.

⁹ Η δράση των hackers και των ηλεκτρονικών «πειρατών» αποτελούν τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα.

Από την άλλη πλευρά, ο ορισμός των ειδικών εγκληματολογικών θεμάτων που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία μπορεί να μην είναι σαφής και ξεκάθαρος στην κριτική εγκληματολογία.. Το γεγονός αυτό υποχρεώνει τη μελέτη να ξεκινήσει από ένα γενικότερο επίπεδο ανάλυσης με σκοπό την ήπια κάθοδο βασισμένη σε δύο αντιτιθέμενες κριτικές εγκληματολογικές προσεγγίσεις για το έγκλημα. Επιπλέον, η προσέγγιση από την κριτική οπτική, υποχρεώνει την διατριβή σε μια τρισδιάστατη οπτική. Οι τρεις διαστάσεις σχετίζονται με τρεις, γενικά, βλαβερές κοινωνικές συμπεριφορές. Η πρώτη σχετίζεται με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, όπως αυτά προσεγγίζονται από τον Steven Box. Η δεύτερη διάσταση σχετίζεται με την θεωρία του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως διατυπώνεται από τον Jock Young και την αναγωγή της στην πληροφορική τεχνολογία. Η τρίτη και τελευταία διάσταση προσεγγίζεται από τον Lawrence Lessig και σχετίζεται με την διαχείριση της γνώσης και την θεωρία της κοινοκτησίας. Οι δύο πρώτες θεωρητικές προσεγγίσεις είναι αμιγώς εγκληματολογικές και η παρουσίασή τους ακολουθεί άμεσα. Η τρίτη όμως αποτελεί μια πιο ειδική θεωρητική προσέγγιση που εδράζεται σε μια ειδική κατηγορία και θα παρουσιαστεί στο όγδοο κεφάλαιο (8.1.1).

1.1. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας στην κριτική προσέγγιση (εγκλήματα ισχυρών)

Ο Box θεωρεί ότι η εγκληματολογική κριτική προσέγγιση μπορεί να έχει δύο διαστάσεις. Η πρώτη διατυπώνεται ως «φιλελεύθερος επιστημονισμός» (liberal 'scientism'¹⁰), ενώ η δεύτερη ως ριζοσπαστική στοχαστικότητα (radical 'reflexiveness'¹¹). Ο Box στην προσπάθειά του να εστιάσει στην «σοβαρή εγκληματικότητα»¹² (serious crime), τουλάχιστον όπως αυτή ορίζεται από το κράτος,

¹⁰ Steven Box, *Crime, Power and Mystification*, Routledge, London and New York, 1983, σελ. 4

¹¹ Οπ.π. Box, 1983, σελ. 6

¹² Ο Box απορρίπτει την έννοια της σοβαρής εγκληματικότητας, όπως αυτή αποτυπώνεται στο ποινικό δίκαιο. Με δεδομένο ότι αυτή συνίσταται στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, κατά της σεξουαλικότητας (βιασμός) καθώς και εγκλήματα βίας αλλά και κατά της ανθρωπότητας, θεωρεί πως αυτά περιορίζονται σε συνθήκες που δεν χαρακτηρίζουν την κοινωνική ζωή στο σύνολό της. Πιο συγκεκριμένα, ενώ τα αποδέχεται ως σοβαρά σε επίπεδο αρχών, υποστηρίζει ότι το ποινικό δίκαιο είναι ταξικά προσανατολισμένο προς τις εκφάνσεις αυτών των εγκλημάτων που διαπράττονται από τις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις αγνοώντας τη φύση των ίδιων εγκλημάτων όταν αυτές διαπράττονται από ανώτερες κοινωνικές τάξεις. Μάλιστα, υποστηρίζει ότι αυτό θα καταδειχτεί μέσα από μια έρευνα γνώμης που θα αξιολογήσει το «σο βρό» των εν λόγω εγκλημάτων. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται αναλυτικότερα οι θέσεις του.

κατέληξε στη χρήση συγκεκριμένων δεικτών. Ένας τέτοιος δείκτης για την εκτίμηση του εγκλήματος γενικά, όσο και του πληροφορικού εγκλήματος ειδικότερα, αποτελεί η σύγκριση των μη καταγγελλόμενων εγκλημάτων με τα επίσημα στοιχεία των καταγγελιών για εγκλήματα¹³. Αυτή η σύγκριση προκύπτει από τον συσχετισμό των ερευνών θυματοποίησης με τις επίσημες καταγγελίες. Έναν συσχετισμό που μπορεί να αποκαλύψει το μέγεθος του εγκλήματος, και ταυτόχρονα να καταδείξει την αξιοπιστία των επίσημων στατιστικών. Στο επίπεδο της πληροφορικής τεχνολογίας τέτοιες συγκρίσεις δεν έχουν γίνει. Όμως, όσον αφορά στην εγκληματικότητα γενικότερα, οι συγκρίσεις υπάρχουν και αποκαλύπτουν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα στοιχεία τα οποία υπό το πρίσμα του φιλελεύθερου επιστημονισμού αποκτούν ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

Ο Box υποστηρίζει ότι από την παραπάνω σύγκριση προκύπτουν δύο σημαντικά συμπεράσματα¹⁴. Το πρώτο έχει να κάνει με τον ισχυρισμό ότι γενικά υπάρχει περισσότερη εγκληματικότητα από αυτή που απεικονίζεται στα επίσημα στοιχεία. Για παράδειγμα, με την εξαίρεση των διαρρήξεων και τις κλοπών αυτοκινήτων, μόλις ένα στα τρία εγκλήματα καταγγέλλεται στις αρχές. Το δεύτερο συμπέρασμα σχετίζεται με το προφίλ των εγκληματιών. Παρόλο που το προφίλ των εγκληματιών, όπως αυτό παρουσιάζεται στα επίσημα στοιχεία, δεν είναι αναληθές, δεν είναι και ακριβές. Με άλλα λόγια, τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά των εγκληματιών για την πλειονότητα των εγκλημάτων είναι ότι πρόκειται για νέους άντρες, με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, οι οποίοι πιθανότατα να ανήκουν σε κάποια φυλετική ή εθνική μειονότητα. Όμως, υπάρχουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες τα ίδια εγκλήματα διαπράττονται και από λευκούς ευυπόληπτους, μορφωμένους άντρες, αλλά και γυναίκες, με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης¹⁵.

Τα δύο συμπεράσματα αποκαλύπτουν ένα χάσμα μεταξύ της φανεράς και της κρυφής εγκληματικότητας. Πρόκειται για αυτό που οι κλασσικοί εγκληματολόγοι ονόμασαν σκοτεινό αριθμό του εγκλήματος. Τί, όμως, αποκαλύπτει η επιβεβαίωση αυτού του

¹³ Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Μαγγανάς προχωρώντας παραπέρα και υποστηρίζοντας ότι σε συνδυασμό με τις μικρές πιθανότητες σύλληψης υπάρχει και ο «εξανθρωπισμός» του Δικαίου που επιβάλλει μικρότερες ποινές. Αντώνης Μαγγανάς, Θέματα Εγκληματολογικά και Ποινικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1999, σελ. 67

¹⁴ Οπ.π. Box, 1983, σελ. 10

¹⁵ Σε αυτό το σημείο τίθεται το ζήτημα της νέας προσέγγισης στην εγκληματικότητα, μια προσέγγιση βασισμένη στις αναπαραστάσεις του εγκλήματος και της εγκληματικότητας. Περισσότερα στο Melossi Dario, Changing Representations of the Criminal, British Journal of Criminology 2000 40: 296-320.

χάσματος στην κοινωνία; Ουσιαστικά αποκαλύπτει την αδυναμία των διωκτικών αρχών, δηλαδή της αστυνομίας, αλλά και της δικαιοσύνης να ανταποκριθούν στο μέγεθος της υφιστάμενης εγκληματικότητας. Πάνω σε αυτή τη βάση λαβαίνει χώρα ένας διάλογος στον οποίο οι υποστηρικτές της θετικιστικής εγκληματολογίας προτείνουν την ενίσχυση τόσο στο επίπεδο της αστυνομίας (περισσότεροι αστυνομικοί, εντατικότερη αστυνόμευση), όσο και στο επίπεδο της δικαιοσύνης (περισσότεροι νόμοι, μείωση της γραφειοκρατίας στα δικαστήρια, περισσότερες φυλακές κλπ). Με βάση το ήδη διατυπωμένο προφίλ των εγκληματιών, η στρατηγική αυτή οδηγεί σε ακόμη μεγαλύτερη περιθωριοποίηση της συγκεκριμένης ομάδας, που με τη σειρά της οδηγεί σε μεγαλύτερη και σοβαρότερη εγκληματικότητα.

Αντίθετα οι υποστηρικτές του φιλελεύθερου επιστημονισμού¹⁶, πάντα σύμφωνα με τον Box, υποστηρίζουν ότι εφόσον τα εγκλήματα των χαμηλών κοινωνικών τάξεων καθίστανται περισσότερο εμφανή με βάση το ποινικό δίκαιο, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα που σχετίζονται τόσο με τις αρμοδιότητες της αστυνομίας όσο και με το ποινικό σύστημα. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζουν το περιορισμό των αρμοδιοτήτων της αστυνομίας και ταυτόχρονα μείωση των νόμων που διώκουν αυτά τα εγκλήματα. Η αποποινικοποίηση εγκληματικών συμπεριφορών θα οδηγήσει στη μείωση του χάσματος μεταξύ των εγκλημάτων που διαπράττουν οι χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις σε σχέση με αυτά που διαπράττουν οι μεσαίες και ανώτερες τάξεις.

Όμως το κυρίαρχο πρακτικό ζήτημα για έναν κριτικό εγκληματολόγο, η παρατήρηση της εγκληματικότητας, θα πρέπει να επεκτείνεται πέρα από την μείωση συγκεκριμένων εγκλημάτων. Θα πρέπει να στοχεύει και στην εξασφάλιση εκείνων των συνθηκών κάτω από τις οποίες όμοιας φύσης εγκλήματα θα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζει εκείνες τις συμπεριφορές που προκαλούν τις μεγαλύτερες κοινωνικές βλάβες¹⁷. Μέσα από την προσέγγιση του φιλελεύθερου επιστημονισμού είναι δυνατή η αποκάλυψη περισσότερου κρυμμένου εγκλήματος¹⁸. Όμως η βλάβη που προκαλείται από αυτό το

¹⁶ Οπ.π. Box, 1983, σελ. 11

¹⁷ Η πρόκληση κοινωνικής βλάβης θεωρείται ίσως το πιο σημαντικό επιστημολογικό ζήτημα στην κριτική εγκληματολογία. Περισσότερα στο Richard Hil, Rob Robertson, What sort of future for critical criminology?, *Crime, Law & Social Change*, 2003, 39: 91-115

¹⁸ Υπάρχουν θεωρητικοί που σχετίζουν αυτή την κατάσταση με την έννοια του «κοινωνικού εγκλήματος» όπως αυτό περιγράφεται αρχικά τόσο στον Hobsbawm όσο και σε πιο σύγχρονους όπως ο Lea. Eric Hobsbawm, 'Social Criminality: distinctions between socio-political and other

«νέο» έγκλημα δεν προσθέτει εξίσου στη μείωση της συνολικής βλάβης στην κοινωνία. Αντίθετα, θα πρέπει να υπάρξει μια διαφορετική προσέγγιση με γνώμονα τη μείωση της βλάβης. Αυτή η προσέγγιση αποκαλείται από τον Box «ριζοσπαστική στοχαστικότητα».

Με βάση το κριτήριο της κοινωνικής βλάβης που προκαλείται από το έγκλημα, ο Box θεωρεί ότι η εγκληματική πραγματικότητα είναι διαφορετική από αυτή που εκφράζεται μέσω του δικαίου. Ειδικότερα, όσον αφορά στα σοβαρά εγκλήματα παρατηρείται μια ιδεολογικά φορτισμένη πόλωση προς κάποιες μορφές τους. Η ιδεολογική πόλωση βασίζεται στην ταξική προσέγγιση του δικαίου στο έγκλημα: μια ταξική προσέγγιση που χαρακτηρίζεται από το γεγονός της εγκληματοποίησης ορισμένων μορφών εγκλημάτων και όχι άλλων¹⁹.

Κατ' αυτόν τον τρόπο μόνο ορισμένοι τύποι αποφευκτέων θανάτων χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα. Για παράδειγμα, θάνατοι που προκαλούνται από αμέλεια των εργοδοτών δεν ορίζονται ως φόνοι (ανεπαρκή μέτρα προστασίας των εργαζόμενων). Ή θάνατοι που προκαλούνται από ανεπαρκή μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος λόγω κρατικής παρέμβασης δεν ορίζονται ως φόνοι (οι πλημμύρες που ακολουθούν τις δασικές καταστροφές). Ή θάνατοι από ένα επικίνδυνο για την υγεία φάρμακο που ενέκρινε η αρμόδια υπηρεσία του κράτους δεν χαρακτηρίζονται ως φόνοι.

Αντίστοιχα παραδείγματα μπορούν να βρεθούν και στα υπόλοιπα σοβαρά εγκλήματα. Για παράδειγμα ο νόμος αναγνωρίζει μία μόνο μορφή μη συναινετικής σεξουαλικής πράξης ως βιασμό – την, υπό απειλή ή βία – διείσδυση του πέους στον κόλπο. Όμως, υπάρχει βιασμός συζύγου από σύζυγο; Υπάρχει βιασμός όταν κάποιος εξαπατάται ή παραπλανάται ώστε να προχωρήσει σε σεξουαλική επαφή;²⁰ Επιπλέον, όταν χρησιμοποιείται η οικονομική ή η κοινωνική ισχύς στη θέση της βίας για την εξώθηση ή παρακίνηση σε σεξουαλική επαφή, θεωρείται βιασμός; Όλες αυτές οι πράξεις, παρόλο που εμπίπτουν σε ποινικά αδικήματα, δεν συνιστούν βιασμό σύμφωνα με το γράμμα του νόμου. Το ίδιο συμβαίνει στην περίπτωση της βίας. Ο νομοθέτης αναγνωρίζει μερικές μόνο μορφές βίας ως εγκληματικές επιθέσεις. Για

forms of crime', Bulletin of the Society for the Study of Labour History, 1972(25):5-6 και John Lea, Social Crime Revisited, Theoretical Criminology, August 1999, vol. 3 no. 3

¹⁹ Οπ.π. Box, 1983, σελ. 11

²⁰ Όταν για παράδειγμα κάποιος υποδύεται έναν ψυχίατρο που εμφανίζει τη σεξουαλική επαφή με τον πελάτη του ως θεραπεία.

παράδειγμα, δεν αναγνωρίζει λεκτικές επιθέσεις που μπορούν να οδηγήσουν ένα άτομο πέρα από τα όριά του. Ακόμα, παραγνωρίζει μορφές βίας των οποίων οι συνέπειες μπορεί να εμφανιστούν μακροχρόνια, όπως η εργασία σε μολυσμένο περιβάλλον εν γνώσει του εργοδότη, αλλά εν αγνοία του εργαζόμενου.

Στο ζήτημα της τρομοκρατίας - ιδιαίτερα επίκαιρο τις μέρες μας - το δίκαιο αναγνωρίζει και τιμωρεί μια σειρά από δραστηριότητες, όταν αυτές στρέφονται κατά του κράτους, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Όμως, οι τυφλοί βομβαρδισμοί στην Καμπότζη ή την Γιουγκοσλαβία δεν προκάλεσαν καμιά επίσημη υπερ-κυβερνητική αντίδραση. Επιπρόσθετα, η κρατικές ενισχύσεις (με όπλα ή χρήμα) σε ολοκληρωτικές κυβερνήσεις που αποδεδειγμένα προχωρούν σε εγχώρια τρομοκρατία ή ακόμα και μερική γενοκτονία δεν συνιστούν εγκλήματα τρομοκρατίας σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο. Ή αλλιώς, το ποινικό δίκαιο είναι εξαιρετικά αυστηρό σε τρομοκρατικές ενέργειες που στοχεύουν σε υψηλά ιστάμενα πρόσωπα ή οργανισμούς, αλλά σιωπά όταν η κυβέρνηση προχωρά σε μαζικές εγκληματικές ενέργειες κυρίως στον τρίτο κόσμο.

Για όλες τις παραπάνω περιπτώσεις τα παραδείγματα είναι αρκετά. Η περαιτέρω παράθεσή τους δεν προσφέρει στην μελέτη. Η εικόνα είναι λίγο ως πολύ σαφής. Όμως, δεν εμπίπτουν άμεσα στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής. Αντίθετα είναι μια διαφορετική κατηγορία σοβαρών εγκλημάτων από την οποία η διατριβή αντλεί, από την επιχειρηματολογία του Box, το παράδειγμά της. Πρόκειται για τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας.

Καθ' ομολογία με τα προηγούμενα εγκλήματα, το δίκαιο αναγνωρίζει κάποιες μορφές στέρησης ιδιοκτησίας ως κλοπή ή ληστεία. Για παράδειγμα, δεν προβλέπει επιστροφή μέρους των χρημάτων των καταναλωτών σε περίπτωση παραπλανητικής διαφήμισης ή ελαττωματικού προϊόντος. Επίσης δεν προβλέπει την περίπτωση κατά την οποία όλοι οι φορολογούμενοι επιβαρύνονται με επιπλέον φόρους λόγω του ελλείμματος που προκαλείται από τη φοροδιαφυγή των μεγάλων εταιρειών ή τις επιπλέον στρατιωτικές επενδύσεις. Και κυρίως, στα πλαίσια της συγκεκριμένης διατριβής, δεν προβλέπονται ποινές για άτομα ή εταιρείες που ιδιοποιούνται δημόσιο πλούτο μετατρέποντας αγαθά που βρίσκονται σε καθεστώς δημοσίου αγαθού (ή, όπως θα δούμε αργότερα σε καθεστώς κοινοκτησίας) σε ατομική (ή εταιρική ή επιχειρηματική) ιδιοκτησία. Αυτού του είδους η ιδιοποίηση προκαλεί βλάβες σε τρεις

διαστάσεις. Πρώτα είναι η πολιτισμική διάσταση. Η ιδιοποίηση κοινής γνώσης, από άτομα ή εταιρείες, στερεί από την κοινότητα εργαλεία που η ίδια δημιούργησε για να συγκροτηθεί αλλά και να παραμένει συγκροτημένη. Πρόκειται για μια στέρηση στα όρια της επιβίωσης αφού σχετίζεται με μέσα παραγωγής τα οποία η ίδια δημιούργησε και εγκαθίδρυσε. Έτσι, αποκαλύπτεται και η δεύτερη διάσταση, η οικονομική. Οικονομική με την ευρεία έννοια του όρου, δηλαδή της αναπαραγωγής του συνόλου και τού ατόμου, και όχι την στενή που ταυτίζεται με το χρηματικό αντίτιμο. Τέλος, η κοινωνική διάσταση σχετίζεται με την ίδια την ύπαρξη της Κοινότητας. Όπως θα εμφανιστεί στη συνέχεια της διατριβής πρόκειται για τις αξίες, τα ήθη και την πρακτική μια μεγάλης μερίδας ατόμων της διαδικτυακής κοινότητας. Αυτή η κοινότητα διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της πληροφορικής τεχνολογίας. Ο ρόλος αυτός, την τελευταία δεκαετία, σταδιακά υποκαθίσταται από την δράση και τα προϊόντα μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών τα οποία παρουσιάζονται ως μοναδικές και αναντικατάστατες λύσεις στερώντας όμως από την κοινότητα τόσο τη δυνατότητα της αναπαραγωγής της, όσο και την ικανότητα να διαχειριστεί την πληροφορική τεχνολογία με κριτήρια κοινωνικού οφέλους.

1.2. Το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού στην πληροφορική τεχνολογία

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί ένα από τα κρίσιμότερα ζητήματα τόσο στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), όσο και στο επίπεδο της ελληνικής κοινωνίας. Με τον όρο «κοινωνικός αποκλεισμός» εννοείται η περιθωριοποίηση μελών ή ακόμα και τμημάτων της κοινωνίας πάνω στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων. Τα κριτήρια μπορεί να είναι κοινωνικά, φυλετικά, οικονομικά, πολιτικά, πολιτισμικά και να αφορούν στον ξεχωριστό τρόπο με τον οποίο σχετίζονται τα μέλη μιας κοινωνίας. Κυρίαρχος στόχος της εξάλειψης του κοινωνικού αποκλεισμού δεν είναι, ή δεν πρέπει να είναι, η ομογενοποίηση της κοινωνίας, δηλαδή η κατάσταση κατά την οποία οι κυρίαρχες αξίες που διέπουν την κοινωνία αποτελούν τα απόλυτα κριτήρια για την ένταξη σε αυτή. Αντίθετα, κύριος στόχος είναι η κοινωνική ενσωμάτωση, δηλαδή η εξασφάλιση εκείνων των συνθηκών μέσω των οποίων μια κοινωνία μπορεί να λειτουργεί ομαλά, αποδεχόμενη τη διαφορετικότητα των μελών

της. Η ομαλότητα μπορεί να αναδειχτεί είτε μέσω της αξιοποίησης των διαφορών που υπάρχουν σε όλες τις κοινωνικές διαστάσεις, σε κοινές δημιουργικές συνιστώσες ή απλά με την αποδοχή και τον σεβασμό των διαφορών από το σύνολο της κοινωνίας. Έχει αποδειχτεί ότι σε κοινωνίες όπου υπάρχει έντονος κοινωνικός αποκλεισμός, τότε αυτός συναρτάται αναλογικά με την εγκληματικότητα. Όσο πιο έντονος είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός τόσο υψηλότεροι είναι και οι δείκτες εγκληματικότητας.

Η κρισιμότητα του ζητήματος του κοινωνικού αποκλεισμού αποκαλύπτεται από τη σημασία που έχει δοθεί σε αυτόν από την ΕΕ²¹. Η δημιουργία ειδικών επιτροπών που ασχολούνται με αυτόν, καθώς και η υποχρέωση των κρατών μελών για την υποβολή εκθέσεων αποκαλύπτουν πως η ΕΕ προσπαθεί εντατικά και εκτεταμένα για την καταπολέμηση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Έτσι, στο πλαίσιο του συμβιβασμού των ξεχωριστών και διαφορετικών πολιτικών των κρατών μελών αναδεικνύονται τα κρίσιμα ζητήματα για κάθε κράτος μέλος. Για παράδειγμα, στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση (ΕΣΔΕν) της Ελλάδας για το 2003-2005 σημαντικότερο ζήτημα για τη ελληνική κοινωνία αποτελεί η φτώχεια ή, όπως διατυπώνεται στο κείμενο, η οικονομική επισφάλεια (sic). Σημαντικό ζήτημα στην πλειονότητα των ΕΣΔΕν των κρατών μελών αποτελεί το ζήτημα του πληροφορικού αποκλεισμού. Κάθε σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος οφείλει να παρέχει στα μέλη του πλήρη και ισότιμη πρόσβαση στην πληροφορική τεχνολογία. Έτσι, τα ΕΣΔΕν ασχολούνται κυρίως με την διείσδυση του διαδικτύου σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά, αλλά και στο χρόνο τον οποίο αφιερώνεται στο διαδίκτυο. Με άλλα λόγια, τα ζητήματα του κοινωνικού αποκλεισμού στην πληροφορική τεχνολογία, όπως αυτά αποτυπώνονται στα επιμέρους ΕΣΔΕν ουσιαστικά, ταυτίζονται με τη χρήση και διείσδυση στο διαδίκτυο, αλλά σε ένα πιο επιφανειακό επίπεδο.

Είναι γεγονός πως η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού από πολιτική σκοπιά, δηλαδή σε κρατικό ή διακρατικό επίπεδο, διαφέρει από την αντίστοιχη προσέγγιση από επιστημονική σκοπιά. Κυρίαρχο αίτιο αποτελεί το επίπεδο γενίκευσης από το οποίο ξεκινά η ανάλυση του ζητήματος. Η πολιτική σκοπιά εστιάζει κυρίως στα βραχυπρόθεσμα ζητήματα που προκύπτουν από τον κοινωνικό αποκλεισμό και φτάνει το πολύ σε μεσοπρόθεσμα ζητήματα. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι

²¹Περισσότερες πληροφορίες για τα Εθνικά Σχέδια Δράσης των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2001-2004 στο http://ec.europa.eu/employment_social/news/2001/jun/napsinci2001_en.html

ενέργειες που προτείνει και εφαρμόζει αγνοούν μια πιο μακροπρόθεσμη προοπτική τόσο στο επίπεδο της εξεύρεσης των αιτίων του κοινωνικού αποκλεισμού, όσο και στο επίπεδο των προτάσεων-λύσεων. Αυτή η πραγματικότητα ενισχύεται και από το βραχυπρόθεσμο της διαθέσιμης κυβερνητικής ισχύος, η οποία καθορίζεται από την παραμονή συγκεκριμένων ατόμων σε κομβικά ηγετικά σημεία. Αντίθετα η επιστημονική προσέγγιση - τουλάχιστον αυτή που δεν είναι στρατευμένη στην πολιτική - είναι απαλλαγμένη από αυτού του είδους τους περιορισμούς. Προσπαθεί να εξετάσει τα βαθύτερα αίτια που οδηγούν σε κοινωνικό αποκλεισμό και με αυτά ως αφετηρία προχωρά στην περαιτέρω εστίαση.

Ο συσχετισμός του κοινωνικού αποκλεισμού με την εγκληματικότητα αναδεικνύει την σημασία που αποδίδεται στο ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού από την εγκληματολογία. Ειδικότερα, η οπτική της κριτικής εγκληματολογίας στο συγκεκριμένο ζήτημα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Αυτή η οπτική αποτελεί και την αφετηρία για την προσέγγιση που επιχειρεί η διατριβή. Η κυρίαρχη θεωρία της κριτικής εγκληματολογίας στα ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού έχει διατυπωθεί από τον Jock Young²². Ο Young υποστηρίζει πως ο κοινωνικός αποκλεισμός στην σύγχρονη εποχή είναι αποτέλεσμα της μεταλλαγής του μοντέλου παραγωγικής διαδικασίας που συντελέστηκε μεταπολεμικά. Πιο συγκεκριμένα:

«Η μετάβαση από τον μοντερνισμό στο σύγχρονο μοντερνισμό μπορεί να ειπωθεί ως η κίνηση από την κοινωνία της ένταξης στην κοινωνία του αποκλεισμού.»²³

Γενικά, η μοντέρνα κοινωνία ή κοινωνία της ένταξης είναι αυτή που προέκυψε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου και διατηρήθηκε ως τα τέλη της δεκαετίας του

²² Η θεωρία του Young προκάλεσε έντονο επιστημονικό διάλογο που διατυπώνεται στην ακόλουθη αρθρογραφία: Yar Majid και Penna Sue, *Between Positivism and Post-modernity?: Critical Reflections on Jock Young's The Exclusive Society*, *British Journal of Criminology*, 2004, 44: 533-549 και η απάντηση στο Young Jock, *Crime and the Dialectics of Inclusion/Exclusion: Some Comments on Yar and Penna*, *British Journal of Criminology*, 2004, 44: 550-561.

²³ Jock Young, *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 1999, σελ. 7. Ο Young θεωρεί ότι η κοινωνία της ένταξης τείνει περισσότερο στην κοινωνία της ομογενοποίησης, δηλαδή μιας κοινωνίας η οποία δεν αναγνωρίζει τη διαφορά, η διαφορά αποτελεί απόκλιση από τα απόλυτα όρια. Έτσι η ένταξη, δηλαδή η ομογενοποίηση, λάβαινε χώρα εις βάρος της ποικιλότητας. Η κοινωνία του αποκλεισμού φαίνεται πιο έτοιμη να αποδεχτεί τη διαφορετικότητα και άρα να αποκλείσει. Όμως ο αποκλεισμός δεν λαβαίνει χώρα στη βάση της διαφορετικότητας αλλά στη βάση της επικινδυνότητας (ο.π. σελ. 28).

1960 και τις αρχές της δεκαετίας του 1970²⁴. Στην περίοδο που ακολούθησε, ως και τις μέρες που ζούμε, η κοινωνία χαρακτηρίζεται ως η μεταμοντέρνα κοινωνία. Οι διαφορές που προέκυψαν σε κάθε επίπεδο της κοινωνικής ζωής είναι αυτές που οδηγούν τον Young στην θέση περί αλλαγής από την κοινωνία της ένταξης στην κοινωνία του αποκλεισμού²⁵.

Η πρώτη και βασική αλλαγή λαβαίνει χώρα στο τρόπο παραγωγής. Η μοντέρνα κοινωνία χαρακτηρίζεται από το μοντέλο παραγωγής που δημιούργησε στις ΗΠΑ ο Ford. Το μοντέλο αυτό χαρακτηριζόταν από μαζική σταθερή παραγωγή, σχεδόν πλήρη απασχόληση στον ανδρικό πληθυσμό, διογκωμένο τομέα κατασκευών, τεράστιες ιεραρχημένες και ιεραρχικές γραφειοκρατείες, μεγάλη πρωτογενή αγορά εργασίας που εξασφάλιζε την εργασία αλλά και προοπτικές εξέλιξης της καριέρας, ξεκάθαρα διαχωρισμένες εργασίες, κορπορατικές κυβερνητικές πολιτικές και μαζική κατανάλωση επώνυμων εμπορευμάτων. Σε αυτό το επίπεδο η εργασιακή ζωή ήταν άμεσα και ομαλά συσχετισμένη με την οικογενειακή ζωή και τον ελεύθερο χρόνο. Η διάκριση των φύλων ενίσχυε τον ομαλό συσχετισμό που προαναφέρθηκε. Σε αυτό το επίπεδο, ο «άλλος» δεν αντιμετωπιζόταν ως εξωτερικός εχθρός, αλλά ως κάποιος ο οποίος θα πρέπει να μεταλλαχθεί, να κοινωνικοποιηθεί, να επανενταχθεί και να μεταμορφωθεί σε «εμάς». Ο χαρακτηρισμός της κοινωνίας που διαμορφώθηκε μετά τον Β'ΠΠ ως κοινωνία της ένταξης δεν σημαίνει ότι η κοινωνία ήταν αρμονικά δομημένη και ότι έλλειπαν οι αντιφάσεις και οι ανισότητες. Το αντίθετο μάλιστα. Οι αντιθέσεις και οι ανισότητες ήταν εντονότερες με κυρίαρχες την διάκριση των φύλων στον εργασιακό τομέα, αλλά όχι στην ιδιότητα του πολίτη, γεγονός που αποκάλυπτε την διάκριση μεταξύ της ουσιαστικής και της τυπικής ισότητας, αλλά και πως η κοινωνική άνοδος σε συγκεκριμένες περιπτώσεις αποτελούσε προϊόν κληρονομιάς και όχι εργασιακής αξιοσύνης. Επιπλέον, κρίσιμο αποδείχτηκε το ζήτημα της (αν-

²⁴ Η οπτική αυτού που ο Young ονομάζει μοντέρνα κοινωνία περιγράφεται στο Elizabeth Callaghan, *The difference*, Contemporary Justice Review, 2003, Vol. 6(4), pp. 347–355

²⁵ Το ζήτημα της μεταμοντέρνας θεωρίας στην μελέτη των εγκληματολογικών φαινομένων είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενο και προκαλεί μεγάλες θεωρητικές διαμάχες. Περισσότερα για την διαμάχη στα Arrigo E. Bruce και Williams R. Christopher, *Philosophy, Crime And Criminology*, University of Illinois Press, Urbana και Chicago, 2006 και Milovanovic Dragan, *Critical Criminology at the Edge: Postmodern Perspectives, Intergration and Applications*, Criminal Justice Press, New York, USA, 2003 για θεωρήσεις υπέρ του μεταμοντερνισμού και Lucken K, *Contemporary penal trends. Modern or postmodern?* British Journal of Criminology, 1998, 38: 106-123 για θεωρήσεις που είναι ενάντια στον μεταμοντερνισμό.

ισότητας και της (αν-)ισονομίας μέσα στο σύστημα. Οι αντιφάσεις αυτές οδήγησαν σε κοινωνική ρήξη με αποτέλεσμα την μεταμόρφωση της κοινωνίας.

Η ρήξη έλαβε χώρα στα τέλη της δεκαετίας του 60 και τις αρχές της δεκαετίας του 70 και επέφερε ριζικές αλλαγές στην κοινωνία. Με κύριο αίτημα την ανατροπή των υπαρχόντων αντιθέσεων και των ανισοτήτων η κοινωνική αλλαγή προχώρησε ριζικά. Αιτήματα όπως η ισότητα των φύλων, η πολιτική και κοινωνική ισότητα, η αξιοκρατία στον εργασιακό χώρο βρήκαν πρόσφορο έδαφος για την θεσμοθέτηση τους. Όμως, με τη νέα αλλαγή παρουσιάστηκαν σημαντικές παρενέργειες. Η μετάβαση από την μόντερνα κοινωνία στην μεταμοντέρνα οδήγησε στην διαφορετική αντιμετώπιση συγκεκριμένων ζητημάτων, τα οποία μέχρι εκείνη τη στιγμή θεωρούνταν παγιωμένα και, συνεπώς, αδιαπραγμάτευτα.

Η αλλαγή αυτή άλλαξε ριζικά τις εργασιακές σχέσεις μεταξύ των μελών της κοινωνίας κυρίως στον τρόπο με τον οποίο εξασφάλιζαν την επιβίωση τους. Ταυτόχρονα άλλαξε και την δομή ισχυρών κοινωνικών θεσμών, όπως η οικογένεια, που αποτελούσαν βάση για την κοινωνική συνοχή. Η είσοδος της γυναίκας στον εργασιακό χώρο μετάλλαξε τη λειτουργία της οικογένειας παρουσιάζοντας νέα δεδομένα. Επιπλέον, με τα νέα δεδομένα ισχυροποιήθηκε το αίσθημα του ατομισμού, δηλαδή της διαδικασίας με βάση την οποία ο άνθρωπος θεωρεί τον εαυτό του κέντρο κάθε δραστηριότητάς του. Το ίδιο αίσθημα, εκτός από τη σχέση του ανθρώπου με τον εαυτό του, καθορίζει και την σχέση του εαυτού του με τους άλλους. Έτσι, σύμφωνα με τον Young στη νέα κοινωνία του σύγχρονου μοντερνισμού διαμορφώθηκε μια ριζικά διαφορετική αντίληψη για τον Άλλο²⁶ και πιο συγκεκριμένα για τον αποκλίνοντα Άλλο. Μάλιστα, στην προσπάθειά του για να καταδείξει αυτές τις διαφορές προχώρησε στον παρακάτω πίνακα²⁷ που τις αποτυπώνει:

Ο αποκλίνων Άλλος στην κοινωνία του μοντερνισμού και του σύγχρονου μοντερνισμού

	Μοντερνισμός	Σύγχρονος μοντερνισμός
--	--------------	------------------------

²⁶ Γενικά η έννοια του Άλλου ή του Ξένου πάντα περιλάμβανε και την εγκληματικότητα είτε ως θύμα είτε ως δράστη. Gail Mason, Hate Crime and the Image of the Stranger, British Journal of Criminology 2005 45: 837-859

²⁷ Οπ. π. Young, 1999, σελ. 16

Κοινωνία	Ενταξιακή	Αποκλειστική
Μέγεθος	Μειονοτικό	Πλειονοτικό
Αξίες	Απολυταρχικές	Σχετικιστικές
Συνοχή	Ομοφωνική	Πλουραλιστική
Ιδιομορφία	Ξεκάθαρη/ διαχωρισμένη	Ασαφής / συνεχής/ επικαλυπτική/ πολυεπίπεδη
Θεσμοθετημένα Όρια	Περατά	Περιοριστικά
Κατώφλι (όριο)	Ανεκτικό	Αδιάλλακτο

Πριν την εμβάθυνση στο θέμα, αξίζει να σημειωθεί η έλλειψη του ζητήματος του πληροφορικού αποκλεισμού από την εγκληματολογική θεωρία. Μάλιστα, η πληροφορική τεχνολογία θεωρείται περισσότερο ως παράγοντας που δημιουργεί αποκλεισμό παρά ως καθεαυτό πεδίο αποκλεισμού.

2. Ιστορική αναδρομή του διαδικτύου

Η ανάγκη για επικοινωνία είναι δομημένη στην ανθρώπινη φύση. Μάλιστα, είναι δύσκολο να υποστηριχτεί ότι η ανάγκη για επικοινωνία είναι δυνατό να κορεστεί. Το διαδίκτυο αποτελεί μια από τις πλέον διαδεδομένες μορφές επικοινωνίας στη σύγχρονη εποχή. Και η διάδοσή του οφείλεται περισσότερο στην ποικιλία και την ευκολία με την οποία είναι δυνατόν να αντληθούν πληροφορίες, δηλαδή η ουσία της επικοινωνίας, παρά σε οτιδήποτε άλλο. Όμως, η αφετηρία για την δημιουργία του δεν ήταν μόνο η ανάγκη για την ανθρώπινη επικοινωνία. Τα βασικά κίνητρα για την δημιουργία ενός πληροφορικού δικτύου ήταν πολλά και ποικίλα.

Μια ιστορική αναδρομή για το διαδίκτυο δεν μπορεί να είναι ξέχωρη από την ιστορία των μηχανών μέσω των οποίων υλοποιείται, δηλαδή των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Όμως από την άλλη θα πρέπει να επιλεγθούν εκείνες οι καινοτομίες που ταυτόχρονα με την δημιουργία και εξέλιξη των υπολογιστικών μηχανών περιείχαν στοιχεία που οδήγησαν στο διαδίκτυο.

Το διαδίκτυο στην ουσία του αποτελεί ένα δίκτυο δικτύων. Μέσω αυτού μπορούμε να επικοινωνούμε και να διαντιδρούμε. Η πρώτη καταγεγραμμένη αναφορά που περιγράφει μια κοινωνική διαντίδραση μέσω δικτύων γίνεται από τον J.C.R. Licklider του MIT²⁸. Ο Licklider, παρ' όλο που δεν είχε καμία άμεση σχέση με την επιστήμη της πληροφορικής²⁹, μπόρεσε να δει την αξία που είχε ο υπολογιστής στην επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Έτσι, οραματίστηκε ένα δίκτυο υπολογιστών στο οποίο ο καθένας θα μπορεί να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες και εφαρμογές από διάφορες τοποθεσίες (sites). Ένας ακόμη σημαντικός πρωτοπόρος προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας πληροφορικής υποδομής ήταν ο Vannevar Bush, ο οποίος παρατήρησε ότι οι μηχανές που είχε φτιάξει μέχρι τότε ο άνθρωπος εστίαζαν - στην πλειονότητά - τους στην ενίσχυση των φυσικών δυνατοτήτων του και λιγότερο στην ενίσχυση των διανοητικών λειτουργιών του. Τότε εκτίμησε ότι θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμη η δημιουργία μιας μηχανής, η οποία θα εστίαζε στην ενδυνάμωση της ανθρώπινης μνήμης. Ο Bush ονόμασε αυτή τη μηχανή 'MEMEX' και υποστήριξε ότι θα λειτουργεί με βάση την αρχειοθέτηση και ανάκληση αρχείων που θα

²⁸Το κείμενο του Licklider μπορεί να βρεθεί στην διεύθυνση <http://gatekeeper.dec.com/pub/DEC/SRC/research-reports/abstracts/src-rr-061.html>

²⁹Ο Licklider ήταν ψυχολόγος.

βρίσκονται αποθηκευμένα αλλά και συσχετισμένα σε αυτή, δηλαδή ακριβώς όπως λειτουργεί ο ανθρώπινος εγκέφαλος συσχετίζοντας και ανακαλώντας πληροφορίες. Οι δύο αυτοί διανοητές, που αναφέρονται και τιμώνται σε όλες τις ιστορικές προσεγγίσεις του διαδικτύου, αποτελούν την αγνή και επιστημονική διάσταση στη σύλληψη ενός δικτύου δικτύων. Όμως, δεν ήταν και η μόνη. Η ιστορική συγκυρία αναδεικνύει και μια επιπλέον πιο κρίσιμη διάσταση για τη δημιουργία του.

Κάθε αναφορά στο διαδίκτυο και στην εξέλιξη του θα πρέπει να λαβαίνει υπόψη της το γεγονός πως η ιστορία εξελίχθηκε, και σε σημαντικό βαθμό εξελίσσεται ακόμα, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής³⁰. Παρ' όλο που το διαδίκτυο δεν γνωρίζει σύνορα, γεγονός που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ειδικά στα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η δημιουργία του αλλά και οι σημαντικότερες εξελίξεις που το αφορούν σχετίζονται με γεγονότα που λαβαίνουν χώρα κυρίως στις ΗΠΑ. Συνεπώς, θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει πως το διαδίκτυο αποτέλεσε τη λύση για ζητήματα που αφορούν στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Κι όμως μία από τις αφορμές για την δημιουργία του αποτέλεσε ακριβώς το αντίθετο: οι τότε εξωτερικές σχέσεις των ΗΠΑ, δηλαδή η πολιτική κατάσταση που διαμορφώθηκε μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο *ψυχρός πόλεμος*.

Η ανάπτυξη των ατομικών όπλων, που χρησιμοποιήθηκαν στον Β'ΠΠ, από τις δύο υπερδυνάμεις προβλημάτιζε έντονα τους ανθρώπους του αμερικανικού Πενταγώνου. Στο πλαίσιο αυτού του προβληματισμού τέθηκε το ζήτημα του τί θα συνέβαινε στην επικοινωνιακή και πληροφοριακή υποδομή των ΗΠΑ σε περίπτωση ατομικού πολέμου. Το Πεντάγωνο αναρωτιόταν αν η υφιστάμενη επικοινωνιακή υποδομή, που τότε υλοποιούνταν από την κρατική εταιρεία AT&T, θα μπορούσε να επιβιώσει του πολέμου. Πιο απλά, αν οι Σοβιετικοί κατάφερναν να πλήξουν το ίδιο το Πεντάγωνο, οι Αμερικανοί θα ήταν σε θέση να απαντήσουν ή το αμερικανικό αμυντικό σύστημα θα κατέρρεε; Θέτοντας το ερώτημα στην AT&T η απάντηση ήταν ότι το επικοινωνιακό σύστημα ήταν απρόσβλητο. Όμως, η απάντηση δεν θεωρήθηκε επαρκής. Τότε, αποφασίστηκε να ερευνηθεί το ζήτημα περισσότερο. Αποτέλεσμα αυτής της έρευνας ήταν μια πληροφορική υποδομή που αποτέλεσε τον πρόγονο του διαδικτύου.

³⁰Συνεπώς, κάθε φορά που θα αναφέρονται στο κείμενο οι λέξεις «εθνικό» ή «κρατικό» θα υπονοείται το έθνος ή το κράτος των ΗΠΑ.

Στο πλαίσιο της διατριβής θα πρέπει να προσεγγιστεί η ιστορία του διαδικτύου από τρεις διαφορετικές οπτικές διαστάσεις. Η πρώτη, και ίσως η σημαντικότερη, αφορά στις τεχνολογικές ανακαλύψεις. Η δημιουργία του διαδικτύου αποτελεί, κατά βάση, τεχνολογικό επίτευγμα. Συνεπώς, ο τρόπος με τον οποίο υλοποιήθηκε η τεχνολογική υποδομή για τη δημιουργία ενός “δικτύου δικτύων” είναι κομβική για το επιχείρημα. Στα πλαίσια της δημιουργίας του δικτύου δίδεται έμφαση περισσότερο στις κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώθηκαν από τις προσπάθειες διαφόρων ατόμων και ομάδων να κατασκευάσουν την υποδομή, αλλά και να επινοήσουν καινοτομίες, παρά στις ίδιες τις εφευρέσεις. Η δεύτερη διάσταση αφορά στην δημιουργία της κοινότητας. Το διαδίκτυο στηρίζεται, ζει και αναπαράγεται υποστηριζόμενο από μια μεγάλη πληροφορική κοινότητα. Ο ρόλος που διαδραμάτισε (και διαδραματίζει) στην δημιουργία (και στην εξέλιξη) η “Διαδικτυακή Κοινότητα” είναι ιδιαίτερα σημαντικός και καθοριστικός για το ζήτημα που διαπραγματεύεται η διατριβή. Τέλος, η τρίτη διάσταση αφορά στην ευρύτερη κοινωνικοποίηση του διαδικτύου. Στα πλαίσια του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής, η ευρεία κοινωνικοποίηση του διαδικτύου δεν θα μπορούσε να λάβει χώρα με άλλο τρόπο παρά εντός της αγοράς. Συνεπώς, ο τρόπος με τον οποίο το διαδίκτυο μετατράπηκε σε εμπόρευμα και αγορά αποτελεί την τρίτη και τελευταία διάσταση της ιστορικής αναδρομής στο διαδίκτυο.

2.1. Τεχνολογική διάσταση

Το διαδίκτυο αποτελεί από μόνο του μια τεράστια καινοτομία. Όμως, τόσο η σύλληψή του όσο και η υλοποίησή του χαρακτηρίζονται από μια επιμέρους σειρά καινοτομιών σε διάφορα επίπεδα.

Κάθε τεχνολογικό επίτευγμα χαρακτηρίζεται από μια ποιοτική αλλαγή. Η περίπτωση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας δεν αποτελεί εξαίρεση. Μέχρι τα μέσα του προηγούμενου αιώνα η ηλεκτρονική επικοινωνία λάβαινε χώρα μέσω της δημιουργίας ενός κυκλώματος. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι τα άκρα της επικοινωνίας (π.χ. δύο τηλέφωνα) ήταν συνδεδεμένα απευθείας μεταξύ τους με αποτέλεσμα τη δέσμευση της γραμμής, αλλά και τον περιορισμό των δεδομένων που περνούσαν απ’ αυτή. Για παράδειγμα, η επικοινωνία μεταξύ δύο ατόμων σήμαινε ότι πρώτον κατά τη στιγμή της επικοινωνίας κανείς δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τον συγκεκριμένο δίαυλο επικοινωνίας και δεύτερον ότι θα έπρεπε τα άτομα να μιλούν

μία φορά το ένα και μία φορά το άλλο. Αν μιλούσαν και οι δύο μαζί, τότε τα δεδομένα θα χάνονταν. Σε αυτή την πραγματικότητα η αύξηση του όγκου των επικοινωνιών πρακτικά απαιτούσε είτε την αύξησή του όγκου των επικοινωνιακών κυκλωμάτων, είτε την ανάγκη δημιουργίας μιας νέας τεχνολογίας που θα αξιοποιούσε καλύτερα την υφιστάμενη υποδομή. Με άλλα λόγια, ή θα γέμιζε ο πλανήτης σύρματα ή θα λάβαινε χώρα μια νέα τεχνολογία που θα σήμανε μια ποιοτική αλλαγή.

Η ποιοτική αλλαγή ήρθε σχεδόν ταυτόχρονα από τρεις διαφορετικές πηγές που επεξεργάζονταν την ίδια ιδέα. Μάλιστα καμία από τις τρεις δεν γνώριζε εξ αρχής την ύπαρξη των άλλων δύο. Το 1961 ο Leonard Kleinrock καθηγητής στο MIT επεξεργαζόταν την ιδέα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας μέσω ανταλλαγής πακέτων. Σύμφωνα με αυτή η απευθείας επικοινωνία θα μπορούσε να χωρίζεται σε πακέτα τα οποία, αρχειοθετημένα με κάποιου είδους πρωτόκολλο, θα ήταν δυνατό να εξασφαλίσουν καλύτερη επικοινωνία τόσο ποσοτικά (όσον αφορά στον όγκο των ανταλλασσόμενων πληροφοριών), όσο και ποιοτικά (καλύτερη, διευρυμένη και γρηγορότερη επικοινωνία). Μάλιστα, μερικά χρόνια αργότερα (1964) ο Kleinrock δημοσίευσε και το πρώτο του βιβλίο πάνω στο θέμα. Σχεδόν παράλληλα (1962), μια ομάδα χρηματοδοτούμενη από την Υπηρεσία Προηγμένων Ερευνητικών Αμυντικών Προγραμμάτων (Defense Advanced Research Projects Agency, DARPA) των ΗΠΑ στην οποία προήδρευε ο Lickinder και συμμετείχαν αρκετοί ερευνητές μεταξύ των οποίων και ο Lawrence G. Roberts του MIT³¹, είχε αναλάβει την δημιουργία ενός δικτύου υπολογιστών. Σε αυτή την ομάδα προωθήθηκε η ιδέα της ανταλλαγής πακέτων. Μάλιστα ο Roberts και ο Kleinrock είχαν συνεργαστεί στην δημιουργία του πρώτου δικτύου ευρείας περιοχής (Wide Area Network, WAN) συνδέοντας έναν υπολογιστή του MIT με έναν υπολογιστή στην Καλιφόρνια. Η σύνδεση έγινε μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας. Η εργασία της ομάδας στο DARPA οδήγησε στην δημιουργία του ARPANET, πρόγονου του INTERNET.

Η ιδέα του ARPANET παρουσιάστηκε ως εργασία σε συνέδριο το 1967 στο οποίο παρουσιάστηκε και μια άλλη εργασία πάνω στην ανταλλαγή πακέτων από δύο βρετανούς ερευνητές του εθνικού εργαστηρίου φυσικής (National Physical Laboratory, NPL) της Μεγάλης Βρετανίας, τους Donald Davies και Roger

³¹ Το MIT συνεχίζει να αναλαμβάνει σημαντικές πρωτοβουλίες σχετικά με το διαδίκτυο. Smith B. & Bebak A., *Creating Web Pages for Dummies*, 3rd ed., Foster City, CA (USA), IDG Books, 1998, σελ. 59

Scantlebury. Οι δύο βρετανοί ερευνητές ενημέρωσαν την επιστημονική κοινότητα για την εργασία ενός ακόμη σημαντικού ανθρώπου στην δημιουργία του INTERNET. Πρόκειται για τον Paul Baran και την ερευνητική του ομάδα στην εταιρεία RAND Co.

Ο Baran αποτέλεσε ερευνητή στην RAND για μια δεκαετία (1959-1968). Βασικός σκοπός του ήταν η δημιουργία ασφαλέστερων επικοινωνιών. Εκείνη την εποχή κυρίαρχη μορφή επικοινωνίας ήταν το τηλεφωνικό δίκτυο. Όμως, το τηλεφωνικό δίκτυο στις ΗΠΑ υλοποιούνταν από ιδιωτικές εταιρείες (την AT&T και την Bell), οι οποίες ήταν ιδιαίτερα διστακτικές στο να επιτρέψουν είτε σε μια άλλη ιδιωτική εταιρεία είτε στο κράτος την πρόσβαση στη δομή του δικτύου τους. Μάλιστα, τα τηλεφωνικά δίκτυα των εταιρειών δεν επικοινωνούσαν ακόμα ούτε άμεσα ούτε έμμεσα, με αποτέλεσμα η επιλογή τους, από μέρους του καταναλωτή, να γίνεται με κριτήριο όχι την επικοινωνία γενικά, αλλά την επικοινωνία ειδικά. Ο Baran μετά από πολλές δυσκολίες κατάφερε να διατυπώσει την θεωρία του για μια νέα μορφή επικοινωνιών, ή ακριβέστερα, τηλεπικοινωνιών. Την τηλεπικοινωνία μέσω ανταλλαγής πακέτων.

Η υλοποίηση αυτής της ιδέας οδήγησε στην δημιουργία του ARPANET. Το ARPANET ήταν ένα αρχικό δίκτυο δικτύων που ένωνε τους υπολογιστές διαφόρων κρατικών υπηρεσιών και συγκεκριμένων πανεπιστημίων. Κύριος σκοπός του ARPANET ήταν η δυνατότητα να συνδέονται και άλλα δίκτυα μαζί του, των οποίων η δομή θα ήταν ανεξάρτητη και διαφορετική από αυτή του ARPANET. Σε αυτή τη βάση η σύνδεση μεταξύ των δικτύων θα λάβαινε χώρα σε ένα μέτα-επίπεδο. Η τεχνική αυτή ονομάστηκε "Internetting" και εφαρμόστηκε αρχικά από έναν άλλο ερευνητή της RAND, τον Bob Kahn. Βασική αρχή ήταν ότι το *δια-δίκτυο* θα πρέπει να αποτελεί μόνο το μέσο για την επικοινωνία. Όλα τα δεδομένα θα πρέπει να βρίσκονται στις παρυφές του δικτύου, δηλαδή στους τελικούς χρήστες. Αυτή η βασική λογική πάνω στην οποία δομήθηκε το *αλλά και το διαδίκτυο* δοκιμάστηκε αλλά και δοκιμάζεται ακόμη και σήμερα.

Η ανάπτυξη του *ήταν ραγδαία* . Ακόμη και στα πρώτα χρόνια της ύπαρξής του όλο και περισσότεροι θεσμοί ήθελαν να συνδεθούν στο δίκτυο. Σημαντικό ρόλο όμως, για την ευρεία κοινωνικοποίησή του διαδραμάτισαν δύο

σημαντικές εφαρμογές του: η δυνατότητα ανταλλαγής μηνυμάτων και η ελεύθερη ανάρτηση πληροφοριών.

Η λογική της ανταλλαγής μηνυμάτων, μέσω της πληροφορικής, προϋπήρχε του
Την εποχή των υπολογιστών υπήρχε η δυνατότητα κάποιος να αφήσει ένα μήνυμα σε ένα συγκεκριμένο, προκαθορισμένο, σημείο ώστε κάποιος άλλος να το βρει. Αυτού του είδους η επικοινωνία ήταν κρίσιμη για την εν γένει ανάπτυξη της πληροφορικής. Συνεπώς όταν οι υπολογιστές άρχισαν να σχηματίζουν δίκτυα, δηλαδή να επικοινωνούν μεταξύ τους τότε δημιουργήθηκε και η ανάγκη για περαιτέρω ανάπτυξη της τεχνολογίας στην ανταλλαγή μηνυμάτων.

Η πολυπλοκότερη δομή των δικτύων μεταξύ υπολογιστών σήμαινε ότι το σύστημα ηλεκτρονικής όπως ονομάστηκε επικοινωνίας θα έπρεπε να ακολουθήσει μια διαφορετική λογική. Δηλαδή, χρειαζόταν μια ποιοτική αλλαγή. Η βασική διαφορά ήταν στο ότι πλέον τα μηνύματα δεν απευθύνονταν σε κάποιο συγκεκριμένο χρήστη, αλλά απευθύνονταν σε κάποιο συγκεκριμένο χρήστη ενός συγκεκριμένου υπολογιστή. Επιπλέον, χρειαζόταν και ένα συγκεκριμένο πρωτόκολλο ώστε να υλοποιηθεί η επικοινωνία.

Το πρώτο ζήτημα λύθηκε από τον Ray Tomlinson το 1972. Ο Tomlinson ακολουθώντας τα δεδομένα της έντυπης αλληλογραφίας θεώρησε ότι κάθε χρήστης σε κάθε υπολογιστή θα έπρεπε να έχει την δική του μοναδική διεύθυνση. Έτσι διατύπωσε για πρώτη φορά την δομή της ηλεκτρονικής διεύθυνσης που θα χρησίμευε για την ηλεκτρονική επικοινωνία και είχε την ακόλουθη μορφή:

«όνομαχρήστη@όνομαυπολογιστή»

Όπως γίνεται φανερό η δομή παραμένει ίδια μέχρι σήμερα και δεν προβλέπεται να αλλάξει άμεσα.

Το δεύτερο ζήτημα λύθηκε με την δημιουργία του Το έδινε την δυνατότητα να παραδοθούν μηνύματα σε συγκεκριμένους χρήστες συγκεκριμένων υπολογιστών. Όμως, παρουσίαζε σημαντικά προβλήματα στην ασφάλεια της επικοινωνίας, κυρίως όσον αφορά στην εξασφάλιση της αληθινής ταυτότητας του

αποστολέα. Έτσι μετά από περαιτέρω επεξεργασία δημιουργήθηκε ένα νέο πρωτόκολλο: το POP . Μέσω αυτού ήταν δυνατή η ασφαλέστερη επικοινωνία μεταξύ των επικοινωνούντων.

Η δυνατότητα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας/ αλληλογραφίας πρακτικά έσωσε το και κατ' επέκταση το διαδίκτυο. Η νέα αυτή δυνατότητα γοήτευε όχι μόνο τους μέχρι τότε χρήστες του διαδικτύου αλλά ουσιαστικά ολόκληρη την κοινωνία. Παρόλο που εκείνη την εποχή, μέσα της δεκαετίας του 1970, η επικοινωνία ήταν εξαιρετικά δαπανηρή, όλο και περισσότεροι ήθελαν να συμμετέχουν σε αυτού του είδους την επικοινωνία. Μάλιστα, από την στιγμή που πρώτον δημιουργήθηκαν εφαρμογές διαχείρισής της και δεύτερον δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε ο προσωπικός υπολογιστής η ηλεκτρονική αλληλογραφία εκτινάχθηκε. Υπολογίζεται ότι σήμερα πάνω από το ένα έκτο του πληθυσμού της Γης χρησιμοποιεί την συγκεκριμένη εφαρμογή.

Η πιο διαδεδομένη εφαρμογή του διαδικτύου είναι ο παγκόσμιος ιστός (Ο παγκόσμιος ιστός αναφέρεται στη δυνατότητα που υπάρχει να αναρτώνται πληροφορίες και δεδομένα σε διαφορετικές μορφές (κείμενο, εικόνα, ήχος). Στην αρχή της δημιουργίας του το διαδίκτυο, και πολύ περισσότερο το διατηρούσε όλες τις πληροφορίες του με την μορφή του μη μορφοποιημένου κειμένου. Οι πληροφορίες αυτές ήταν αναρτημένες σε περιοχές () στο δίκτυο. Ήταν γραμμένες με μία μόνο γραμματοσειρά, σε ένα μόνο μέγεθος, γεγονός που καθιστούσε την ανάγνωσή τους δύσκολη και κουραστική. Έτσι παρόλο που το δίκτυο ήταν ένα πολύ καλό εργαλείο για την ανταλλαγή πληροφοριών, συχνά η αναζήτηση πληροφοριών ήταν βαρετή.

Το πρώτο βήμα για την αλλαγή σε αυτή τη μονοτονία ήταν η δημιουργία του υπερσυνδέσμου. Ο υπερσύνδεσμος δίνει την δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί μία λέξη ή μια εικόνα ως μετάβαση σε μια άλλη περιοχή του δικτύου. Η δυνατότητα αυτή σταδιακά οδήγησε στην δημιουργία του γραφικού περιβάλλοντος χρήστη (. Η δυνατότητα για τη δημιουργία και ανάπτυξη του γραφικού περιβάλλοντος άλλαξε ριζικά όχι μόνο το διαδίκτυο αλλά ολόκληρη την

Ταχυδρομικό Πρωτόκολλο

(Γραφικό Περιβάλλον Χρήστη)

πληροφορική τεχνολογία. Σε συνδυασμό με την εμφάνιση του προσωπικού υπολογιστή, η πληροφορική έγινε προσιτή σε όλους.

Στην περίπτωση του διαδικτύου, το γραφικό περιβάλλον βρήκε την απόλυτη εφαρμογή του με την παράλληλη ανακάλυψη και λειτουργία δύο ακόμη σημαντικών καινοτομιών: του και του . Το βοήθησε στην τακτοποίηση και την ευταξία των πληροφοριών στο διαδίκτυο ενώ το στην οργάνωση των πληροφοριών σε ένα συγκεκριμένο τόπο . Ειδικότερα, το εφευρέθηκε με σκοπό την ευκολότερη ανεύρεση πληροφοριών με βάση μια γενική κατηγορία, έναν τίτλο, που σχετιζόταν με το σύνολο των δεδομένων που περιέχονται σε ένα τόπο . Η , παρόλο που στην ονομασία της περιέχεται η λέξη *γλώσσα* δεν είναι γλώσσα προγραμματισμού. Αντίθετα είναι ένας τρόπος οργάνωσης της παρουσίας πληροφοριών. Ανακαλύφθηκε από τον Tim Berners Lee ερευνητή στο ερευνητικό κέντρο

Η συνεργασία μεταξύ των διάφορων ερευνητικών τμημάτων ήταν κρίσιμη για την ολοκλήρωση των ερευνητικών προγραμμάτων και υπήρχε η ανάγκη για πιο άμεση επικοινωνία. Με δεδομένο ότι η επικοινωνία μεταξύ των τμημάτων γινόταν μέσω υπολογιστικών δικτύων έπρεπε να βρεθεί ένα σύστημα στο οποίο θα επέτρεπε την ταυτόχρονη παρουσίαση πληροφοριών διαφόρων ειδών (κειμένων, εικόνων, σχεδίων) ώστε να βελτιωθεί η διαδικασία των ερευνητικών προγραμμάτων. Αυτή η ανάγκη γέννησε το . Ακόμη πιο σημαντική και από την γέννηση του ήταν η απόφαση που πήρε το για την εξέλιξή του

Από την στιγμή που το γεννήθηκε στα πλαίσια του αποτελούσε εργαλείο που προστατευόταν από πνευματικά δικαιώματα. Το αποφάσισε να τα απαρνηθεί και να δώσει την δυνατότητα σε όποιον είχε την ικανότητα είτε να το αξιοποιήσει είτε να το αναπτύξει περαιτέρω. Με άλλα λόγια το άφησε ελεύθερο. Αυτή η κίνηση κυριολεκτικά εκτόξευσε όχι μόνο το ως εργαλείο, αλλά

Ενιαίος Εντοπιστής Πόρων

Η html δεν είναι μια γλώσσα προγραμματισμού. Είναι μια περιγραφική γλώσσα (markup language), δηλαδή ένας ειδικός τρόπος γραφής κειμένου. Ο καθένας μπορεί να δημιουργήσει ένα αρχείο HTML χρησιμοποιώντας απλώς έναν επεξεργαστή κειμένου.

Για παράδειγμα το για τον τόπο του τομέα Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο είναι : criminology.panteion.gr

Το CERN είναι το πιο διάσημο και το πιο δραστήριο ερευνητικό κέντρο στην Ευρώπη.

ολόκληρο το διαδίκτυο. Άρχισαν να εμφανίζονται δεκάδες τόποι με την νέα μορφή. Αυτό το γεγονός κατάστησε το διαδίκτυο ακόμη πιο ελκυστικό στο ευρύ κοινό. Πλέον σήμερα υπάρχουν αυτόνομα προγράμματα κατασκευής ιστοσελίδων και ιστότοπων που βασίζονται στην

Εξαιρετικά σημαντική για τα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο στην πληροφορική τεχνολογία όσο και στο διαδίκτυο ήταν η εξέλιξη της τεχνολογίας όσον αφορά στην ψηφιοποίηση της πληροφορίας. Η ψηφιοποίηση της πληροφορίας είναι η μετατροπή μιας πληροφορίας με τρόπο τέτοιο ώστε αυτή να μπορεί να αναγνωριστεί από έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή. Οι κύριες μορφές πληροφορίας που μπορούν να αναγνωριστούν αλλά και να αναγνωστούν από έναν υπολογιστή είναι οι πληροφορίες ήχου και κινούμενης ή σταθερής εικόνας. Είναι γνωστό πως ο μόνος τρόπος αναγνώρισης και ανάγνωσης που διαθέτει ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι οι αριθμοί. Και επειδή κατά βάση ο υπολογιστής, όπως και όλα τα μηχανήματα, είναι ηλίθιος στην αρχή μπορούσε να διαβάσει μόνο δύο αριθμούς, το μηδέν και το ένα. Άρα όλο το ζήτημα της πληροφορικής τεχνολογίας ήταν η δυνατότητα να μετατραπεί ο ήχος και η εικόνα σε συνδυασμούς του μηδέν και του ένα.

Η προσπάθεια αυτή οδήγησε σε πολλές μορφές (). Όμως, η μορφή που έκανε τη διαφορά, που πραγματικά καινοτόμησε και επέφερε επανάσταση είναι το MP3. Η ιστορία του είναι η ακόλουθη:

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 ο παγκόσμιος οργανισμός πιστοποίησης () σύστησε μια ομάδα εργασίας για τη δημιουργία ενός κοινού προτύπου στην ψηφιακή εικόνα. Σκοπός αυτού του προτύπου ήταν η διάδοση της ψηφιακής τηλεόρασης πάνω σε ένα κοινό μοντέλο που θα εξυπηρετούσε τόσο τα συμφέροντα των εταιρειών κατασκευής συσκευών τηλεόρασης όσο και τους τηλεοπτικούς σταθμούς που θα εξέπεμπαν το συγκεκριμένο σήμα. Επιπλέον, ιδιαίτερο συμφέρον είχαν και οι εταιρείες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών οι οποίες πλέον θα διέθεταν τα

Τα βασικά χαρακτηριστικά της ψηφιοποίησης της πληροφορίας είναι η ευκολία στην αναπαραγωγή, η ευκολία στην μετάδοση και την αναμετάδοση, η ευκολία στην τροποποίηση και τη χειραγώγηση (), η ισοδυναμία μεταξύ της μορφής των έργων δηλαδή ότι κάθε έργο σε αναλογική μορφή μπορεί να μετατραπεί σε ψηφιακή, η περιεκτικότητα δηλαδή ότι είναι δυνατή η συμπίεση πολλών και διαφορετικών πληροφοριών σε ένα αποθηκευτικό μέσο και τέλος η δυνατότητα διασύνδεσης των πληροφοριών.

σελ

Για αυτόν το λόγο στην αρχή οι υπολογιστές λειτουργούσαν με βάση μόνο το δυαδικό σύστημα. Στις μέρες μας οι υπολογιστές χρησιμοποιούν το δεκαεξαδικό σύστημα.

προϊόντα τους απευθείας σε απλούς καταναλωτές εκτός από τις εταιρείες διανομής. Η ομάδα ονομάστηκε) και ένα μέρος των προσπαθειών αναγκαστικά στράφηκε στον ήχο που θα συνόδευε την εικόνα. Σκοπός ήταν η ψηφιοποίηση του ήχου με τρόπο που θα καταλάμβανε όσο το δυνατό λιγότερο ψηφιακό χώρο με τις ελάχιστες δυνατές απώλειες στην ποιότητά του. Αποτέλεσμα αυτής της ενασχόλησης ήταν το 1. Αυτή η πρωτότυπη εφαρμογή χρησιμοποιήθηκε σε πρωτότυπα ψηφιακά κασετόφωνα. Είναι γεγονός όμως, ότι η εφαρμογή αυτή δεν ικανοποιούσε τους ειδικούς με αποτέλεσμα τη συνέχιση των προσπαθειών.

Αποτέλεσμα της επιμονής και της υπομονής που επέδειξαν οι ειδικοί ήταν το

2. Η εφαρμογή αυτή κατάφερε να συμπίεσει τον ήχο σε μικρότερο χώρο. Χρησιμοποιήθηκε στις ταινίες και στην ψηφιακή τηλεόραση όπου βρήκε τέλεια εφαρμογή. Όμως, η εξέλιξη της προσπάθειας για ακόμη περισσότερο συμπίεσμένη μορφή στον ήχο δεν σταμάτησε εκεί. Προχώρησε ακόμη περισσότερο και έφτασε στο 3 ή όπως είναι πιο γνωστό στο MP3

Δημιουργός της συμπίεσης MP3 ήταν ο ο οποίος ως επικεφαλής μιας ομάδας στο ινστιτούτο της Βαυαρίας πειραματίστηκε αρκετό καιρό μέχρι να δημιουργήσει τη συγκεκριμένη συμπίεση. Σκοπός του ήταν να βελτιώσουν τον αλγόριθμο απωλεστικής συμπίεσης ήχου MP3. Είναι αλήθεια ότι η τεχνολογία που κρύβεται πίσω από το MP3 είναι αρκετά περίπλοκη. Σε γενικές γραμμές αυτό που προσπάθησε να κάνει ο και η ομάδα του είναι να μελετήσουν και να αναλύσουν το ακουστικό σύστημα του ανθρώπου και με βάση αυτή την ανάλυση να προχωρήσουν στη μεγαλύτερη δυνατή συμπίεση του ήχου με τις λιγότερες δυνατές απώλειες. Προσπάθησε να αφαιρέσει από το μουσικό αρχείο όση πληροφορία υπάρχει και δεν γίνεται αντιληπτή από το ανθρώπινο αυτί. Με τον

Το MP3 είναι ένας απωλεστικός αλγόριθμος συμπίεσης που αναπτύχθηκε από το γερμανικό ινστιτούτο - σε συνεργασία με το επίσης γερμανικό πανεπιστήμιο και εταιρείες όπως η , η και η εταιρεία τηλεπικοινωνιών . Ο συγκεκριμένος αλγόριθμος εκμεταλλεύεται μια ιδιαιτερότητα της ανθρώπινη ακοής που ονομάζεται ακουστική σκίαση. Η ακουστική σκίαση είναι η δυναμική μεταβολή στο «κατώφλι» ακουστότητας της ακοής του ανθρώπου ανάλογα με το συχνотικό περιεχόμενο του ήχου που ακούγεται. Κατώφλι ακουστότητας είναι η ελάχιστη ένταση που πρέπει να έχει ένας ήχος για να τον ακούσουμε. Για κάθε συχνότητα του ακουστικού φάσματος, το κατώφλι ακουστότητας είναι διαφορετικό και μεταβάλλεται δυναμικά καθώς επηρεάζεται από τις υπόλοιπες συχνότητες που υπάρχουν στον ήχο που ακούει το ανθρώπινο αυτί.

τρόπο αυτό μείωσε σημαντικά, δηλαδή συμπίεσε, τον όγκο του μουσικού αρχείου. Είναι σημαντικό να προσθέσουμε ότι υπάρχουν διάφορες διαβαθμίσεις συμπίεσης που επηρεάζουν την ποιότητα του ήχου και κατά συνέπεια το μέγεθος του αρχείου. Έτσι ο χρήστης μπορεί να επιλέξει τη συμπίεση που επιθυμεί. Πώς όμως, μπορεί να το κάνει αυτό;

Η δημιουργία του MP3 οδήγησε σε ραγδαίες εξελίξεις. Μια από τις σημαντικότερες είναι η δημιουργία συσκευών που κωδικοποιούν αρχεία ήχου από άλλη μορφή σε MP3 αλλά και αναπαράγουν αρχεία MP3. Βέβαια, υπάρχουν συσκευές που συνδυάζουν τις δύο λειτουργίες. Αυτές οι συσκευές κάνουν χρήση ειδικευμένων εφαρμογών οι οποίες ονομάζονται ή σε συντομογραφία. Οι εφαρμογές ενσωματώνονται σε κάθε υπολογιστικό λειτουργικό σύστημα και μπορεί να είναι μέρος τους λειτουργικού συστήματος ή να είναι προϊόντα εγκατάστασης ενός αυτόνομου προγράμματος. Επιπλέον, έχουν δημιουργηθεί ειδικοί επεξεργαστές οι οποίοι αποτελούν και έδωσαν τεράστια ώθηση στην αγορά των φορητών συσκευών MP3 και όχι μόνο.

Όλη αυτή η τεχνολογική εξέλιξη είχε τεράστιο αντίκτυπο στην μουσική βιομηχανία και πιο συγκεκριμένα στην πειρατεία μουσικών θεμάτων. Η πλειονότητα των οποίων εμπίπτει στους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η δημιουργία της τεχνολογίας MP3 έδωσε νέες δυνατότητες στους χρήστες των ηλεκτρονικών υπολογιστών και τους φίλους της μουσικής. Οι χρήστες είχαν τη δυνατότητα να μετατρέπουν μουσικά θέματα που είχαν στη διάθεσή τους σε MP3 και να τα αποθηκεύουν στο σκληρό τους δίσκο. Το γεγονός αυτό σήμανε την δυνατότητα να διαχειρίζονται καλύτερα και ευκολότερα τα μουσικά τους αρχεία. Η εξέλιξη, όμως, αυτής της τεχνολογίας δεν σταμάτησε στο MP3.

Είναι χαρακτηριστικό πως ένα αρχείο MP3 είναι περίπου 10 φορές μικρότερο από τις μέχρι τότε υφιστάμενες μορφές αρχείων ήχου. Βέβαια, αυτές οι μορφές εμπεριέχουν και συχνότητες τις οποίες δεν αντιλαμβάνεται το ανθρώπινο αυτί. Και οι πληροφορίες που υπάρχουν σε αυτές τις συχνότητες δεν είναι λίγες. Αντίθετα, βρέθηκε ότι ο όγκος των πληροφοριών που δεν γίνονται αντιληπτές από τον άνθρωπο και εμπεριέχονται σε ένα τέτοιο αρχείο αντιστοιχούν περίπου στο 80% της χωρητικότητάς του. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως αν σε ένα φορέα, π.χ., χωρούν 10 μουσικά θέματα που είναι σε μορφή «πλήρων» αρχείων ήχου, στον ίδιο φορέα μπορούν να χωρέσουν περίπου 100 μουσικά θέματα με συμπίεση μορφής MP3.

Η επόμενη φάση της εξέλιξης αφορά στην τεχνολογία του MP4 ή -4. Σε αυτή τη μορφή είναι δυνατή η συμπίεση όχι μόνο του ήχου αλλά και της εικόνας και του κειμένου και μάλιστα σε πολλές και διαφορετικές μορφές. Μορφές κινούμενης εικόνας όπως τα και το 6 είναι δυνατό να συμπεστούν σε MP4. Μάλιστα, η πολυπλοκότητα του MP4 διαφαίνεται από το γεγονός πως αυτή η μορφή έχει 23 διαφορετικά μέρη που ουσιαστικά αντιστοιχούν στις διάφορες εφαρμογές που μπορούν αυτές να έχουν. Εφαρμογές που εκτείνονται από την αναπαραγωγή σε κινητά μέχρι την αναπαραγωγή σε κινηματογράφο. Άλλωστε την πατρότητα του MP4 διεκδικούν, με την μορφή της πατεντοποίησης, πάνω από είκοσι εταιρείες, περιορίζοντας την εξαπλωμένη χρήση του σε χώρες που αναγνωρίζουν αυτές τις πατέντες. Η διαμάχη πάνω σε αυτή την τεχνολογία είναι τόσο έντονη ώστε έχει φτάσει στο σημείο της έντονης δικαστικής διαμάχης μεταξύ εταιρικών κολοσσών όπως αυτή μεταξύ της AT&T και της

2.2. Κοινωνική διάσταση

Ο παγκόσμιος ιστός και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο αποτελούν δύο σημαντικές καινοτομίες που ουσιαστικά οδήγησαν στην έκρηξη της κοινωνικοποίησης του ειδικά αλλά και της πληροφορικής τεχνολογίας γενικά. Όμως, υπήρξαν και άλλες σημαντικές καινοτομίες εξίσου καίριες αλλά λιγότερο δημοφιλείς. Πρόκειται για καινοτομίες στις οποίες εύκολα διακρίνεται ο αρχικός δημιουργός, αυτός που συνέλαβε την ιδέα και την αρχική υλοποίησή της, αλλά δύσκολα μπορούν να εντοπιστούν οι δεκάδες ή εκατοντάδες ή χιλιάδες που συνεισέφεραν λίγο ως πολύ στην τελική δημιουργία τους.

Από την δημιουργία του το ενδιαφέρον των χρηστών για την νέα καινοτομία ήταν εξαιρετικά έντονο. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος «χρήστες» δεν πρέπει να συγχέεται με την σημερινή εποχή. Τότε, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι χρήστες του Δικτύου ήταν εξαιρετικά περιορισμένοι αλλά και ειδικευμένοι σε σχέση με την σημερινή εποχή. Οι χρήστες του Δικτύου ήταν κατά κύριο λόγο φοιτητές, κυρίως θετικών επιστημών μηχανικοί και φυσικοί. Επιπλέον, στους χρήστες του Δικτύου περιλαμβάνονταν ερευνητές ιδιωτικών ή δημόσιων

ερευνητικών κέντρων, όπως το και η , αλλά και σε εξαιρετικά μικρά μεγέθη απλοί χρήστες.

Η ενασχόληση όλων αυτών τό με το δίκτυο ό και με την πληρο φ ρ κή δημιούργησε μια σειρά από νέες ανάγκες. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των . Τα ξεκίνησαν από το 1969. Εκεί διατυπώνονταν απόψεις στις οποίες ανοιχτά και ελεύθερα θέτονταν ζητήματα στη λειτουργία και ανάπτυξη του διαδικτύου σε πολιτικό, φιλοσοφικό αλλά και τεχνολογικό επίπεδο. Σε αυτά συμμετείχαν πολλοί χρήστες των οποίων οι παρατηρήσεις και τα σχόλια καθόρισαν αλλά και καθορίζουν τον τρόπο λειτουργίας του διαδικτύου. Όμως, οι σημαντικότερες παρατηρήσεις αλλά και παρεμβάσεις σχετίζονταν με το λογισμικό. Η πλειονότητα των χρηστών επιθυμούσε την παραγωγή φτηνού, εύχρηστου και προσπελάσιμου λογισμικού.

Όπως είναι φανερό η πληροφορική τεχνολογία μέχρι τότε στηριζόταν περισσότερο στην εξέλιξη του τεχνομηχανικού εξοπλισμού και λιγότερο στην παραγωγή λογισμικού που το συνόδευε. Στην γλώσσα εκείνης της εποχής τα δύο μέρη της πληροφορικής ήταν αναπόσπαστα. Βελτίωση του ενός σήμαινε ταυτόχρονα και βελτίωση του άλλου. Επιπλέον, το γεγονός πως κάθε ηλεκτρονικός υπολογιστής συνοδευόταν με το δικό του λογισμικό σήμαινε πως ήταν εξαιρετικά δύσκολη η επικοινωνία του με άλλους διαφορετικού τύπου υπολογιστές. Τότε το λογισμικό που ήταν ενσωματωμένο στον τεχνομηχανικό εξοπλισμό γραφόταν σε γλώσσα μηχανής). Μέσω αυτής της γλώσσας γινόταν η ενσωμάτωση. Η ενασχόληση όμως, των χρηστών με την πληροφορική τεχνολογία άλλαξε αυτά τα δεδομένα.

Το ζήτημα της επικοινωνίας μεταξύ των υπολογιστών οδήγησε στη δημιουργία του Δικτύου. Όμως πριν από αυτό, ή καλύτερα σχεδόν ταυτόχρονα υπήρχε η ανάγκη για την δημιουργία ενός λειτουργικού συστήματος που να είναι, ή να μπορεί να γίνει κοινό για όλους τους υπολογιστές. Το σύστημα αυτό ήταν το . Η δημιουργία ενός λειτουργικού συστήματος δεν είναι εύκολο έργο

«Το τί υλοποιείται ή δεν υλοποιείται στον πυρήνα ενός λειτουργικού συστήματος σημαίνει ταυτόχρονα μεγάλη ευθύνη και μεγάλη ισχύ. Η απόφαση αυτή μοιάζει με τυποποιημένη πλατφόρμα που επιλέγει 'τον τρόπο με τον οποίο γίνονται τα πράγματα'. Αν ο 'τρόπος' είναι πολύ ριζοσπαστικός κανείς δεν θα τον υιοθετούσε. Γι' αυτό κάθε απόφαση θα πρέπει να ζυγίζεται πολύ προσεκτικά. Ο γενικός κανόνας λέει ότι η απλότητα πρέπει να αντικαθίσταται από την αποτελεσματικότητα. Οι σύνθετοι αλγόριθμοι χρησιμοποιούνται μόνο αν η συνθετότητά τους μπορεί να περιοριστεί

Το λειτουργικό σύστημα είναι το βασικότερο κομμάτι του λογισμικού. Πρόκειται για το πρόγραμμα το οποίο βάζει σε λειτουργία όλα τα μηχανικά μέρη του υπολογιστή. Επιπρόσθετα προσπαθεί να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητες του τεχνομηχανικού εξοπλισμού αλλά και να είναι δυνατή η εξέλιξη του ίδιου. Χωρίς λειτουργικό σύστημα υπολογιστής δεν υπάρχει.

Το δημιουργήθηκε το 1969 στα εργαστήρια της τηλεφωνικής εταιρίας Δημιουργοί του ήταν οι και . Στόχος τους ήταν η δημιουργία ενός λειτουργικού συστήματος το οποίο θα ήταν δυνατό να «τρέξει» σε οποιονδήποτε ηλεκτρονικό υπολογιστή. Για αυτή την προσπάθεια έπρεπε να υπάρξει μια σημαντική καινοτομία. Το λειτουργικό σύστημα δεν θα γραφόταν σε γλώσσα μηχανής, αλλά θα γραφόταν κυρίως σε γλώσσα προγραμματισμού και μόνο ένα μικρό κομμάτι του σε γλώσσα μηχανής. Όμως, η πραγματική καινοτομία δεν ήταν αυτή. Οι και έπεισαν την AT&T να αφήσει το

Η ύπαρξη ενός λογισμικού το οποίο θα ήταν κοινό για όλους τους υπολογιστές δεν ήταν καινούργια. Στο παρελθόν είχαν υπάρξει και άλλες προσπάθειες για την δημιουργία μιας τέτοιας κατάστασης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η και η . Μάλιστα το κράτος των ΗΠΑ στην προσπάθειά του να υποστηρίξει μια τέτοια προσπάθεια ανακοίνωσε το 1959 ότι δεν πρόκειται να αγοράσει ή να μισθώσει υπολογιστές που δεν έτρεχαν

σελ

Η γλώσσα προγραμματισμού που επιλέχθηκε ήταν η

ελεύθερο. Οποιοσδήποτε μπορούσε να έχει πρόσβαση σε αυτό. Οι πρώτοι που απέκτησαν πρόσβαση ήταν τα πανεπιστήμια. Μέσω του ήταν δυνατή η επίδειξη της λειτουργίας ενός λειτουργικού συστήματος στη βάση του.

Αυτή η ελευθερία έφερε πολλές και απροσδόκητες εξελίξεις. Μία από τις κύριες θετικές εξελίξεις ήταν ότι οι φοιτητές βελτίωσαν το φτιάχνοντας και αναπτύσσοντας εφαρμογές. Όμως μία αρνητική, σε βάθος χρόνου, εξέλιξη ήταν η δημιουργία πολλών και διαφορετικών λειτουργικών συστημάτων βασισμένων στο. Όλα αυτά τα λειτουργικά ήταν δυνατό να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, όμως, ήταν και διαφορετικά μεταξύ τους. Κυρίως όμως, το και κυρίως ο τρόπος που αυτό κοινωνικοποιήθηκε αποτέλεσε μια σημαντική ένδειξη για τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να αναπτυχθεί η πληροφορική.

Όπως οργανώθηκαν ομάδες που ασχολήθηκαν με το και το βοήθησαν να εξελιχθεί το ίδιο συνέβη και με το διαδίκτυο. Οι ομάδες αυτές οργανώθηκαν σε και ασχολήθηκαν με όλα τα ζητήματα που σχετίζονταν με την συγκεκριμένη τεχνολογία. Τα αναδύθηκαν μέσω των. Το πρώτο δημιουργήθηκε από τον Ward Christensen και τον s ένα παγωμένο χειμώνα στο Σικάγο των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, το χειμώνα του 1979 ο Christensen και ο Seuss ανέβασαν ένα λογισμικό το οποίο επέτρεπε την ανάρτηση απλών κειμένων με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών. Ο κατασκεύασε το λογισμικό, ενώ ο Seuss έστησε τον τεχνομηχανικό εξοπλισμό του. Τα για πολλούς αποτέλεσαν τον πρόδρομο του παγκόσμιου ιστού, τουλάχιστον ως προς την πληροφοριακή διάστασή τους. Σύντομα αυτή η τεχνολογία άνθισε και μέσω των ανταλλάσσονταν

Σε πολλές περιπτώσεις τα θεωρείται ότι υποθάλπουν εγκληματικές δραστηριότητες, ιδιαίτερα στην περίπτωση που συζητούνται τεχνικές που μπορεί να οδηγήσουν σε εγκληματικές δραστηριότητες. Μια τέτοια περίπτωση διαπραγματεύονται οι στο Mann D. και Sutton M., Neterime.

- Μάλιστα οι συγγραφείς προχωρούν στην θέση ότι: «τα μπορούν να ενθαρρύνουν, να δικαιολογήσουν και να προσπαθήσουν να καταστήσουν κανονική την αποκλίνουσα συμπεριφορά» (σ. 224). Όμως σε αυτή τη περίπτωση τίθεται το δίλλημα μεταξύ της λογοκρισίας και της ελευθερίας της έκφρασης στο διαδίκτυο.

Christensen ονόμασε το δημιούργημά του. Η ονομασία για πολύ καιρό αποτέλεσε αίνιγμα. Πολλοί πίστεψαν ότι τα αρχικά σήμαιναν ενώ άλλοι

Τελικά, τα αρχικά σήμαιναν
, αν και σύντομα το " παραλήφθηκε. <http://www.freewarehof.org/ward.html>

απόψεις για κάθε ζήτημα από την αρχιτεκτονική του Δικτύου μέχρι ζητήματα ρατσισμού. Η δυνατότητα ανάρτησης πληροφοριών και σχολίων πάνω στις πληροφορίες οδήγησαν και τα σε νέα εποχή.

Μια άλλη ιδιαίτερα σημαντική διάσταση στην κοινωνικοποίηση του δικτύου αποτέλεσαν τα διάφορα . Τα δημιουργήθηκαν από απλούς χρήστες που είχαν την δυνατότητα να οργανώνουν διάφορες ομάδες χρηστών με βάση θέματα συζήτησης. Ήταν, στην πλειονότητά τους, περισσότερο άμεσα προς τους απλούς χρήστες οι οποίοι μπορούσαν να συμμετέχουν σε διάφορες συζητήσεις είτε αυτές σχετιζόνταν με τον διαδίκτυο και την πληροφορική τεχνολογία είτε με οποιοδήποτε άλλο θέμα. Πολλοί υποστηρίζουν πως τα διάφορα ή αποτελούν τη φυσική συνέχειά τους.

Η κοινωνικοποίηση του διαδικτύου δεν θα είχε φτάσει ποτέ τα επίπεδα που έχει τώρα αν οι χρήστες δεν είχαν υποστηρίξει - άλλος περισσότερο και άλλος λιγότερο - την υπόστασή του σε όλες τις φάσεις της εξέλιξής του. Περισσότερα για αυτό το ζήτημα θα αποκαλυφθούν στη συνέχεια.

2.3. Εμπορική διάσταση

Στην μέχρι τώρα ιστορική αναδρομή στο διαδίκτυο έχει παρατηρηθεί η συμμετοχή κρατικών φορέων, ατομικών δράσεων και πανεπιστημίων. Επιπλέον, έχουν συμμετάσχει και ιδιωτικοί φορείς, είτε εταιρίες (AT&T) είτε ερευνητικά κέντρα. Κύριο όμως, χαρακτηριστικό όλων αυτών είναι ότι κανείς δεν αποσκοπούσε στο άμεσο κέρδος. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 το διαδίκτυο δεν ήταν δυνατό να αποτελέσει πεδίο άντλησης οικονομικών πόρων ή πιο σωστά πεδίο άντλησης υπεραξίας. Ήταν από εκείνη τη δεκαετία και μετά που ο δειλά - δειλά το διαδίκτυο άρχισε να εμπορευματοποιείται. Η εμπορευματοποίησή του συνίστατο σε δύο σημεία. Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο η διατριβή θα εστιάσει στα δύο σημεία της εμπορευματοποίησης. Το πρώτο αφορά στην μετατροπή του διαδικτύου σε εμπόρευμα. Το δεύτερο σχετίζεται με την μετατροπή του διαδικτύου σε αγορά.

Για να μπορέσει το διαδίκτυο να εμπορευματοποιηθεί ήταν αναγκαίο να εκπληρωθούν δύο συνθήκες. Και οι δύο είχαν να κάνουν με την μαζική διείσδυση της πληροφορικής στην ευρύτερη κοινωνία. Η πρώτη συνθήκη ικανοποιήθηκε με την δημιουργία του προσωπικού υπολογιστή. Ο προσωπικός υπολογιστής έβαλε την πληροφορική σε κάθε σπίτι. Παρόλο που το κόστος απόκτησής του ήταν ειδικά στην αρχή, εξαιρετικά υψηλό, η δυνατότητα να υπάρχει μια μηχανή που έδινε την δυνατότητα καλύτερης οργάνωσης σε κάθε νοικοκυριό ήταν καθοριστική. Όχι όμως αρκετή. Για την πλήρη αξιοποίηση του διαδικτύου ως αγορά και εμπόρευμα χρειαζόταν και η αξιοποίηση της δυνατότητας επικοινωνίας μεταξύ δύο ή περισσότερων υπολογιστών, δηλαδή η εύκολη και σχετικά φτηνή δημιουργία δικτύου. Αυτή η συνθήκη ικανοποιήθηκε με την εφεύρεση του . Το έδινε την δυνατότητα κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης πληροφοριών μέσω του τηλεφωνικού δικτύου. Με την ικανοποίηση αυτών των δύο συνθηκών οι χρήστες του διαδικτύου απέκτησαν και μια άλλη ιδιότητα που δεν είχαν πριν ως τέτοιοι. Έγιναν δυνάμει καταναλωτές.

Καταρχήν έγιναν δυνάμει καταναλωτές του ίδιου του διαδικτύου αλλά και διάφορων προϊόντων που άρχισαν να διεισδύουν σε αυτό. Πώς, όμως, έγιναν πρώτα καταναλωτές του διαδικτύου ή πώς το διαδίκτυο μετατράπηκε σε εμπόρευμα;

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η πραγματική έκρηξη του διαδικτύου οφείλεται σε δύο εφαρμογές: το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και τον παγκόσμιο ιστό. Ο λόγος είναι ότι αυτές οι δύο εφαρμογές μπορούσαν να αξιοποιηθούν κάτω από οποιεσδήποτε κοινωνικές συνθήκες. Χρειάζονταν μόνο η εκπλήρωση τριών συνθηκών: πρώτα πρόσβαση στο διαδίκτυο, και μετά δύο προγράμματα ένα για την διαχείριση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ένα για την περιήγηση στον παγκόσμιο ιστό. Από την στιγμή που οι δύο βασικές εφαρμογές (το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και ο παγκόσμιος ιστός) ήταν ελεύθερες τα μόνα προϊόντα που μπορούσαν να μετατραπούν σε εμπορεύματα ήταν τα τρία αντικείμενα που ήταν αναγκαία για την ολοκλήρωση των συνθηκών. Κατ' αυτόν τον τρόπο δεν ήταν απαραίτητος μόνο ο προσωπικός ηλεκτρονικός υπολογιστής με τον εξοπλισμό του και το συνοδευτικό λογισμικό αλλά επιπλέον χρειαζόταν και λογισμικό για την διαχείριση του

Η λέξη *Modem* προέρχεται από τα τρία πρώτα γράμματα των λέξεων *mod* ο *demod* ο (διαμορφωτής αποδιαμορφωτής). Ο άνθρωπος που το εφύρε ήταν ο Christensen, δημιουργός του

παγκόσμιου ιστού και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και κυρίως πρόσβαση στο διαδίκτυο

Ο πρόσβαση στο διαδίκτυο οργανώθηκε μέσω των Παροχών Υπηρεσιών διαδικτύου. Την εποχή που οι προσπάθειες για την κοινωνικοποίηση του διαδικτύου γενικεύονταν, υπήρχαν και άλλα δίκτυα που έτρεχαν παράλληλα. Όμως, η ανάπτυξη του διαδικτύου ανάγκασε τους παροχείς πρόσβασης σε άλλα δίκτυα να στρέψουν την προσοχή τους σε αυτό. Το δυσκολότερο εμπόδιο σε αυτή την προσπάθεια ήταν η κατανόηση του πρωτόκολλου που κυβερνούσε το διαδίκτυο καθώς και η ενσωμάτωσή του στις υπηρεσίες που ήδη διέθεταν. Το πρωτόκολλο αυτό είναι το πλέον περίφημο. Το πρόβλημα αυτό λύθηκε σε μια δεκαετία (1985-1995) με την συγκέντρωση όλων των ενδιαφερόμενων σε ένα συνέδριο όπου εξηγήθηκε αναλυτικά ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το εν λόγω πρωτόκολλο. Μάλιστα, προκάλεσε ιδιαίτερη έκπληξη στους παροχείς που συγκεντρώθηκαν, η ευκολία με την οποία παρουσιάστηκαν λεπτομέρειες για την δομή και την λειτουργία του πρωτοκόλλου. Με αφορμή αυτό το συνέδριο ξεκίνησε μια ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ των παροχών και των φορέων που υποστήριζαν το διαδίκτυο. Κατά αυτό τον τρόπο επιτεύχθηκε μια εντυπωσιακά αλματώδης συμμετοχή απλών χρηστών στο διαδίκτυο.

Από την στιγμή που επιτεύχθηκε η μαζική όπως αποδείχθηκε συμμετοχή στο διαδίκτυο το ζήτημα μετατέθηκε στο πως θα ήταν δυνατή η αξιοποίησή του. Για την αξιοποίηση του, δηλαδή την αξιοποίηση του παγκόσμιου ιστού και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, δημιουργήθηκαν πολλά και διαφορετικά προγράμματα. Κάποια αποκτιούνταν επί πληρωμή και κάποια ήταν δωρεάν. Μάλιστα μεταξύ δύο προγραμμάτων, δηλαδή των δύο εταιρειών που τα υποστήριζαν, ξέσπασε μια διαμάχη που ήταν εξαιρετικά κρίσιμη και καθοριστική, τόσο για την πορεία του διαδικτύου όσο και για την εγκληματολογική προσέγγισή του.

<i>e e e e o de</i>	εν συντομία	
Πρωτόκολλο Ελέγχου Μετάδοσης	Πρωτόκολλο διαδικτύου	<i>e o o o o o</i>
<i>e e o o o</i>		
<i>m e o e e e e d d m e e e e e</i>		
<i>e e e e e m omme o</i>		
<i>d o d e e o M de e e e ed e d</i>		
<i>e e e Mo d e e omme o o e e e</i>		
<i>mo d o o de m e e o</i>		
<i>ed e</i>		

Η δημιουργία του διαδικτύου ήταν εξαιρετικά πολύπλοκο ζήτημα. Παρά πολλοί προσπάθησαν για πολύ καιρό. Οι δυσκολίες που προέκυψαν αντιμετωπίστηκαν με τρόπο που συνεχώς γεννούσαν νέες. Και αυτή η διαδικασία συνεχίζεται ακόμη και σήμερα. Πολλές φορές ακόμη και οι ίδιοι οι δημιουργοί του δεν μπορούσαν να προβλέψουν τις επιπτώσεις που επέφεραν οι δημιουργίες τους. Και το γεγονός αυτό είχε σημαντικές συνέπειες τόσο στον προσδιορισμό της έννοιας της ιδιοκτησίας αλλά και της πνευματικής ιδιοκτησίας όσο και νομικής κατοχύρωσής της αλλά και της ποινικής αντιμετώπισής της.

3. Ιστορική αναδρομή στην έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας

Για την προσέγγιση της έννοιας της πνευματικής ιδιοκτησίας η διατριβή κρίνει αναγκαία μια διάκριση που στην ελληνική βιβλιογραφία δεν υφίσταται. Κάθε πόρος κάθε προϊόν μπορεί να βρεθεί σε καθεστώς κτήσης, δηλαδή να σχετίζεται με κάποιο τρόπο με κάποια άτομα ή με κάποια μερίδα ατόμων ή με το σύνολο της κοινωνίας. Ο συσχετισμός αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ο πόρος ή το προϊόν καταναλώνεται, είτε αυτή είναι τελική κατανάλωση, γεγονός που σημαίνει την έξοδο από την αγορά είτε μερική κατανάλωση γεγονός που σημαίνει ότι αξιοποιείται ως μέσο παραγωγής για την παραγωγή νέων προϊόντων. Εφόσον ο πόρος ή το προϊόν σχετίζεται με ένα άτομο ή μια ομάδα ή μια εταιρεία τότε αυτό εμπίπτει στην έννοια της ιδιοκτησίας. Αντίθετα αν αυτό το προϊόν ανήκει στο σύνολο της κοινωνίας τότε αυτό εμπίπτει στην έννοια της κοινοκτησίας. Η θεώρηση της κοινοκτησίας παρουσιάζεται αναλυτικά στο κεφάλαιο 7.2.1. Όμως η αναφορά της σε αυτό το σημείο σχετίζεται με τον εντοπισμό της αντίθετης έννοιας της ιδιοκτησίας.

3.1. Η έννοια της ιδιοκτησίας στο Δίκαιο

Η επανάσταση στην πληροφορική τεχνολογία άλλαξε ριζικά την ζωή του σύγχρονου ανθρώπου σε ολόκληρο τον κόσμο. Ταυτόχρονα έθεσε και το ζήτημα του ελέγχου αυτής της αλλαγής από θεσμούς και μηχανισμούς που ελέγχουν την κοινωνική ζωή, ώστε να διατηρηθεί η τάξη και να μην διαταραχτεί η κοινωνική ροή. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία ανέκαθεν είχε το νομικό σύστημα. Το νομικό σύστημα ενεργοποιεί τους θεσμοθετημένους κανόνες και είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή τους ούτως ώστε να είναι δυνατός ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος.

Όμως, η τεχνολογική επανάσταση έφερε αρχικά σε αμηχανία και σε δεύτερο χρόνο σε δύσκολη θέση όλο το νομικό σύστημα. Τόσο στο επίπεδο της θεωρίας όσο και στο επίπεδο της πράξης η νομική επιστήμη βρέθηκε αντιμέτωπη με γεγονότα και πρακτικές που ποτέ πριν δεν είχαν εμφανιστεί. Το γεγονός αυτό ήταν λίγο έως πολύ αναμενόμενο από την στιγμή που κάθε επανάσταση θέτει σε αμφισβήτηση το status ο και, κατ' επέκταση το νομικό σύστημα.

Η πρόκληση για την νομική επιστήμη ήταν μεγάλη αλλά και η αναγκαιότητα για όσο το δυνατόν πιο άμεση αντιμετώπιση ακόμα μεγαλύτερη. Και δεν ήταν η πρώτη φορά

που το νομικό σύστημα αντιμετώπιζε μια τέτοια πρόκληση. Ειδικά στο θέμα της κτήσης (και ειδικότερα της ιδιοκτησίας) η νομική επιστήμη είχε ξαναβρεθεί αντιμετώπι με την πρόκληση του ορισμού/προσδιορισμού αλλά και του ορισμού/επαναπροσδιορισμού της. Πριν την παρουσίαση της εξέλιξης της έννοιας της ιδιοκτησίας στην νομική είναι αναγκαία μια αποσαφήνιση. Οι νομικοί χρησιμοποιούν της έννοια της ιδιοκτησίας με σκοπό την ενσωμάτωση ή τον αποκλεισμό. Στην νομική επιστήμη υπάρχουν και άλλες έννοιες που εξυπηρετούν το δίπολο ενσωμάτωσης και αποκλεισμού όπως για παράδειγμα οι έννοιες της υποχρέωσης (obligation), του καθήκοντος (duty) και του δικαιώματος (right).

Ο τρόπος με τον οποίο η νομική επιστήμη διαντιδρά με την κοινωνία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τον ορισμό των εννοιών που η πρώτη χρησιμοποιεί. Έτσι οι πρώτοι νόμοι που δημιουργήθηκαν πριν την βιομηχανική εποχή αναγνώριζαν ιδιοκτησία σε μέσα παραγωγής, δηλαδή στην γη, σε εργαλεία, σε ζώα (κτηνοτροφία) κ.ο.κ. Κατά την βιομηχανική εποχή, από την πρώτη φάση κιόμως, η έννοια της ιδιοκτησίας επεκτάθηκε. Πλέον, η ιδιοκτησία αναγνωριζόταν σε διαδικασίες αλλά και σε ιδέες. Τα ίδια τα προτσές παραγωγής θεωρήθηκαν ότι αποτελούν ιδιοκτησία. Μάλιστα, αν λάβουμε υπόψη τις κοινωνικές συνθήκες της εποχής, γίνεται αντιληπτό πως η επέκταση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία αναφέρονταν σε μικρότερο ποσοστό του πληθυσμού μιας και η συντριπτική πλειονότητά του αποτελούνταν από μισθωτούς εργάτες, τους οποίους μόνο κατ' εξαίρεση - αφορούσε η συγκεκριμένη επέκταση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Αργότερα, με την περαιτέρω ανάπτυξη και εδραίωση της βιομηχανίας δημιουργήθηκε η ανάγκη για την διατήρηση και την προστασία της αναγνωρισιμότητας και της καλής φήμης που έχει ένας παραγωγικός οργανισμός (π.χ. μια βιομηχανία). Στο πλαίσιο αυτό κρίθηκε αναγκαίο να αναγνωριστεί ως ιδιοκτησία

Για την διάκριση βλέπε κεφάλαιο 4.2.

Το δίπολο inclusion και exclusion στην αγγλική γλώσσα είναι αρκετά σαφές. Πρόκειται για εκ διαμέτρου αντίθετες έννοιες. Αντίθετα, η ακριβής μετάφρασή τους στην ελληνική δεν οδηγεί στην ακριβή απόδοση των εννοιών. Και αν στην περίπτωση του αποκλεισμού (exclusion) οι εξηγήσεις περιττεύουν, στην περίπτωση της έννοιας του "inclusion" οι όροι της ενσωμάτωσης ή/ και της ένταξης φαίνεται να αποδίδουν καλύτερα το νόημα. Για το σκοπό της παρούσας διατριβής η διάκριση μεταξύ των δύο εννοιών δεν διαφοροποιεί το επιχείρημα. Όταν παρουσιαστεί η ανάγκη διάκρισης, τότε αυτή θα αναλυθεί και θα χρησιμοποιηθεί.

Ανάλογα με το κοινωνικό σύστημα, αλλά και την χρονική φάση που αυτό βρίσκεται, οι ορισμοί (νομικοί και μη) για το τί μπορεί να αποτελέσει κτήση, διαφέρουν. Για λόγους συνοχής η διατριβή εστιάζει μόνο στον δυτικό πολιτισμό και μόνο στους τελευταίους τρεις αιώνες.

Με δεδομένο ότι το μόνο μέσο παραγωγής που έχει στην κατοχή του ο μισθωτός εργάτης είναι η εργασιακή του δύναμη ή η ικανότητά του για εργασία.

το εμπορικό σήμα και το όνομα του παραγωγικού οργανισμού αλλά και τα βιομηχανικά σχέδια που αυτός αξιοποιεί. Ταυτόχρονα, με την ανάπτυξη της βιομηχανίας, αλλά και πριν από αυτήν υπήρχε η ιδέα ότι τα καλλιτεχνικά έργα αλλά και τα πονήματα διανοήσης θα έπρεπε να προστατεύονται ως ιδιοκτησία από το Δίκαιο. Σε αυτή την ιδέα βασίστηκαν οι νόμοι για το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή. Επιπλέον αναγνωρίστηκε και το ηθικό δικαίωμα στον δημιουργό, δηλαδή το δικαίωμα να αναγνωρίζεται ένα έργο ή ένα πόνημα ως δημιούργημά του.

Η εξέλιξη της έννοιας της κτήσης στο Δίκαιο φανερώνει ότι καθώς μια κοινωνία αλλάζει με τον ίδιο τρόπο *οφείλουν* να αλλάζουν και οι θεσμοί οι οποίοι την διέπουν. Κοινώς, οι κοινωνιακές αλλαγές οφείλουν να οδηγούν και σε θεσμικές αλλαγές. Ο κανόνας αυτός όσον αφορά στη σχέση κοινωνίας και Δικαίου τίθεται ενεργοποιείται για ακόμη μια φορά. Οι αλλαγές στην τεχνολογία το επιβάλλουν.

3.2. Η πνευματική ιδιοκτησία στο Δίκαιο

Γενικά, η πνευματική ιδιοκτησία μπορεί να οριστεί ως οι δημιουργίες του νομικού προσώπου τις οποίες το κράτος προστατεύει και κατοχυρώνει σε αυτό με τη μορφή ενός θεσμικού μονοπωλίου για ένα προδιαγεγραμμένο χρονικό διάστημα με σκοπό την αποτροπή της μη εξουσιοδοτημένης εκμετάλλευσής τους

Η πνευματική ιδιοκτησία αφορά σε συγκεκριμένα πεδία εστίασης. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτών των πεδίων είναι η μη απτότητά τους ή το γεγονός πως στη πρώτη φάση τους αποτελούν προϊόντα (δια- νοητικής εργασίας). Αυτά είναι το εμπορικό σήμα (*dem*), το εμπορικό μυστικό (*de e e*), το βιομηχανικό σχέδιο (*d de*), η πατέντα (*e*) και το δικαίωμα στην αντιγραφή ή/και την αναπαραγωγή (*o*)

Με άλλα λόγια είναι δυνατή η αναπαραγωγή ενός έργου αρκεί να αναγνωρίζεται ο αρχικός δημιουργός του. Σε αυτή την λογική βασίζονται οι κάθε λογής διασκευές ή αναπαραγωγές. Περισσότερα για αυτό το ζήτημα στο επόμενο κεφάλαιο

m o και o e o e e o e e
e o e o σσ και ed e o m o e e o e o o
e e o e o m o e
 Και ως τέτοια θεωρούνται και είναι άυλα. *d m Mo o o e e*
e e o e e o e e σελ και
e o e o e e o d e e o e o
 όπως τροποποιήθηκε στις Σεπτεμβρίου

Καταρχήν, κάθε σήμα ή συνδυασμός σημάτων, ικανό να διακρίνει τα αγαθά και τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από αυτά των άλλων επιχειρήσεων θεωρείται ότι συνιστά *εμπορικό σήμα dem*

Το *εμπορικό μυστικό* είναι απόρροια της ανάπτυξης της βιομηχανίας τους τρεις τελευταίους αιώνες. Αποσκοπεί στην διασφάλιση των συμφερόντων των βιομηχανιών σχετικά με τα εμπορεύματά τους και αναφέρεται κυρίως στο *βιομηχανικό σχέδιο*. Ως βιομηχανικό σχέδιο θεωρείται κάθε σύνθεση γραμμών ή χρωμάτων ή τρισδιάστατων σχεδίων, άσχετα με το αν σχετίζονται ή όχι με γραμμές ή χρώματα, εφόσον αυτή η σύνθεση προσδίδει μια ειδική εμφάνιση στο βιομηχανικό προϊόν και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μοντέλο για την παραγωγή των βιομηχανικών προϊόντων.

Κάθε εφεύρεση εφόσον είναι α) νέα, β) αφορά σε κάποιο εφευρετικό στάδιο και γ) μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην βιομηχανική παραγωγή κατοχυρώνεται ή μπορεί να κατοχυρωθεί ως πατέντα. Ουσιαστικά, η πατέντα αποτελεί ένα θεσμικό προνόμιο που παραχωρείται από μια κυβέρνηση σε έναν εφευρέτη ή σε άλλα άτομα των οποίων τα δικαιώματα απορρέουν από τον εφευρέτη, για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα, με σκοπό τον αποκλεισμό άλλων ατόμων από την χρήση ή την πώληση ενός προϊόντος το οποίο προστατεύεται με αυτόν τον τρόπο ή από την χρήση μιας συγκεκριμένης μεθόδου ή διαδικασίας.

Η διαδικασία για την κατοχύρωση μιας πατέντας υλοποιείται μέσα από την υποβολή μιας συγκεκριμένης αίτησης στο γραφείο ευρεσιτεχνιών και βιομηχανίας. Για τη υποβολή της αίτησης είναι αναγκαία τα σχέδια της πατέντας καθώς και το αιτιολογικό που αφορά στην δημιουργία της. Αυτή η αίτηση αξιολογείται από το αρμόδιο γραφείο αναλόγως και γίνεται αποδεκτή, οπότε και κατοχυρώνεται, ή απορρίπτεται. Στην Ελλάδα, ο υπεύθυνος οργανισμός για την κατοχύρωση της πατέντας είναι ο Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Ο.Β.Ι.). Ο ΟΒΙ συστάθηκε το 1987 - με το Νόμο 1733/87 - με σκοπό να συμβάλει στην τεχνολογική και βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας και λειτουργεί από την 01/01/1988. Είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) οικονομικά ανεξάρτητο και διοικητικά αυτοτελές. Εποπτεύεται από το Υπουργείο Ανάπτυξης και παρέχει σημαντικές

Εφευρέτης είναι το άτομο το οποίο συλλαμβάνει και πραγματοποιεί μια ιδέα για την επίλυση ενός συγκεκριμένου προβλήματος στον τομέα της τεχνολογίας. Η υλοποίηση αυτής της ιδέας αποτελεί την εφεύρεση.

Για περισσότερες πληροφορίες: <http://www.obi.gr/in>

υπηρεσίες στο χώρο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Οι βασικές του λειτουργίες είναι οι εξής:

- ❖ Για την κατοχύρωση των εφευρέσεων στην Ελλάδα χορηγεί:
Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας Πιστοποιητικά Υποδείγματος Χρησιμότητας και άλλους τίτλους προστασίας.
- ❖ Για την κατοχύρωση των (βιομηχανικών) σχεδίων και υποδειγμάτων στην Ελλάδα χορηγεί σχετικό πιστοποιητικό προστασίας.
- ❖ Λειτουργεί σαν γραφείο παραλαβής αιτήσεων για την κατοχύρωση των ευρεσιτεχνιών και των (βιομηχανικών) σχεδίων στο εξωτερικό.
- ❖ Παρέχει τεχνική πληροφόρηση για τεχνικά, βιβλιογραφικά και άλλα στοιχεία από Δ.Ε. της Ευρώπης, των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας.
- ❖ Καταχωρεί Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας.
- ❖ Παρέχει συμβουλές και γνωμοδοτήσεις στο κοινό του, συνεργάζεται με ομοειδείς και άλλους Οργανισμούς διεθνώς, για θέματα βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, εκδίδει το Ειδικό Δελτίο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και άλλα ενημερωτικά έντυπα.

Συνήθως, η κατοχύρωση της πατέντας διαρκεί 20 έτη.

Ο νόμος για το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή αποσκοπεί στην προστασία και την εκμετάλλευση των εκφρασμένων ιδεών σε απτή μορφή. Η δημιουργία αυτού του νόμου προέκυψε από το γεγονός της ανάπτυξης της βιομηχανίας της εκτύπωσης που έδωσε τη δυνατότητα για μαζική αναπαραγωγή γραπτών έργων. Για να αποτελέσει ένα έργο αντικείμενο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας θα πρέπει να είναι αυθεντικό, δηλαδή να διαφαίνονται οι βάσεις της εργασίας του δημιουργού. Αυτή η παράμετρος αποτελεί μέρος και των σύγχρονων νομοθεσιών όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο. Η προστασία από του δικαιώματος στην αντιγραφή ή την αναπαραγωγή αφορά στην έκφραση και όχι στις ιδέες, τις διαδικασίες και τις μεθόδους λειτουργίας ή τις μαθηματικές εννοιολογήσεις καθαυτές. Ουσιαστικά η εν λόγω προστασία διακρίνει μεταξύ μη προστατεύσιμων ιδεών και προστατεύσιμων εκφράσεων.

Στην Μεγάλη Βρετανία υπάρχουν νόμοι για την αναπαραγωγή και την αντιγραφή από τον 16^ο αιώνα. Στην σύγχρονη εποχή, το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή οριοθετήθηκε σε παγκόσμια κλίμακα το 1971 στο συνέδριο της Βέρνης

Τα πεδία εστίασης της πνευματικής ιδιοκτησίας ως προς την αντιγραψιμότητα αφορούν σε συγκεκριμένα αντικείμενα, τα *αντικείμενα της πνευματικής ιδιοκτησίας*. Αυτά είναι:

- ♦ Τα έργα γραπτού λόγου ανεξάρτητα από τον τρόπο και την μορφή που εκφράζονται π.χ. μυθιστορήματα, ποιητικά και δραματικά έργα, επιστημονικά συγγράμματα κ.λ.π.,
- ♦ Τα μουσικά έργα,
- ♦ Τα καλλιτεχνικά έργα (φωτογραφίες, αρχιτεκτονικά σχέδια, καλλιτεχνικές δημιουργίες, καλλιτεχνήματα τεχνικής φύσης),
- ♦ Οι κινηματογραφικές ταινίες,
- ♦ Οι ηχητικές εγγραφές, οι ραδιοφωνικές μεταδόσεις
- ♦ Τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Ο ιδιοκτήτης ενός πνευματικού έργου μπορεί να απαγορεύσει την αναπαραγωγή-εκτέλεση του έργου του από άλλους χωρίς την εξουσιοδότησή του. Οι πιο συνηθισμένες δράσεις που προϋποθέτουν εξουσιοδότηση από μέρους του δημιουργού - όσον αφορά ένα έργο - είναι η αντιγραφή ή αναπαραγωγή του, η δημόσια εκτέλεσή του, η κινηματογραφική απεικόνισή του, η ηχητική εγγραφή του, η αναμετάδοσή του μέσω ενός ηλεκτρομαγνητικού φάσματος και η μετάφρασή του ή αναπροσαρμογή του. Δεν είναι όμως, μόνον αυτά. Με βάση τη συνθήκη της Βέρνης, αναγνωρίζονται ηθικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα της αναγνώρισης στον δημιουργό, το δικαίωμα σε ένσταση για κάθε αλλοίωση, μεταλλαγή ή όποια άλλη αλλαγή η οποία εκτιμάται ότι θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στη φήμη ή την τιμή του δημιουργού.

Πέρα όμως από τα αντικείμενα της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως αυτά καθορίζονται από νόμους και διεθνείς συμβάσεις, υπάρχουν και τα *υποκείμενα της πνευματικής*

Αναλυτική παρουσίαση ακολουθεί στο επόμενο μέρος.

e o e o e e o d e e o e o
όπως τροποποιήθηκε στις Σεπτεμβρίου

ιδιοκτησίας. Με άλλα λόγια, η πνευματική ιδιοκτησία ως τέτοια υποκειμενικοποιείται σε συγκεκριμένο πρόσωπο ή πρόσωπα . Αυτή η υποκειμενικοποίηση έγκειται στα δύο βασικά δικαιώματα που απορρέουν και αναγνωρίζονται από τον ελληνικό νόμο (2121/93), ο οποίος προσαρμοσμένος στις διεθνείς συνθήκες, προβλέπει ένα ηθικό και ένα περιουσιακό δικαίωμα. Στο άρθρο 6 παρ. 1 του νόμου αναγνωρίζεται ρητά πως και τα δύο δικαιώματα έχουν ως αρχικό δικαιούχο τον δημιουργό. Αυτή η αναγνώριση απορρέει από την *αρχή της αλήθειας* που αποτελεί βασική αρχή του Ελληνικού Δικαίου. Σημαντικό στοιχείο είναι επίσης ότι η απόκτηση των δικαιωμάτων πρωτογενώς γίνεται μόνο από φυσικά πρόσωπα, τους δικαιούχους, ενώ νομικά πρόσωπα αποκτούν την κτήση *μόνο* δευτερογενώς. Επιπλέον το ηθικό δικαίωμα είναι αναπαλλοτρίωτο. Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί πως το περιουσιακό δικαίωμα υπερέχει του ηθικού δικαιώματος, και κατά επέκταση η περιουσία υπερέχει της ηθικής

3.3.Το συνέδριο της Βέρνης και οι πρώτοι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία στις ΗΠΑ

Ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που προέκυψαν στην διαντίδραση της επανάστασης στην πληροφορική τεχνολογία και της νομικής επιστήμης ήταν, και συνεχίζει να είναι, ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται η πνευματική ιδιοκτησία. Η πρώτη αντίδραση των νομικών στο πληροφορικό έγκλημα γενικά ήταν ότι μπορεί και πρέπει να αντιμετωπιστεί με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Δηλαδή, στο μέτρο που ήταν δυνατό δεν θα έπρεπε να δημιουργηθούν νέοι νόμοι για την αντιμετώπισή του, αλλά αντίθετα θα έπρεπε οι τυχόν παραβάσεις να αντιμετωπιστούν με τους υφιστάμενους νόμους. Ένα από τα εγκλήματα τα οποία σχετίζονται με την

Ένας επιπλέον σκοπός ήταν η προστασία των δημιουργών από δολιοφθορά και δυσφήμιση
m e e d o de e o d e e τ
σελ και

Το ηθικό δικαίωμα αποτελεί τη νομική κατοχύρωση όσο αφορά στις αλλαγές ή διασκευές σε ένα έργο, οι οποίες προϋποθέτουν τη γραπτή συναίνεση του αρχικού δημιουργού. Κωνσταντίνος Θ. Ασπρογέρακας-Γρίβας, Θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας και νομολογιακή έρευνα αυτών εν Ελλάδι, Αθήναι : [χ.ό.] , 1975, σελ. 99

Τυπικά τα δύο δικαιώματα δεν αλληλοεπηρεάζονται. Όμως σε περίπτωση σύγκρουσης, δηλαδή διαφορετικής βούλησης, των κατόχων των δύο δικαιωμάτων τότε ο κάτοχος του περιουσιακού δικαιώματος υπερέχει του κατόχου του ηθικού. Έλσα Δεληγιάννη Η προστασία των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων κατά το ελληνικό δίκαιο : συμβολή στην ερμηνεία των σχετικών διατάξεων του Ν. 2121/1993, Σάκκουλας , Θεσσαλονίκη, 1996, σελ.99

πληροφορική και αντιμετωπίστηκε με αυτή τη λογική ήταν οι προσβολές πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η πνευματική ιδιοκτησία αποτελείται από τέσσερις σημαντικές διαστάσεις: το δικαίωμα στην αναπαραγωγή και την αντιγραφή, τις πατέντες, τα εμπορικά σήματα και τα βιομηχανικά σχέδια.

Το ζήτημα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των προσβολών της είναι ιδιαίτερα σημαντικό εδώ και αιώνες. Η πρώτη προσπάθεια για την συστηματοποίηση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας αποτέλεσε το συνέδριο της Βέρνης στα

Το συνέδριο της Βέρνης αποτελεί προέρχεται από την προσπάθεια του Βίκτωρος Ουγκώ ως μέλους της Διεθνούς Ένωσης Γραμμάτων και Τεχνών με έδρα τη Γαλλία. Η γαλλική προέλευση του συνεδρίου είχε σαν αποτέλεσμα η συνθήκη να έχει ως αφετηρία περισσότερο το ηθικό δικαίωμα αναγνώρισης του δημιουργού στο έργο του και λιγότερο την αγγλοσαξωνική έννοια του δικαιώματος στην αναπαραγωγή και την αντιγραφή που εστίαζε στην διάσταση της οικονομικής εκμετάλλευσης. Έτσι, το κύριο μέλημα του συνεδρίου ήταν η αυτόματη αναγνώριση δικαιωμάτων ενός δημιουργού στο έργο του με την ολοκλήρωσή του. Δηλαδή, δεν χρειαζόταν επίσημη ανακοίνωση ή απονομή των δικαιωμάτων, και ειδικότερα των δικαιωμάτων αντιγραφής και αναπαραγωγής αλλά αυτή γινόταν αυτόματα με την αποτύπωση της ιδέας σε κάποιο υλικό μέσο. Επιπλέον, ο δημιουργός δεν χρειαζόταν να κάνει αίτηση για την αναγνώριση των δικαιωμάτων σε χώρες που υπέγραψαν την συνθήκη. Από την στιγμή που η εργασία του ολοκληρωνόταν τότε απολάμβανε τα δικαιώματα που απέρρεαν από αυτή, αλλά και όλες τις συναφείς εργασίες, όπως διασκευές ή εκτελέσεις ή μεταφράσεις, σε όλες τις χώρες που συμμετείχαν στο συνέδριο και υπέγραψαν την τελική συνθήκη. Κάθε χώρα όφειλε να αντιμετωπίζει με αυτόν τον τρόπο κάθε δημιουργό, γηγενή ή αλλοδαπό.

Πριν από τη συνθήκη της Βέρνης, κάθε χώρα είχε τη δική της νομοθεσία για την προστασία των έργων των γραμμάτων και των τεχνών, η οποία όπως γίνεται εύλογα

Κοτσίρης Λάμπρος Ε. Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ. 223 και

e ed o e e o e o o e o e o o e d o

αντιληπτό είχε μόνο εθνική ισχύ. Αν ένας Άγγλος συγγραφέας δημιουργούσε ένα έργο τότε το έργο ήταν προστατευμένο στην Αγγλία αλλά ήταν απροστάτευτο, δηλαδή μπορούσε να αναπαραχθεί και να αντιγραφεί δίχως να αποδοθούν δικαιώματα στον δημιουργό σε οποιαδήποτε άλλη χώρα και το αντίστροφο.

Η συνθήκη της Βέρνης ουσιαστικά ενέταξε το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή στην ευρύτερη κατηγορία των πνευματικών δικαιωμάτων. Μέχρι εκείνη τη στιγμή (1886) ως πνευματική ιδιοκτησία αναγνωρίζονταν μόνο οι πατέντες, τα εμπορικά σήματα και τα βιομηχανικά σχέδια. Η εν λόγω αναγνώριση προήλθε από το Συνέδριο στο Παρίσι για την προστασία της Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας το 1883 που οδήγησε και στην ομώνυμη συνθήκη

Οι δύο συνθήκες, του Παρισιού και της Βέρνης προέβλεπαν την οργάνωση αντίστοιχων γραφείων για τον έλεγχο των αποφάσεών τους. Τα δύο γραφεία ενώθηκαν δέκα χρόνια μετά το συνέδριο του Παρισιού και αποτέλεσαν το Διεθνές Ενωμένο Γραφείο για την Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Έδρα αυτού του οργανισμού ορίστηκε η Βέρνη. Σχεδόν 70 χρόνια αργότερα ο οργανισμός μετεγκαταστάθηκε στην Γενεύη ώστε να είναι πιο κοντά στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και το 1967 μετονομάστηκε σε Παγκόσμιο Οργανισμό για την Πνευματική Ιδιοκτησία, ονομασία που διατηρεί ακόμη και σήμερα. Από το 1974 ο Παγκόσμιος Οργανισμός για την Πνευματική Ιδιοκτησία έχει ενσωματωθεί στον ΟΗΕ

Στην διάρκεια της ζωής της η συνθήκη της Βέρνης έχει υποστεί πολλές αναθεωρήσεις και αναπροσαρμογές. Σχεδόν κάθε 10 με 20 έτη στην συνθήκη γίνονταν προσθήκες και αφαιρέσεις. Η τελευταία αναθεώρηση έγινε το 1979. Πολλές από αυτές τις αναπροσαρμογές έγιναν στο πλαίσιο των τεχνολογικών ανακαλύψεων που λάβαιναν χώρα. Όμως, μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει καμιά προσαρμογή στις αλλαγές που επέφερε η πληροφορική τεχνολογία. Κύριος λόγος για αυτή τη στασιμότητα είναι ότι οι αλλαγές στο πεδίο της πληροφορικής είναι ραγδαίες και συνεχιζόμενες. Όπως γίνεται αντιληπτό αν για την εθνική νομοθεσία η ομοφωνία αλλά και η αναπροσαρμογή πάνω στα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και πληροφορικής τεχνολογίας είναι δύσκολη, για μια συνθήκη παγκόσμιας εμβέλειας είναι οριακά αδύνατη.

Ποια ήταν όμως τα βασικά κίνητρα και κύρια σημεία της συνθήκης; Το βασικό κίνητρο ήταν η αναπαραγωγή λογοτεχνικών έργων έξω από τη χώρα στην οποία άνηκε ο συγγραφέας. Η βασική θεώρηση ήταν περίπου έτσι: αν τα λογοτεχνικά κείμενα έχουν διακρατική ή πανεθνική αξία τότε η αναπαραγωγή ή αντιγραφή τους θα πρέπει να αποφέρει πρώτον την αναγνώριση στον δημιουργό τους και δεύτερον οικονομικά οφέλη σε αυτόν. Είναι χρήσιμο να αναφέρουμε ότι εκείνη την εποχή πολλοί αναδημοσίευαν έργα ξένων λογοτεχνών στις ΗΠΑ δίχως να αποδίδεται κανενός είδους αναγνώριση στο δημιουργό. Κύριος εκφραστής της αντίθεσης σε αυτή την πραγματικότητα ήταν ο, γάλλος συγγραφέας, Βίκτωρας Ουγκώ. Είχε όμως, και σημαντικούς συγγραφείς για συμπαραστάτες όπως ο άγγλος Άρθουρ Κόναν Ντόιλ και ο αμερικανός Μαρκ Τουαίην. Η συμπαράστασή τους δεν ταυτίστηκε με την συνθήκη της Βέρνης, για λόγους που θα φανούν στη συνέχεια, όμως οι θέσεις που εξέφρασαν ήταν απόλυτα συμβατές με εκείνες του Γάλλου συγγραφέα.

Ένα από τα βασικότερα σημεία της συνθήκης ήταν η αναγνώριση του δικαιώματος στην αναπαραγωγή και αντιγραφή πέρα από τα εθνικά όρια της δημιουργίας. Με άλλα λόγια, αν ένα έργο άγγλου συγγραφέα τυπώνονταν στη Γαλλία ο νόμος το αναγνώριζε και το προστάτευε όπως ένα γαλλικό έργο. Επιπλέον, η συνθήκη επέβαλλε στα μέλη της (γνωστά και ως μέλη της ένωσης της Βέρνης) ισχυρά ελάχιστα ως προς τις διατάξεις για την επιβολή κυρώσεων σε περιπτώσεις που τα εν λόγω πνευματικά δικαιώματα καταπατούνταν. Ένας ακόμη σημαντικός όρος προέβλεπε ότι κάθε έργο τέχνης που δημιουργούνται σε μία χώρα-μέλος της συνθήκης αυτόματα και χωρίς καμία δήλωση ενέπιπτε στις διατάξεις της. Δεν χρειαζόταν κανενός είδους καταγραφή αλλά και δήλωση του έργου για να προστατευτεί από τις διατάξεις της συνθήκης. Βέβαια πολλές χώρες διατηρούν κάποιου είδους πρωτόκολλο στο οποίο καταγράφονται οι δημιουργίες χωρίς όμως αυτό να είναι δεσμευτικό για τον δημιουργό.

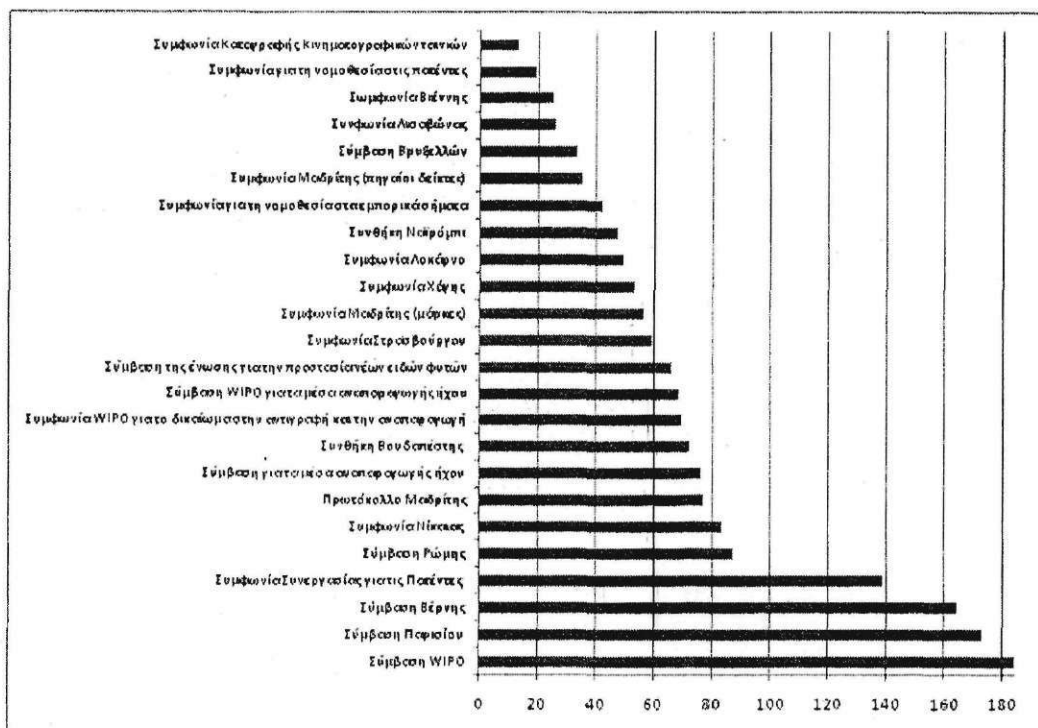
Η συνθήκη προβλέπει πως όλα τα έργα προστατεύονται για 50 χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού τους εκτός από τα φωτογραφικά και τα κινηματογραφικά έργα. Οι φωτογραφίες προστατεύονται κατ' ελάχιστο για 25 χρόνια από τη στιγμή που λήφθηκαν ενώ τα κινηματογραφικά έργα για 50 χρόνια από τη στιγμή της πρώτης προβολής ή 50 χρόνια από τη στιγμή της δημιουργίας τους, αν και εφόσον δεν

προβληθούν για μια περίοδο 50 ετών. Αυτά είναι μερικά από τα ελάχιστα που επιβάλλει η συνθήκη της Βέρνης στις χώρες-μέλη. Κάθε χώρα έχει δικαίωμα να προσαρμόσει την εθνική της νομοθεσία τόσο σε ειδικές περιπτώσεις, π.χ. λογισμικό, όσο και την χρονική έκταση της προστασίας.

Ένα σημαντικό σημείο αποτελεί ο κανόνας της μικρότερης διάρκειας *e o o e e m* Σύμφωνα με αυτόν το κάθε έργο υπόκειται στην εθνική νομοθεσία για τον προσδιορισμό της χρονικής διάρκειας της προστασίας. Αν το διάστημα σε κάποια άλλη χώρα είναι μεγαλύτερο αυτό σημαίνει ότι η διαφορά δεν ισχύει. Για παράδειγμα αν ο δημιουργός προέρχεται από μία χώρα στην οποία η προστασία ισχύει για 50 χρόνια και το έργο του δημοσιευθεί σε μια χώρα που παρέχει προστασία για 70 χρόνια τότε το έργο προστατεύεται ακόμα και στην δεύτερη για 50 χρόνια. Βέβαια, αυτός είναι ένας κανόνας που πολλές χώρες δεν αποδέχονται. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται ο αριθμός των χωρών ανά συνθήκη. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην συνθήκη του παγκόσμιου οργανισμού για την πνευματική ιδιοκτησία συμμετέχουν 184 χώρες.

Διάγραμμα .1: Οι συμμετοχές χωρών στη συνθήκη της Βέρνης και τις επακόλουθές της

Βέβαια, όπως θα δούμε και στη συνέχεια η χρονική διάρκεια της προστασίας είναι εβδομήντα χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού. Διονυσία Καλλινίκου Τα θεμελιώδη θέματα του νόμου 2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, Σάκκουλα, Αθήνα, 1994, σελ. 112-119 και *e ed o e o e o e m*

Πηγή

ο ε ε ε ε ε ε

Η Ελλάδα εισήλθε στην συνθήκη της Βέρνης το 1920. Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζονται οι συνθήκες και τα συνέδρια στα οποία η Ελλάδα έλαβε μέρος και επικύρωσε.

Πίνακας 1: Η ελληνική συμμετοχή στην συνθήκη της Βέρνης και τις επακόλουθές της

Συνθήκη	Τέθηκε σε ισχύ
Σύμβαση Βέρνης	9 Νοεμβρίου 1920
Σύμβαση Παρισιού	2 Οκτωβρίου 1924
Σύμβαση WIPO	4 Μαρτίου 1976
Συνθήκη Ναϊρόμπι	29 Αυγούστου 1983
Συμφωνία Συνεργασίας για τις Πατέντες	9 Οκτωβρίου 1990
Σύμβαση Βρυξελλών	22 Οκτωβρίου 1991

Σύμβαση Ρώμης	6 Ιανουαρίου 1993
Συνθήκη Βουδαπέστης	Οκτωβρίου
Σύμβαση για τα μέσα αναπαραγωγής ήχου	9 Φεβρουαρίου 1994
Συμφωνία Χάγης	18 Απριλίου 1997
† Συμφωνία Στρασβούργου	21 Οκτωβρίου 1997
Συμφωνία Νίκαιας	17 Νοεμβρίου 1998
Συμφωνία Λοκάρνο	4 Σεπτεμβρίου 1999
Πρωτόκολλο Μαδρίτης	10 Αυγούστου

Πηγή ο ε ε ε ο ε ο d e
e d e e e

4. Η σύγχρονη νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία

Κύριος σκοπός των νόμων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι η προστασία των τεχνών και των γραμμάτων. Αυτός ο σκοπός είναι απόρροια κοινωνικής επιταγής που επιτάσσει την κοινωνική πρόοδο η οποία συνεπάγεται την ανάπτυξη των τεχνών και των γραμμάτων.

Η εν λόγω προστασία συνίσταται σε δύο βασικές διαστάσεις. Η πρώτη αφορά στην προστασία των έργων, των δημιουργημάτων. Η δεύτερη διάσταση που αποτελεί συνεπαγωγή της πρώτης σχετίζεται με την εξασφάλιση της δυνατότητας των δημιουργών να δημιουργούν. Η βασική θεώρηση, δηλαδή, τοποθετεί την διασφάλιση των δημιουργημάτων ως καθοριστική και κυρίαρχη προϋπόθεση για την συνέχιση της δημιουργικότητας. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα παρατηρήσουμε μερικές κρίσιμες νομοθεσίες που αποσκοπούν στην βασική κοινωνική και νομική θεώρηση.

4.1. Οι βασικές διατάξεις των νομών για την πνευματική ιδιοκτησία στο διαδίκτυο στις ΗΠΑ, την Μ. Βρετανία και την Ελλάδα

Νόμοι για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησία υπήρχαν πολύ πριν την εμφάνιση της πληροφορικής τεχνολογίας. Συνεπώς ο νομοθέτης θεώρησε εύκολη την προσαρμογή τους στις προσβολές που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία. Η βασική θεώρηση υποστήριζε ότι με μερικές προσαρμογές οι νόμοι αυτοί ήταν δυνατό να εξασφαλίσουν ότι τα πνευματικά δικαιώματα δεν θα προσβάλλονται ή, όταν θα γίνονται αυτές οι προσβολές οι νόμοι θα επαρκούν για την απόδοση ευθυνών.

Το διαδίκτυο αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα πεδία στα οποία προσβάλλονται πνευματικά δικαιώματα. Μέσω αυτού είναι δυνατή τόσο η διακίνηση προϊόντων - εμπορευμάτων που αποτελούν βάση για την προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας όπως μουσικά έργα, κινηματογραφικές ταινίες και άλλα. Όμως, το διαδίκτυο δεν είναι μόνο φορέας αλλά και αυτόνομο προϊόν, το οποίο προστατεύεται αυτό καθαυτό από τους νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας. Άρα, τα σημαντικότερα

Στις τέχνες περιλαμβάνονται και οι επιστήμες

αντικείμενα του διαδικτύου εμπίπτουν σε νομική προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, τουλάχιστον όπως αυτή διατυπώνεται μέσα από τις διεθνείς συμβάσεις και κατοχυρώνεται μέσα από τις εθνικές νομοθεσίες. Συνεπώς, είναι αναγκαία η παρουσίαση μερικών εθνικών νομοθεσιών για να εντοπισθεί ο τρόπος με τον οποίο κατοχυρώνονται τα θεμελιώδη δικαιώματα του πνευματικού δημιουργού στον Κυβερνοχώρο. Οι νομοθεσίες που θα παρουσιαστούν αφορούν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, την Μεγάλη Βρετανία και τέλος την Ελλάδα. Ο λόγος που παρουσιάζονται αυτές οι νομοθεσίες είναι ότι οι ΗΠΑ είναι οι πρωτοπόρες στο ζήτημα χωρίς όμως να είναι και οι πληρέστερες, η Μεγάλη Βρετανία διότι είναι η πρωτοπόρος στην Ευρώπη, ενώ η Ελλάδα για να καταδειχτεί ο τρόπος με τον οποίο με τον οποίο αντιμετωπίζεται το ζήτημα στη χώρα μας.

Η πλειονότητα των εθνικών νομοθεσιών στα ζητήματα της πνευματικής ιδιοκτησίας διαποτίζεται και διαπερνάται από την συνθήκη του παγκόσμιου οργανισμού πνευματικής ιδιοκτησίας (). Στην τελευταία συνθήκη προστέθηκαν σημαντικές διατάξεις σχετικά με την προστασία:

- του λογισμικού, θεωρώντας ότι τα προγράμματα είναι και λογοτεχνικά έργα
- του ελέγχου των δημιουργών όσον αφορά στην ενοικίαση και την διανομή των έργων τους
- του σχεδιασμού και της οργάνωσης πληροφοριών σε βάσεις δεδομένων που έχουν δημιουργηθεί από συστήματα διαχείρισης βάσεων δεδομένων
- της τροποποίησης των ψηφιακών δικαιωμάτων στη διαχείριση πληροφοριών που περιέχονται σε έργα χωρίς έγκριση
- από την παράνομη διακίνηση αντιγραμμένων πληροφοριών μέσω της χρήσης είτε λογισμικού (ο e) είτε τεχνομηχανικού εξοπλισμού (d e

Συνθήκη άρθρο 4
Οπ. π. άρθρα 6 έως 8
Οπ. π. άρθρο 5
Οπ. π. άρθρο 12

- *Κεφάλαιο 1 άρθρο 12. Η προστασία του δικαιώματος στην αναπαραγωγή και την αντιγραφή και τα διαχειριστικά συστήματα.* Το άρθρο αυτό ουσιαστικά ποινικοποιεί την κατοχή κάθε μέσου το οποίο μπορεί να χρησιμεύσει για την παραβίαση του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή. Για παράδειγμα, κάθε εργαλείο από ένα λογισμικό μέχρι ένα μαρκαδόρο , που είναι στην κατοχή ενός χρήστη μπορεί να αποτελέσει βάση για την δίωξή του. Το ίδιο αποτελεί και κάθε μέθοδος, ανεξάρτητα από το πόσο απλή ή σύνθετη είναι, όπως αυτή που περιγράφεται στην υποσημείωση 52.
- *Κεφάλαιο 2. Μείωση της υποχρέωσης στην δικτυακή παραβίαση του δικαιώματος στην αναπαραγωγή και αντιγραφή.* Αυτό το κεφάλαιο σχετίζεται με τον τρόπο που αντιμετωπίζονται οι παροχές πρόσβασης στο διαδίκτυο σχετικά με τις παραβιάσεις του δικαιώματος στην αναπαραγωγή και αντιγραφή. Πιο συγκεκριμένα, ο παροχέας δεν θεωρείται υπεύθυνος, ή συνυπεύθυνος, για την εν λόγω παραβίαση αν, μετά από ειδοποίηση του κατόχου του δικαιώματος, προβεί σε ειδοποίηση στον συγκεκριμένο συνδρομητή του και ταυτόχρονα, διακόψει την πρόσβασή του στο διαδίκτυο αλλά και αφαιρέσει το προστατευμένο περιεχόμενο.
- *Κεφάλαιο 5. Προστασία συγκεκριμένων πρωτότυπων σχεδίων.* Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στην πιθανότητα μετατροπής της *Ιδέας*, σε έννομο αγαθό. Οι ιδέες ανέκαθεν θεωρούνταν, τόσο από το εθιμικό όσο και από το θεσμικό δίκαιο, ως ελεύθερες και αδιαπραγμάτευτες. Ήταν η αντικειμενοποίησή τους που αποτελούσε το έννομο αγαθό. Όμως, με βάση αυτό το

Για παράδειγμα, η είχε χρησιμοποιήσει ένα είδος ένκρυψης των μουσικών φορέων της και), το ποιο παρακάμπτονταν αν χρησιμοποιούνταν ένας μαύρος μαρκαδόρος και με αυτόν γινόταν ένας μαύρος κύκλος στο κάτω μέρος του, δηλαδή το μέρος που γράφονται τα δεδομένα.

σύγκριση αυτών των διατάξεων με τις αντίστοιχες των νομικών πλαισίων των ΗΠΑ και της Μ. Βρετανίας θα καταδείξει την επάρκεια του Έλληνα νομοθέτη.

Καταρχήν, στο άρθρο 3 περιγράφονται τα περιουσιακά δικαιώματα και αναφέρεται πως ο δημιουργός μπορεί να επιτρέπει ή να απαγορεύει «τη μετάδοση ή την αναμετάδοση του έργου στο κοινό με την ραδιοφωνία ή την τηλεόραση, με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με καλώδια ή με άλλους αγωγούς ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, παραλλήλως προς την επιφάνεια της γης ή μέσω δορυφόρων» (η έμφαση του συντάκτη) . Όπως είναι ήδη φανερό, ο τρόπος με τον οποίο γίνεται εφικτή η πρόσβαση στο διαδίκτυο και, πιο συγκεκριμένα, στο παγκόσμιο ιστό εμπίπτει στο τρόπο που ορίζει ο νόμος. Άρα, εφόσον μια πληροφορία με την ευρεία έννοια του όρου μεταδίδεται μέσω του διαδικτύου ή πρέπει να έχει την έγκριση του δημιουργού της ή συνιστά παράνομη πράξη. Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να εστιάσουμε λίγο περισσότερο στην υπόσταση μιας ιστοσελίδας ώστε να γίνει πιο ξεκάθαρος ο τρόπος με τον οποίο ο ελληνικός νόμος καθίσταται επαρκής.

Το περιεχόμενο μιας ιστοσελίδας έχει τριπλή υπόσταση. Καταρχήν, είναι πρόγραμμα. Πρόκειται για έναν κώδικα, δηλαδή μια συγκεκριμένη σειρά αλληλοεξαρτώμενων εντολών που οδηγούν μια μηχανή επεξεργασίας πληροφοριών στο να εκτελεί μια συγκεκριμένη λειτουργία. Η σειρά αυτή των εντολών μπορεί να είναι προϊόν μιας οποιασδήποτε γλώσσας προγραμματισμού που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή μιας ιστοσελίδας όπως για παράδειγμα Μ Μ και . Ως πρόγραμμα, η ιστοσελίδα προστατεύεται ρητά από τον Ελληνικό νόμο. Η δεύτερη υπόσταση μιας ιστοσελίδας μπορεί να είναι το γεγονός ότι αποτελεί συλλογή έργων όπως φωτογραφίες, βίντεο ή μια σειρά πρωτότυπων δημιουργιών. Ως συλλογή προστατεύεται από τα άρθρα 38 και 72 του νόμου 2121/93 για τα δικαιώματα των φωτογράφων και λοιπών δημιουργών. Τέλος η τρίτη υπόσταση μιας ιστοσελίδας αφορά στην ενδεχόμενη μετάδοση δεδομένων όπου - όπως αναφέρθηκε παραπάνω - προστατεύεται και αυτή.

Παρθένη, Α. Α., «Πνευματική ιδιοκτησία και *e e*», στο *Αντεγκληματική Πολιτική II*, επιμ. Κουράκης, Ν., Σάκκουλας, Αθηνά Κομοτηνή, 2000, σσ. 448. Βλέπε και Μαρίνος, Τ., *Οι Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές Και Το Δίκαιο*, Σάκκουλας, Αθηνά Κομοτηνή, 1991, 2η έκδοση

Είναι φανερό πως ο Ελληνικός νόμος είναι σε θέση να προσδιορίσει με ακρίβεια και να προστατεύσει όχι κατ' αναλογία αλλά άμεσα και ρητά το περιεχόμενο μιας ιστοσελίδας στο διαδίκτυο ως προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας.

Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να παρατηρήσουμε τον τρόπο με τον οποίο είναι δυνατό να διαπραχθεί ένα έγκλημα που να αφορά στις διατάξεις των νόμων που αναφέραμε παραπάνω. Έτσι, για την παραβίαση της πνευματικής ιδιοκτησίας σε μια ιστοσελίδα στο σύνολό της ή εν μέρει ευθύνεται κατά πρώτο λόγο ο δημιουργός της σελίδας εφόσον εισήγαγε έργα άλλων χωρίς την συγκατάθεσή τους. Για παράδειγμα, αν ο κατασκευαστής μιας σελίδας χρησιμοποιήσει μια εικόνα ή ένα λογότυπο που δεν του ανήκει αλλά και χωρίς την άδεια του δημιουργού τότε διαπράττει αδίκημα. Ο δημιουργός της ιστοσελίδας δεν είναι και απαραίτητα αυτός που την λειτουργεί, δηλαδή την ενημερώνει, την ανανεώνει ή διατηρεί την επικοινωνία με τους χρήστες της. Κατά συνέπεια, αυτός που διαχειρίζεται την ιστοσελίδα είναι δυνατό να παραβιάσει την πνευματική ιδιοκτησία ενός αντικειμένου διαπράττοντας το ίδιο αδίκημα με τον κατασκευαστή. Εφόσον η σελίδα είναι «ανοιχτή», δηλαδή μπορεί να έχει πρόσβαση και δυνατότητα αλλαγής ή προσθήκης ο καθένας σε αυτή, τότε είναι δυνατό να διαπραχθεί πάλι το ίδιο αδίκημα από έναν απλό χρήστη. Βασική αιτία αυτού του συγκεκριμένου αδικήματος αποτελεί η άγνοια για το αν και κατά πόσο ένα αντικείμενο αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας με την νομική έννοια του όρου ή διατίθεται ελεύθερα. Συνεπώς, αυτό το ζήτημα μπορεί να λυθεί εφόσον υπάρχει επαρκής ενημέρωση για την νομική κατάσταση του έργου ή/ και η απαραίτητη εκπαίδευση πάνω σε ζητήματα διαχείρισης πληροφοριών. Βέβαια, με την ένταση και έκταση της πληροφόρησης στις μέρες μας, αυτό καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο, τουλάχιστον σε απόλυτους όρους.

Όμως, αδίκημα μπορεί να διαπραχθεί και από τον διαχειριστή του συστήματος, δηλαδή τον πάροχο του διαδικτυακού χώρου ο οποίος διαχειρίζεται με αυτόματο ή μη τρόπο τις πληροφορίες που παρέχονται μέσα από τις ιστοσελίδες που φιλοξενεί. Σε αυτήν την περίπτωση, η απόδοση ευθυνών μπορεί να αποδειχτεί άτοπη μιας και δεν έχει αναπτυχθεί τεχνικά μια μέθοδος που να συγκρίνει τα στοιχεία του φορέα των

*M e o e d o e m o o o o e o e
e o e e e o e e e*

Καλλινίκου Διονυσία Πνευματική ιδιοκτησία και internet : οδηγία 2001/29/EK /, Σάκκουλας, Αθήνα, 2001, σελ. 89-

πνευματικών δικαιωμάτων με τα στοιχεία που εισάγονται σε μια σελίδα δίχως να προσβάλλει άλλα δικαιώματα.

Στον ελληνικό νόμο 2121/93 πραγματοποιήθηκε μια σημαντική προσθήκη το 2007. Πρόκειται για τον νόμο 3524/2007 ο οποίος έχει ως σκοπό «την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας προς τις Οδηγίες 2001/84/ΕΚ και 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2001 και 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με το δικαίωμα παρακολούθησης υπέρ του δημιουργού ενός πρωτοτύπου έργου τέχνης και την **επιβολή των δικαιωμάτων της διανοητικής ιδιοκτησίας** (η έμφαση από τον συντάκτη της διατριβής) αντίστοιχα και άλλες διατάξεις». Οι πιο σημαντικές προσθήκες στα πλαίσια της διατριβής όπως φαίνεται από την έμφαση αφορούν στις προβλεπόμενες ποινές που περιγράφονται στο νέο άρθρο 65Α που αποτελεί προσθήκη στο άρθρο 65 του νόμου 2121/1993. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου «Όποιος χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου αναπαράγει, πωλεί ή κατ' άλλον τρόπο διανέμει στο κοινό ή κατέχει με σκοπό διανομής πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή ανεξαρτήτως άλλων κυρώσεων, υπόκειται σε διοικητικό πρόστιμο ίσο με χίλια (1.000) ευρώ για κάθε παράνομο αντίτυπο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή».

Δηλαδή όποιος κατέχει πειρατικό αντίτυπο προγράμματος λογισμικού είτε εγκατεστημένο στον υπολογιστή του είτε το κατέχει σε κάποιο φορέα (π.χ. ένα και εντοπιστεί από τις αρχές, οφείλει να πληρώσει πρόστιμο χιλίων ευρώ για κάθε ένα αντίτυπο.

Επιπλέον, στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι «πλανόδιος ή στάσιμος (εκτός καταστήματος που καταλαμβάνεται να διανέμει στο κοινό με πώληση ή με άλλους τρόπους ή να κατέχει με σκοπό διανομής υλικούς φορείς ήχου, στους οποίους έχει εγγραφεί έργο που αποτελεί αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας, υπόκειται σε διοικητικό πρόστιμο ίσο με το γινόμενο των τεμαχίων των παράνομων υλικών φορέων που αποτελούν αντικείμενο της προσβολής επί είκοσι (20) ευρώ ανά τεμάχιο υλικού φορέα ήχου κατά την έκθεση κατάσχεσης που συντάσσεται κατά τη σύλληψη του

Το πλήρες κείμενο του νόμου είναι διαθέσιμο στο: .do m . o o d .

Η έννοια της πρωτοτυπίας ισχύει και στην περίπτωση του λογισμικού, Ευφημία Παναγιωτίδου, Δίπλωμα ευρεσιτεχνίας σε πρόγραμμα Η/Υ, Σάκκουλας, Αθήνα, 2002, σελ. 30

δράστη. Το ελάχιστο ποσό του διοικητικού προστίμου ορίζεται σε χίλια (1.000) ευρώ». Η παράνομη κατοχή επεκτείνεται από το λογισμικό σε όλα τα αντικείμενα πνευματικής ιδιοκτησίας και τιμωρείται με ελάχιστο πρόστιμο χιλίων ευρώ ή με είκοσι ευρώ για κάθε παράνομο αντίτυπο. Βέβαια ο νομοθέτης σε αυτή την περίπτωση αναγνωρίζει μόνο «υλικούς φορείς ήχου», υπονοώντας τα , αγνοώντας ότι τα είναι απλά φορείς αποθήκευσης δεδομένων στα οποία μπορούν να αποθηκευτούν οποιοδήποτε τύπου ψηφιακά δεδομένα, εκτός από ήχο μπορούν να αποθηκευτούν μεταξύ άλλων εικόνες, βίντεο και κείμενα. Όμως, στη συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει συγκεκριμένη στοχοποίηση η οποία θα αναδειχθεί στη συνέχεια και για την ακρίβεια στο κεφάλαιο 6.3.1. Για την άρση του αξιόποινου προβλέπεται με προσθήκη τεσσάρων παραγράφων στο άρθρο 66 του προηγούμενου νόμου η καταβολή των προβλεπόμενων προστίμων και η κατοχή λιγότερων από πενήντα προγραμμάτων λογισμικού για την πρώτη περίπτωση και πεντακοσίων φορέων ήχου για την δεύτερη. Σε περίπτωση υποτροπής τα πρόστιμα διπλασιάζονται.

4.2. Η άδεια χρήσης

Η δημιουργία όλο και πιο επεξεργασμένων νόμων για την πνευματική ιδιοκτησία οδηγεί και στην καλύτερα δρομολογημένη αντιμετώπιση των παραβιάσεων και των προσβολών που σχετίζονται με αυτή. Όμως το νομικό εργαλείο δεν αρκεί στις εταιρείες που παράγουν εμπορεύματα που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία, και κυρίως το λογισμικό. Για αυτό το λόγο οι εταιρείες παραγωγής προχωρούν σε ένα ακόμη μέτρο για την προστασία των προϊόντων τους. Το μέτρο αυτό είναι η άδεια χρήσης.

Η άδεια χρήσης σχετίζεται με μια συμφωνία που συνάπτεται μεταξύ του τελικού χρήστη και της εταιρείας παραγωγής. Γι' αυτό το λόγο ονομάζεται και *άδεια χρήσης τελικού χρήστη*. Η σύναψη της συμφωνίας γίνεται, τουλάχιστον στην περίπτωση του λογισμικού, κατά την πρώτη εγκατάστασή του στον υπολογιστή.

Η άδεια χρήσης είναι ένα εξαιρετικά νομικίστικο κείμενο στρυφνό και εξειδικευμένο το οποίο οι περισσότεροι χρήστες αποδέχονται και προσπερνούν χωρίς να του δίνουν ιδιαίτερη σημασία. Ποια είναι όμως, μερικά από τα σημεία με τα οποία ένας χρήστης συμφωνεί και αποδέχεται χωρίς να δώσει την προσοχή που απαιτείται;

Το παράδειγμα που η διατριβή χρησιμοποιεί για να παρουσιάσει τη σημασία της άδειας χρήσης τελικού χρήστη προέρχεται από την άδεια χρήσης που προσφέρεται μαζί με το *Microsoft* από την οποία δεν διαφέρουν σημαντικά και οι άλλες άδειες χρήσης λογισμικού άλλων εταιρειών.

Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι η εταιρεία (*Microsoft*) επιτρέπει την εγκατάσταση του προϊόντος της *Office* σε δύο υπολογιστές. Πράγμα που σημαίνει ότι εκτός από τον σταθερό υπολογιστή του, στον χρήστη δίνεται η δυνατότητα να εγκαταστήσει το λογισμικό και στον φορητό υπολογιστή του, αν έχει. Στην περίπτωση όμως, που έχει τρεις υπολογιστές - για παράδειγμα ένα στην εργασία του ένα στο σπίτι και ένα φορητό - τότε ο χρήστης δεν έχει την δυνατότητα να εγκαταστήσει το λογισμικό και στους τρεις.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό έχει να κάνει με τα συνοδευτικά «στοιχεία μέσων» (*media*) στο λογισμικό, όπως τα "CD-ROM". Αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον χρήστη ως μέρη του λογισμικού, αλλά δεν αποτελούν αυτόνομο προϊόν και κατά συνέπεια απαγορεύεται να πωληθούν, να αδειοδοτηθούν ή να αντιγραφούν και να διανεμηθούν συνολικά ή μερικώς, ούτε να αποτελέσουν μέρος κάποιας συλλογής, προϊόντος ή υπηρεσίας αν η αρχική αξία του νέου προϊόντος ή της υπηρεσίας εδράζεται στα στοιχεία μέσων. Με απλά λόγια είναι αδύνατη η αυτονόμηση των στοιχείων μέσων και η ένταξή τους σε ένα νέο προϊόν, ή ως νέο αυτόνομο προϊόν. Όμως είναι εξαιρετικά μεροληπτική η απόφαση για το αν ένα νέο προϊόν οφείλει την πρωταρχική του αξία στην ύπαρξη των στοιχείων μέσων ή αλλού.

Το τρίτο χαρακτηριστικό έχει να κάνει με την ενεργοποίηση του λογισμικού. Η ενεργοποίηση του λογισμικού είναι υποχρεωτική. Το ίδιο και η καταχώρησή του. Η ενεργοποίηση έχει να κάνει με την εγκατάσταση αλλά και την χρήση του λογισμικού. Είναι χρήσιμο να παρατηρήσουμε ότι η εγκατάσταση και μόνο δεν

Office 2000. *Pirates of the Digital Millennium* Pearson Education. Publishing as International Prentice Hall. 1999. σελ. 10.

Αναλυτικά η άδεια τελικού χρήστη μπορεί να βρεθεί στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://office.microsoft.com/el-gr/products>.

Τα *thumbnails* είναι εικόνες και σχέδια που συνοδεύουν το *Microsoft Office* και μπορούν να εισαχθούν ως αντικείμενα σε οποιαδήποτε εφαρμογή του.

Στην επόμενη έκδοση του *Microsoft Office* επιτρέπεται η διανομή, με εμπορική χρήση, και των στοιχείων μέσων. Όμως, ο χρήστης για να εντοπίσει ποια από τα στοιχεία επιτρέπεται να χρησιμοποιήσει θα πρέπει να απευθυνθεί στην εταιρεία μέσω του διαδικτύου.

σημαίνει και ενεργοποίηση. Στην γλώσσα των ανθρώπων της πληροφορικής είναι το «τρέξιμο» του προγράμματος που συνιστά και την ενεργοποίησή του. Μέρος του «τρέξιματος» του προγράμματος αποτελεί και η καταχώρησή του στη βάση δεδομένων της εταιρείας χρησιμοποιώντας τον σειριακό αριθμό (*serial number*) και το όνομα του χρήστη. Επιπλέον, αν ο χρήστης δεν ενεργοποιήσει το λογισμικό, ή δεν το κατέχει νόμιμα, δεν του επιτρέπεται η χρήση του.

Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι και το πιο ενδιαφέρον. Παρόλο που ο χρήστης πλήρωσε για το προϊόν αυτό δεν το υ ανήκει. Η εταιρεία παρακρατά όλα τα δικαιώματα που δεν παραχωρούνται αυτόματα μέσω της άδειας χρήσης. Το λογισμικό προστατεύεται από τους νόμους και τις συνθήκες για την πνευματική ιδιοκτησία. Η εταιρεία, ή οι νόμιμοι διανομείς της, διατηρούν όλα τα δικαιώματα του λογισμικού, όπως τα πνευματικά δικαιώματα, χωρίς να τα παραχωρούν στον χρήστη. Ο χρήστης απλά αγοράζει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί το προϊόν. Το προϊόν αδειοδοτείται, δεν πωλείται. Και μάλιστα, όπως θα φανεί από τα δύο επόμενα χαρακτηριστικά, η αδειοδότηση περιορίζει τη χρήση με τρόπο που υπαγορεύει η εταιρεία μέσω της άδειας τελικού χρήστη.

Το τέταρτο χαρακτηριστικό σχετίζεται με τα επιτρεπόμενα είδη της χρήσης του λογισμικού. Εύλογα ο αναγνώστης μπορεί να αναρωτηθεί ποιες μπορεί να είναι οι δυνατές χρήσεις που μπορεί να έχει το *ms office* πέρα από τις προφανείς. Κι όμως, ο νόμιμος χρήστης απαγορεύεται να αποσυμπιλήσει το λογισμικό και επίσης να το νοικιάσει, να το δανείσει ή να το παραχωρήσει για ορισμένο χρόνο έναντι αντιτίμου *leasing*. Επιτρέπεται, όμως, στον χρήστη να το κληροδοτήσει.

Τέλος, αποδεχόμενος την άδεια τελικού χρήστη, ο τελευταίος επιτρέπει στην εταιρεία να συγκεντρώσει όλα τα τεχνικά δεδομένα για τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιεί το λογισμικό. Αυτό συνήθως γίνεται με την καταχώρηση του προϊόντος.

Η αποσυμπίληση ή αντίστροφη ανάλυση ή αντίστροφη μεταγλώττιση είναι μια διαδικασία κατά την οποία είναι δυνατή η αντιστροφή της διαδικασίας εκτέλεσης μιας λειτουργίας. Βασίζεται στην λογική της αποσύνθεσης, μιας διαδικασίας ή ενός αντικειμένου, με σκοπό την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του. Αυτή η πρακτική χρησιμοποιούταν κυρίως από παλαιές βιομηχανίες, όπως αυτοκινητοβιομηχανίες. Στην πληροφορική η τεχνική αυτή είναι ευρέως διαδεδομένη τόσο στον τεχνομηχανικό εξοπλισμό, όσο και στο λογισμικό. Ενώ οι εταιρείες λογισμικού διατηρούν το δικαίωμα της απόκρυψης του τρόπου λειτουργίας ενός προγράμματος, αποτελεί ιδιαίτερα συνηθισμένη τακτική η αποσυμπίλησή του.
<http://hatis.tehtarget.om/definition/sidgi.html>

Μία ακόμη διάσταση της άδειας χρήσης σχετίζεται με την δυνατότητα που έχει ένας χρήστης να αξιολογήσει το πρόγραμμα ως ελαττωματικό, και κατά συνέπεια να αξιώσει αποζημίωση. Όμως, «... οι διατάξεις της μίσθωσης [δηλαδή, της άδειας χρήσης] δεν διακρίνουν μεταξύ ουσιωδών και επουσιωδών ελαττωμάτων. Ωστόσο, οι ιδιαιτερότητες του αντικειμένου της σύμβασης επιβάλλουν στον πελάτη [χρήστη] μια υποχρέωση ανοχής λαθών έτσι ώστε κάθε έλλειψη του προγράμματος να μη δύναται να θεωρηθεί ελάττωμα» . Και όλα αυτά βασίζονται πάνω στο νομικό δόγμα της ‘καλής πίστης’. Βέβαια, η καλή πίστη δείχνεται μόνο στην ανοχή των ελαττωμάτων ενός λογισμικού από τους χρήστες αλλά όχι σε περιπτώσεις αποζημίωσης ή έστω αναγνώρισης και εγκυρότητας του λογισμικού από τις εταιρείες.

Είναι φανερό πως οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες ένας χρήστης δικαιούται να χρησιμοποιήσει ένα λογισμικό είναι εξαιρετικά αυστηρές. Όμως, η εταιρεία του δίνει την δυνατότητα να μην δεσμευτεί. Μπορεί να μην αποδεχτεί τους όρους της άδειας και να μην εγκαταστήσει το λογισμικό στον υπολογιστή του. Στην περίπτωση αυτή ο πωλητής υποχρεούται να επιστρέψει τα χρήματα στον αγοραστή. Αν αρνηθεί, πράγμα πολύ πιθανό από την στιγμή που το προϊόν έχει ανοιχτεί από το κουτί του, τότε ο αγοραστής έχει το δικαίωμα να αποταθεί στην εταιρεία και να ζητήσει την επιστροφή των χρημάτων του.

Όλες οι διατάξεις του ελληνικού νόμου προβλέπουν την παρέμβαση της αστυνομίας σε περίπτωση παραβίασης . Όμως η παρέμβαση σε κάθε παραβίαση είναι πρακτικά ανέφικτη. Κυρίως διότι οι προσβολές πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως θα φανεί και στη συνέχεια, αποτελούν εγκλήματα με χαμηλή καταγγελητικότητα.

4.3.Η δίκαιη χρήση (Fair Use)

Από την μέχρι τώρα ανάλυση γίνεται φανερό ότι η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελεί, τουλάχιστον στο νομικό-δικαιακό επίπεδο εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα. Οι αυστηρές διατάξεις αλλά και η αναλυτική προσέγγιση του ζητήματος σε όλα τα επίπεδα - παγκόσμιο (συνθήκη Βέρνης),

Γεώργιος Α. Μούζουλος, Οι συμβάσεις πληροφορικής στη πράξη: Θεωρία, νομολογία, υποδείγματα, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1994, σελ 124

Γεώργιος Χρ. Ουρούμπης, Ποινική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας : από το παρελθόν στο παρόν, Νομική Βιβλιοθήκη , Αθήνα, 2000, σελ.51

ηπειρωτικό (Αμερική, Ευρώπη) και εθνικό (ΗΠΑ, Αγγλία και Ελλάδα) - καθιστά σαφές ότι το ζήτημα αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερη προσοχή και ευαισθησία. Η βασική κοινωνική απαίτηση για προστασία της δημιουργικότητας ώστε να εξασφαλιστεί η παραγωγή και αναπαραγωγή των δημιουργών φαίνεται να καλύπτεται επαρκώς. Είναι όμως, τα πράγματα έτσι;

Η αλήθεια είναι ότι η αυστηρότητα των νόμων με βεβαιότητα εξασφαλίζει τα δικαιώματα των δημιουργών όχι όμως και την δημιουργική παραγωγή. Άλλωστε είναι πλέον παραδεκτό ότι κάθε νέα δημιουργία εδράζεται σε παλαιότερες. Το νέο αποτελεί συνέχεια του παλαιού στην πλειονότητα κάθε δημιουργικής έκφρασης και άρα, κάθε νέα δημιουργία εξαρτάται από τις προηγούμενες. Αυτή η αναγκαιότητα οδήγησε τον νομοθέτη στη θέσπιση διάφορων κανόνων που κάτω από προϋποθέσεις επιτρέπουν την χρήση έργων προστατευμένων από τους νόμους για πνευματική ιδιοκτησία. Ο σημαντικότερος από αυτούς τους κανόνες είναι η δίκαιη χρήση (*fair use*).

Η δίκαιη χρήση αποτελεί ένα διαχρονικό νομικό προνόμιο για την μη εξουσιοδοτημένη χρήση προστατευμένων έργων από τους νόμους για την πνευματική ιδιοκτησία, χρήση η οποία γίνεται με καλό σκοπό. Κάθε δίκαιη χρήση αξιολογείται κατά περίπτωση στο δικαστήριο. Δεν υπάρχει κάποιο μέτρο που να υποδεικνύει πόσο και ποιο μέρος από το προστατευμένο έργο μπορεί να αποτελέσει πεδίο για δίκαιη χρήση και, παρά τις διάφορες πιέσεις, δεν έχει οριοθετηθεί ένας μαγικός αριθμός λέξεων ο οποίος μπορεί να αποτελέσει το κατώφλι πέρα από το οποίο υπάρχει προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων.

Η δίκαιη χρήση παρατηρήθηκε για πρώτη φορά, τουλάχιστον επίσημα σε δικονομικό επίπεδο, το 1841 στις ΗΠΑ. Οι νέοι δημιουργοί την επικαλούνταν σε περιπτώσεις που σχετίζονταν με την παρωδία, την βιογραφία ή την εκπαιδευτική έρευνα. Η δίκαιη

essig a ren e The Future of Ideas: The Fate of the Commons in a Connected World
intage ditions e or σελ.

Ένας άλλος κανόνας είναι η προσωπική χρήση (*private use*) που θα αναλυθεί στη συνέχεια.

itman essica Digital Copyright: Protecting Intellectual Property on the Internet
Prometheus oo s e or σελ.

ac ueline ipton Facilitating Fair se in the Digital ge Information Communications
Technology a ol. o. cto er

χρήση κυρίως αφορούσε έργα τέχνης στην λογοτεχνία και δευτερευόντως στην μουσική .

Ταυτόχρονα, με την ανάπτυξη της δημιουργίας και την ενίσχυση της αυστηρότητας των νόμων που σχετίζονται με αυτή, αναπτύχθηκε και το αίτημα για ισχυρότερη θεσμοθέτηση της δίκαιης χρήσης. Πιο συγκεκριμένα το 1964, στην συζήτηση στο αμερικάνικο κογκρέσο για την θεσμοθέτηση της δίκαιης χρήσης ξέσπασε η διαμάχη για την ένταξη ή μη στην δίκαιη χρήση της εκπαιδευτικής χρήσης . Σε αυτή τη διαμάχη οι αντιπρόσωποι των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ζήτησαν ειδική θεσμοθέτηση για την εκπαιδευτική χρήση. Το αίτημα αυτό προκάλεσε σφοδρή αντίθεση στους συγγραφείς και τους εκδότες, οι οποίοι υποστήριζαν ότι στην εκπαίδευση ήδη γινόταν κατάχρηση του προνομίου της δίκαιης χρήσης και συνεπώς δεν υπήρχε ανάγκη για περαιτέρω επέκταση αυτού του δικαιώματος. Οι εκπαιδευτικοί ανταπάντησαν ότι το προνόμιο της δίκαιης χρήσης ήταν αρκετά απρόβλεπτο για εκπαιδευτική χρήση. Επιπλέον το προνόμιο της δίκαιης χρήσης αναφερόταν, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, στην εμπορική χρήση μέρους του προστατευμένου δημιουργήματος, χωρίς να εξειδικεύει τον τρόπο που θα πρέπει να γίνεται η χρήση για μη εμπορικούς σκοπούς. Η εκπαιδευτική χρήση δεν έχει κανένα αγοραίο σκοπό, δηλαδή την αποκόμιση κέρδους, αλλά ο μόνος σκοπός ήταν η κατανόηση σε βάθος μιας δημιουργίας. Το αποτέλεσμα ήταν μία τομή περίπου στην μέση. Ο νομοθέτης επαναδιατύπωσε το προνόμιο της δίκαιης χρήσης περιλαμβάνοντας παραδείγματα που αντιστοιχούν στην εκπαιδευτική χρήση. Όμως, δεν την χαρακτήρισε αυτόνομα.

Στην σύγχρονη εποχή η δίκαιη χρήση επιτρέπεται :

- ♦ σε σχέση με τον σχολιασμό ή την άσκηση κριτικής σε μια εργασία
- ♦ με σκοπό την ενημέρωση του κοινού

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση με την εφεύρεση της πιανόλας. *essig a rence The Future of Ideas: The Fate of the Commons in a Connected World* intage ditions e or σελ. -

Οπ. π. *itman*, σελ. 199

i a aidhyanathan Copyrights and Copywrongs: The Rise of Intellectual Property and How It Threatens Creativity ew or niversity Press ew or σελ. και *iva aidhyanathan The state of copyright activism First Monday* olume um er - pril <http://firstmonday.org/ht/in/cgiwrap/in/os/inde.php?m=article&view>

- ♦ για την διδασκαλία γενικά ή/και την χρήση της αίθουσας (είτε σχολικής τάξης είτε πανεπιστημιακού αμφιθεάτρου)
- ♦ σε περιπτώσεις μαθητείας (*scholarship*) και έρευνας

Όπως προαναφέρθηκε ένας δημιουργός, η πιο σωστά ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων ενός έργου μπορεί να προσβάλλει την δίκαιη χρήση σε δικαστήριο. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο υποχρεούται να λάβει υπόψη του τα παρακάτω κριτήρια για την απόφασή του:

- ♦ τον σκοπό ή τον χαρακτήρα της χρήσης, δηλαδή αν η χρήση έχει εμπορικά ή εκπαιδευτικά κίνητρα
- ♦ την φύση του αυθεντικού, δηλαδή του προστατευμένου έργου
- ♦ την ποσότητα του προστατευμένου έργου που χρησιμοποιήθηκε στο νέο έργο και
- ♦ την επίπτωση στην εμπορική αξία του προστατευμένου έργου από την δίκαιη χρήση του νέου

Έτσι αν ένα δάσκαλος χρησιμοποιεί τρεις σελίδες από ένα έργο διακοσίων σελίδων για να δείξει κάτι μέσα σε μια τάξη τότε αυτή η χρήση θεωρείται δίκαιη. Αντίθετα, αν ο δάσκαλος παράγει φωτοαντίγραφα ολόκληρου του έργου και το πουλήσει στους μαθητές του σε μικρότερο αντίτιμο από αυτό του πρωτότυπου, τότε ο δάσκαλος προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα του έργου.

Ένα άλλο προνόμιο που έρχεται σε αντίθεση με τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας είναι η προσωπική, μη εμπορική χρήση. Η προσωπική μη εμπορική χρήση αναφέρεται στο δικαίωμα του νόμιμου αγοραστή να δημιουργήσει ένα αντίγραφο του αυθεντικού έργου για το προσωπικό του αρχείο ή για την περίπτωση που το αντίγραφο του αυθεντικού έργου αλλοιωθεί ή καταστραφεί. Στις περιπτώσεις αυτές ο δικαστής είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός στο να επιβάλλει μια ποινή. Επίσης, ο κάτοχος ενός αυθεντικού έργου έχει τη δυνατότητα να δανείσει το έργο σε ένα φίλο του ή να φτιάξει συλλογές από μουσικά θέματα που νόμιμα έχει αγοράσει.

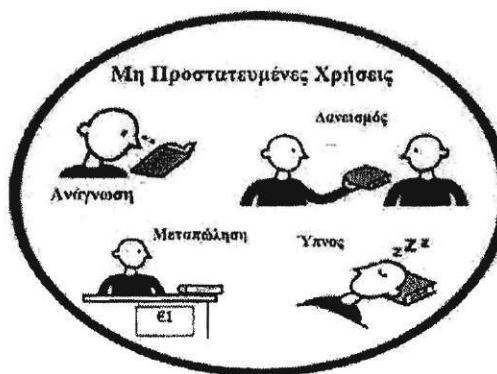
Το ζήτημα της δίκαιης χρήσης στην πληροφορική τεχνολογία είναι εξαιρετικά σημαντικό και περίπλοκο. Η πραγματικότητα της πληροφορικής τεχνολογίας διαφέρει σημαντικά με την κοινωνική πραγματικότητα ως προς το γεγονός ότι καταρχήν δεν μπορεί να γίνει εύκολα η διάκριση μεταξύ πρωτότυπου και αντίγραφου. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα αφορά στις εναλλακτικές χρήσεις που μπορεί να έχει ένα έργο και δη ένα λογισμικό.

Όσον αφορά το ζήτημα των χρήσεων το παράδειγμα που αντλεί η διατριβή προέρχεται από το επιχείρημα του Lawrence Lessig στο βιβλίο του *Free Culture*.

Μέχρι την ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας και τη δημιουργία του διαδικτύου η πιο συνηθισμένη προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν η αντιγραφή. Έτσι στην υπόθεση ότι το προστατευμένο πνευματικό προϊόν είναι ένα βιβλίο τότε αυτό το βιβλίο θα έχει κάποιες εναλλακτικές χρήσεις (σχήμα 1). Αυτές οι εναλλακτικές χρήσεις δεν σχετίζονται, κατ' ανάγκη, με την εγγενή αξία χρήσης που έχει ένα βιβλίο που είναι η ανάγνωσή του. Μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση προσωπικών σχέσεων μέσω του δανεισμού σε ένα φίλο, ή είναι δυνατή η μεταπώλησή του έναντι αντιτίμου ή ακόμη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μαξιλάρι ή ως στήριγμα (σχήμα 2). Αυτές οι εναλλακτικές χρήσεις είναι επιτρεπτές από τον νόμο και δεν ποινικοποιούνται. Μάλιστα ορισμένες από αυτές, όπως η μεταπώληση, είναι θεσμοθετημένες (δικαίωμα της πρώτης μεταπώλησης).

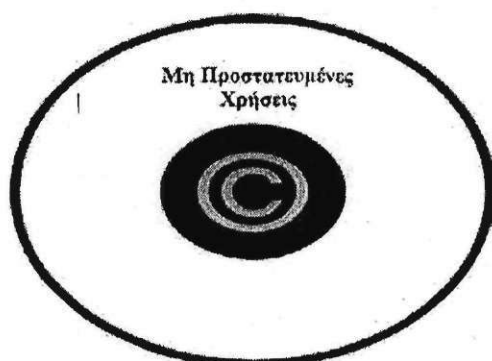
Σχήμα 1

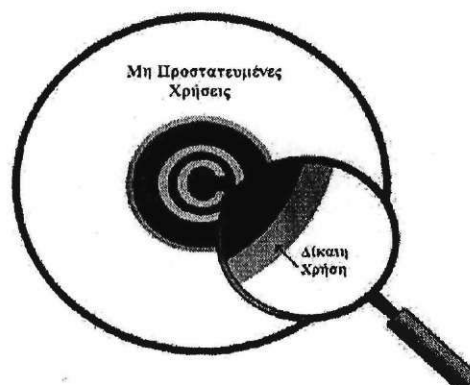
Σχήμα 2

yman Ray Patterson Free speech Copyright and Fair use under copyright Review
σελ.

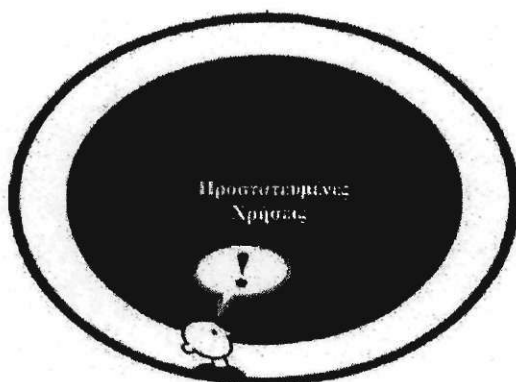
essig Lawrence Lessig Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down
Culture and Control Creativity The Penguin Press New York σελ. -

Σχήμα 3

Σχήμα 4

Σχήμα 5

Σε αυτό το πλαίσιο έρχεται ο νόμος και προστατεύει το βιβλίο από συγκεκριμένες χρήσεις (σχήμα 3). Οι βασικές χρήσεις από τις οποίες το προστατεύει είναι η αντιγραφή μέρους ή όλου του βιβλίου. Από αυτή την προστασία εξαιρείται η δίκαιη χρήση (σχήμα 4), η οποία, όπως έχει ήδη παρατηρηθεί, σχετίζεται με την προστατευμένη χρήση αλλά εξαιρείται στις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Στον πραγματικό χώρο, τον κοινωνικό, οι πιθανές χρήσεις ενός βιβλίου είναι τρεις: οι μη προστατευμένες από το νόμο χρήσεις, οι προστατευμένες από το νόμο χρήσεις και οι προστατευμένες από το νόμο χρήσεις που όμως, δεν ποινικοποιούνται.

Στο διαδίκτυο ωστόσο, αυτές οι χρήσεις διαφοροποιούνται. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει η τάση να καταργηθούν οι μη προστατευμένες χρήσεις (σχήμα 5) ή, πιο σωστά όλες οι πιθανές χρήσεις να καταστούν προστατευμένες.

Κάθε κίνηση στο χώρο του διαδικτύου δημιουργεί ένα αντίγραφο. Για να γίνει καλύτερα κατανοητή αυτή η πραγματικότητα η διατριβή θα αντικαταστήσει στο

παράδειγμα το βιβλίο με ένα ηλεκτρονικό βιβλίο. Η διάθεση ενός ηλεκτρονικού βιβλίου μέσω του διαδικτύου μπορεί να γίνει με δύο τρόπους. Ο ένας αφορά στην ανάγνωσή του ενώ ο χρήστης είναι στο διαδίκτυο. Σε αυτή τη περίπτωση ο χρήστης συνδέεται με ένα συγκεκριμένο ιστότοπο, μέσω του οποίου αποκτά πρόσβαση στο βιβλίο. Εκεί αφού καταβάλλει το αντίτιμο μπορεί να ξεκινήσει την ανάγνωση του βιβλίου. Ωστόσο, ενώ στον πραγματικό χώρο ένας αναγνώστης μπορεί να διαβάσει το βιβλίο όσες φορές επιθυμεί, στο διαδίκτυο μπορεί να το διαβάσει μόνο πέντε φορές. Μετά την πέμπτη φορά θεωρείται ότι δημιουργεί αντίγραφο παρά την θέληση του εκδότη και κατά συνέπεια ότι παραβιάζει τα πνευματικά δικαιώματα του βιβλίου.

Ο δεύτερος τρόπος με τον οποίο μπορεί να γίνει η διάθεση ενός βιβλίου είναι η λήψη του (*download*) από ένα ιστότοπο σε ψηφιακή μορφή. Κάθε φορά που γίνεται μια τέτοια λήψη ουσιαστικά δημιουργείται και ένα αντίγραφο. Από την στιγμή που το βιβλίο παρατίθεται σε ψηφιακή μορφή η δημιουργία αντιγράφου είναι άκοπη και αέναη. Όλες οι εναλλακτικές χρήσεις που σχετίζονται με αυτό, για παράδειγμα ο δανεισμός, ξεφεύγει πλέον από τις μη προστατευμένες χρήσεις και εμπίπτει στις προστατευμένες. Υπό κανονικές συνθήκες ο δανεισμός περιλαμβάνεται στις κατηγορίες της δίκαιης χρήσης. Σε αυτή την περίπτωση ο δανεισμός ταυτίζεται με την αντιγραφή. Γιατί αλλιώς ποιος είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορείς να δανείσεις ένα ψηφιακό αρχείο σε ένα φίλο σου; Θα δώσεις το μοναδικό αρχείο; Ή θα δημιουργήσεις ένα αντίγραφό του; Η απάντηση είναι προφανής. Θα δημιουργήσεις ένα αντίγραφο και θα του το δώσεις. Αν δεν το κάνεις τότε ρισκάρεις την απώλεια του βιβλίου. Σε αυτή την περίπτωση η δίκαιη χρήση (δανεισμός) ταυτίζεται με την παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων.

Η δίκαιη χρήση αποτελεί ήδη ένα εξαιρετικά γκρίζο και άτακτο προνόμιο για να υποστεί και αυτή τη προσθήκη. Αν δε η δίκαιη χρήση προχωρήσει περισσότερο στην πληροφορική τεχνολογία τότε τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο πολύπλοκα.

Όπως έχει ήδη παρατηρηθεί ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα στην πληροφορική τεχνολογία είναι το λογισμικό. Το λογισμικό αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σημεία τόσο στην πληροφορική όσο και στο δίκαιο. Ιδωμένο από την οπτική της δίκαιης χρήσης αποκτά δύο διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση έχει να κάνει με τις

Lessig Lawrence Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity The Penguin Press ew ork σελ.

λειτουργίες τις οποίες επιτελεί, δηλαδή με το «τί κάνει» και η δεύτερη διάσταση με τον τρόπο με τον οποίο τις επιτελεί, δηλαδή με το «πώς το κάνει».

Για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος η διατριβή θα χρησιμοποιήσει το παράδειγμα ενός κειμενογράφου από δύο διαφορετικές οπτικές. Ο κειμενογράφος είναι ένα λογισμικό το οποίο επιτρέπει την πληκτρολόγηση κειμένων. Συνεπώς, ένας φοιτητής της εγκληματολογίας το χρειάζεται για να είναι σε θέση να πληκτρολογήσει τις εργασίες που έχει για την σχολή του. Ωστόσο, επειδή το κόστος απόκτησης ενός κειμενογράφου είναι ιδιαίτερα υψηλό, η εταιρεία παραγωγής του δίνει την δυνατότητα στο φοιτητή να τον χρησιμοποιήσει μέσω του πανεπιστημίου το οποίο δεν έχει καταβάλλει κανένα κόστος. Άρα, ο φοιτητής εγκληματολογίας έχει την δυνατότητα να μάθει να λειτουργεί και να χρησιμοποιεί τον κειμενογράφο δωρεάν μέσω του πανεπιστημίου του.

Τον ίδιο κειμενογράφο χρησιμοποιεί και ένα φοιτητής της πληροφορικής. Και αυτός τον χρησιμοποιεί για το ίδιο σκοπό. Και σε αυτόν παρέχεται δωρεάν από το πανεπιστήμιό του με τον ίδιο τρόπο. Μόνο, που ως φοιτητής της πληροφορικής έχει και επιπρόσθετες ανάγκες. Ο φοιτητής θέλει να μάθει και τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται το λογισμικό ώστε, για παράδειγμα, κάθε φορά που πατά το κουμπί για να μπει μια υποσημείωση, αυτόματα να εισάγεται μια υποσημείωση. Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται αυτή η λειτουργία είναι μέρος της εκπαίδευσής του. Ταυτόχρονα είναι και μέρος του κώδικα του λογισμικού ο οποίος είναι κλειδωμένος από την εταιρεία. Σε αυτή την περίπτωση ο φοιτητής δεν δικαιούται δίκαιη χρήση. Αυτού του είδους ο περιορισμός θεωρείται από πολλούς εξοργιστικός. Ή υπάρχει δίκαιη χρήση ή δεν υπάρχει. Αν υπάρχει τότε αυτή θα πρέπει να ισχύει και για τον κώδικα, ή για όλες τις εναλλακτικές χρήσεις ενός λογισμικού και όχι μόνο για αυτές που επιλέγει κάθε εταιρεία. Ή στην γλώσσα του *Lessig*:

«Αν ο νόμος οφείλει να προστατεύει την δίκαιη χρήση υπό την έννοια ότι ο νόμος δεν μπορεί να προστατεύει ένα αγαθό χωρίς να αφήνει χώρο για δίκαιη χρήση τότε ο νόμος που προστατεύει ένα κώδικα που προστατεύει ένα αγαθό από την αντιγραφή ή/και την αναπαραγωγή του πρέπει επίσης να αφήνει χώρο για δίκαιη χρήση. Με άλλα λόγια δεν γίνεται να

επιχειρείται έμμεσα (προστασία του κώδικα που δεν επιτρέπει τη δίκαιη χρήση) αυτό που δεν μπορεί να γίνει άμεσα (προστασία της αντιγραφής ή/και αναπαραγωγής ενός αγαθού χωρίς την προστασία της δίκαιης χρήσης).»

Συνοψίζοντας η δίκαιη χρήση είναι ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο/προνόμιο. Μέσω της πληροφορικής τεχνολογίας το ζήτημά της γίνεται όλο και πιο πολύπλοκο. Όμως, υπάρχει και μια θεώρηση κατά την οποία είναι η ίδια η πληροφορική τεχνολογία που θα λύσει το πρόβλημα.

Το μεγαλύτερο ζήτημα με την δίκαιη χρήση είναι ο έλεγχός της. Κανείς δημιουργός ή κανένας κάτοχος πνευματικών δικαιωμάτων δεν είναι σε θέση να γνωρίζει το πόσο και πώς το δημιούργημά του προσβάλλεται μέσω της δίκαιης χρήσης. Το ζήτημα αυτό απασχόλησε μεταξύ άλλων και τον καθηγητή νομικής στο πανεπιστήμιο *stanford* των ΗΠΑ *Paul oldstein*. Ο *oldstein* ήταν επί σειρά ετών μελετητής του ζητήματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, των νόμων που την υποθάλπτουν και των παραβιάσεων που υφίσταται. Έχοντας ως αφετηρία την σχολή του «νόμου και των οικονομικών», που έχει ως βασική αρχή ότι η ενασχόληση με αξίες που δεν έχουν υλικό περιεχόμενο όπως η ομορφιά, ο πολιτισμός, η αξιοπρέπεια αλλά και η δημοκρατία προκαλεί αναποτελεσματικότητα (*sic*) στο κοινωνικό πολιτικό και οικονομικό σύστημα, θεώρησε ότι η πληροφορική τεχνολογία αποτελεί το πεδίο στο οποίο όλες οι παραβιάσεις που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία θα μπορούν εύκολα και γρήγορα να αντιμετωπιστούν. Το 1994 δημοσίευσε τη θεωρία του στο βιβλίο με τίτλο «Οι λεωφόροι της αντιγραφής και αναπαραγωγής: οι νόμοι και η γνώση για το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή από τον Γουτεμβέργιο μέχρι το Παγκόσμιο Τζούκμποξ». Σε αυτό υποστήριξε ότι οι παραδοσιακοί νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία και συγκεκριμένα για το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή παρουσιάζουν τρία κατάλοιπα: την δίκαιη χρήση, την ιδιωτική - μη εμπορική - αντιγραφή και την διχοτόμηση μεταξύ της ιδέας και της έκφρασής της.

Lessig Lawrence The Future of Ideas: The Fate of the Commons in a Connected World
intag e ditions ew ork σελ.

oldstein Paul Copyright's Highway: The Law and Lore of Copyright from Gutenberg to thw
Celestial Jukebox Hill and Wang ew ork

Από τα τρία στοιχεία που αναφέρει ο *Goldstein* η διατριβή θα εστιάσει μόνο στο πρώτο, την δίκαιη χρήση. Σύμφωνα λοιπόν με τον *Goldstein* η άδεια χρήσης δεν είναι καλή ιδέα καθεαυτή (*per se*), αλλά μια αναγκαία διαρροή σε μια κατά τα άλλα «τέλεια αποτελεσματική και εξορθολογισμένη αγορά πολιτισμικών αγαθών»! Ο μόνος λόγος που υπάρχει η δίκαιη χρήση είναι ότι το κόστος των συναλλαγών (*transaction costs*) για τον περιορισμό των αντιγραφών ή των αναπαραγωγών που γίνονται ιδιωτικά είναι εξαιρετικά υψηλό!! Επιπλέον, ο όγκος αυτών των παραβάσεων είναι εξαιρετικά μεγάλος για να ελεγχθεί από τους κατόχους των δικαιωμάτων. Συνεπώς, η δίκαιη χρήση παραμένει ένα αναγκαίο κακό.

Ο *Goldstein* όμως, δεν σταματά εκεί. Θεωρεί πως η εξέλιξη της πληροφορικής τεχνολογίας μπορεί και πρέπει να οδηγήσει στην δημιουργία ενός “Παγκόσμιου Τζούκμποξ” στο οποίο θα περιέχονται σε ψηφιακή μορφή, όλα τα πολιτισμικά εμπορεύματα. Ο καθένας θα μπορεί να έχει πρόσβαση σε αυτό με το κατάλληλο αντίτιμο. Μέσω του Παγκόσμιου Τζούκμποξ το κόστος υπολογισμού του συναλλαγών θα είναι μηδαμινό και άρα θα είναι πολύ εύκολο για τους κατόχους των δικαιωμάτων να τιμολογήσουν, κυριολεκτικά, κάθε χρήση.

Όμως, ο *Goldstein* διατυπώνοντας την θεωρία του άφησε πολλά ζητήματα ανοιχτά ή ανέγγιχτα. Καταρχήν, το δυναμικό για την λογοκρισία που μπορεί να επιβληθεί είναι απεριόριστο. Από την στιγμή που εταιρείες θα ελέγχουν το πολιτιστικό περιεχόμενο, με αποκλειστικό κίνητρο το κέρδος, θα είναι σε θέση να ελέγχουν απόλυτα την πολιτισμική ζωή όχι μόνο της χώρας που έχει η εταιρεία ως έδρα αλλά και την πολιτισμική ζωή σε παγκόσμιο επίπεδο. Μια τέτοια πολιτική θα μετέτρεπε τους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων σε μπάτσους των πνευματικών δικαιωμάτων.

Είναι φανερό πως η πληροφορική τεχνολογία έχει αλλάξει τα δεδομένα στο επίπεδο της δίκαιης χρήσης. Η δημιουργία του διαδικτύου έχει καταστήσει το ζήτημα της δίκαιης χρήσης εξαιρετικά κρίσιμο για την προώθηση των γραμμάτων και των τεχνών σε κοινωνιακό επίπεδο. Πλέον τα δεδομένα δεν είναι ίδια. Το σημαντικό ζήτημα είναι ότι η δημιουργία ψηφιακών προϊόντων αλλάζει τα δεδομένα τόσο στην αντιμετώπιση,

Όπως εμφανίστηκε παραπάνω, σύμφωνα με το *Goldstein* τα πολιτισμικά αγαθά δυσχεραίνουν την λειτουργία του πολιτικοοικονομικοπολιτιστικού συστήματος και, άρα, ασχολείται μόνο με τα πολιτιστικά εμπορεύματα, δηλαδή με τα αγαθά που μπορούν να ενταχθούν στην αγορά.

5. Η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων στην πληροφορική τεχνολογία

Στην σύγχρονη κοινωνία ο όρος που αποδίδει την παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων είναι η *πειρατεία*. Είτε υπάρχει προσβολή του δικαιώματος στην αναπαραγωγή και την αντιγραφή, είτε υπάρχει προσβολή του εμπορικού σήματος, είτε υπάρχει προσβολή σε πατέντα, είτε υπάρχει προσβολή του εμπορικού σήματος, είτε προσβολή εμπορικού μυστικού τότε θεωρείται ότι υπάρχει πειρατεία . Οι ορισμοί για την πειρατεία είναι πολλοί και διαφορετικοί. Γενικά όμως, είναι παραδεκτό ότι κάθε προσβολή των πνευματικών και των συναφών τους δικαιωμάτων αποτελούν πειρατεία.

Σε αυτό το κεφάλαιο η διατριβή θα εστιάσει στην πειρατεία με την συμβατική έννοια. Κύριο σημείο εστίασης θα αποτελέσει η προσβολή του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή (*copyright*). Ο λόγος στην εστίαση στα δικαιώματα της αναπαραγωγής και της αντιγραφής είναι τόσο ο όγκος των παραβάσεων που δέχονται αυτά τα δικαιώματα, σε σχέση με τα υπόλοιπα τρία, όσο και η προβληματική που έχει αναπτυχθεί εξαιτίας του. Υπό αυτή την έννοια θα αναπτυχθεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή, τόσο στην πειρατεία όσο και στην ηλεκτρονική πειρατεία. Θα εντοπίσει τα αντικείμενα της ηλεκτρονικής πειρατείας αλλά θα εστιάσει και στα υποκείμενα της πειρατείας, δηλαδή τους ίδιους τους πειρατές επιχειρώντας την σκιαγράφηση του προφίλ τους.

5.1.Ιστορική αναδρομή στην πειρατεία και την ηλεκτρονική πειρατεία

Η πειρατεία αποτελεί μια μορφή κλοπής. Έτσι μπορεί να υποστηριχτεί ότι η πειρατεία αποτελεί διαχρονικό φαινόμενο. Ως έννοια η ταύτισή της με την παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων έγινε πολύ αργότερα. Αρχικά, η έννοια σχετιζόταν με την ιδιοποίηση αγαθών με την βία σε καταστάσεις που ο νόμος δεν μπορούσε άμεσα και

Γενικά όσον αφορά στην πνευματική ιδιοκτησία ως νομική έννοια υπάρχουν αμφιβολίες για τον τρόπο με τον οποίο είναι ορισμένη και αντιμετωπίζεται. *Hennung Weise The Justification of the copyright system in digital age European Intellectual Property Review* τόμος 7, σελ.

αποτελεσματικά να επέμβει. Η κατάσταση αυτή λάμβανε χώρα κυρίως στην θάλασσα.

Η θάλασσα αποτελεί ένα χώρο ξένο στην φυσική παρουσία του ανθρώπου, υπό την έννοια ότι ενώ αποτελεί μέρος στο οποίο μπορεί να εντοπίσει μέσα για την ικανοποίηση των βασικών του αναγκών, δεν αποτελεί μέρος στο οποίο μπορεί αποκλειστικά να ζήσει. Έτσι, παρόλο που στην θάλασσα υπάρχουν μέσα για την επιβίωσή του, η ίδια ως φυσικό περιβάλλον δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να καταφέρει την επιβίωσή του. Ταυτόχρονα όμως, η θάλασσα αποτέλεσε μία από τις βασικές οδούς του εμπορίου σε παγκόσμια κλίμακα. Το γεγονός πως μέσω των θαλάσσιων οδών μεταφέρονταν αγαθά - και ταυτόχρονα οι μεταφορείς των αγαθών αυτών ήταν υπεύθυνοι για την προστασία αυτών των αγαθών - κατέστησε την θάλασσα το ιδεώδες πεδίο στο οποίο κάποιος θα μπορούσε να οικειοποιηθεί αυτά τα αγαθά με την ελάχιστη δυνατή αντίσταση. Επιπλέον, η θάλασσα πρόσφερε τις ιδανικές συνθήκες διαφυγής. Αυτή η κατάσταση προσδιόρισε αυτού του είδους την πρακτική ως πειρατεία, και τους φορείς αυτής της πρακτικής ως πειρατές. Η κλοπή της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν ορίστηκε, αρχικά, ως πειρατεία. Αυτή η ομολογία εμφανίστηκε με την κλοπή της πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω ή περί της πληροφορικής τεχνολογίας.

Η κύρια προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων, σε σχέση με την παρούσα διατριβή, σχετίζεται με το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή *copyright*. Η αντιγραφή, ως πρακτική, υπάρχει από την πρώτη φορά που ο άνθρωπος επινόησε την γραφή. Χρησίμευε, κυρίως, στην μεταφορά της γνώσης αλλά και της τεχνογνωσίας από ένα πολιτισμό σε ένα άλλο. Κατά την περίοδο του Μεσαίωνα (450-800 μ.Χ.), όπου όλη η συσσωρευμένη γνώση της ανθρωπότητας βρισκόταν στις βιβλιοθήκες των μοναστηριών, η αντιγραφή ήταν η πιο συνηθισμένη πρακτική αναπαραγωγής της γνώσης. Μάλιστα, υπήρχαν εξειδικευμένοι μοναχοί στην αντιγραφή των βιβλίων οι οποίοι όσο πιστότερα πραγματοποιούσαν την αντιγραφή τόσο καλύτεροι θεωρούνταν.

Η πραγματικότητα αυτή άλλαξε από τον Γιόχαν Γκούτενμπεργκ ή Γουτεμβέργιο *Johannes Gensfleisch ur Laden um Gutenberg* (1468). Ο Γουτεμβέργιος με

Αυτή η πρακτική ισχύει ακόμα και στις μέρες μας με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό των Σομαλών πειρατών.

αρχικά και η αναπαραγωγή στην συνέχεια, ποινικοποιήθηκαν με κύριο χαρακτηριστικό την μη εξουσιοδότησή τους. Το πρώτο άμεσο αποτέλεσμα της ποινικοποίησης ήταν η πειρατεία. Οι πρώτοι νόμοι για την προστασία του δικαιώματος στην αντιγραφή δεν εμπόδισαν την επέκταση του φαινομένου. Αντίθετα η πειρατεία συνέχισε να αναπτύσσεται εντυπωσιακά. Καταρχήν γινόταν σε υπερεθνικό επίπεδο με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τους εκδότες στην Αμερική, οι οποίοι αντέγραφαν βιβλία βρετανών λογοτεχνών. Μάλιστα οι διαφορές στην τιμή τους ήταν εντυπωσιακές.

Αν ο Γουτεμβέργιος με την τυπογραφική μηχανή προκάλεσε την αρχική επανάσταση σχετικά με την αντιγραφή βιβλίων τότε η δημιουργία του φωνόγραφου επέκτεινε την αντιγραφή σε μια άλλη διάσταση, την αντιγραφή και αναπαραγωγή του ήχου. Με την είσοδο στον 20^ο αιώνα, έγινε δυνατή η αντιγραφή και αναπαραγωγή έργων που ήταν δυνατό να ερεθίσουν την ακοή. Και στις αρχές του ίδιου αιώνα συνδυάστηκε η δυνατότητα καταγραφής και των δύο ερεθισμάτων, της όρασης και της ακοής. Η αρχή έγινε με τον *Thomas Edison*. Εφευρέτης του φωνόγραφου, δηλαδή ενός κυλίνδρου στον οποίο ήταν δυνατή η καταγραφή του ρυθμού και του *tempo* ενός μουσικού θέματος, ο *Edison* προχώρησε και στην παραγωγή της πρώτης κινούμενης εικόνας με την δημιουργία της ταινίας «*Η μεγάλη ληστεία του τρένου*». Στην αρχή η αντιγραφή τόσο της κινούμενης εικόνας όσο και του ήχου ήταν εξαιρετικά δαπανηρή και άρα δύσκολο να γίνει αντικείμενο γενικευμένης πειρατείας. Όμως, όπως θα φανεί στην συνέχεια, περιπτώσεις πειρατείας δεν έλειψαν.

Ήταν η περαιτέρω εξέλιξη των τεχνολογιών αναπαραγωγής ήχου και εικόνας που προκάλεσε την έκρηξη της πειρατείας. Και μάλιστα, η εξέλιξη αυτή ήταν κυρίως προϊόν επιχειρηματικής δράσης. Η μουσική βιομηχανία γνώρισε την έκρηξή της με την δημιουργία του βινυλίου και της μαγνητοταινίας. Εκείνη την εποχή ο συνδυασμός των δύο έδινε την δυνατότητα στους κατόχους να συνδυάσουν μουσικά θέματα σε προσωπικές συλλογές τις οποίες είχαν την δυνατότητα να μοιράζονται με τους οικείους τους. Αυτή η πρακτική ενθαρρύνονταν και από τις ίδιες τις εταιρείες

Για παράδειγμα, το βιβλίο του Κάρολου Ντίκενς «*Χριστουγεννιάτικη Ιστορία*» (*Christmas Carol*) που πωλούνταν στο Λονδίνο για 2,5 δολάρια, μπορούσε να αγοραστεί στην Αμερική για μόλις έξι σεντς, εκ των οποίων κανένα δεν πήγαινε στον συγγραφέα. *Chartrand Hillman Harry* *Creators Proprietors Users Journal of its Management Law ociety ol. o. Fall* σελ. διαθέσιμο στο <http://www.culturaleconomics.atfreeweb.com/cpu.htm>
<http://www.thevintagerecord.com/articles-on-records/history-of-vinyl.html>
http://inventors.about.com/od/bstartinventors/a/Joseph_Begun.htm

παγιώνονται στη νέα μορφή και να δημοσιοποιούνται ούτως ώστε να είναι δυνατή η κοινωνικοποίησή τους

Με άλλα λόγια πλέον είναι φανερό πως μια τακτική πάνω στην οποία στηρίχθηκε όλος ο πολιτισμός, τουλάχιστον ο δυτικός πολιτισμός, τείνει να εκλείπει. Και τείνει να εκλείπει διότι συγκεκριμένα συμφέροντα προσπαθούν, και σε ένα μεγάλο βαθμό έχουν κατορθώσει, να επιβάλλουν μια σειρά από μέτρα που ταυτόχρονα με την καταπολέμηση της πειρατείας επιφέρουν σημαντικό πλήγμα και σε άλλους τομείς της κοινωνικής δράσης με κυριότερο την δημιουργικότητα. Το ζήτημα αυτό θα απασχολήσει την διατριβή στο ένατο κεφάλαιο.

5.2. Είδη ηλεκτρονικής πειρατείας

Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η ηλεκτρονική πειρατεία, και συνεπώς ο τρόπος με τον οποίο αυτή κατηγοριοποιείται, διαφέρει ανάλογα με την οπτική, ή το σημείο αφετηρίας (ή τα συμφέροντα που εξυπηρετεί), το οποίο επιλέγει ο κάθε μελετητής. Έτσι, κυριαρχούν τρεις βασικές κατηγοριοποιήσεις στον τρόπο με τον οποίο διαπράττεται η ηλεκτρονική πειρατεία.

Η πρώτη κατηγοριοποίηση εστιάζει στη σχέση μεταξύ επιχειρήσεων και της πειρατείας που προκύπτει τόσο στους τρόπους και τις μεθόδους παραγωγής, όσο και από τα εμπορεύματα που αυτές παράγουν, εκμεταλλεύονται ή χρησιμοποιούν. Με βάση αυτά τα κριτήρια προκύπτει η ακόλουθη κατηγοριοποίηση:

- ♦ παραβίαση των προνομίων του εκδότη και του δικαιώματος αντιγραφής και αναπαραγωγής. Πρόκειται για παραβίαση

Η Apple περιορίζει τον όρο της ανάμειξης αναφέροντας ότι ο όρος σχετίζεται με την ελευθερία να ακούξ τα μουσικά θέματα που σου αρέσουν στην σειρά που επιθυμείς, την ελευθερία να ταιριάζεις μουσικούς και είδη μουσικής, την ελευθερία να δημιουργείς τις δικές σου συλλογές και τέλος της ελευθερία και καις πάνω από 10 τραγο δια σε μο ρή MP3 σε ένα CD.
http: www.apple.com itunes godigital

A drienne Russell Covering music file-sharing and the future of innovation, First Monday, olume umber eptember
http: firstmonday.org htbin cgiwrap bin o s index.php fm article view

Gerhard Fischer Beyond binary choices: Understanding and exploiting trade-offs to enhance creativity, First Monday, olume umber April
http: firstmonday.org htbin cgiwrap bin o s index.php fm article view

Λάζος, Γρ., Πληροφορική και Έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2001

κυρίως των κατοχυρωμένων πατέντων που χρησιμοποιούνται στον τρόπο παραγωγής, αλλά και σε κατοχυρωμένες και προστατευμένες μεθόδους παραγωγής. Μια υποκατηγορία σχετίζεται με την παράνομη απόκτηση προγραμμάτων που χρησιμοποιούνται ενδοεπιχειρησιακά μέσω *BB* και τα οποία έχουν αναρτήσει κλεμμένα ή μη νόμιμα αποκτημένα, ή σπασμένα προγράμματα έτοιμα για «κατέβασμα» (*download*).

- ♦ *βιομηχανική πειρατεία.* Πρόκειται για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων σε μαζική κλίμακα με βάση την προσβολή του δικαιώματος αντιγραφής και αναπαραγωγής, κυρίως μουσικών *CD*. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η πειρατεία που γινόταν στην Βουλγαρία την δεκαετία του
- ♦ *ενδοεπιχειρησιακή παραβίαση του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή.* Συνήθως, στο πλαίσιο λειτουργίας μιας εταιρείας απαιτούνται διαφορετικά λογισμικά σε κάθε τμήμα. Έτσι, η εταιρεία επιλέγει τα προγράμματα που χρειάζεται κάθε τμήμα και εξασφαλίζει άδειες χρήσεις των λογισμικών για συγκεκριμένους υπολογιστές. Όμως, μέσω του δικτύου υπάρχει δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν τα λογισμικά και από μη αδειοδοτημένους υπολογιστές, προσβάλλοντας τα πνευματικά δικαιώματα του λογισμικού.
- ♦ *μεταπωλητική πειρατεία.* Έχουμε ήδη αναφέρει ότι το λογισμικό δεν υφίσταται χωρίς τον τεχνομηχανικό εξοπλισμό. Συχνά οι εταιρείες που πωλούν τεχνομηχανικό εξοπλισμό, δηλαδή ηλεκτρονικούς υπολογιστές, παρέχουν τσάμπα το αναγκαίο λογισμικό, δηλαδή το λειτουργικό σύστημα. Αυτή η πρακτική συνιστά κατάφορη παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων, και είναι ιδιαίτερα συνηθισμένη ακόμα και σήμερα.

Η δεύτερη κατηγοριοποίηση διευρύνει την προσέγγιση της πειρατείας περιλαμβάνοντας, πέρα από τις εταιρείες και τους πειρατές, και τον τελικό χρήστη. Η πειρατεία του τελικού χρήστη αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα στην σύγχρονη προβληματική πάνω στην ηλεκτρονική πειρατεία και βασικό ζήτημα της διατριβής. Ένας από τους κύριους λόγους της εξάπλωσης της πειρατείας του τελικού χρήστη είναι και η εξάπλωση του διαδικτύου. Αλλά αυτό το ζήτημα θα απασχολήσει την διατριβή εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο. Η κατηγοριοποίηση έχει ως εξής:

- ♦ *κλοπή προγραμμάτων λογισμικού.* Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται οι χρήσεις λογισμικού που προκύπτουν από δοκιμαστικές ή διαφημιστικές εκδόσεις λογισμικού. Συχνά αυτές έχουν απενεργοποιημένες ή ανενεργές μια σειρά από λειτουργίες. Η ενεργοποίηση αυτών των ενεργειών είναι προϊόν παράνομης δραστηριότητας που προφανώς προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα του λογισμικού.
- ♦ *παροχή αντιγράφου και επίσημο αριθμό εγγραφής.* Κάθε λογισμικό παρέχεται με ένα επίσημο αριθμό εγγραφής *registration number*, ο οποίος είναι αναγκαίος για την εγκατάσταση του προγράμματος. Μέσω αυτού του αριθμού γίνεται επίσης η ηλεκτρονική δήλωση του λογισμικού στην εταιρεία παραγωγής. Αυτός ο αριθμός είναι δυνατό να διαρρηχθεί και να χρησιμεύσει για πολλαπλή εγκατάσταση του λογισμικού. Βέβαια, σε αυτή την περίπτωση δεν είναι δυνατή η ηλεκτρονική δήλωση του προϊόντος γεγονός που σημαίνει ότι ο χρήστης μπορεί να λειτουργήσει το λογισμικό μόνο οικιακά, χωρίς να παίρνει βελτιωμένες εκδόσεις ή να μπορεί να του λειτουργήσει στο διαδίκτυο.
- ♦ *ιδιωτική μεταπώληση ηλεκτρονικού υπολογιστή.* Αφορά στο δικαίωμα που αναφέρθηκε νωρίτερα ως δικαίωμα της πρώτης μετα-πώλησης. Κάθε κάτοχος ενός προϊόντος έχει την δυνατότητα να πουλά μία φορά το νόμιμα αγορασμένο προϊόν του. Στην περίπτωση της μεταπώλησης ολόκληρου

ηλεκτρονικού υπολογιστή ο χρήστης-πωλητής μεταβιβάζει στον χρήστη-αγοραστή και το λογισμικό που περιέχεται στο ηλεκτρονικό υπολογιστή κρατώντας, όμως, και ο ίδιος τις ίδιες εκδόσεις. Σε αυτή την περίπτωση οι ίδιοι χρήστες μοιράζονται τις ίδιες εκδόσεις γεγονός που προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα.

- ♦ *επιχειρηματική μεταπώληση υπολογιστή*. Πρόκειται για την ίδια μορφή πειρατείας με την *μεταπωλητική πειρατεία* της προηγούμενης κατηγορίας.
- ♦ *μαζική αντιγραφή και περιορισμένη διανομή*. Ουσιαστικά αναφέρεται στην δυνατότητα που έχουν τα καταστήματα που πωλούν λογισμικό να διαθέτουν μη νόμιμα αντίγραφα, χωρίς τις συνοδευτικές εγγυήσεις και περιγραφές σε χαμηλότερο αντίτιμο.
- ♦ *ψευδείς εκπαιδευτικοί σκοποί*. Όπως έχει ήδη παρατηρηθεί, οι εκπαιδευτικοί σκοποί αποτελούν μέρος της δίκαιης χρήσης ενός προϊόντος. Πολύ συχνά οι εταιρείες διαθέτουν προγράμματα σε χαμηλότερη τιμή όταν αυτά απευθύνονται για εκπαιδευτικούς σκοπούς, δηλαδή σε μαθητές, σπουδαστές, φοιτητές, εκπαιδευτικούς ή καθηγητές. Η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων σε αυτή τη περίπτωση παίρνει διπλή μορφή. Πρώτον, αυτές οι ιδιότητες προβάλλονται ως δικαιολογία για την απόκτηση φθηνότερου λογισμικού και δεύτερον, το λογισμικό χρησιμοποιείται από αυτούς αλλά για μη εκπαιδευτικούς σκοπούς, όπως για οικιακή χρήση.
- ♦ *πολλαπλές εγκαταστάσεις*. Το ζήτημα των πολλαπλών εγκαταστάσεων δεν παρατηρείται μόνο στην περίπτωση της μεταπώλησης ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή. Παρατηρείται και μέσα στις επιχειρήσεις, είτε του δημόσιου είτε του ιδιωτικού τομέα. Η ενδοεπιχειρησιακή πολλαπλή εγκατάσταση ήταν από τα σημαντικότερα προβλήματα πειρατείας στην Ελλάδα ειδικά την προηγούμενη δεκαετία.

- ♦ *μεταπωλητική απάτη.* Συχνά υπάρχουν περιπτώσεις συμφωνίας μεταξύ μιας εταιρείας που παράγει λογισμικό και μιας εταιρείας που κατασκευάζει υπολογιστές για συνδυασμό των προϊόντων τους σε μειωμένη τιμή. Ειδικά, οι φορητοί υπολογιστές πωλούνται πάντα μαζί με συγκεκριμένο λογισμικό (λειτουργικό σύστημα). Περιπτώσεις που οι μεταπωλητές αυτών των συστημάτων διαχωρίζουν τα δύο και τα πωλούν μεμονωμένα σε ακριβότερη τιμή παραβιάζουν πνευματικά δικαιώματα.

Η τρίτη κατηγοριοποίηση εστιάζει σε τρεις τύπους πειρατείας, οι οποίες είναι κατά τη γνώμη της διατριβής οι πιο ολοκληρωμένες. Η τυπολογία είναι η εξής:

- ♦ *η πειρατεία του τελικού χρήστη.* Αυτός ο τύπος πειρατείας σχετίζεται με την εγκατάσταση ενός λογισμικού σε περισσότερους από έναν υπολογιστές.
- ♦ *η πειρατεία της μεταπώλησης.* Πρόκειται για περιπτώσεις πειρατείας στις οποίες ένα λογισμικό περιλαμβάνεται στην αγορά ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή χωρίς αυτό να έχει πληρωθεί.
- ♦ *η πειρατεία του διαδικτύου.* Το διαδίκτυο αποτελεί, πλέον, το μεγαλύτερο πεδίο δράσης για την παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων. Σε αυτή την περίπτωση η πειρατεία λαμβάνει χώρα μέσω δύο ειδικών μορφών, των *Bulletin Board systems (BB)* και των *peer peer p p* δικτύων. Αναλυτική προσέγγιση αυτού του είδους της πειρατείας υπάρχει στο επόμενο κεφάλαιο.

Οι τυπολογίες που παρατέθηκαν δίνουν μια γενική εικόνα για τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνει χώρα η πειρατεία στη πληροφορική πραγματικότητα. Ταυτόχρονα, δίνουν και μια εικόνα για την διαχρονική εξέλιξη των πρακτικών της ηλεκτρονικής πειρατείας με ιδιαίτερη έμφαση στο λογισμικό. Αν και το λογισμικό αποτελεί ίσως το κρισιμότερο ζήτημα στην ηλεκτρονική πειρατεία, η ηλεκτρονική

πειρατεία λαμβάνει χώρα και με αντικείμενα που είναι καταρχήν άσχετα με την πληροφορική, δηλαδή η πληροφορική δεν αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό τους. Το ζήτημα αυτό εξετάζεται στην επόμενη ενότητα αυτού του κεφαλαίου.

5.3. Αντικείμενα της ηλεκτρονικής πειρατείας

Με την εξάπλωση της πληροφορικής τεχνολογίας η πειρατεία εισήχθη σε άλλη διάσταση. Πλέον, η αντιγραφή και η αναπαραγωγή έργων ήταν εύκολη, άκοπη και διαρκής. Ήταν εύκολη γιατί δεν χρειαζόταν πλέον εξειδικευμένος εξοπλισμός για την αντιγραφή και την αναπαραγωγή. Η κατοχή ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή και ενός ειδικού αντιγραφικού λογισμικού ήταν αρκετή. Ήταν άκοπη, διότι η τεχνογνωσία για την αξιοποίηση των παραπάνω τεχνολογιών δεν ήταν περίπλοκη ούτε δύσκολη, το αντίθετο μάλιστα. Και ήταν διαρκής διότι ο χρόνος που απαιτούνταν για την πραγματοποίηση της αντιγραφής, αλλά και ο τρόπος διάδοσής της, ήταν πολύ μικροί. Ποια είναι, όμως, τα αντικείμενα της ηλεκτρονικής πειρατείας;

Ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά ζητήματα στην πληροφορική τεχνολογία είναι ο τρόπος με τον οποίο ανάγονται τα υφιστάμενα πνευματικά προϊόντα σε πληροφορικά πνευματικά προϊόντα και δεύτερον, ο τρόπος με τον οποίο παράγονται νέα προϊόντα άμεσα συναρτώμενα με την πληροφορική. Αυτός ο διττός χαρακτήρας των προϊόντων στην πληροφορική τεχνολογία ορίζει και τα αντικείμενα της ηλεκτρονικής πειρατείας. Με άλλα λόγια, τα αντικείμενα της ηλεκτρονικής πειρατείας χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται όλα τα εμπορεύματα τα οποία προϋπήρχαν της πληροφορικής, αλλά η πληροφορική κατάφερε να τους δώσει νέα διάσταση και να τα εντάξει σε αυτήν. Στην δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα νέα, καινοτόμα, προϊόντα που ουσιαστικά αποτελούν την ίδια την πληροφορική τεχνολογία.

Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται τα έργα γραπτού λόγου, τα καλλιτεχνικά έργα, όπως είναι η μουσική, οι κινηματογραφικές ταινίες, οι φωτογραφίες και τα αρχιτεκτονικά σχέδια. Τέλος, περιλαμβάνονται και οι

Lahore, J., Dworkin, G., και Inith, J., Information technology: the challenge to Copyright, Sweet and Maxwell centre for commercial law studies, London, και Lecher, Matthias, W., Webvertising: Unfair competition and trademarks, Luwer Law International, London, και Richard H. Jones, Is There a Property Interest In Scientific Research Data High Technology Law Journal, fall

Πρόκειται για έργα γραπτού λόγου που σχετίζονται άμεσα με την πληροφορική.

διάφορες δημοσιευμένες εκδόσεις, όπως τα λογοτεχνικά και τα επιστημονικά έργα και τα άρθρα. Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται κυρίως οι διάφορες μορφές του λογισμικού (*software*), όπως για παράδειγμα τα λειτουργικά συστήματα, αλλά και, σε μικρότερο βαθμό, οι διάφορες μορφές τεχνομηχανικού εξοπλισμού (*hardware*). Με ποιο τρόπο, όμως, εντάσσονται τα προϊόντα της πρώτης κατηγορίας στην πληροφορική τεχνολογία, ώστε κατ' επέκταση να γίνουν αντικείμενα της ηλεκτρονικής πειρατείας;

Καταρχήν, όσον αφορά στα έργα γραπτού λόγου αυτά αναφέρονται στα έργα δημιουργίας και χρήσης προγραμμάτων λογισμικού, όπως είναι οι οδηγίες χρήσης προγραμμάτων λογισμικού, οι οδηγίες αντιμετώπισης προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν από τη χρήση ενός ηλεκτρονικού προγράμματος και πηγαίοι κώδικες προγραμμάτων σε γραπτή μορφή, δηλαδή η απεικόνιση ενός προγράμματος σε γλώσσα μηχανής ή σε γλώσσα προγραμματισμού. Ένα από τα μεγάλα ζητήματα που ανακύπτουν σε σχέση με το συγκεκριμένο ζήτημα αφορά στον ορισμό του έργου. Ο ελληνικός νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας ορίζει το έργο ως «... κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης που εκφράζεται σε οποιαδήποτε μορφή». Λόγω της γενικής φύσης του ορισμού, το αν και κατά πόσο υπάρχει έργο στην συγκεκριμένη περίπτωση ουσιαστικά επαφίεται στην κρίση του δικαστή.

Στην περίπτωση των καλλιτεχνικών έργων είναι χρήσιμη η διάκριση σε τέσσερις υποκατηγορίες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται όλα τα μουσικά έργα και μόνο, ενώ η δεύτερη αφορά στις απεικονίσεις, όπως για παράδειγμα οι φωτογραφίες και τα αρχιτεκτονικά σχέδια σε ηλεκτρονική μορφή. Στην τρίτη περιλαμβάνονται οι κινηματογραφικές ταινίες, ενώ στην τέταρτη και τελευταία κατηγορία περιλαμβάνονται διάφορες δημοσιευμένες εκδόσεις. Ακολουθεί ο τρόπος με τον οποίο σχετίζονται η κάθε μια από αυτές τις κατηγορίες τόσο με την πληροφορική τεχνολογία όσο και με την πνευματική ιδιοκτησία.

Στα μουσικά έργα το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή, δηλαδή η βάση της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι γενικευμένο σε σχέση με την πληροφορική

Μυλωνόπουλος, Χ., Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές Και Ποινικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθηνά Κομοτηνή, 1991

Η διάκριση είναι περισσότερο αποτέλεσμα της σημασίας που έχουν τα καλλιτεχνικά έργα για τον χώρο της πληροφορικής τεχνολογίας και λιγότερο στην καθεαυτή φύση τους.

τεχνολογία και πλέον στις μέρες μας, οριακά αποκλειστικό. Πλέον, η αναπαραγωγή αλλά και η αντιγραφή των μουσικών έργων γίνεται κυρίως μέσα από ηλεκτρονικές συσκευές, όπως το CD Player. Αυτή η εξέλιξη είναι δυνατή από την στιγμή που ο ήχος μετατράπηκε από αναλογικό σε ψηφιακό δεδομένο. Εδώ και καιρό, ζούμε στην εποχή όπου τα μουσικά έργα αναπαράγονται μέσα από εκτελέσιμα αρχεία. Η ψηφιοποίηση του ήχου οδήγησε σε εξελίξεις που ούτε οι δημιουργοί, ούτε οι παραγωγοί τους μπορούσαν να φανταστούν. Ο χειριστής μιας μηχανής επεξεργασίας δεδομένων, όπως ένας προσωπικός ηλεκτρονικός υπολογιστής, εφόσον γνωρίζει μερικά βασικά στοιχεία προγραμματισμού, ή ακόμη και εκτέλεσης και χειρισμού προγραμμάτων, μπορεί να διαχειριστεί σχεδόν κατά βούληση ένα αρχείο ήχου. Μάλιστα, με την ανάπτυξη της τεχνολογίας ψηφιοποίησης του ήχου και, πιο συγκεκριμένα, με νέες μορφές συμπίεσής του (όπως είναι η πλέον διάσημη μορφή των MP3) μπορεί να αναπαράγει αλλά και να συμπιέζει τα εν λόγω αρχεία κατά βούληση.

Λίγο ως πολύ παρόμοια είναι, ή τουλάχιστον έχει την τάση να είναι, και η διαχείριση των καλλιτεχνικών έργων. Η διάθεσή τους σε ηλεκτρονική μορφή δημιουργεί προϋποθέσεις απειλής της ακεραιότητάς τους ως προς την μοναδικότητά τους, αλλά και την αποκλειστικότητα του ελέγχου τους με τρόπο που δεν θα ήταν δυνατός αν εκτίθεντο σε χώρους εκτός της πληροφορικής τεχνολογίας.

Όσον αφορά στις κινηματογραφικές ταινίες, ο συσχετισμός τους με την πληροφορική τεχνολογία γίνεται μέσω της μετατροπής της εικόνας σε ψηφιακό δεδομένο. Η μετατροπή αυτή γίνεται με διάφορες μεθόδους, όμως, η πιο διαδεδομένη είναι αυτή των DVD . Η περίπτωση τους μοιάζει αλλά και σχετίζεται άμεσα με την πρώτη περίπτωση, αυτή των μουσικών έργων. Πιο συγκεκριμένα, ήταν η ψηφιοποίηση της

Τα MP3 είναι μια εξέλιξη της ψηφιακής μορφής του ήχου με τρόπο τέτοιο ώστε να είναι δυνατό να χωρέσουν περισσότερα δεδομένα σε μικρότερο χώρο. Έτσι, σε ένα χώρο της τάξης των 750 MB είναι δυνατό να χωρέσουν πάνω από 100 μουσικά θέματα τη στιγμή που στον ίδιο χώρο οι μουσικές εταιρείες προσφέρουν γύρω στα 10. Ο δεκαπλασιασμός της χωρητικότητας, ή ο υποδεκαπλασιασμός του μεγέθους του μουσικού αρχείου, δεν έχει να κάνει μόνο με τις δυνατότητες αποθήκευσής του, αλλά πολύ περισσότερο με τις δυνατότητες μεταφοράς του. Είναι αυτές οι δυνατότητες που αξιοποιήθηκαν μέσω του διαδικτύου και δημιούργησαν το μεγάλο ζήτημα όσον αφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Στο θέμα αυτό θα αναφερθούμε και παρακάτω.

Digital ersatile Disk, σε ελεύθερη μετάφραση *Ψηφιακός Πολυμορφικός Δίσκος*. Το *D D* δεν διαφέρει τόσο ποιοτικά από το *CD* όσο ποσοτικά. Ουσιαστικά, είναι ένα μέσο αποθήκευσης ψηφιακών δεδομένων, το οποίο έχει περίπου την εξαπλάσια χωρητικότητα. Αυτή η δυνατότητα επιτρέπει την αποθήκευση μεγαλύτερων και πολυπλοκότερων αρχείων, όπως τα αρχεία με ήχο και κινούμενη εικόνα, π.χ. οι κινηματογραφικές ταινίες. (<http://el.wikipedia.org/wiki/DVD>)

εικόνας, και ειδικότερα της κινηματογραφικής εικόνας, που οδήγησε και στην ψηφιοποίηση του ήχου. Η μεταφορά των κινηματογραφικών ταινιών από το σελιλόιντ στο CD θα ήταν ατελής, και κατά συνέπεια αντιεμπορική, χωρίς τη δυνατότητα της συμπίεσης του ψηφιακού ήχου με τέτοιο τρόπο που να είναι εφικτό να χωρέσουν και τα δύο στον ίδιο οδηγό. Αλλά για να επανέλθουμε στο ζήτημα των ταινιών, το πρόβλημα ανακύπτει στην δημόσια αναπαραγωγή τους αλλά και στην αντιγραφή τους. Και τα δύο σημεία αποτελούν προσβολές πνευματικής ιδιοκτησίας. Στην περίπτωση, όμως, των DVD οι εταιρείες για να περιορίσουν την έκταση των παραπάνω προσβολών προχώρησαν στον διαχωρισμό των εμπορευμάτων τους που θα προωθούνταν στην Βόρεια Αμερική και τον υπόλοιπο κόσμο. Έτσι, κάθε κινηματογραφικό έργο που κυκλοφορεί σε μορφή DVD προωθείται σε δύο «ζώνες». Και αυτό το μέτρο των εταιρειών, όμως, έχει αποδειχτεί αναποτελεσματικό. Με την εισαγωγή στο DVD Player ενός μικροτσίπ ο οδηγός μπορεί να εκτελέσει και τους δύο φορείς. Επιπλέον, η αναπαραγωγή ενός DVD σε ηλεκτρονικό υπολογιστή παρακάμπτει τον διαχωρισμό των ζωνών.

Τέλος, σε ηλεκτρονική μορφή παρουσιάζονται πλέον και δημοσιευμένες εκδόσεις. Ουσιαστικά πρόκειται για έργα γραπτού λόγου που, όμως, δεν σχετίζονται άμεσα με την πληροφορική τεχνολογία, όπως αυτά που αναφέραμε παραπάνω, αλλά είναι αυτούσια και άσχετα με την πληροφορική έργα. Η δημοσίευσή τους λαμβάνει χώρα κυρίως στο διαδίκτυο και τον παγκόσμιο ιστό. Η ψηφιοποίηση του γραπτού λόγου οδηγεί στην ευκολότερη διάθεση, αντιγραφή και αναπαραγωγή του.

Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται, όπως προαναφέρθηκε, τα προϊόντα που σχετίζονται αμιγώς με την πληροφορική τεχνολογία, δηλαδή τον τεχνομηχανικό εξοπλισμό και το λογισμικό. Η πειρατεία στον τεχνομηχανικό εξοπλισμό των ηλεκτρονικών υπολογιστών δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες ιδιομορφίες. Οι τεχνικές οι οποίες χρησιμοποιούνται δεν διαφέρουν για αυτού του είδους την πειρατεία από τις μορφές πειρατείας σε άλλα απτά εμπορεύματα. Ουσιαστικά, οι εν λόγω παραβάσεις αφορούν κλοπές και ορίζονται ως *κλοπές τεχνομηχανικού εξοπλισμού*. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι κλοπές στον τεχνομηχανικό εξοπλισμό έχουν ως βασικό σκοπό την πώληση, ενώ δευτερευόντως αποσκοπούν στην ιδιωτική χρήση.

Είναι γεγονός πως η ανάπτυξη της πληροφορικής τεχνολογίας την κατέστησε ως ένα από τα πιο ελκυστικά πεδία παράνομης δραστηριοποίησης. Και ,μολονότι όλοι

τονίζουν αυτή την πραγματικότητα είναι γεγονός πως δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για να την στηρίξουν. Υπάρχουν όμως οργανισμοί, όπως ο νεοσύστατος ΤΑΑ, οι οποίοι προσπαθούν να μελετήσουν και να περιορίσουν το φαινόμενο της κλοπής και πειρατείας τεχνομηχανικού εξοπλισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών. Στο πλαίσιο αυτής της μελέτης τίθενται τα παρακάτω ερωτήματα:

- ποιο είναι το ύψος των άμεσων οικονομικών απωλειών της βιομηχανίας υψηλής τεχνολογίας από την κλοπή τεχνομηχανικού εξοπλισμού;
- ποιας άλλης μορφής απώλειες υφίστανται οι εταιρείες, η βιομηχανία αλλά και ολόκληρη η κοινωνία από αυτού του είδους την κλοπή;
- έχουν επιτυχία οι προφυλάξεις που παίρνουν οι εταιρείες ενάντια σε αυτές τις κλοπές;
- με δεδομένες τις απώλειες που υπάρχουν από την κλοπή τεχνομηχανικού εξοπλισμού, ποια θα πρέπει να είναι η στρατηγική που οφείλουν να ακολουθήσουν η βιομηχανία του hardware και ο νομικός κλάδος;

Τα αντικείμενα αυτών των κλοπών συνίστανται σε ό,τι ορίζεται ως τεχνομηχανικός εξοπλισμός. Για παράδειγμα, ξεκινούν από ολόκληρους φορητούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές και φτάνουν μέχρι μέρη υπολογιστών, όπως το ποινίκι ή τον σκληρό δίσκο.

Με δεδομένες αυτές τις απορίες- ανάγκες της συγκεκριμένης βιομηχανίας, πραγματοποιήθηκε έρευνα από τους Dertouzos J. N., Larson E. V., και Ebener P. A., με σκοπό τον εντοπισμό τόσο των οικονομικών απωλειών των εταιρειών όσο και την

Τεχνολογική Ένωση της Αμερικής *Technological Association of America*. Η ένωση προήλθε από την συγχώνευση δύο αυτόνομων οργανισμών στις ΗΠΑ, της Ένωσης Πληροφορικής Τεχνολογίας της Αμερικής (*Information Technology Association of America*) και της Ένωσης Ηλεκτρονικής της Αμερικής (*American Electronics Association*). Σκοπός της ένωσης είναι η καλύτερη και πιο βελτιωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων των εταιρειών που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία, ανάμεσά τους και η κλοπή τεχνομηχανικού εξοπλισμού τόσο εντός των ΗΠΑ όσο και σε διεθνές επίπεδο. Περισσότερα στο:

http://www.aeanet.org/PressRoom/prac_AeA/ITAA_Merger.asp

¹⁴⁸ Dertouzos James N., Larson Eric V., Ebener Patricia A. «The Economic Costs and Implications of High-Technology Hardware Theft», <http://www.rand.org/publications/MR/MR1070/>

πραγματοποίηση συγκεκριμένων προτάσεων για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων εγκλημάτων. Η έρευνα περιέλαβε μόνο 95 αμερικάνικες εταιρείες και η διάρκειά της ήταν 10 μήνες, από τον Σεπτέμβριο του 1997 έως τον Ιούνιο του 1998.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι από την πειρατεία τεχνομηχανικού εξοπλισμού οι εταιρείες υφίστανται και άμεσο και έμμεσο κόστος. Το άμεσο κόστος ανέρχεται στα 250 εκατομμύρια δολάρια ετησίως. Το ποσό αυτό είναι περίπου το 0,1% των συνολικών εσόδων των εταιρειών. Άρα, οι άμεσες απώλειες δεν είναι ιδιαίτερα επιβλαβείς για τις εταιρείες. Μάλιστα, το 80% των χρηματικών απωλειών προήλθαν από μόλις το 5% των καταγεγραμμένων κλοπών. Πρόκειται για απώλειες που ξεπερνούσαν τα εκατό χιλιάδες δολάρια ανά περίπτωση. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό είναι ότι πάνω από το 70% των κλοπών τεχνομηχανικού εξοπλισμού που οδηγούν στην πειρατεία λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του εμπορεύματος.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ερευνητών, αλλά και των σχετικών εταιρειών, το έμμεσο κόστος από την πειρατεία τεχνομηχανικού εξοπλισμού είναι τουλάχιστον πενταπλάσιο από το άμεσο κόστος. Οι λόγοι του πενταπλασιασμού έχουν να κάνουν με την αύξηση των τιμών των εμπορευμάτων λόγω των απωλειών από κλοπή, την υιοθέτηση ιδιαίτερα ακριβών μέτρων αντικλεπτικής προστασίας αλλά και αναπροσαρμογές της στρατηγικής στην αγορά. Ο ακριβής προσδιορισμός του έμμεσου κόστους από την πειρατεία τεχνομηχανικού εξοπλισμού είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Παρόλα αυτά, οι εκτιμήσεις αναφέρουν ένα ποσό το οποίο ξεπερνά το ένα δισεκατομμύριο δολάρια.

Ένας ακόμη επιβαρυντικός παράγοντας είναι ότι, λόγω αυτής της μορφής πειρατείας, αυξάνεται η τιμή των προσφερόμενων εμπορευμάτων. Ως αποτέλεσμα οι απλοί πελάτες είναι διστακτικοί στην αγορά του τεχνομηχανικού εξοπλισμού και αυτό επηρεάζει άμεσα τις κατασκευάστριες εταιρείες. Με βάση το δείγμα της έρευνας, αλλά και τους υπολογισμούς των ερευνητών, εκτιμάται ότι χρησιμοποιείται τεχνομηχανικός εξοπλισμός αξίας άνω των 4 δις δολαρίων, ο οποίος είναι προϊόν πειρατείας. Και μάλιστα, οι αποδέκτες δεν είναι απλοί ιδιώτες αλλά εταιρείες.

Το ζήτημα της πειρατείας λογισμικού είναι πολύ μεγαλύτερο και πιο άμεσα συνδεδεμένο με την διατριβή. Γι' αυτόν το λόγο εξετάζεται διεξοδικότερα σε επόμενο υποκεφάλαιο.

Γενικότερα, όσο μεγαλύτερη είναι μια βιομηχανία τόσο αυστηρότερα τείνουν να γίνουν τα ζητήματα που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία και τις προσβολές της. Στην αρχή του προηγούμενου αιώνα οι έντυπες εκδόσεις τέχνης αποτελούσαν την μεγαλύτερη βιομηχανία. Συνεπώς, ήταν αυτοί οι δημιουργοί (Ουγκώ, Τουαίην) και οι εκδότες τους που απαιτούσαν μεγαλύτερη προστασία από την πειρατεία. Στις μέρες μας τα δεδομένα έχουν αλλάξει. Πλέον, είναι η μουσική βιομηχανία, η βιομηχανία παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών και η βιομηχανία του λογισμικού που κυριαρχούν. Και είναι αυτές οι βιομηχανίες που προσβάλλονται περισσότερο από την ηλεκτρονική πειρατεία. Στην συνέχεια ακολουθεί μία προσέγγιση στην μορφή ηλεκτρονικής πειρατείας που υφίστανται αυτές οι βιομηχανίες.

5.3.1. Ηλεκτρονική πειρατεία στην μουσική βιομηχανία και την βιομηχανία του θεάματος

Κάθε προϊόν που παράγεται από την μουσική βιομηχανία αλλά και από την βιομηχανία του θεάματος, με κυρίαρχη την βιομηχανία του κινηματογράφου στο Χόλυγουντ, μπορεί να διακριθεί με βάση τρεις διαστάσεις.

Στην πρώτη διάσταση παρατηρείται το φυσικό επίπεδο. Το φυσικό επίπεδο του προϊόντος ορίζεται από δύο συστατικά. Το πρώτο αφορά στην υλική βάση που περιέχεται στο περιεχόμενο, δηλαδή το CD ή το D D . Το δεύτερο αφορά στην συνοδευτική ύλη της βάσης. Κάθε CD έχει το εξώφυλλό του, το οπισθόφυλλό του, το συνοδευτικό βιβλιαράκι στο οποίο αναφέρονται οι συντελεστές του μουσικού CD , οι στίχοι και τα μηνύματα που θέλει να περάσει σε γραπτό λόγο ο κάθε καλλιτέχνης. Το ίδιο και σε κάθε D D .

Αυτό το σώμα μπορεί να προστατεύεται και με τεχνολογικά μέσα. Κριθαράς Θ., Τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο - το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/29/EK και οι ρυθμίσεις της εθνικής νομοθεσίας, ΔΙΜΕΕ, 2005, σελ. 381, Σταυρίδου Ελ., Τα τεχνολογικά μέτρα στην υπηρεσία της διαχείρισης και προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, σε Μαρίνος (επιμ.), Κοινωνία των πληροφοριών και πνευματική ιδιοκτησία, η νέα κοινοτική ρύθμιση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2001, σελ. 96.

Στην δεύτερη διάσταση περιλαμβάνεται το περιεχόμενο, δηλαδή η καθεαυτή μουσική, η αρμονία, ο ρυθμός, το τέμπο, εκφρασμένα σε νότες, και οι στίχοι. Με άλλα λόγια, σε μια μουσική σύνθεση εκτίθενται όλα τα παραπάνω, τουλάχιστον για όποια έχει την ικανότητα να τα διαβάσει. Και με δεδομένο ότι η πλειονότητα έχει την δυνατότητα να διαβάσει τους στίχους, υπάρχει και μια μειονότητα που μπορεί να διαβάσει την μουσική. Δηλαδή, να παρατηρήσει την διαδοχή των μουσικών ακόρντων, τον τρόπο που δένονται τα διάφορα μουσικά όργανα εκτελώντας το καθένα διαφορετικές νότες. Αυτού του είδους η ανάγνωση σχετίζεται με το ίδιο το περιεχόμενο της μουσικής. Το ίδιο ισχύει και στα κινηματογραφικά έργα. Η διαδοχή των σκηνών, ο τρόπος του μοντάζ, η χρησιμοποίηση της μουσικής βρίσκονται ενσωματωμένες στο τελικό περιεχόμενο αποτελώντας την υλοποίηση των ιδεών των δημιουργών τους.

Η τρίτη διάσταση είναι άμεσα συνυφασμένη με την πρώτη και την δεύτερη και έχει να κάνει με την σύνθεση των δύο πρώτων και την παρουσίασή τους, αλλά και την περίληψή τους, σε ψηφιακή μορφή. Αυτή η διάσταση είναι που ελκύει την πλειονότητα τόσο των αγοραστών όσο και των πειρατών.

Για να εξηγηθεί καλύτερα η παραπάνω ανάλυση, η διατριβή θα εστιάσει αρχικά στην μουσική βιομηχανία. Στο θέμα της βιομηχανίας του θεάματος θα επανέλθει αμέσως μετά.

Με βάση την ανάλυση των τριών διαστάσεων που προηγήθηκε, θα ήταν δυνατή η αγορά ενός μουσικού *CD* με μοναδικό κριτήριο την μία από τις τρεις. Έτσι, σύμφωνα με μια πρώτη διάσταση θα μπορούσε κάποιος να αγοράσει το *'The Wall'* των *Pink Floyd* μόνο και μόνο για την αισθητική του *CD*. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με μια δεύτερη διάσταση θα μπορούσε κάποιος να αγοράσει το *CD* για να μάθει την μουσική, να δει την μουσική ως παρτιτούρα, ως ενορχήστρωση. Τέλος, σύμφωνα με την τρίτη διάσταση κάποιος θα μπορούσε να αγοράσει το *CD* με μοναδικό σκοπό να ακούσει την μουσική, να την απολαύσει ή να την απορρίψει, κοινώς να ψυχαγωγηθεί.

Κάθε μία από τις τρεις αυτές διαστάσεις μπορεί να γίνει αντικείμενο της πειρατείας. Όμως, μόνο η τρίτη διάσταση μπορεί να γίνει αντικείμενο της ηλεκτρονικής

David Beer, *Reflecting on the digitalisation of music*, *First Monday*, volume 1, number 2 - February, 1996.
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view>

πειρατείας. Και είναι μόνο η τρίτη διάσταση που ενδιαφέρει κυρίως τους άμεσα εμπλεκόμενους, δηλαδή τους παραγωγούς της μουσικής, αλλά και τους διαμεσολαβητές μεταξύ των μουσικών παραγωγών και των καταναλωτών.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό της πειρατείας στην μουσική και την βιομηχανία του θεάματος είναι η εμπορική της διάσταση. Δηλαδή, ο τρόπος με τον οποίο η πειρατεία στερεί έσοδα από τους δημιουργούς. Το κίνητρο για την πειρατεία είναι ή μπορεί να είναι διαφορετικό. Ο *Lessig* διακρίνει τέσσερα είδη κινήτρων για πειρατεία .

Το πρώτο κίνητρο σχετίζεται με την χρήση της πειρατείας ως υποκατάστατο της αγοράς του περιεχομένου. Με αυτό τον τρόπο στερούνται έσοδα από την πειρατεία. Έτσι, όταν κυκλοφορεί το καινούργιο *CD* της Άνας Βίσι υπάρχουν χρήστες καταναλωτές που αντί να το αγοράζουν το παίρνουν (κατεβάζουν). Σε αυτή την πρακτική τίθεται το ζήτημα αν και κατά πόσο ο χρήστης που παίρνει το *CD* θα το αγόραζε ούτως ή αλλιώς. Πιθανά ναι, πιθανά όχι. Υπάρχουν χρήστες που σε καμία των περιπτώσεων δεν θα αγόραζαν το *CD*, αλλά το παίρνουν και υπάρχουν χρήστες που, ενώ έχουν τη δυνατότητα να το αγοράσουν, δεν το κάνουν απλά το παίρνουν . Επιπλέον, υπάρχει και η δυνατότητα αγοράς πειρατικού - αντιγραμμένου *CD* σε χαμηλότερη τιμή. Μάλιστα, σε συγκεκριμένες χώρες στην νοτιοανατολική Ασία ή την ανατολική Ευρώπη, οι αγορές αντιγραμμένων *CD* είναι εξαιρετικά οργανωμένες και προσφέρουν κάθε είδους περιεχόμενο. Το ζήτημα, όμως, δεν αλλάζει. Αυτή η μορφή της πειρατείας, δηλαδή η περίπτωση κατά την οποία ο χρήστης έχει την δυνατότητα να αγοράσει ένα περιεχόμενο αλλά επιλέγει την λύση της πειρατείας, είναι εξ αρχής κατακριτέα. Σε αυτή την περίπτωση ο αγοραστής της πειρατικής έκδοσης στερεί από τον δημιουργό τα πνευματικά του δικαιώματα.

Το δεύτερο κίνητρο για πειρατεία έχει να κάνει με την δειγματοληψία του προστατευμένου προϊόντος. Μία φίλη στέλνει ένα δείγμα ενός *CD*, πχ ένα τραγούδι σε μορφή MP3, σε μία άλλη με σκοπό να την ενημερώσει για αυτό και να ζητήσει την γνώμη της. Αυτή η πρακτική μπορεί να οδηγήσει την δεύτερη στην αγορά του *CD*. Αλλά μπορεί και να μην προχωρήσει στην αγορά. Σε κάθε τέτοια περίπτωση, η πειρατεία δεν προξενεί βλάβη στον κάτοχο του πνευματικού δικαιώματος, μόνο

Lessig Lawrence, Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity, The Penguin Press, New York, 2004, σελ. 11. Ο *Lessig* διακρίνει με βάση το περιεχόμενο. Όμως, για τους σκοπούς της παρούσας διατριβής η κατηγοριοποίηση ισχύει και με βάση το κίνητρο για πειρατεία.

όφελος. Και αυτό διότι αν η δεύτερη φίλη δεν αγοράσει το *CD*, τότε δεν υπάρχει καμία απώλεια. Αντίθετα, αν αγοράσει το *CD* τότε αυτού του είδους η πειρατεία μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για αύξηση των πωλήσεων. Τέλος, στην περίπτωση που η φίλη, ενώ έχει την οικονομική δυνατότητα να αγοράσει το *CD* το αποκτά ως πειρατής, τότε η σχέση μεταφέρεται στην πρώτη κατηγορία.

Το τρίτο κίνητρο για πειρατεία σχετίζεται με την διάθεση μουσικών θεμάτων των οποίων η παραγωγή έχει σταματήσει. Η παύση της παραγωγής έχει διττό αποτέλεσμα. Το πρώτο είναι η μη διαθεσιμότητα του *CD*, αν είχε κυκλοφορήσει το μουσικό άλμπουμ σε αυτή τη μορφή, και το δεύτερο να έχουν μείνει κάποια απομεινάρια σε κυκλοφορία των οποίων η τιμή να είναι εξαιρετικά υψηλή, αφού χαρακτηρίζονται συλλεκτικά. Ειδικά, οι γενιές που βρέθηκαν στην μέση της πληροφορικής επανάστασης αντιμετωπίζουν συχνά αυτό το ζήτημα. Έτσι, είναι δυνατή η εύρεση μουσικών θεμάτων που κυκλοφορούσαν στην εφηβική ή, ακόμα, την προεφηβική ηλικία των χρηστών, και τα οποία δεν είναι πια διαθέσιμα. Σε αυτήν την περίπτωση, αναμφισβήτητα υπάρχει προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων δηλαδή πειρατεία αλλά ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων δεν χάνει τίποτα από την στιγμή που το δημιούργημά του βρίσκεται εκτός παραγωγής και άρα εκτός κυκλοφορίας.

Το τέταρτο κίνητρο σχετίζεται με την διακίνηση μουσικών θεμάτων από δημιουργούς που δεν διεκδικούν πνευματικά δικαιώματα από το δημιούργημά τους. Παρέχουν τα δημιουργήματά τους δωρεάν στην κοινότητα. Και υπάρχουν μουσικοί που παρέχουν με αυτόν τον τρόπο την μουσική τους με χαρακτηριστικό παράδειγμα τους *Radiohead*, οι οποίοι διέθεσαν το καινούργιο τους άλμπουμ *In Rainbows*¹⁵³ στο διαδίκτυο δωρεάν για τρεις μήνες πριν την επίσημη κυκλοφορία του στα δισκοπωλεία.

Tepper Steven J. και Hargittai Susan, *Pathways to music exploration in a digital age, Poetics*, τομ. 37, τευχ. 3, Ιούνιος 2009, σελ. 227-249 (διαθέσιμο στο διαδίκτυο από Απρίλιο 2009)

¹⁵³ Carolyn Lochhead, *Rock 'n' Roll suicide, New Scientist*, July 2009, σελ. 40

Για την ακρίβεια οι *Radiohead* άφησαν τους χρήστες του διαδικτύου να αποφασίσουν εκείνοι ποιο θα είναι το αντίτιμο της απόκτησης του άλμπουμ από το διαδίκτυο. Στην επιλογή της τοποθέτησης του αντιτίμου υπήρχε και το μηδέν. Μάλιστα, έδιναν την δυνατότητα να αιτιολογηθεί και η αποτίμηση του χρήστη. Η πιο συχνή αιτιολογία για την δωρεάν αποτίμηση ήταν ότι οι χρήστες ήταν διατεθειμένοι να πληρώσουν για το εισιτήριο μιας συναυλίας, αλλά όχι για την αγορά του περιεχομένου. Πέρα από την δωρεάν διάθεση του άλμπουμ ιδιαίτερα συχνή ήταν και η διάθεσή του από παράνομες ή μη εξουσιοδοτημένες πηγές. Μάλιστα, υπολογίστηκε ότι

Από αυτές τις κατηγοριοποιήσεις των κινήτρων για πειρατεία, μόνο η πρώτη είναι ξεκάθαρα παράνομη υπό την έννοια της κλοπής. Όμως, για την καταγραφή των μεγεθών της πειρατείας διάκριση δεν γίνεται. Έτσι, προκύπτουν οι έρευνες για την πειρατεία της μουσικής.

Πριν παρουσιαστούν τα μεγέθη της ηλεκτρονικής πειρατείας στη μουσική βιομηχανία είναι αναγκαία μια σύντομη παρουσίαση του φορέα που διεξάγει την έρευνα και παρουσιάζει τα στοιχεία. Ο φορέας που διεξάγει την έρευνα είναι η *IFPI*. Η *IFPI* είναι, κατά δήλωσή της, η ομοσπονδία που στόχος της είναι «...η προστασία της πνευματικής δημιουργίας, η καταπολέμηση της πειρατείας και η προώθηση της αξίας μιας ευημερούσας και νόμιμης μουσικής βιομηχανίας στις μοντέρνες (sic) οικονομίες...». Στο πλαίσιο αυτής της αποστολής αναλαμβάνει την διεξαγωγή έρευνας για την ένταση και την έκταση στην πειρατεία της μουσικής. Επιπλέον, πέρα από την έρευνα διεξάγει και καμπάνιες, με την συνεργασία των κατά τόπων φορέων της, για την ενημέρωση του κοινού και την καταπολέμηση της πειρατείας. Η τελευταία και πιο γνωστή καμπάνια της στην Ελλάδα έχει το παρακάτω λογότυπο:

την πρώτη εβδομάδα της διάθεσης από το *site* του γκρουπ έγιναν περίπου 1.200.000 «κατεβάσματα», ενώ τα «κατεβάσματα» από μη εξουσιοδοτημένα *sites* άγγιξαν τις 500.000. Οι λόγοι που παρατηρήθηκε αυτό το φαινόμενο είναι πολλοί. Ο πιο πειστικός, όμως, είναι ότι πολλοί χρήστες δεν γνώριζαν το επίσημο *site*, ή πολύ περισσότερο, ότι το άλμπουμ διατίθεται δωρεάν. Σε κάθε, όμως, περίπτωση η πραγματικότητα για το γκρουπ δεν αλλάζει., <http://consumerist.com> *in-rainbows-pirated-a-lot-despite-name your price-deal* και <http://www.forbes.com> *radiohead-download-piracy-tech-internet-cx ag* techradiohead.html *boxes author*)

International Federation of Phonographic Industry, δηλαδή Διεθνής Ομοσπονδία της Φωνογραφικής Βιομηχανίας. <http://www.ifpi.gr>
http://www.ifpi.gr/sitemap/music_industry.htm

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν το 2006 και αναφέρονται στο 2005, οι απώλειες των δισκογραφικών εταιρειών έφτασαν τα 4,5 δις δολάρια ΗΠΑ . Οι απώλειες αυτές σχετίζονται μόνο με την πειρατεία των *CD* χωρίς να υπολογίζεται η πειρατεία της μουσικής που γίνεται στο διαδίκτυο . Το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε ένα ποσοστό της τάξης του 37%. Με άλλα λόγια, στην συνολική διακίνηση *CD* παγκοσμίως, περίπου για κάθε δύο νόμιμες διαθέσεις γίνεται μία παράνομη.

Στην συγκεκριμένη έρευνα η Ελλάδα κατέχει εξέχουσα θέση. Βρίσκεται στην κατηγορία των χωρών στις οποίες πρέπει να δοθεί «προτεραιότητα» λόγω της εκτεταμένης πειρατείας μέσω της διακίνησης παράνομων μουσικών *CD*. Τα κριτήρια για αυτή την προτεραιότητα βασίζονται στην συνεκτίμηση των ακόλουθων παραγόντων: τη νόμιμη αγορά (δηλαδή στον χρηματικό όγκο των συναλλαγών που εκτιμάται ότι διεξάγονται), στο ποσοστό της πειρατείας στη μουσική (δηλαδή σύνολο της διακίνησης πειρατικών *CD* σε σχέση με το σύνολο της νόμιμης αγοράς *CD*) και στις δράσεις που αναλαμβάνει η κάθε χώρα για την καταπολέμηση της πειρατείας. Ουσιαστικά, πρόκειται για διαφορετικές περιπτώσεις πειρατείας σε κάθε χώρα. Ενδεικτικά, η Ελλάδα έχει μεταξύ των προαναφερθέντων χωρών το τέταρτο μεγαλύτερο ποσοστό πειρατείας (50%), ενώ αποτελεί την πέμπτη μεγαλύτερη αγορά με ετήσιο τζίρο 415 εκατομμύρια δολάρια για το 2005 .

Το τελευταίο χαρακτηριστικό δίνει ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Αν συσχετιστούν τα στοιχεία της έρευνας, όσον αφορά στην αγορά *CD* στο λιανικό εμπόριο, με τα πληθυσμιακά στοιχεία κάθε χώρας τότε προκύπτει ότι οι εγχώριοι κάτοικοι της Ελλάδας (γηγενείς και αλλοδαποί) είναι οι καλύτεροι καταναλωτές στην μουσική βιομηχανία. Και αυτός ο ισχυρισμός γίνεται με την, εξορισμού λανθασμένη, υπόθεση ότι το σύνολο του πληθυσμού όλων των χωρών είναι δυνάμει αγοραστές μουσικών *CD*. Από τον πίνακα γίνεται φανερό ότι οι Έλληνες είναι οι καλύτεροι καταναλωτές

Το μέγεθος αυτό βασίζεται στις τιμές των πειρατών

Για αυτό το ζήτημα δες στο επόμενο κεφάλαιο 7.2

Μαζί με την Βραζιλία, τον Καναδά, την Κίνα, την Ινδονησία, την Ιταλία, το Μεξικό, την Ρωσία, την Νότια Κορέα και την Ισπανία

Το μέγεθος είναι εντυπωσιακά μεγάλο. Για τον λόγο αυτό, ο συντάκτης της διατριβής προσπάθησε να έρθει σε επαφή με το ελληνικό παράρτημα της *IFPI*, και πιο συγκεκριμένα τον υπεύθυνο για τις έρευνες κ. Στεφανάκη, για την αποσαφήνιση του μεγέθους. Ωστόσο, η επαφή δεν κατέστη δυνατή παρά τις τρεις τηλεφωνικές προ αάθειες και την διάθεση τηλεφώνου επικοινωνίας του συντάκτη της διατριβής στην γραμματεία του υπευθύνου.

στην μουσική και μάλιστα με μεγάλη διαφορά από τον δεύτερο. Μάλιστα, το μέγεθος της λιανικής αγοράς των μουσικών CD σύμφωνα με τα στοιχεία της IFPI είναι ομόλογο του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ) για ένα χρόνο ή της οικονομικής βοήθειας για την επίλυση του ζητήματος των αγροτών την Ελλάδα. Στον πίνακα 1 παρατίθενται αναλυτικά τα στοιχεία.

Πίνακας 5.1: αναλογία αγοράς λιανική πώλησης CD και πληθυσμού στις χώρες «προτεραιότητας»

Χώρα	Νόμιμη αξία της Πληθυσμός 2005 Αναλογία Αγοράς/ λιανικής αγοράς, 2005 (σε χιλιάδες)** Πληθυσμού (σε εκατ. \$ ΗΠΑ)* (σε χιλιάδες \$ ΗΠΑ)
Βραζιλία	
Καναδάς	
Κίνα	
Ινδονησία	
Ιταλία	
Μεξικό	
Ρωσία	
Νότια	
Κορέα	
Ισπανία	
Ελλάδα	415 10.668 38,90

πηγή: TH R C RDI G I DU TR PIRAC R P RT

** πηγή: <http://www.census.gov/ipc/www/idb/summaries.html>

Το μέγεθος του προϋπολογισμού του ΕΚΑΣ για το 2005 ήταν 538.755 χιλιάδες ευρώ (από την έκθεση του Γιάννη Δούκα για τον προϋπολογισμό του ΙΚΑ το Νοέμβρη του 2006 διαθέσιμη στο www.apnet.gr/doc/epik_doykas.doc), δηλαδή με βάση την ισοτιμία ευρώ δολαρίου (1/1,2) περίπου 646.506 χιλιάδες δολάρια. Άρα για την ακρίβεια η λιανική αγορά της μουσικής βιομηχανίας της Ελλάδας αποτελεί τα 2/3 του ΕΚΑΣ. Το πακέτο μέτρων ενίσχυσης των αγροτών που ανακοίνωσε ο υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης για αγρότες και κτηνοτρόφους τον Ιανουάριο του 2009 ήταν 500.000.000 ευρώ (<http://news.ert.gr/el/ellada/politiki/-paketo-metron-enisxysis-ton-agroton.htm>). Αν το ποσό αυτό αποπληθωριστεί και αναχθεί στην παραπάνω ισοτιμία €/ \$ και μοιραστεί σε αγρότες και κτηνοτρόφους, τότε προκύπτει 1:1 αναλογία μεταξύ αυτού και της λιανικής αγοράς της μουσικής βιομηχανίας της Ελλάδας.

Ποια είναι, όμως, τα χαρακτηριστικά σύμφωνα με τα οποία η Ελλάδα κατατάσσεται σε μια από τις δέκα χώρες προτεραιότητας σύμφωνα με την *IFPI*; Το πρώτο ήδη αναφέρθηκε και είναι το ποσοστό της πειρατείας. Το ποσοστό της πειρατείας στην μουσική για την Ελλάδα το 2005 έφτασε το 50%, που σημαίνει ότι για κάθε ένα *CD* που πωλείται νόμιμα πωλείται και ένα παράνομα. Κύριος προμηθευτής αυτών των πειρατικών *CD* θεωρείται ο μεγάλος αριθμός πωλητών στον δρόμο πολλοί εκ των οποίων είναι παράνομοι μετανάστες. Η *IFPI* θεωρεί ότι τα αντικείμενα της πειρατείας προέρχονται τόσο από το εθνικό ρεπερτόριο όσο και από το διεθνές, ενώ παρατηρεί και ιδιαίτερη αύξηση στην πειρατεία μέσω του διαδικτύου, χωρίς να παραθέτει ιδιαίτερα στοιχεία για την τελευταία.

Όσον αφορά στην καταπολέμηση της πειρατείας, η *IFPI* δηλώνει ότι η μουσική βιομηχανία στην Ελλάδα έχει αναπτύξει τις δικές της πρωτοβουλίες με ερευνητές που συνεργάζονται με την αστυνομία, αλλά και άλλες αρχές όπως τα υπουργεία Πολιτισμού, Δημόσιας Τάξης, Δικαιοσύνης και Εμπορίου, αλλά και με την Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΕΕ, πρώην Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, ΣΔΟΕ) και την Ένωση Δικαστών για τον εντοπισμό χώρων παραγωγής πειρατικών *CD*, αλλά και για την εξιχνίαση δικτύων διανομής πειρατικών *CD*. Επίσης, οι ερευνητές των δισκογραφικών εταιρειών αναγνωρίζουν τα πειρατικά προϊόντα από τα αυθεντικά και, όταν παραστεί ανάγκη, καταθέτουν για υποθέσεις σε δικαστήρια. Για το 2005, πραγματοποιήθηκαν 2000 συλλήψεις σε 2000 επιδρομές.

Σύμφωνα με την έρευνα της *IFPI*, οι δράσεις για την καταπολέμηση της πειρατείας υποβαθμίζονται από το ελληνικό δικαστικό σύστημα, δηλαδή την ανεπαρκή εφαρμογή των νόμων για την πνευματική ιδιοκτησία. Επίσης, θεωρεί ότι η ΥΕΕ θα πρέπει να ενεργοποιηθεί περισσότερο στην δίωξη της πειρατείας της μουσικής. Τέλος, η *IFPI* προϋποθέτει, με την μορφή των προτεραιοτήτων, στις ακόλουθες συστάσεις:

- ♦ εισαγωγή και εφαρμογή ποινών που να αποτρέπουν την πειρατεία, όπως την ενημέρωση των μεταναστευτικών υπηρεσιών που μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε απέλαση.

THE R C RDI GI DU TR , PIRAC R P RT, PR T CTI G CR ATI IT I MU IC, *IFPI*, διαθέσιμη στο <http://www.ifpi.org/content/section/statistics/index.html>.

- ♦ μεγαλύτερο έλεγχο της αγοράς από το υπουργείο Εμπορίου με την σε άτομα που μετέχουν στην μαύρη αγορά.
- ♦ επιβολή προστίμων στους πωλητές, αλλά και τους αγοραστές πειρατικών CD μέσω της YEE
- ♦ μεγαλύτερο έλεγχο στα σημεία εισόδου της χώρας με σκοπό την παρακολούθηση των δικτύων του οργανωμένου εγκλήματος που χρησιμοποιούν αλλοδαπούς ως διακινητές των πειρατικών CD.
- ♦ εφαρμογή των αυστηρών οικονομικών ελέγχων που υφίστανται οι Έλληνες σε όλους τους «...εργαζόμενους στη χώρα».

Μια μορφή συμμόρφωσης του ελληνικού κράτους στις οδηγίες της *IFPI* αποτελεί ο νόμος 3524/2007 . Σε αυτόν τον νόμο υπάρχει σαφής στοχοποίηση των παράνομων πλανόδιων πωλητών πειρατικών μουσικών *CD* επιβάλλοντας πρόστιμα που ξεφεύγουν των οικονομικών δυνατοτήτων των παρανόμων, αλλά και μιας λογικής αναλογίας της παράνομης πράξης και της ζημιάς που προκαλείται. Η λογική αναλογία δεν σχετίζεται με την εξωτερική συνοχή του νόμου και των κοινωνικών συνθηκών, αλλά με την εσωτερική συνοχή του νόμου. Δηλαδή, αν η λογική των υπόλοιπων επιβαλλόμενων προστίμων ήταν ομόλογη του νόμου 3524/2 , τότε ο νομοθέτης θα ήταν λογικά συνεκτικός. Αυτό, όμως, δεν συμβαίνει.

Έχοντας παρατηρήσει μέχρι τώρα τις θέσεις του νόμου, αλλά και των εταιρειών η διατριβή θεωρεί χρήσιμη και την παράθεση των απόψεων των ίδιων των παραγωγών, δηλαδή των μουσικών. Το ενδιαφέρον στην συγκεκριμένη παράθεση έγκειται στο γεγονός πως οι απόψεις τους χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται οι μουσικοί που συντάσσονται με την μουσική βιομηχανία.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Λουτσιάνο Παβαρότι . Ο διάσημος ιταλός τενόρος υποστηρίζει ότι: «Όλοι όσοι αγαπούν τη μουσική θα πρέπει να είναι σε θέση να απολαμβάνουν τις υπέροχες ηχογραφήσεις που δημιουργούνται. Αλλά δεν είναι μυστικό ότι χρειάζεται πολύ δουλειά, μεγάλες δαπάνες και πολλούς ανθρώπους η

Κυριολεκτικά και μεταφορικά
 Ο νόμος παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 5.1.
http://www.musicunited.org_artists.html

δημιουργία υπέροχων ηχογραφήσεων. Οι καλλιτέχνες και οι συνθέτες - κυρίως οι νέοι - δεν θα έχουν καμία τύχη να δημιουργήσουν μουσική στο μέλλον, αν οι ηχογραφήσεις τους κλέβονται τόσο απλά με αυτό τον τρόπο σ.σ. υπονοείται η πειρατεία)».

Στο ίδιο κλίμα είναι και οι θέσεις του *tenie Wonder*, αμερικανού πολυβραβευμένου και πολυπλατινένιου καλλιτέχνη. «Οι δισκογραφικές εταιρίες, οι εκδότες, οι ραδιοσταθμοί, οι πωλητές λιανικής, οι καλλιτέχνες και άλλοι στην βιομηχανία μας, πρέπει να πάρουν μια πολύ σκληρή θέση απέναντι στην κλοπή των γραπτών μας και της μουσικής μας αλλιώς τα γραπτά μας και η μουσική μας θα γίνουν τόσο φθηνά όσο τα σκουπίδια στο δρόμο».

Ομοίως η *hakira*, λάτιν τραγουδίστρια και κάτοχος βραβείων *Grammy*, δηλώνει ότι «η δημιουργία ενός άλμπουμ είναι ομαδική εργασία και έτσι κάθε φορά που κάποιος δημιουργεί πειρατικό άλμπουμ δεν επηρεάζει μόνο τον καλλιτέχνη, αλλά και τους ανθρώπους που συν-εργάστηκαν όπως συμπαραγωγοί, συγγραφείς και μουσικοί. Πείτε όχι στην πειρατεία».

Τέλος η *Britney Spears*, πολυβραβευμένη και πολυπλατινένια καλλιτέχνίδα αναφέρει ότι «θα πηγαίνατε σε ένα δισκοπωλείο να κλέψετε ένα CD; Είναι το ίδιο ακριβώς πράγμα όταν άνθρωποι κάθονται μπροστά στον υπολογιστή τους, συνδέονται και κλέβουν μουσική. Είναι το ίδιο ακριβώς πράγμα, οπότε γιατί να το κάνετε;»

Υπάρχουν, όμως, και καλλιτέχνες που βλέπουν το ζήτημα διαφορετικά. Ένας καταρχήν είναι ο *Thom Yorke*. Πρόκειται για τον δημιουργό και τραγουδιστή των *Radiohead*, οι οποίοι αποφάσισαν, όπως προαναφέρθηκε, να κυκλοφορήσουν το

Οπ. π.

Οπ. π.

Οπ. π.

Ενδιαφέρουσα είναι η οπτική του Κουμάντου που θεωρεί ότι η μεταβίβαση του εμπορικού δικαιώματος φέρνει σε μειονεκτική θέση το δημιουργό σε σχέση με τον αντισυμβαλλόμενο, διότι δεν μπορεί να γνωρίζει εκ των προτέρων την απήχηση του έργου του. Όμως η απήχηση, στην σύγχρονη μουσική σκηνή είναι άμεσα συναρτημένη με την πολιτική του αντισυμβαλλόμενου. Κουμάντος Γεώργιος Α. Πνευματική ιδιοκτησία, Αθήνα: [χ.ό.], 1977, σελ. 39. Περισσότερα στο *Danit Lidor, Artists Just Wanna Be Free, Wired, July* <http://www.wired.com/culture/lifestyle/news>, και *Martin retschmer, Artists' earnings and copyright: A review of British and German music industry data in the context of digital technologies, First Monday, volume 1, number 1, January*, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view>

τελευταίο τους άλμπουμ δωρεάν από το διαδίκτυο. Σε συνέντευξή του σχετικά με το «κατέβασμα» αρχείων υποστηρίζει :

«Νομίζω ότι, περισσότερο, ο λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι κάνουν πειρατεία είναι γιατί θέλουν να έχουν πρόσβαση στην μουσική. Και δεν την έχουν γιατί το ραδιόφωνο είναι *****. Νομίζω ότι δεν υπάρχει πρόσβαση σε ανθρώπους, τα μικρά indie δισκοπωλεία έκλεισαν και δεν είναι δυνατή η αγορά δίσκων που οι άνθρωποι επιθυμούν, έτσι ωθούνται στην ανταλλαγή δίσκων με τους φίλους τους γιατί δεν υπάρχει άλλος ***** τρόπος να το κάνουν, γιατί κανένας δεν αγγίζει αυτά τα ***** (εννοώντας την συγκεκριμένη μουσική). Για μας (σ.σ. δηλαδή για τον ίδιο και τους Radiohead) αυτή η πρακτική είναι σαν πρωτόγονο ραδιόφωνο. Η μουσική μας άρχισε να παίζεται στο ραδιόφωνο γιατί παιζόταν ήδη στο διαδίκτυο.»

Οι Radiohead πλέον έχουν ιδρύσει δική τους δισκογραφική εταιρεία για να πραγματοποιούν τις δικές τους παραγωγές στην μουσική τους ως μπάντας, αλλά και τις αυτόνομες παραγωγές των μελών τους.

Ένα ακόμα πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Courtney Love . Σε ομιλία της για την πειρατεία ανέφερε ότι « η πειρατεία είναι η πράξη κλοπής της εργασίας ενός καλλιτέχνη χωρίς την πρόθεση να πληρώσεις για αυτή. Δεν αναφέρομαι στο λογισμικό τύπου Napster. Αναφέρομαι στις μεγάλες δισκογραφικές εταιρίες». Συνεχίζοντας παραθέτει το εικονικό παράδειγμα μιας τετραμελούς μπάντας, η οποία υπογράφει το πρώτο της συμβόλαιο με δισκογραφική εταιρεία για 1.000.000 δολάρια και 20% αποζημίωση για πνευματικά δικαιώματα (royalties). Με βάση τα στοιχεία που παραθέτει η μπάντα τον πρώτο χρόνο της ζωής του συμβολαίου, που η δημιουργική παραγωγή της μουσικής τους έχει ξεκινήσει, αλλά η εμπορική παραγωγή

<http://www.youtube.com/watch?v=ioy me s is feature PlayList p playnext index> Η μετάφραση είναι του συντάκτη της διατριβής.

Η Courtney Love δεν είναι η μόνη που έχει αναπτύξει αυτό το επιχείρημα. Περισσότερα στο D. Goldberg, *The ballad of the mid-level artist*, <http://www.mercenary.com/balofmidarby.html> και M. Retschmer, G.M. Limis, and R. Wallis, . *Music in electronic markets: An empirical study*, *New Media and Society*, volume , number , pp. - .

Αναλυτικά η ομιλία στο: http://www.cdbaby.net/articles/courtney_love.html . Στο ίδιο μήκος κύματος βρίσκεται και το άρθρο της Toomey. Jenny Toomey, *The Future of Music*, *Texas Intellectual Property Law Journal*, , vol. :

του CD δεν έχει ξεκινήσει, θα πρέπει να ζήσει με 180.000 δολάρια. Δηλαδή, με 45.000 δολάρια το κάθε μέλος. Μετά το τέλος της μουσικής παραγωγής και με την εκκίνηση της εμπορικής παραγωγής, αλλά και των συναυλιών, ξεκινάνε οι αποζημιώσεις από μέρους της μπάντας στην εταιρεία. Στο τέλος, και με δεδομένο ότι το άλμπουμ έκανε επιτυχία, η δισκογραφική εταιρεία πραγματοποίησε κέρδη ύψους 6,55 εκατομμυρίων δολαρίων ενώ η μπάντα μηδέν. Εάν η μπάντα αποφασίσει ότι την εκμεταλλεύονται και θελήσει να διακόψει την συνεργασία με την δισκογραφική εταιρεία, τότε δεν τις μένει κυριολεκτικά τίποτα αφού, σε αντίθεση με τους συγγραφείς βιβλίων, οι μουσικοί δεν έχουν τα πνευματικά δικαιώματα της εργασίας τους. Αυτά παραμένουν στην δισκογραφική εταιρεία. Ακολουθεί αναλυτικός πίνακας .) με το οικονομικό επιχείρημα της Courtney Love.

Πίνακας 5. : Η οικονομική κατανομή του επιχειρήματος της Courtney Love

Έσοδα και δαπάνες για την μπάντα πριν την κυκλοφορία του δίσκου	
Προκαταβολή εταιρείας	. .
Παραγωγή μπάντας	- .
Προμήθεια	- .
Δικηγόροι και μάντζερ	- .
Καθαρά κέρδη στην μπάντα (προ φόρων)	350.000
Έσοδα και δαπάνες για την μπάντα μετά την κυκλοφορία του δίσκου	
Έσοδα από δίσκο	.000.000
Κόστος παραγωγής βίντεο κλιπ που αντιστοιχεί στη μπάντα	-500.000
Υποστήριξη της περιοδίας από τα πνευματικά δικαιώματα της μπάντας	- 00.000
Ανεξάρτητη προώθηση	-300.000
Αποζημίωση προκαταβολής	- .000.000

³ Gant John and Rochester Jack B., *Pirates of the Digital Millennium*, Pearson Education, Inc., Publishing as Financial Times Prentice Hall Upper Saddle River, NJ 0 5 , 005 σελ.

Καθαρές απολαβές μπάντας	0
Έσοδα και δαπάνες για την εταιρεία	
Μεικτές πωλήσεις CD	.000.000
Κατασκευή CD	-500.000
Προκαταβολή στη μπάντα	- .000.000
Παραγωγή βίντεο κλίπ	- .000.000
Δικαιώματα δημοσίευσης μουσικής	- 50.000
Μάρκετινγκ	- . 00.000
Ανεξάρτητη προώθηση	-300.000
Υποστήριξη περιοδείας	- 00.000
Αποζημίωση από την μπάντα	.500.000
Καθαρά κέρδη (προ φόρων)	6.550.000

Είναι βέβαιο ότι οι καλλιτέχνες θα συνεχίζουν να αντιπαραθέτουν τις απόψεις τους. Η στάση τους, όμως, από μόνη της δεν μπορεί να αλλάξει τα πράγματα. Για να δούμε τον ρόλο της πειρατείας στη μουσική θα ήταν χρήσιμη μια ιστορική αναδρομή στην ιστορία της καταγραφής σε υλικό μέσο της μουσικής.

Η ιστορία της καταγραφής της μουσικής σε υλικό μέσο δεν διαφέρει πολύ από κάθε ιστορία που σχετίζεται με την πληροφορική. Δηλαδή, διαδραματίστηκε στις ΗΠΑ. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα έγιναν δύο σημαντικές ανακαλύψεις σχετικά με την καταγραφή της μουσικής. Η πρώτη έγινε από τον *dison*⁵ και η δεύτερη από τον *Henri Fourmeaux*. Ο πρώτος πραγματοποίησε την εφεύρεση του φωνόγραφου, ενώ ο δεύτερος την εφεύρεση του 'αυτόματου' πιάνου. Και οι δύο εφευρέσεις καινοτόμησαν προς την ίδια κατεύθυνση. Τη δυνατότητα αναπαραγωγής της μουσικής χωρίς την φυσική παρουσία μουσικών. Μέχρι εκείνη τη στιγμή η αναπαραγωγή της μουσικής απαιτούσε την φυσική παρουσία ενός μουσικού. Το μόνο που ήταν αναγκαίο ήταν οι παρτιτούρες του μουσικού θέματος και η άδεια από τον

Lessig Lawrence, Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity, The Penguin Press, New York, 00, σελ. 55

¹⁷⁵ *Thomas dison*, -1931, μεγάλος αμερικανός εφευρέτης και επιχειρηματίας, ο οποίος μεταξύ άλλων κατέχει το ρεκόρ πατεντών στις ΗΠΑ με 1093 πατέντες καταχωρημένες στο όνομά του. Επιπλέον, είχε και καταχωρημένες πατέντες στην Γαλλία, την Αγγλία και την Γερμανία. (http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_dison)

συνθέτη για την δημόσια εκτέλεση του έργου του. Και οι δύο συνθήκες μπορούσαν να εκπληρωθούν επί πληρωμή.

Οι δύο εφευρέσεις, όμως, άλλαξαν την κατάσταση. Και, κυρίως, την άλλαξαν με τρόπο που ο νομοθέτης δεν είχε προβλέψει. Η αλλαγή της κατάστασης είχε ως εξής: μέχρι εκείνη την εποχή ήταν δυνατή η αναπαραγωγή της μουσικής με την επί πληρωμή πραγμάτωση των δύο συνθηκών που αναφέρθηκαν. Τί γινόταν, όμως, στην περίπτωση που κάποιος εκτελούσε το νόμιμα αποκτημένο έργο του ιδιωτικά, για παράδειγμα στο σπίτι του; Και τί γινόταν στην περίπτωση που η ίδια αποφάσιζε να καταγράψει αυτή την ιδιωτική εκτέλεση σε ένα από τα καινούργια δύο μέσα; Και, ακόμη περισσότερο, τι γινόταν αν αντέγραφε την εκτέλεση σε πολλά αντίτυπα και τα μοίραζε ή τα πωλούσε σε άλλους; Ο νόμος δεν ήταν σαφής. Όφειλε η εκτελέστρια κάτι στον συνθέτη του έργου; Η αφορμή για την διαμάχη είχε δοθεί ⁶.

Το ζήτημα μπορεί να τεθεί και αλλιώς. Έχει δικαίωμα κάποια να αξιοποιήσει μια νέα τεχνολογία που αλλάζει τα κοινωνικά και νομικά δεδομένα; Ή θα πρέπει η νέα τεχνολογία να καταπιεστεί και να καταργηθεί για να διατηρηθεί η υφιστάμενη κατάσταση;

Μετά από πολλές διαβουλεύσεις και συνεδρίες του αμερικανικού Κογκρέσου ο νομοθέτης απεφάνθη ότι κάποια αποζημίωση πρέπει να δοθεί μόνο για την πρώτη καταγραφή. Η διάταξη αυτή έδωσε το δικαίωμα στους μουσικούς δημιουργούς να κάνουν μουσικές διασκευές σε έργα. Με άλλα λόγια, αποφασίστηκε να δοθεί κάποιου είδους αποζημίωση στους δημιουργούς, αλλά όχι πλήρης. Και μάλιστα, το ύψος της αποζημίωσης θα αποφασιζόταν από το Κογκρέσο. Η διάταξη αυτή όχι μόνο επέτρεψε την δημιουργία της μουσικής βιομηχανίας, αλλά ουσιαστικά την επιδότησε. Και είναι αυτή η επιδότηση που οδήγησε στα σημερινά μεγέθη τη μουσική βιομηχανία.

⁶ Ανέκαθεν οι εργασιακές σχέσεις των ανθρώπων παρήγαν συγκεκριμένες πληροφορίες. Πολλές από αυτές έθεταν διλήμματα ως προς την νομική αντιμετώπιση. Αυτό ισχύει ακόμα και σήμερα. Λίλιαν Μήτρου, Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων. Η συμβολή της αρχής, στο Παπαδημητρίου, Γεώργιος Δ. (εκδ) Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων, Σάκκουλας, 2002, σελ. 22

Η κατάσταση στη βιομηχανία του θεάματος δεν είναι πολύ διαφορετική. Όσον αφορά στην κατηγοριοποίηση για τα κίνητρα της πειρατείας το επιχείρημα του *Lessig* δεν αλλοιώνεται. Οι κατηγορίες και οι υποκατηγορίες που προαναφέρθηκαν συνεχίζουν να ισχύουν και σε αυτή την περίπτωση.

Βέβαια, η πειρατεία στην βιομηχανία του θεάματος και, κυρίως, στην δημοφιλέστερη έκφασή της, τον κινηματογράφο, δεν ακολούθησε την ίδια εξέλιξη με αυτή στην μουσική. Ο λόγος είναι προφανής και έχει να κάνει με την ψηφιοποίηση της πληροφορίας. Σε αντίθεση με την μουσική, οι κινηματογραφικές ταινίες καταλαμβάνουν σημαντικά μεγαλύτερο χώρο. Επίσης, η εξέλιξη της ψηφιοποίησης της ταινίας άργησε περισσότερο από την ψηφιοποίηση του ήχου.

Η εξέλιξη της ψηφιοποίησης του ήχου ήταν παράλληλη με την εξέλιξη του βίντεο. Όμως, ο μεγαλύτερος όγκος πληροφορίας που περιέχεται κατάστησε το βίντεο περισσότερο δυσκίνητο όσον αφορά στη διακίνησή του. Έτσι, ενώ σε ένα *CD* μπορούσαν να χωρέσουν πάνω από εκατό μουσικά θέματα, για την αποθήκευση μιας ταινίας χρειαζόνταν τουλάχιστον δύο *CD*. Ωστόσο, η εξέλιξη της τεχνολογίας στην ψηφιοποίηση του βίντεο κατέστησε εφικτή την περαιτέρω συμπίεση με αποτέλεσμα την καλύτερη ποιότητα, αλλά και την μειωμένη χωρητικότητα. Με την ανακάλυψη του *D* *D*, ως μέσου αποθήκευσης, έγινε ευκολότερη η εισαγωγή του βίντεο σε ηλεκτρονικό υπολογιστή και άρα, διευκολύνθηκε η επεξεργασία του. Οι κυρίαρχοι τύποι (*formats*) για το βίντεο είναι οι εξής: *Div*, *Real*, *ideo*, *A*, *F* και *MP* *G*.

Το *Div* ήταν για το βίντεο ότι το *MP3* για την μουσική. Επέτρεπε την συμπίεση μιας ταινίας με ικανοποιητική ποιότητα εικόνας και ήχου σε ένα *CD*. Η βασική διαφορά του *Div* με τις άλλες μορφές συμπίεσης βίντεο είναι η ισορροπία που προσπαθεί να επιτύχει η συγκεκριμένη συμπίεση μεταξύ ποιότητας εικόνας και μεγέθους αρχείου. Ο τύπος *Real* *ideo* και ο τύπος *asf* δημιουργήθηκαν από τις εταιρείες *RealNetworks* και *Microsoft* αντίστοιχα. Παρόλο που οι δύο τύποι επιτυγχάνουν εξαιρετική μείωση του μεγέθους του αρχείου βίντεο, η ποιότητα είναι εξαιρετικά χαμηλή, σε βαθμό τέτοιο που η αναπαραγωγή να μην γίνεται σε πλήρη οθόνη. Τέλος, ο τύπος *MP* *G* δεν είναι τόσο δημοφιλής στην αναπαραγωγή ταινιών

Με το όρο βίντεο η διατριβή περιλαμβάνει κάθε κινούμενη εικόνα συνοδευόμενη από ήχο είτε αυτή αναφέρεται σε σχέδιο ή σε πραγματική εικόνα.

http: www.realvalue.net brian piracy movies.html

σε ηλεκτρονικό υπολογιστή δίνει, όμως, τη δυνατότητα μετατροπής σε ένα άλλο τύπο το *CD*. Ο τύπος αυτός επιτρέπει σε μια κινηματογραφική ταινία να χωρέσει σε 2 *CD*. Αυτή η δυνατότητα μετατροπής καθιστά πιο ευέλικτη την πειρατεία σε αυτόν τον τύπο.

Μια ακόμη ποιοτική διαφορά έχει να κάνει με τον τρόπο κυκλοφορίας των κινηματογραφικών ταινιών. Σε αντίθεση με τα μουσικά *CD*, των οποίων η κυκλοφορία είναι άμεση δηλαδή δίνονται απ' ευθείας στον καταναλωτή, οι κινηματογραφικές ταινίες κυκλοφορούν έμμεσα. Δηλαδή, πρώτα βγαίνουν στις κινηματογραφικές αίθουσες και μετά κυκλοφορούν σε *D D* προς άμεση - ιδιωτική κατανάλωση. Αυτό το γεγονός πρακτικά σημαίνει πως η πειρατεία στις κινηματογραφικές ταινίες θα έπρεπε να λαμβάνει χώρα μετά από περίπου έξι μήνες από την επίσημη κυκλοφορία τους στις κινηματογραφικές αίθουσες. Πρακτικά, όμως, αυτό δεν συμβαίνει. Ο λόγος είναι δύο διαφορετικές μορφές πειρατείας. Η πρώτη σχετίζεται με την κινηματογράφιση της ταινίας μέσα σε μια κινηματογραφική αίθουσα. Η πρακτική αυτή ονομάζεται '*cam*' ή '*telesync*' και κύριο χαρακτηριστικό της είναι η χαμηλή ποιότητα ήχου και εικόνας. Βέβαια, στην περίπτωση αυτή το πειρατικό αντίτυπο της ταινίας κυκλοφορεί σχεδόν ταυτόχρονα με την προβολή της. Η δεύτερη μορφή πειρατείας ονομάζεται '*screener*' ή '*for your consideration only*'. Πρόκειται για κόπιες *D D* της κινηματογραφικής ταινίας, οι οποίες κυκλοφορούν σχεδόν ταυτόχρονα με τις επίσημες κόπιες που προβάλλονται στις κινηματογραφικές αίθουσες. Αυτά τα *D D* μοιράζονται από το στούντιο παραγωγής σε κριτικούς, κριτικές επιτροπές βραβείων και σε μαγαζιά ενοικίασης ταινιών με σκοπό την έλξη του κοινού στις κινηματογραφικές αίθουσες. Συχνά, όμως, αυτές οι κόπιες διαρρέουν στο διαδίκτυο με αποτέλεσμα η πειρατεία να ξεκινά από αυτές. Φυσικά η ποιότητα, τόσο του ήχου όσο και της εικόνας, είναι πολύ καλύτερη από αυτή του *telesync*. Μάλιστα, σε έρευνα που διεξήχθη από την AT&T και το πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια εντοπίστηκε ότι περίπου το 80% της πειρατείας στις κινηματογραφικές ταινίες προέρχεται από αυτή τη μορφή και συγκεκριμένα από εργαζόμενους στις εταιρείες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών. Μεγάλο ρόλο στην πειρατεία των κινηματογραφικών ταινιών έχει διαδραματίσει το διαδίκτυο και οι

ευρυζωνικές συνδέσεις. Περισσότερα, όμως, για αυτά τα ζητήματα θα αναφερθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Η πειρατεία στις κινηματογραφικές ταινίες αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα. Μάλιστα, η σημασία του όλο και αυξάνεται. Ωστόσο, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως το ζήτημα της πειρατείας στη βιομηχανία του κινηματογράφου ξεκινάει πολύ νωρίς. Για την ακρίβεια ξεκινάει από την εφεύρεσή του.

Η κινηματογραφική βιομηχανία του Χόλυγουντ εδραιώθηκε από κατατρεγμένους πειρατές⁹. Στην αρχή του προηγούμενου αιώνα, η κινηματογραφική μηχανή ήταν κατοχυρωμένη πατέντα από τον Έντισον. Βέβαια, παράλληλα με την κινηματογραφική μηχανή του Έντισον κυκλοφόρησαν και άλλες. Όμως, μόνο αυτός είχε την δύναμη να συγκεντρώσει όλες τις ανεξάρτητες δημιουργίες σε μια εταιρεία, την *Motion Pictures Patents Company*, η οποία ουσιαστικά αποτελούσε ένα τραστ δέκα εταιριών που κατείχαν όλες τις πατέντες που ήταν αναγκαίες για την δημιουργία και προβολή μιας κινηματογραφικής ταινίας. Το τραστ διέθετε τις απαραίτητες πατέντες μόνο εσωτερικά, ο ένας στον άλλο. επίσης, το τραστ ήλεγχε όλη την παραγωγή, διανομή και προβολή κινηματογραφικών εικόνων. Αδειοδοτούσε μόνο αίθουσες που θα συμφωνούσαν με τους όρους, οικονομικούς ή άλλους, που το ίδιο έθετε. Επιπλέον, μέρος της αδειοδότησης ήταν η απαγόρευση στις αίθουσες της προβολής ανεξάρτητων παραγωγών. Όμως, το μεγαλύτερο όπλο που διέθετε το τραστ ήταν η μήνυση. Το τραστ είχε προσλάβει ιδιωτικούς ντετέκτιβ για τον εντοπισμό των ανεξάρτητων παραγωγών και την δικαστική δίωξή τους. Το νέο μέσο ήταν στεγανοποιημένο.

Ωστόσο, αυτή η στεγανοποίηση δεν μπορούσε να διαρκέσει πολύ. Η πατεντοποίηση των μέσων παραγωγής των κινηματογραφικών ταινιών δεν εμπόδισε πολλούς ανεξάρτητους παραγωγούς να αρχίσουν ή/ και να συνεχίσουν τη δράση τους. Όμως, ήταν βέβαιο πως θα έπρεπε να την πραγματοποιήσουν σε ένα μέρος αρκετά μακριά

⁹ Lessig Lawrence, *Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity*, The Penguin Press, New York, 2000, σελ. 53. Για πιο λεπτομερή παρουσίαση της ιστορίας δες και Aidhyathan, Iva, *Copyrights and Copywrongs: The Rise of Intellectual Property and How It Threatens Creativity*, New York University Press, New York, 2000, σελ. - 3

J. A. Aberdeen *The Edison Movie Monopoly, The Motion Picture Patents Company vs. the Independent Filmmakers*, <http://www.cobbles.com/simpp/archive/edison/trust.htm>

Randal C. Picker, *From Edison to the Broadcast Flag: Mechanisms of Consent and Refusal and the Privatization of Copyright*, University of Chicago Law School, September 2000

από την βάση του τραστ. Επίσης, θα έπρεπε να ήταν ένα μέρος που θα έδινε την απαιτούμενη προστασία στους ανεξάρτητους παραγωγούς ή, τουλάχιστον, ικανοποιητικούς τρόπους διαφυγής και αποφυγής της δίωξης. Με δεδομένο ότι η έδρα του τραστ ήταν στην περιοχή της Νέας Υόρκης και του *New Jersey*, οι ανεξάρτητοι παραγωγοί βρήκαν καταφύγιο στην άλλη άκρη των ΗΠΑ, σε ένα μέρος με το όνομα Χόλγουντ. Το Χόλγουντ πέρα από το ότι ήταν όσο μακριά γινόταν από την περιοχή δραστηριοποίησης του τραστ ήταν και κοντά στο Μεξικό, οπότε αν τα πράγματα έσφιγγαν οι ανεξάρτητοι παραγωγοί θα μπορούσαν να καταφύγουν εκεί.

Η ανεξάρτητη βιομηχανία άνθισε, το Χόλγουντ επεκτάθηκε και ο ομοσπονδιακός νόμος δεν άργησε να απλώσει και εκεί τη δράση του. Όμως, εκείνη την εποχή, η διάρκεια κατοχύρωσης της πατέντας στις ΗΠΑ ήταν δεκαεπτά χρόνια, με αποτέλεσμα να έχουν λήξει όταν οι ομοσπονδιακές κατασταλτικές δυνάμεις ενεργοποιήθηκαν στην περιοχή. Αν η αναγνώστρια επιθυμεί να αποκτήσει καλύτερα την οπτική του τραστ στην ιστορία, μπορεί να αντικαταστήσει τη φράση ‘ανεξάρτητος παραγωγός’ και τα παράγωγά της με την λέξη ‘πειρατής’ και τα παράγωγά της στις προηγούμενες δύο παραγράφους.

5.3.2. Ηλεκτρονική πειρατεία λογισμικού

Το λογισμικό αποτελεί την ψυχή του υπολογιστή. Είναι το άυλο μέρος του που δίνει ζωή στο υλικό μέρος του. Η σημασία του για την ανάπτυξη της πληροφορικής τεχνολογίας είναι ανυπολόγιστη, και γι’ αυτό το λόγο γίνεται αντικείμενο της ηλεκτρονικής πειρατείας. Και, μάλιστα, ένα από τα πιο σημαντικά αντικείμενά της.

Πριν η διατριβή προχωρήσει στην ανάλυση του λογισμικού ως αντικείμενου της πειρατείας, θα πρέπει σε αυτό το σημείο να αποσαφηνιστεί μια πολύ σημαντική διάκριση. Πρόκειται για την διάκριση μεταξύ του λογισμικού ως περιουσία (κτήση) και του λογισμικού ως ελεύθερου προϊόντος.

Ένα σημαντικό κομμάτι του λογισμικού αντιμετωπίζεται με την μορφή που αντιμετωπίζεται η πλειονότητα των εμπορευμάτων. Για παράδειγμα η *Coca-Cola*. Μία καταναλώτρια μπορεί να αγοράσει ένα κουτάκι *Coca-Cola* και να το καταναλώσει. Από την στιγμή που θα το αγοράσει μπορεί να το καταναλώσει όπως επιθυμεί, με κυριότερη μορφή κατανάλωσης να το πιεί. Μπορεί να διαβάσει στο

κουτάκι τα συστατικά που περιέχονται στο ποτό, ωστόσο δεν γνωρίζει τη σύνθεση βάση της οποίας αναμειγνύονται τα συστατικά. Η σύνθεση παραμένει μυστική, θεωρείται πνευματικό δημιούργημα της εταιρείας. Έτσι, η καταναλώτρια μπορεί να καταναλώσει την *Coca-Cola*, αλλά δεν μπορεί να την παράγει, να την αλλάξει, να την βελτιώσει και να την αναδιανείμει σε άλλους. Αυτές οι χρήσεις απαγορεύονται από τον νόμο. Το ίδιο συμβαίνει και με το λογισμικό ως κτήση.

Η ίδια καταναλώτρια μπορεί να αγοράσει το λειτουργικό σύστημα της *Microsoft*, *Windows*. Καθώς το εγκαθιστά αποδέχεται, όπως έχει ήδη αναφερθεί, την άδεια χρήσης και με αυτό τον τρόπο μπορεί να λειτουργήσει στον υπολογιστή της αυτό το λογισμικό. Όμως, δεν μπορεί να το αλλάξει, να το βελτιώσει και να το αναδιανείμει σε άλλους. Είναι οι νόμοι περί πνευματικής ιδιοκτησίας που το απαγορεύουν. Αν το κάνει, τότε θεωρείται πειρατής. Υπάρχει, όμως, και ένας πιο σημαντικός λόγος για τον οποίο δεν μπορεί να το κάνει. Ακριβώς όπως η εταιρεία της *Coca-Cola* κρατά τη σύνθεσή της μυστική, το ίδιο μυστική κράτα η *Microsoft* τη σύνθεση των *Windows* και των άλλων λογισμικών που η ίδια η εταιρεία παράγει. Βέβαια, στην περίπτωση των *Windows*, αλλά και όλου του λογισμικού, η σύνθεση ονομάζεται **πηγαίος κώδικας**.

Ο πηγαίος κώδικας είναι μια σειρά εντολών που συνιστούν τη συνταγή ενός λογισμικού. Γράφεται σε μια γλώσσα προγραμματισμού, όπως η *C* ή *F RTRAN*. Η γλώσσα προγραμματισμού είναι κατανοητή από τον άνθρωπο και γι' αυτό η καθεμιά μπορεί να την αλλάξει, να την τροποποιήσει και να την διορθώσει. Όμως, για να γίνει η γλώσσα προγραμματισμού, και κατ' επέκταση, ο πηγαίος κώδικας αντιληπτός από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή θα πρέπει να μετατραπεί σε γλώσσα μηχανής. Η γλώσσα μηχανής συνίσταται σε μια σειρά αριθμών μηδέν '0' και

Υπόδειγμα των 17 πρώτων εντολών πηγαίου κώδικα.

```
1 #
2 # Makefile for the linux kernel.
3 #
4
5 extra-y      := head.o vmlinux.lds
6 EXTRA_AFLAGS := $(KBUILD_CFLAGS)
7 EXTRA_CFLAGS := -Werror -Wno-sign-compare
8
9 obj-y      := entry.o traps.o process.o init_task.o
10 osf_sys.o irq.o \
11     irq_alpha.o signal.o setup.o ptrace.o time.o \
12     alpha_ksyms.o systbls.o err_common.o io.o
13
14 obj-$(CONFIG_VGA_HOSE) += console.o
15 obj-$(CONFIG_SMP)      += smp.o
16 obj-$(CONFIG_PCI)      += pci.o pci_iommu.o
17 obj-$(CONFIG_SRM_ENV)  += srm_env.o
18 obj-$(CONFIG_MODULES) += module.o
```

από εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες και πολιτικές που προωθούν την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, την ασφάλεια στο διαδίκτυο, το εμπόριο και το ηλεκτρονικό εμπόριο».

Στο πλαίσιο αυτό ορίζει την πειρατεία λογισμικού ως, «...τη μη εξουσιοδοτημένη αντιγραφή ή η διανομή λογισμικού, η οποία πραγματοποιείται με την λήψη, αντιγραφή, κοινή χρήση, πώληση ή εγκατάσταση πολλαπλών αντιγράφων σε προσωπικούς ή εταιρικούς υπολογιστές. Αυτό που οι περισσότεροι δεν κατανοούν όταν αγοράζουν λογισμικό, είναι ότι στην πραγματικότητα αγοράζουν την άδεια χρήσης του και όχι το ίδιο το λογισμικό (σ.σ. η έμφαση προστέθηκε). Η άδεια θα πρέπει να διαβάζεται πολύ προσεκτικά γιατί καθορίζει σε πόσους υπολογιστές επιτρέπεται η εγκατάσταση του λογισμικού. Επομένως, η δημιουργία περισσότερων αντιγράφων από όσα ορίζει η άδεια αποτελεί πειρατεία». Όσον αφορά στην άδεια χρήσης, το ζήτημα έχει ήδη θιγεί στο κεφάλαιο 5.2. Με βάση, όμως, τους παραπάνω ορισμούς ποια είναι η κατάσταση στην πειρατεία λογισμικού τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στην Ελλάδα;

Την έρευνα για την πειρατεία λογισμικού διεξάγει η IDC (*International Data Corporation*) για λογαριασμό της B A. Σε αυτήν δεν διερευνάται όλο το λογισμικό, αλλά η πλειονότητά του. Πιο συγκεκριμένα, αντικείμενο της έρευνας είναι όλο το εμπορευματικό λογισμικό που δημιουργείται για προσωπικούς υπολογιστές. Σε αυτό περιλαμβάνονται λειτουργικά συστήματα, λογισμικά συστήματα, όπως βάσεις δεδομένων και πακέτα ασφάλειας, επιχειρηματικές εφαρμογές, και καταναλωτικές εφαρμογές, όπως παιχνίδια, λογισμικά προσωπικής οικονομικής διαχείρισης και λογισμικά αναφοράς, όπως λεξικά και εγκυκλοπαίδειες. Από την έρευνα εξαιρούνται άλλοι τύποι λογισμικού, όπως λογισμικά που «τρέχουν» σε εξυπηρετητές (*servers*) και *mainframes* αλλά και λογισμικά που πωλούνται ως υπηρεσίες.

Με βάση την έρευνα, τα τελευταία στοιχεία (2007) δείχνουν ότι το ποσοστό της πειρατείας ανέβηκε σε παγκόσμιο επίπεδο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες φτάνοντας από το 35% στο 3 %. Η άνοδος της πειρατείας δεν σήμανε και αντίστοιχη άνοδο στις οικονομικές απώλειες που προκαλούνται από αυτή. Η άνοδος των οικονομικών απωλειών είναι ακόμα μεγαλύτερη. Έτσι, οι οικονομικές απώλειες από την πειρατεία λογισμικού σημείωσαν άνοδο κατά 8 δις δολάρια φτάνοντας το αστρονομικό ποσό των 48 εκατομμυρίων δολαρίων παγκοσμίως. Οι λόγοι αυτής της αντίφασης, πάντα

σύμφωνα με την έρευνα, είναι ότι σημειώθηκε μια σημαντική αύξηση στην αγορά της πληροφορικής τεχνολογίας, αλλά και στο γεγονός ότι το δολάριο υποτιμήθηκε σημαντικά το 2007 έναντι των άλλων ανταγωνιστικών νομισμάτων περίπου κατά 7%.

Παρόλο που το ποσοστό της πειρατείας είναι στο 38%, η διάμεσος της έρευνας βρίσκεται στο 61%, πράγμα που σημαίνει ότι οι μισές χώρες που ερευνήθηκαν έχουν ποσοστό πειρατείας από 61% και πάνω. Μάλιστα, περίπου το ένα τέταρτο των ερευνηθέντων χωρών παρουσιάζουν ποσοστό πειρατείας πάνω από 80%.

Πρακτικά, τα παραπάνω στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το 2007 για κάθε δύο δολάρια που ξοδεύονται για την αγορά νόμιμου λογισμικού, ένα δολάριο δαπανάται στην πειρατεία. Σημαντική, όμως, είναι και η αναλογία των δαπανών μεταξύ των δύο διαστάσεων της πληροφορικής τεχνολογίας, δηλαδή του λογισμικού και του τεχνομηχανικού εξοπλισμού. Έτσι, στις χώρες που παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά πειρατείας, δηλαδή ποσοστά από 75% και πάνω, για κάθε δολάριο που ξοδεύεται για την αγορά τεχνομηχανικού εξοπλισμού δαπανώνται επτά σεντς για νόμιμο λογισμικό. Αντίθετα, στις ανεπτυγμένες οικονομίες η αναλογία είναι για ένα δολάριο δαπάνης τεχνομηχανικού εξοπλισμού περίπου μισό δολάριο για την αγορά νόμιμου λογισμικού. Η αναλογία τεχνομηχανικού εξοπλισμού και λογισμικού είναι από τα βασικά εργαλεία με βάση τα οποία υπολογίζεται η πειρατεία λογισμικού.

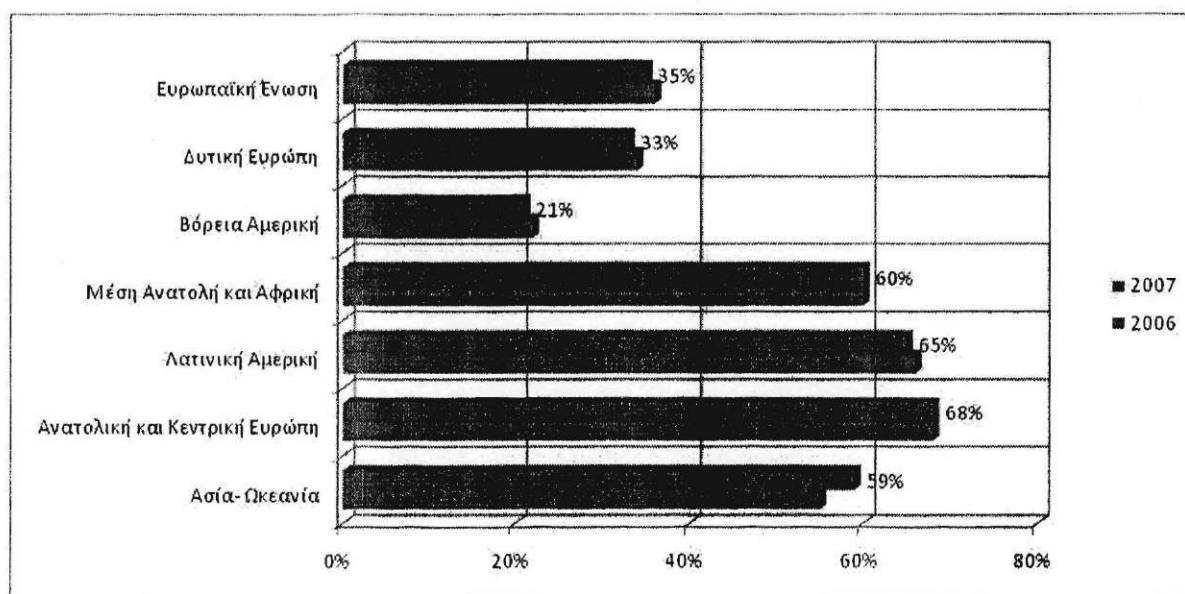
Σύμφωνα με εκτιμήσεις της *IDC*, η αγορά του λογισμικού θα αποφέρει περίπου 400 δις δολάρια τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Αν οι ρυθμοί πειρατείας παραμείνουν σταθεροί, τότε η αξία του λογισμικού που θα γίνει αντικείμενο της πειρατείας θα ξεπεράσει τα 225 δις δολάρια την ίδια περίοδο.

Πέρα από τις οικονομικές επιπτώσεις που αναφέρθηκαν σε παγκόσμια κλίμακα, η έρευνα καταδεικνύει επιπτώσεις από την πειρατεία και σε τοπική (εθνική ή περιφερειακή) κλίμακα. Η πρώτη αφορά στις ζημιές που υφίσταται το κράτος με την μορφή της απώλειας φορολογικών εσόδων, αλλά και την μείωση της ανάπτυξης της αγοράς εργασίας. Η δεύτερη επίπτωση λαμβάνει χώρα στις εταιρείες που χρησιμοποιούν πειρατικό λογισμικό. Οι εταιρείες που λειτουργούν με πειρατικό λογισμικό βρίσκονται αντιμέτωπες με σπατάλη χρόνου και χρήματος που σχετίζεται με την χρήση ελαττωματικού και ανυποστήρικτου λογισμικού. Τέλος, τις σημαντικότερες συνέπειες υφίστανται οι εγχώριες εταιρείες παραγωγής λογισμικού,

δηλαδή οι εταιρείες που σχετίζονται με την παραγωγή λογισμικού σε τοπική κλίμακα. Η πειρατεία του λογισμικού στερεί από τις εν λόγω εταιρείες σημαντικά έσοδα που θέτουν σε κίνδυνο τη βιωσιμότητά τους.

Στο διάγραμμα 6.1 παρατίθενται τα ποσοστά της πειρατείας ανά περιοχή. Όλες οι περιοχές που παρουσιάζονται είναι συμπληρωματικές ως προς τον παγκόσμιο χάρτη εκτός από την Ευρωπαϊκή Ένωση που αποτελείται από χώρες της Ευρώπης γενικά. Από τη σύγκριση 2006- 2007 που απεικονίζεται στο διάγραμμα, γίνεται φανερό πως μόνο στην περιοχή της Ασίας- Ωκεανίας φαίνεται αύξηση της πειρατείας (κατά τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες). Ο βασικός λόγος είναι ότι εισήχθησαν για πρώτη φορά πολλές νέες χώρες από αυτή την περιοχή με μεγάλα ποσοστά στην πειρατεία λογισμικού. Μάλιστα, αυτή η άνοδος οδήγησε και στην συνολική αύξηση του ποσοστού της πειρατείας. Στις άλλες περιοχές τα ποσοστά στην πειρατεία λογισμικού είτε έμειναν σταθερά (Μέση Ανατολή /Αφρική και Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη) είτε σημείωσαν μικρή πτώση κατά μία ποσοστιαία μονάδα (Λατινική και Βόρεια Αμερική, Δυτική Ευρώπη, αλλά και Ευρωπαϊκή Ένωση).

Διάγραμμα 6.1: Συγκριτική παρουσίαση της εξέλιξης της πειρατείας ανά περιοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, 2006-2007

Πηγή: *FIFTH ANNUAL B A AND IDC GL BAL FTWAR PIRAC TUD , 00*

Στον πίνακα 5.3 παρατίθενται τα υψηλότερα και τα χαμηλότερα ποσοστά πειρατείας ανά χώρα για το 2007. Χρήσιμη είναι η παρατήρηση ότι από τις έντεκα χώρες με τα μεγαλύτερα ποσοστά πειρατείας οι πέντε εισήχθησαν για πρώτη φορά στην έρευνα. Πρόκειται για το Μπαγκλαντές, τη Σρι Λάνκα, την Υεμένη, τη Λιβύη και το Ιράκ. Αντίθετα, μόνο μία χώρα από αυτές που παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά πειρατείας εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην έρευνα, το Λουξεμβούργο.

Πίνακας 5.3: Τα 10 υψηλότερα και χαμηλότερα ποσοστά πειρατείας ανά χώρα, 2007

Υψηλά ποσοστά πειρατείας		Χαμηλά ποσοστά πειρατείας	
Χώρα	% πειρατείας	Χώρα	% πειρατείας
Αρμενία	3	ΗΠΑ	0
Μπαγκλαντές		Λουξεμβούργο	
Αζερμπαϊτζάν		Νέα Ζηλανδία	
Μολδαβία		Ιαπωνία	3
Ζιμπάμπουε		Αυστρία	5
Σρι Λάνκα	0	Βέλγιο	5
Υεμένη		Δανία	5
Λιβύη		Φιλανδία	5
Βενεζουέλα		Σουηδία	5
Βιετνάμ	5	Ελβετία	5
Ιράκ	5		

Πηγή: *FIFTH ANNUAL B A AND IDC GL BAL FTWAR PIRAC*
TUD , 00

Στον πίνακα 5. παρουσιάζονται οι χώρες με ετήσιες οικονομικές απώλειες από την πειρατεία λογισμικού άνω των τριακόσιων εκατομμυρίων δολαρίων. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνουν δύο παρατηρήσεις. Η πρώτη έχει να κάνει με την νομισματική αξία του δολαρίου σε σχέση με άλλα ανταγωνιστικά νομίσματα και η δεύτερη με το μέγεθος της εθνικής αγοράς λογισμικού της κάθε χώρας. Η πρώτη παρατήρηση έχει ήδη αναλυθεί και, εν πολλοίς, εξηγεί κατά μέρος την αύξηση των οικονομικών απωλειών από την πειρατεία σε σχέση με την μείωση του ποσοστού της.

Η δεύτερη, όμως, αναδεικνύει ενδιαφέροντες συσχετισμούς. Η πληροφοριακή υποδομή μιας χώρας χαρακτηρίζεται από δύο διαστάσεις, την παραγωγική και την καταναλωτική δυνατότητά της. Έτσι, συγκρίνοντας τους πίνακες 6.2 και 6.3, παρατηρείται ότι ενώ οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία έχουν το χαμηλά ποσοστά πειρατείας ταυτόχρονα έχουν από τις μεγαλύτερες οικονομικές απώλειες. Μάλιστα, η περίπτωση των ΗΠΑ βρίσκεται στην κορυφή των δύο πινάκων. Η κυριότερη εξήγηση αυτού του φαινομένου βρίσκεται στην δομή της πληροφοριακής αγοράς των δύο χωρών, δηλαδή την παραγωγική και την καταναλωτική τους δυνατότητα. Και οι δύο χώρες παρουσιάζουν ισχυρές πληροφορικές αγορές. Μάλιστα, το ίδιο συμβαίνει για την πλειονότητα των χωρών με μεγάλες οικονομικές απώλειες. Έτσι, ένα γενικό συμπέρασμα που διεξάγεται από την συγκεκριμένη έρευνα είναι ότι *όσον αφορά στην πειρατεία είναι σημαντικότερο το οικονομικό πλαίσιο στο οποίο αυτή λαμβάνει χώρα παρά ο βαθμός και η ένταση στα οποία λαμβάνει χώρα το φαινόμενο.*

Πίνακας 5.4: Οι χώρες με οικονομικές απώλειες από την πειρατεία λογισμικού άνω των 300 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, 2007

Χώρα	Απώλειες κατά εκ. \$ ΗΠΑ	Χώρα	Απώλειες κατά εκ. \$ ΗΠΑ
ΗΠΑ	.0 0	Πολωνία	5 0
Κίνα	6.66	Ν. Κορέα	5
Ρωσία	. 3	Ολλανδία	50
Γαλλία	.60	Αυστραλία	
Ινδία	.0 5	Ταϊλάνδη	.6
Γερμανία	. 3	Βενεζουέλα	6
Ενωμένο Βασίλειο	. 3	Ινδονησία	
Ιαπωνία	.	Ουκρανία	03
Ιταλία	.	Αργεντινή	3 0
Βραζιλία	.6	Τουρκία	365
Καναδάς	.0	Σουηδία	3
Ισπανία	03	Μαλαισία	3
Μεξικό	36	Ελβετία	303

Η πειρατεία λογισμικού δεν αναλύεται αυτόνομα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στην έρευνα. Παρόλο που παρουσιάζονται τα συνολικά στοιχεία, αλλά και τα μεμονωμένα σε εθνικό επίπεδο δεν γίνεται συνδυασμός τους. Στα πλαίσια καλύτερης παρουσίασης, η διατριβή πραγματοποίησε την ένωση των δύο πηγών και αυτή παρουσιάζεται στον πίνακα 5.5. Το ποσοστό της πειρατείας λογισμικού στην ΕΕ έπεσε κατά μία ποσοστιαία μονάδα το 2007 φτάνοντας στο 35%. Δηλαδή, περίπου για κάθε δύο νόμιμα αποκτημένα λογισμικά αποκτάται ένα πειρατικό. Από όλες τις χώρες της ΕΕ που ερευνηθήκαν μόνο στο Λουξεμβούργο έγινε για πρώτη φορά και άρα δεν υπάρχουν συγκριτικά στοιχεία. Ωστόσο, το Λουξεμβούργο έχει πρώτον, το χαμηλότερο ποσοστό πειρατείας στην ΕΕ 21% και δεύτερον, η αγορά του είναι σχετικά μικρή. Οι πρώτες χώρες σε πειρατεία στην ΕΕ είναι η Ρουμανία και η Βουλγαρία με 68%. Η Ελλάδα βρίσκεται στην τρίτη θέση με 58%. Γενικά, μόλις οκτώ χώρες έχουν ποσοστό πειρατείας πάνω από 50%, και από αυτά η Ελλάδα είναι το παλαιότερο μέλος της Ένωσης. Μόνο μία χώρα (Μάλτα) παρουσίασε αύξηση στην πειρατεία λογισμικού το 2007 σε σχέση, ενώ σε οκτώ χώρες τα ποσοστά έμειναν σταθερά. Από τις υπόλοιπες χώρες που παρουσίασαν μείωση, η μεγαλύτερη παρατηρήθηκε στην Ισπανία, τη Γαλλία και την Ελλάδα (3%). Όσον αφορά στη μεταβολή στα ποσοστά της πειρατείας από το 2003 στο 2007, καμία χώρα δεν παρουσίασε αύξηση, σε τρεις χώρες τα ποσοστά έμειναν σταθερά (Ιταλία, Μάλτα και Ουγγαρία), ενώ την μεγαλύτερη μείωση παρουσίασε η Ιρλανδία (7%) και η Φιλανδία (6%).

Πίνακας 5.5: Η πειρατεία λογισμικού και οι οικονομικές επιπτώσεις της στην ΕΕ, 2003-2007

	Ποσοστά πειρατείας 2003-2007					Οικονομικές απώλειες από την πειρατεία σε εκ. \$, 2003-2007				
	00	006	005	00	003	00	006	005	00	003
Ρουμανία	6	6			3	5			6	
Βουλγαρία	6	6				63	50		33	6

Ελλάδα	58%	61%	64%	62%	63%	198	165	157	106	87
Πολωνία	5	5	5	5	5	5 0		3	3	30
*Λιθουανία	56	5	5	5		3	3	5		
Λετονία	56	56	5	5	5		6	0		6
Εσθονία	5	5	5	55	5	0	6			
Κύπρος	50	5	5	53	55			3		
Ιταλία		5	53	50			. 03	.56	.500	
Σλοβενία			50	5	5	3	36	33	3	3
Μάλτα	6	5	5		6			5	3	
Σλοβακία	5	5			50	5				0
Πορτογαλία	3	3	3	0		6	0	0		66
Ισπανία	3	6	6	3		03	65	65	63	5
Γαλλία		5		5	5	.60	.6 6	3.		.3
Ουγγαρία						5		06	6	6
Τσεχία	3	3	0		0	6			3	06
Ιρλανδία	3	36	3	3		06		3		
Ολλανδία			30	30	33	50		5 6	6	5
Γερμανία					30	. 3	.6	. 0	. 6	
Ην. Βασίλειο	6					. 3	.6 0	. 0	. 63	.60
Αυστρία	5	6	6	5		5		3		0
Βέλγιο	5					3		5	30	0
Δανία	5	5			6	3	3		6	65
Φιλανδία	5		6		3	60		56		
Σουηδία	5	6		6		3	3 3	3 0	30	
Λουξεμβούργο						6				
Ευρωπαϊκή Ένωση	35	36	36	35	3	.3 3	.003	0	. 5	. 6

Πηγή: FIFTH ANNUAL B A AND IDC GL BAL FTWAR PIRAC TUD ,
00

Όσον αφορά στις οικονομικές επιπτώσεις από την πειρατεία λογισμικού στην ΕΕ, αυτές αντιστοιχούν στα 12.383 εκατομμύρια δολάρια. Έτσι, όπως συμβαίνει γενικά,

Σημαντικότερος λόγος για τον οποίο θεωρείται ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε σωστό δρόμο όσον αφορά στην αντιμετώπιση της πειρατείας αποτελούν οι «συστηματικές ενέργειες» του κράτους για την προάσπιση των πνευματικών δικαιωμάτων. Από αυτές ξεχωρίζουν ο νόμος 3524/2007 και τα πρόστιμα που προβλέπει, αλλά και το γεγονός πως χορηγήθηκαν αρμοδιότητες στην Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων για την νομιμότητα των εγκαταστημένων λογισμικών στις ελεγχόμενες εταιρείες.

Πίνακας 5.6: Η πειρατεία λογισμικού στην Ελλάδα σε ποσοστά και οικονομικές απώλειες (εκ. €), 2003-2007

Έτος	% πειρατείας λογισμικού	Ετήσια μεταβολή	Οικονομικές απώλειες	Ετήσια μεταβολή
2003	63			
2004	6	-	06	
2005	6		5	3
2006	6	-3	65	5
2007	5	-3		

6. Το διαδίκτυο ως μέσο για την ηλεκτρονική πειρατεία

Το διαδίκτυο είναι ο νέος μεγάλος πειρατής. Οι εφαρμογές του επιτρέπουν την ανάπτυξη και διάδοση της πειρατείας σε κλίμακες που δεν ήταν προηγουμένως εφικτές. Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστούν οι θέσεις των εταιρειών (μουσικής βιομηχανίας και βιομηχανίας λογισμικού) αναφορικά με την πειρατεία στο διαδίκτυο και τα μεγέθη της πειρατείας - όπως αυτές τα διατυπώνουν - η εμφάνιση της πειρατείας στο διαδίκτυο, μέσω της ιστορίας του *NAP T R* και των *peer to peer*⁵ (*p p*) δικτύων γεγονός που τονίζει τη σημασία της αρχιτεκτονικής του διαδικτύου, αλλά και οι απαντήσεις των πειρατών όσον αφορά στις θέσεις που υποστηρίζουν αλλά και στις κατηγορίες που υφίστανται.

6.1. Η εξέλιξη της πειρατείας στο διαδίκτυο: το *NAPSTER*, το *KaZaA* και τα *BitTorrents*

Έν ἀρχῇ ἦν... το *NAP T R*. Μία έξυπνη και καινοτόμα εφαρμογή που δημιούργησε το 1999 ένας δεκαεννιάχρονος, ο *hawn Fanning*. Η πρωταρχική ανάγκη του ήταν να μπορούν αυτός και οι φίλοι του να μπορούν να ανταλλάσσουν τη μουσική που είχαν στη διάθεσή τους σε μορφή MP3. Επιπλέον, ο *Fanning* γνώριζε ότι υπάρχει πολλή και καλή μουσική στο διαδίκτυο. Όμως, δεν μπορούσε να τη βρει. Αυτό συνέβαινε είτε γιατί δεν ήξερε που να τη βρει, είτε γιατί παρόλο που ήξερε που να τη βρει, η μουσική ήταν καλά κρυμμένη (σε *BB* ή σε *newsgroups*). Έτσι, αυτός και η παρέα του στο πανεπιστήμιο είχαν πρόβλημα. Και, όπως λέει ο Μαρξ, το πρόβλημα γεννιέται ταυτόχρονα με τα μέσα της λύσης του⁶. Έτσι, για τον *Fanning* το πρόβλημα έγινε εργασία και το αποτέλεσμα της εργασίας, παράδειγμα.

Ο *Fanning* ήταν φοιτητής σε πανεπιστήμιο της Βοστώνης (*Boston Northeastern University*) όταν αποφάσισε να λύσει το πρόβλημα. Εγκατέλειψε τις σπουδές του και αφοσιώθηκε στην κατασκευή ενός κώδικα που θα επέτρεπε την ανεύρεση αρχείων με

⁵ Bryn Loban, *Between rhinoceroses and trees: P P information systems, First Monday*, volume 10, Number 10 - October 2000, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1000>

⁶ Μαρξ Καρλ, Το Κεφάλαιο, πρώτος τόμος, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978, σελ. 102
Gant John and Rochester Jack B., *Pirates of the Digital Millennium*, Pearson Education, Inc., Publishing as Financial Times Prentice Hall Upper Saddle River, NJ 07055, 2005, σελ. 5

μορφή MP3. Χρειάστηκαν έξι μήνες εντατικού προγραμματισμού για την κατασκευή ενός προγράμματος που λειτουργούσε με την εξής λογική, την λογική της σχέσης «εξυπηρετητή- πελάτη» (*server- client*). Το πρόγραμμα το ονόμασε *NAP T R*, το παρατσούκλι του στο πανεπιστήμιο. Ο πελάτης- *NAP T R* είναι αναγκαίος στον χρήστη προκειμένου να εισάγει στον υπολογιστή του το πρόγραμμα και μαζί με αυτό τη σχέση με τον εξυπηρετητή- *NAP T R* που θα καταστήσει εφικτή την επικοινωνία με την ευρύτερη Διαδικτυακή κοινότητα. Στην αρχή, χρειαζόταν το κατέβασμα του πελάτη από έναν χρήστη και την εγκατάστασή του στον υπολογιστή. Με την εγκατάσταση ο πελάτης- *NAP T R* διερευνούσε το σκληρό δίσκο του χρήστη και εντόπιζε όλα τα αρχεία μουσικής, με την μορφή MP3 που υπήρχαν σε αυτόν. Στην συνέχεια, δημιουργούσε μια λίστα με τα ονόματα των αρχείων την οποία έστελνε στο εξυπηρετητή- *NAP T R*. Εκεί, η λίστα αρχειοθετούνταν μαζί με το IP του χρήστη και συσσωρεύονταν όλες οι λίστες όλων των χρηστών σε όλο τον κόσμο. Στον εξυπηρετητή- *NAP T R* δεν αποθηκεύονταν τραγούδια, αλλά μόνο οι λίστες των τραγουδιών ή των άλλων αρχείων των χρηστών. Έτσι, κάθε φορά που ένας χρήστης έμπαινε στο διαδίκτυο και ενεργοποιούσε το *NAP T R* ήταν σε θέση να αναζητήσει στις λίστες των άλλων χρηστών τα μουσικά αρχεία που τον ενδιέφεραν.

Η κατάσταση αυτή θορύβησε. Καταρχήν, θορύβησε τους χρήστες. Αυτό που πραγματοποιούσαν σε μικρή κλίμακα, δηλαδή το μοίρασμα της μουσικής μεταξύ φίλων, πλέον γινόταν μεταξύ εκατομμυρίων 'φίλων'. Στην ακμή του, τον Φεβρουάριο του 2001, το *NAP T R* έφτασε να έχει 70 εκατομμύρια χρήστες που μοιράζονταν πάνω από 295 δισεκατομμύρια μουσικά θέματα. Επιπλέον, θορύβησε την κοινωνία. Πλέον, η πανανθρώπινη ανάγκη για την πνευματική συλλογικότητα γινόταν πραγματικότητα, δηλαδή οι πληροφορίες ήταν παγκόσμια διαθέσιμες, αλλά και προσπελάσιμες. Και η ανάγκη είναι πανανθρώπινη από την εποχή της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Όταν η κατάσταση έγινε ευρύτερα αντιληπτή, θορυβήθηκε η μουσική βιομηχανία. Και άρχισαν οι διώξεις⁹.

Post David G., *His Napster's voice*, στο Thierer Adam και Crews Clyde Wayne (eds), *Copy Fights: The Future of Intellectual Property in the Information Age*, Cato Institute, Washington D.C., 1st edition, 003

Η παγκοσμιοποίηση, ως χαρακτηριστικό του πληροφορικού εγκλήματος και κατά συνέπεια της πειρατείας, αποτελεί ένα από τα αίτια για τα οποία δεν αλλάζει μόνο η συγκεκριμένη μορφή εγκληματικότητας αλλά ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται τον κόσμο η επιχειρηματικότητα. Υπό αυτή την έννοια τα ζητήματα διεθνικότητας αλλάζουν συνολικά τον τρόπο με τον οποίο είναι δυνατή η διεξαγωγή και εφαρμογή της κοινωνικής πραγματικότητας. Gregg Barak *Crime and*

Κατά την εμφάνισή του αλλά και την εντυπωσιακή ανάπτυξή του, ο δημιουργός του, αλλά και οι χρήστες, δεν είχαν φανταστεί το γεγονός της παραβίασης των πνευματικών δικαιωμάτων, και συγκεκριμένα, της προσβολής του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή. Αυτό το γεγονός, όμως, δεν άλλαξε την ένταση, την έκταση και την αγκυριότητα των διωκτικών αρχών στην σχέση τους με το *NAP T R*.

Το *NAP T R* αντιμετώπισε μηνύσεις από την ένωση δισκογραφικών εταιρειών των ΗΠΑ (*RIAA*) το 2001. Οι μηνύσεις σχετίζονταν με την προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων του διακινούμενου, μέσω του *NAP T R*, περιεχομένου. Όμως, το *NAP T R* δεν διακινούσε καθεαυτό κάποιο προστατευόμενο περιεχόμενο. Απλά, διευκόλυνε την διακίνησή του. Όπως υποστήριξαν οι δικηγόροι που είχαν αναλάβει την υπεράσπιση του *NAP T R*, το πρόγραμμα δεν μπορεί να είναι υπεύθυνο για το περιεχόμενο που διακινούν οι χρήστες του.

Η υπερασπιστική γραμμή του *NAP T R* βασίστηκε σε μια άλλη υπόθεση που είχε λάβει χώρα στις ΗΠΑ στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Πρόκειται για την υπόθεση των *Universal studios* εναντίον της εταιρείας *NCR*. Η εν λόγω υπόθεση ονομάστηκε και υπόθεση του 'CR'³. Το 1984 τα στούντιο της *Universal* μήνυσαν την εταιρεία ηλεκτρονικών *ony* για την παραγωγή και την διάθεση των *CR* ως προς την προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων. Τα στούντιο θεώρησαν ότι με αυτή τη συσκευή προσβάλλονται τα πνευματικά δικαιώματα των ταινιών τους από την στιγμή που κάποια μπορούσε να καταγράψει μια τηλεοπτική εκπομπή ή μια ταινία που προβάλλεται στην τηλεόραση και να την επαναπροβάλλει όποτε αυτή επιθυμούσε. Όμως, το δικαστήριο απέρριψε τις κατηγορίες των στούντιο θεωρώντας πως αυτή η δυνατότητα είναι μία μόνο από αυτές που προσφέρει το *CR* και μάλιστα όχι η πιο σημαντική. Η δυνατότητα που είχε κάποιος να καταγράψει ένα πρόγραμμα για να

crime control in an age of globalization: A theoretical Dissection, Critical Criminology, 00, 0, σελ. 5

⁰ *Benny vangelista, Napster's Wake-Up Call, Economist*, June 000, σελ. 3

Το *NAP T R* ήταν η ταχύτερα αναπτυσσόμενη εφαρμογή στην ιστορία των προσωπικών υπολογιστών. *Crerar imon, Websites of the Year*, *unday Times, London*, December 3, 000

Η *RIAA* είναι γνωστή για τις διώξεις της. *lectronic Frontier Foundation, Felten, et al., v. RIAA, et al., [http://www.eff.org/IP/DMCA/Felten v RIAA](http://www.eff.org/IP/DMCA/Felten%20v%20RIAA) και RIAA v. eri on Internet ervices (In re. eri on Internet ervices), 0 F. upp. d (D.D.C. 003).*

³ *CR (ideo Cassette Recorder)*. Πρόκειται για την γνωστή συσκευή αναπαραγωγής ταινιών που στην Ελλάδα είναι απλά γνωστό ως 'βίντεο'. Προς αποφυγή σύγχυσης μεταξύ της δυνατότητας προβολής κινούμενης εικόνας (στην ελληνική πραγματικότητα αναφέρεται και ως βίντεο) και της συσκευής αναπαραγωγής της (επίσης στην ελληνική πραγματικότητα αναφέρεται ως βίντεο) η διατριβή για την συγκεκριμένη υπόθεση επιλέγει το αμερικάνικο όρο (*CR*) για την περιγραφή της συσκευής.

μπορεί να το δει αργότερα ήταν η βασική χρήση του *CR* και αυτή δεν προσβάλλει κανένα δικαίωμα .

Η επιχειρηματολογία του *NAP T R* βασίστηκε στην ίδια λογική. Μέσω του *NAP T R* ήταν δυνατό να επικοινωνήσουν οι χρήστες μεταξύ τους και να ανταλλάξουν όλων των ειδών τα αρχεία γρήγορα και εύκολα. Όμως, αυτό το επιχείρημα χωρίς να είναι αβάσιμο, χαρακτηρίστηκε από το δικαστήριο ως παράπλευρη χρήση. Η κύρια χρήση του *NAP T R* ήταν η ανταλλαγή αρχείων μουσικής μεταξύ των χρηστών. Αποτέλεσμα ήταν καταρχήν το κλείσιμο του *NAP T R* και αργότερα η επαναλειτουργία του ως νόμιμο ηλεκτρονικό κατάστημα που εμπορεύεται μουσική σε μορφή MP3. Όμως, οι ασκοί του Αιόλου για την διακίνηση της μουσικής είχαν ανοίξει.

Μια βασική παράμετρος του *NAP T R* ήταν οι λίστες με τα αρχεία που διέθετε ο κάθε χρήστης. Το γεγονός αυτό, αν και από μόνο του δεν αποτελεί προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων, αποτέλεσε το κύριο στοιχείο για την καταδίκη του ως ενισχυτικός παράγοντας της προσβολής του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή. Με το κλείσιμο του *NAP T R* ήρθε η σειρά των δικτύων *p p* να αναλάβουν την διακίνηση των αρχείων με χαρακτηριστικότερη την περίπτωση του *a a4*. Το *a a4* λειτούργησε και αυτό στην βάση του πελάτη- εξυπηρετητή. Μόνο που δεν προχώρησε στην καταγραφή λιστών, αλλά έδινε την δυνατότητα να αναζητήσει απευθείας ο χρήστης μουσική, δηλαδή αρχεία μουσικής τύπου MP3 στον σκληρό δίσκο ενός άλλου χρήστη.

Παρόλο που ούτε αυτό το πρόγραμμα προσέβαλλε ευθέως τα πνευματικά δικαιώματα, αφού κανένα προστατευμένο υλικό δεν βρισκόταν στους εξυπηρετητές του, οι συνεχείς διώξεις σε διάφορες χώρες οδήγησαν στο σταδιακό κλείσιμο της εταιρείας που το υποστήριζε. Η λογική ήταν ίδια με αυτή του *NAP T R*. Το *a a4*, χωρίς να προσβάλλει άμεσα το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή, είχε σαν βασική λειτουργία του την έμμεση υποστήριξη αυτής της προσβολής. Σταδιακά και αυτό μετατράπηκε σε νόμιμο μαγαζί που εμπορεύεται μουσική σε μορφή MP3.

Βέβαια, η τεχνολογία του *CR* ουσιαστικά έδωσε νέα ώθηση στη βιομηχανία του κινηματογράφου αφού τα προϊόντα του ήταν δυνατό να προωθούνται και να πωλούνται αέναα μέσω των κασετών. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι κάθε νέα τεχνολογία φέρνει αντιμέτωπες διαφορετικές εταιρείες. Περισσότερα στο *Indhu Ra agopal* και *Nis Bo in Cons in the panopticon: Anti-globalization and cyber-piracy, First Monday, volume 10, Number 6 september 2000*, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/0>

Όμως, η ανάπτυξη του διαδικτύου ήταν παράλληλη με την δράση των πειρατών. Σταδιακά προωθήθηκαν οι ευρυζωνικές συνδέσεις που άλλαξαν το τοπίο. Η αύξηση της ταχύτητας της επικοινωνίας στο διαδίκτυο σήμαινε ότι μειωνόταν ο χρόνος που ήταν αναγκαίος για την μεταφορά πληροφοριών (αρχείων). Πρακτικά, σε σχέση με την πειρατεία, αυτό σήμαινε ότι ήταν δυνατή η ανταλλαγή ογκωδέστερων αρχείων, δηλαδή αρχείων που αντιστοιχούσαν σε κινηματογραφικές ταινίες. Οι ευρυζωνικές συνδέσεις επέτρεψαν την ανάπτυξη μιας νέας μορφής πειρατείας, την πειρατεία μέσω των *BitTorrents*.

Τα *BitTorrents* αποτελούν μια τεχνική μοιράσματος αρχείων στο διαδίκτυο όμοια με την ίδια τη δομή του. Λειτουργούν με το 'κομμάτιασμα' των αρχείων σε μικρά κομμάτια ώστε η μεταφορά τους να είναι ευκολότερη και γρηγορότερη. Τα *BitTorrents*⁵ εκμεταλλεύονται το αχρησιμοποίητο εύρος στην διαδικτυακή επικοινωνία με σκοπό την επιτάχυνσή της, δηλαδή την ανταλλαγή μεγαλύτερου όγκου δεδομένων. Επίσης, αποτελούνται από ένα μικρού μεγέθους αρχείο που υποδεικνύει το σημείο στο οποίο βρίσκεται ένα αρχείο μουσικής ή κινηματογράφου στο σκληρό δίσκο ενός χρήστη. Με τη σύνδεση στον υπολογιστή του χρήστη που έχει το αρχείο ενεργοποιούνται ταυτόχρονα όλοι οι άλλοι χρήστες που έχουν το αρχείο και ξεκινά το μοίρασμά του. Για την ενεργοποίηση αυτή χρησιμοποιούνται μερικοί εξυπηρετητές που ονομάζονται *trackers*⁶. Οι σημαντικότεροι κόμβοι με αρχεία *torrents* είναι το '*PirateBay*' και το '*torrentscan*'.

Η δίωξη των *trackers* είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Οι εξυπηρετητές δεν κάνουν τίποτα άλλο από το να υποδεικνύουν ποιοι χρήστες έχουν τα αναζητούμενα αρχεία. Σε αυτή τη βάση, το νομοθετικό πλαίσιο είναι ανεπαρκές για την δίωξη των *BitTorrents*. Ωστόσο, θα είναι ποτέ το νομοθετικό πλαίσιο επαρκές για την δίωξη της πειρατείας στο διαδίκτυο

Η μέχρι τώρα εμπειρία δεν πρέπει να καθιστά το νομοθέτη αισιόδοξο. Τα δεδομένα έχουν αλλάξει σε τέτοιο βαθμό που ο νόμος ποτέ δεν θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το φαινόμενο. Ίσως έχει έρθει η ώρα για μια εντελώς διαφορετική προσέγγιση.

⁵ Matei Ripeanu, Miranda Mowbray, Na erano Andrade, Aliandro Lima, *Gifting technologies: A BitTorrent case study*, *First Monday*, volume , Number 6 November 006, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/330>

⁶ <http://el.wikipedia.org/wiki/Torrent>

6.2. Οι θέσεις των εταιρειών για την πειρατεία στο διαδίκτυο

Η ανάπτυξη του φαινομένου του διαδικτύου σήμανε ιδιαίτερο συναγερμό στις αρχές που μελετούν και καταπολεμούν την πειρατεία της μουσικής και του λογισμικού. Οι μορφές μέσω των οποίων διακινείται παράνομο περιεχόμενο στο διαδίκτυο είναι οι εξής: παράνομες ιστοσελίδες, *p p* δίκτυα, τα *BitTorrent*, τα *FTP* και το *IRC*, μεταφορές αρχείων μέσω *LAN*, το κομμάτιασμα ψηφιακών μεταδόσεων (*Digital tream Ripping*), πειρατεία μέσω κινητών τηλεφώνων (*mobile music piracy*) .

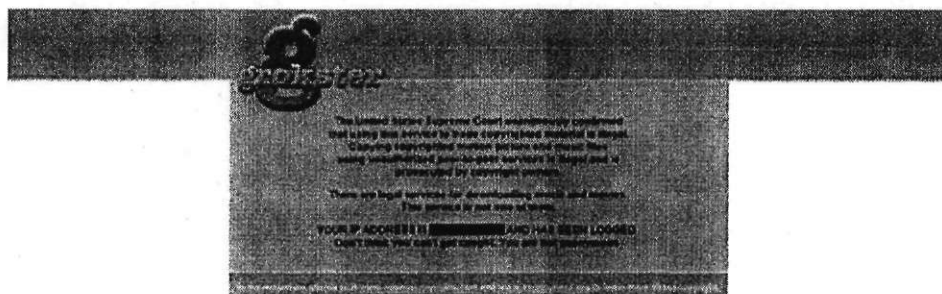
Οι παράνομες ιστοσελίδες είναι από τις παλαιότερες μορφές διακίνησης παράνομου περιεχομένου. Έτσι, υπάρχουν ιστοσελίδες που εμπεριέχουν τεράστιες ποσότητες μουσικών αρχείων χωρίς εξουσιοδότηση για την διανομή ή την αντιγραφή τους. Παρόλα αυτά, διαθέτουν αυτά τα αρχεία είτε δωρεάν είτε μέσω μικρού αντιτίμου, χωρίς να δίνουν καμιά αποζημίωση στον δημιουργό ή τον κάτοχο των δικαιωμάτων. Αυτή η πειρατεία είναι ιδιαίτερα δημοφιλής σε χώρες, στις οποίες οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία, αλλά και η εφαρμογή τους είναι ιδιαίτερα χαλαρές.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της ιστοσελίδας *allofmp3.com*. Η ιστοσελίδα αυτή, με έδρα τη Ρωσία, διακινούσε μεγάλες ποσότητες μουσικής μέσω ενός μικρού αντιτίμου των 10 ή των 20 σέντς ΗΠΑ. Η αντίστοιχη τιμή στο διαδίκτυο είναι δεκαπλάσια (για παράδειγμα η *Apple* μέσω των *iTunes* χρεώνει περίπου 1 δολάριο για κάθε τραγούδι). Η ιστοσελίδα στην ακμή της είχε περίπου 5,5 εκατομμύρια συνδρομητές .

Η ύπαρξη αυτής της ιστοσελίδας έφερε την αντίδραση της ένωσης δισκογραφικών εταιρειών των ΗΠΑ με αποτέλεσμα την μήνυσή της τόσο στη Ρωσία όσο και στην Αμερική. Και οι δύο μηνύσεις αποσύρθηκαν, όταν η ιστοσελίδα αφαίρεσε το περιεχόμενο και μετατράπηκε σε σελίδα δημοσίευσης νέων για την μουσική. Η σελίδα έπαψε να λειτουργεί τον Μάιο του 2008.

Τα δίκτυα *p2p* αποτελούν μια εξελιγμένη μορφή εξατομικευμένης επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών του διαδικτύου. Μέσω των *p p* δικτύων είναι δυνατή η

Piracy report 006, IFPI.
http://blogs.allofmp3.ru/music/news/00_05_6/music-industry-drops-copyright-suit-against-russian-music-site

Όσον αφορά στο *a a4* και το *Ra orback* η ιστορία είναι ομόλογη. Το *a a4* δέχτηκε πολλές μηνύσεις σε διάφορες χώρες (Ολλανδία, ΗΠΑ Αυστραλία) και κατέληξε σταδιακά ανενεργό εδώ και 2 χρόνια, παρόλο που η ιστοσελίδα του είναι ακόμα στο διαδίκτυο. Ένα από τα χαρακτηριστικά του *a a4* είναι το γεγονός πως μαζί με την εγκατάστασή του γινόταν και εγκατάσταση πολλών επιμέρους κακοηθών προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά παρέμεναν στον υπολογιστή, ακόμα και μετά την επεγκατάσταση του *a a4* και ήταν κατασκοπευτικά προγράμματα (*spyware*), κλέφτες (*hi ackers*) και επιπρόσθετα λογισμικά (*adware*).

Το *Ra orback* ήταν ένας εξυπηρετητής (*server*), ο οποίος λειτουργούσε στα πλαίσια του *p p* δικτύου *eDonkey*, και μπορούσε να διαχειρίζεται ένα εκατομμύριο χρήστες ταυτόχρονα – ενώ στο αποκορύφωμά του διαχειριζόταν 1,3 εκατομμύρια χρήστες και να κατέγραφε 170 εκατομμύρια αρχεία⁹⁹. Ο εξυπηρετητής κατασχέθηκε στις 21 Φεβρουαρίου 2006 στο Βέλγιο, ενώ οι διαχειριστές του συνελήφθησαν λίγο αργότερα στην Ελβετία, όπου και διέμεναν.

Τα *BitTorrent* αποτελούν τη νέα μορφή στην εξέλιξη μοιράσματος αρχείων μεταξύ χρηστών. Νομικά δεν έχουν αντιμετωπιστεί ακόμα, εκτός από την Σουηδία που κατάφεραν να κλείσουν τα γραφεία και να κατάσχουν το εξοπλισμό στο μεγαλύτερο πάροχο αυτής της υπηρεσίας, το *Pirate Bay*. Όμως, μετά από τρεις μέρες η υπηρεσία επανήλθε σε λειτουργία.

⁹⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Ra_orback

Τα *FTP (File Transfer Protocol)* και *IRC (Internet Relay Chat)* αποτελούν κλασσικές μορφές επικοινωνίας στο διαδίκτυο. Δίνουν, όμως, και τη δυνατότητα να μεταφέρουν μεταξύ χρηστών μεγάλα αρχεία από τον εξυπηρετητή τους στους επιμέρους χρήστες.

Τα τοπικά δίκτυα (*LAN - Local Area Network*) μπορούν να αποτελέσουν πηγή διακίνησης προστατευμένου περιεχομένου σε περιπτώσεις που αυτό είναι ιδιαίτερα μεγάλο, όπως στις επιχειρήσεις ή τα πανεπιστήμια. Ειδικά στις ΗΠΑ, όπου και οι δύο μορφές είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες, γίνονται συστηματικές προσπάθειες για το έλεγχο του φαινομένου.

Μία από τις νέες υπηρεσίες στο διαδίκτυο είναι η μετάδοση ή αναμετάδοση πληροφοριών, π.χ. μουσικής. Αυτές οι μεταδόσεις είναι δυνατό να κομματιαστούν με διάφορες τεχνικές, συνήθως ειδικό λογισμικό, προκαλώντας το κομμάτισμα ψηφιακών μεταδόσεων (*Digital tream Ripping*). Έτσι, μια τηλεοπτική μετάδοση ή μια αγαπαραγωγή μουσικής στο διαδίκτυο μπορεί να μετατραπεί σε αυτόνομο αρχείο και άρα να υποκλαπεί. Με αυτό τον τρόπο ο χρήστης μπορεί να αποκτήσει παράνομα προστατευμένο περιεχόμενο.

Η τεχνολογία των κινητών τηλεφώνων έχει προχωρήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό τα τελευταία χρόνια. Πλέον, τα κινητά τηλέφωνα μπορούν να συνδεθούν μεταξύ τους, αλλά και με το διαδίκτυο, και να ανταλλάξουν αρχεία, πρακτικές που μπορούν να οδηγήσουν σε πειρατεία.

Όλες οι πρακτικές που αναφέρθηκαν θέτουν κρίσιμα ζητήματα για την ύπαρξη του φαινομένου της πειρατείας και την αντιμετώπισή του στο διαδίκτυο. Τα ζητήματα αυτά οδηγούν σε μια σειρά από προτάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Η παραπάνω τυπολογία εμφανίζεται σε εκθέσεις επίσημων οργανισμών και, πιο συγκεκριμένα, της *B A* και της *IFPI* που αναφέρθηκαν και στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα πως υπάρχει πλέον η τάση για στροφή στην πειρατεία μουσικής και κινηματογραφικών ταινιών μέσω της διόδου του

διαδικτύου. Το ίδιο συμβαίνει και στην πειρατεία λογισμικού ⁰. Μάλιστα, η *B A* στην τελευταία έκθεσή της ⁰ αναφέρει ότι η ανάπτυξη του διαδικτύου θα επιφέρει και αύξηση στα ποσοστά της πειρατείας. Η δημιουργία ευρυζωνικών συνδέσεων με το διαδίκτυο, δηλαδή συνδέσεις που δίνουν τη δυνατότητα για μεγαλύτερο όγκο στην ανταλλαγή δεδομένων, αλλά και η είσοδος περίπου 700 εκατομμυρίων ακόμα νέων χρηστών ⁰³ στην τετραετία 2008-2012 θα αυξήσουν τα ποσοστά πειρατείας μιας και οι νέοι χρήστες θα προκύψουν από αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες παρουσιάζουν και μεγαλύτερα ποσοστά στην πειρατεία. Πρακτικά, πάνω από 200 εκατομμύρια νοικοκυριά θα αποκτήσουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, πολλά από τα οποία θα τείνουν προς την πειρατεία λογισμικού μέσω αυτού. Σημαντικό είναι ότι η μελέτη δεν παρέχει ποσοτικά στοιχεία για την πειρατεία από το διαδίκτυο γεγονός που φανερώνει τη δυσκολία στην μέτρηση αυτής της μορφής.

Η πειρατεία του λογισμικού δεν βρίσκει απόλυτα αντίθετη τη βιομηχανία του λογισμικού. Πιο συγκεκριμένα, ο ιδρυτής της *Microsoft* *Bill Gates* υποστήριξε σε συνέντευξη ⁰ ότι ο καλύτερος τρόπος να ανταγωνιστεί το ελεύθερο λογισμικό (*Linux*) είναι η πειρατεία. Στην μαύρη αγορά της Κίνας μια έκδοση του *Linux* στοιχίζει περισσότερο από μια έκδοση των *Windows*, λόγω του ότι χρησιμοποιούνται περισσότερα *CD*. Επιπλέον, η *Microsoft* γνωρίζει ότι με την διάδοση των πειρατικών *Windows* δημιουργεί μια κουλτούρα χρηστών *Windows*, οι οποίοι αργά ή γρήγορα θα αγοράσουν νόμιμα το λογισμικό.

6.3. Μεγέθη πειρατείας και η καταπολέμησή της

Παρόλο που το διαδίκτυο αποτελεί πλέον τον μεγαλύτερο νέο πειρατή, οι μετρήσεις για την ποσότητα των πειρατικών προϊόντων που διατίθενται σε αυτό είναι ιδιαίτερα

⁰ Nill Alexander και hult II Clifford J., *Global software Piracy Trends and strategic considerations*, *Business Horizons*, τομ. 5, τευχ. 3, Μάιος- Ιούνιος 2009, σελ. 289- (διαθέσιμο στο διαδίκτυο από Μάρτιο 2009)

⁰ FIFTH ANNUAL B A AND IDC GL BAL FTWAR PIRACY TUDY, 00

⁰³ Amanda Lenhart, *The ver- hifting Internet Population: A New Look at Internet Access and the Digital Divide*, *Pew Internet and American Life Pro ect*, 5 April 003 σελ. 6,

⁰ irkpatrick David, *How Microsoft con uered China*

http://money.cnn.com/maga/ines/fortune/fortune/archive/00/0_3/00_3_ και Piller

Charles, *How Piracy pens Doors for Windows*,

<http://articles.latimes.com/006apr0/business/ft-micropiracy>

δύσκολη ⁰⁵. Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός πως πλέον τα δίκτυα *p p* αποτελούν το μεγαλύτερο πεδίο δράσης των πειρατών. Τα *p p* στηρίζονται στην απ' ευθείας επικοινωνία μεταξύ των χρηστών και γι' αυτό το λόγο είναι ιδιαίτερα δύσκολος ο εντοπισμός των παραβάσεων πνευματικών δικαιωμάτων και, κυρίως, ο όγκος τους. Μόνο ειδικές εστιάσεις μπορούν να γίνουν που σχετίζονται με συγκεκριμένες περιπτώσεις. Αλλά ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, ο ακριβής εντοπισμός είναι πρακτικά αδύνατος. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του *Ra orback* που προαναφέρθηκε, είναι δυνατός ο εντοπισμός των αρχείων που περιέχονταν και των χρηστών που τον χρησιμοποιούσαν, αλλά και ο συνδυασμός αυτών των στοιχείων είναι πρακτικά αδύνατος. Ταυτόχρονα, εκτός από νέος πειρατής, το διαδίκτυο αποτελεί και μια νέα μεγάλη αγορά ειδικά για τη μουσική βιομηχανία.

Στην σύγκριση των πωλήσεων μουσικής μέσω διαδικτύου των πρώτων τριμήνων των ετών 2005 και 2006 σε ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο και Ιαπωνία κατέστη φανερή μια εντυπωσιακή αύξηση που σε συγκεκριμένες περιπτώσεις άγγιξε, αλλά και ξεπέρασε το 100% (πηγή: *ound can, CC U BPI, RIAJ*). Μάλιστα, στην περίπτωση της Ιαπωνίας η αύξηση των πωλήσεων μο σικών άλμπο μ μέσω το υ διαδικτύου ξεπέρασε το 450% (από 1,1 εκατομμύρια πωλήσεις το 2005 έφτασαν τα 5,9 το 2006).

Στην περίπτωση της πειρατείας λογισμικού μέσω του διαδικτύου τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά. Ένα από τα βασικότερα προβλήματα είναι η εξαπάτηση του κοινού που νομίζει ότι αγοράζει νόμιμο λογισμικό, ενώ αυτό είναι παράνομο ⁰⁶. Η δημιουργία εικονικών ιστοσελίδων ως επίσημες και η πώληση πειρατικών προγραμμάτων ως αυθεντικά έχει οδηγήσει πολλούς στην πειρατεία λόγω άγνοιας. Το ίδιο ισχύει και στις περιπτώσεις ιστοσελίδων που πραγματοποιούν δημοπρασίες. Πολλά από τα λογισμικά που προσφέρονται στις δημοπρασίες είναι πειρατικά. Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται οι ακόλουθοι κανόνες συμπεριφοράς:

- ♦ οι χρήστες θα πρέπει να γνωρίζουν ότι δεν είναι όλοι στο διαδίκτυο τόσο τίμιοι.
- ♦ πιστοποίηση της εταιρείας με πρότερη γνώση της διεύθυνσης και των τηλεφώνων της.

⁰⁵ Μπράουν, Ντ., Η δικτατορία στον κυβερνοχώρο, Καστανιώτης, Αθήνα, 1999, σελ. 154

⁰⁶ <http://www.microsoft.com/southafrica/piracy/internet.mspx>

- ♦ πρέπει οι χρήστες να ενημερώνονται πλήρως για την περίπτωση επιστροφής, σέρβις και την εγγύηση του προϊόντος που επιθυμούν να αγοράσουν.
- ♦ επίσης, θα πρέπει να κρατούν και να τυπώνουν όλα τα έγγραφα που αποδεικνύουν την αγορά.
- ♦ η σύγκριση της τιμής του προϊόντος είναι μια πρακτική με την οποία είναι δυνατός ο εντοπισμός ενός πειρατικού προϊόντος.
- ♦ μια πρακτική που χρησιμοποιούν οι πειρατικές ιστοσελίδες είναι η δικαιολόγηση των χαμηλών τιμών με το επιχείρημα ότι τα προϊόντα αποτελούν στοκ ή είναι προϊόντα ειδικής συμφωνίας με την εταιρεία που τα παράγει. Πολύ συχνά ψεύδονται.
- ♦ όσο καλύτερα γνωρίζει ένας χρήστης το προϊόν που αγοράζει τόσο λιγότερες πιθανότητες έχει να εξαπατηθεί.
- ♦ και τέλος, αν υπάρχουν ακόμη αμφιβολίες η άμεση επικοινωνία με τον παραγωγό μπορεί να τις ξεδιαλύνει όλες.

Η αδυναμία εντοπισμού του ακριβή όγκου της πειρατείας είναι αντιστρόφως ανάλογη της ικανότητας που έχουν οι εταιρείες για την πρόταση και επιβολή στρατηγικών για την αντιμετώπισή της. Οι άξονες πάνω στους οποίους κινούνται οι προτάσεις και οι στρατηγικές είναι αφενός οι κυβερνήσεις και αφετέρου οι παροχείς πρόσβασης στο διαδίκτυο. Στους πρώτους (κυβερνήσεις) οι πιέσεις κατευθύνονται προς την υιοθέτηση των διατάξεων της Βέρνης για αυστηρότερη προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, ενώ στους δεύτερους (παροχείς πρόσβασης) προς τον έλεγχο των κινήσεων των χρηστών στο διαδίκτυο. Με άλλα λόγια, οι εταιρείες πιέζουν για την ρουφιανοποίηση των παροχών, ώστε να εντοπιστούν περισσότεροι παραβάτες και για αυστηρότερους νόμους που αφορούν στην κρίση τους. Μια στρατηγική που ποτέ δεν έλυσε οποιοδήποτε πρόβλημα, μόνο το ενέτεινε ⁹.

⁹ Τα μέτρα καταπολέμησης της πειρατείας οδηγούν στην παρεμπόδιση της δημιουργίας νέων έργων. Μαρίνος Μιχαήλ-Θεόδωρος Δ., Πνευματική ιδιοκτησία, Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 47

Σημαντικές δράσεις αποτελούν η ενημέρωση του κοινού και των ειδικών υπηρεσιών. Αυτά τα καλέσματα των εταιριών που μελετούν το φαινόμενο της πειρατείας στο διαδίκτυο βρίσκουν ανταπόκριση στο επίπεδο της κρατικής δράσης. Όμως, η αποτελεσματικότητά τους δεν είναι η αναμενόμενη. Πλέον, οι δράσεις δεν εστιάζονται στην καταπολέμηση της πειρατείας, αλλά στην αντιμετώπιση και δίωξη των άμεσων πειρατών, δηλαδή των χρηστών. Και οι δράσεις αυτές είναι ανησυχητικές ή θα έπρεπε να προκαλούν ανησυχία.

Οι κινήσεις της μουσικής βιομηχανίας στοχεύουν το ίδιο της το κοινό. Η περίπτωση της *Brianna LaHara* είναι ενδεικτική⁹. Τη Δευτέρα 8 Σεπτεμβρίου 2003 η ένωση δισκογραφικών εταιριών των ΗΠΑ (*RIAA*) υπέβαλλε 261 μηνύσεις εναντίον χρηστών που αντάλλασαν αρχεία μουσικής μέσω του διαδικτύου. Μεταξύ αυτών ήταν η 12χρονη *Brianna LaHara*, κάτοικος Νέας Υόρκης. Στην *LaHara* αποδόθηκαν κατηγορίες για προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων από τη στιγμή που κατέβασε τραγούδια της *Mariah Carey*, τραγούδια τηλεοπτικών εκπομπών αλλά και διάφορα άλλα μουσικά θέματα. Τελικά, την επόμενη μέρα υπήρξε οικονομικός συμβιβασμός μεταξύ της 12χρονης και της *RIAA* ύψους 2.000 δολαρίων ΗΠΑ. Μάλιστα, το ποσό του συμβιβασμού προσφέρθηκε να το καταβάλλει το *Grogster* που τότε ήταν ακόμα σε λειτουργία. Η προσφορά, όμως, δεν έγινε δεκτή από τη μητέρα της 12χρονης, επιδιώκοντας μ' αυτό τον τρόπο να αποδείξει ότι η κόρη της δεν θέλει να έχει καμία σχέση με φορείς ανταλλαγής μουσικής. Σε δηλώσεις της υποστήριξε ότι πλέον κατανοεί και η ίδια και η κόρη της πως το κατέβασμα μουσικής είναι παράνομο και πως η κόρη της δεν θα το πραγματοποιούσε ξανά.

Οι διώξεις από τη μεριά της *RIAA* είχαν ξεκινήσει μερικούς μήνες πριν όταν πραγματοποιήθηκαν τέσσερεις διώξεις σε αντίστοιχους φοιτητές σε πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση είναι του *Jesse Jordan*. Ο *Jordan* ήταν πρωτοετής φοιτητής σε πολυτεχνείο της Νέας Υόρκης. Αυτό που προσπάθησε και κατάφερε να κάνει ήταν να τροποποιήσει τη μηχανή αναζήτησης του πανεπιστημίου ώστε να καταγράψει όλα τα αρχεία που διέθεταν οι χρήστες του πανεπιστημίου σε φάκελο που ήταν δημόσιος (*public folder*), δηλαδή ήταν προσβάσιμος σε όλους τους χρήστες. Οι δημόσιοι φάκελοι των χρηστών περιείχαν πολλά και διαφορετικά αρχεία. Περίπου το 25% των αρχείων του ήταν μουσικά.

⁹ <http://news.cnet.com/00-0-503.html>

Έξι μήνες μετά την λειτουργία της μηχανής αναζήτησης ο πρόεδρος του πανεπιστημίου κάλεσε τον *Jordan* και του ανακοίνωσε ότι η *RIAA* προχώρησε σε μήνυση εναντίον του για εσκεμμένη προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων. Η μήνυση στηρίχτηκε στην διάθεση μουσικών αρχείων. Όμως, αυτά τα – προς διάθεση – μουσικά αρχεία δεν ήταν στην κατοχή του *Jordan*, ήταν στην κατοχή των χρηστών του δικτύου του πανεπιστημίου. Απλώς, μέσω της μηχανής του *Jordan*, ένας χρήστης μπορούσε να βρει αυτά τα μουσικά αρχεία, όπως και κάθε είδους αρχεία. Η εσκεμμένη προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με το νόμο στις ΗΠΑ, επιφέρει πρόστιμο ύψους 150.000 δολαρίων για κάθε προσβολή. Ο *Jordan* αντιμετώπιζε πρόστιμο ύψους άνω των 15 εκατομμυρίων δολαρίων ⁹

Ο *Jordan* δεν θεωρούσε ότι έκανε κάτι κακό. Μάλιστα, θεώρησε ότι ο τρόπος με τον οποίο τροποποίησε τη μηχανή αναζήτησης πρόσφερε κάτι στην κοινότητα του πανεπιστημίου. Όμως, η *RIAA* δεν είδε το ζήτημα με τον ίδιο τρόπο. Η πρώτη κίνηση του *Jordan* και των γονιών του ήταν η πρόσληψη ενός δικηγόρου ώστε να υπάρξει συμβιβασμός. Απ' αυτόν οι δικηγόροι της *RIAA* ζήτησαν όλα τα χρήματα που είχε μαζέψει ο *Jordan* (12.000 δολάρια) και, ταυτόχρονα, την αποδοχή της ενοχής του. Από την στιγμή που ο *Jordan* δεν θεωρούσε ότι έχει κάνει κάτι κακό πρότεινε στον δικηγόρο του να μην υπάρξει συμβιβασμός και η μήνυση να λυθεί στα δικαστήρια. Τότε, ο δικηγόρος του *Jordan* του αντέταξε το επιχείρημα πως, παρόλο που είχε πιθανότητες να κερδίσει, η διαδικασία θα στοίχιζε πάνω από 250.000 δολάρια ποσό το οποίο θα οδηγούσε την οικογένεια σε χρεωκοπία. Το δίλλημα έπαιγε να υπάρξει. Ο *Jordan* συμβιβάστηκε και πλήρωσε με τις οικονομίες του. Ωστόσο, ταυτόχρονα μετατράπηκε σε έντονο ακτιβιστή ενάντια σε αυτή τη πρακτική. Θεώρησε ότι αυτή είναι η πραγματική τρομοκρατία και μάλιστα, κατά τη γνώμη της διατριβής, όχι άδικα.

Οι εταιρίες, με την πρακτική της δίωξης των μεμονωμένων χρηστών για προσβολή πνευματικών δικαιωμάτων προσπαθούν, και πολλές φορές καταφέρνουν, να επιβάλλουν κλίμα τρομοκρατίας στους χρήστες. Τα λόγια του προέδρου της *RIAA*, *Mitch Bainwol*, σχετικά με την υπόθεση της *LaHara*: «προσπαθούμε να στείλουμε ένα ισχυρό μήνυμα ότι δεν είστε ανώνυμες, όταν συμμετέχετε σε ένα δίκτυο *p2p* και ότι η παράνομη διανομή προστατευμένης, με νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας, μουσικής

²⁰ Αν κάποια κλέψει ένα *CD* στην Καλιφόρνια, αντιμετωπίζει πρόστιμο ύψους χιλίων δολαρίων. Αν κάποια κατεβάσει δέκα τραγούδια αντιμετωπίζει πρόστιμο 1,5 εκατομμυρίων δολαρίων.

επιφέρει συνέπειες. Όπως υποδεικνύεται από την συγκεκριμένη υπόθεση, οι γονείς οφείλουν να γνωρίζουν τι κάνουν τα παιδιά τους με τον υπολογιστή τους».

6.4. Το προφίλ και οι θέσεις των πειρατών

Η πειρατεία στο διαδίκτυο στηρίζεται πάνω στη λογική του μοιράσματος των αρχείων, είτε αυτά είναι μουσική είτε είναι λογισμικό. Δύο είναι τα κύρια ζητήματα σε αυτή τη φάση. Το πρώτο έχει να κάνει με το αν κάποια που κατέχει νόμιμα κάποιο περιεχόμενο, έχει το δικαίωμα να το μοιράζει. Το δεύτερο έχει να κάνει με την φύση της πειρατείας ως κλοπής. Αν η πειρατεία είναι κλοπή, τότε τί είναι αυτό που στερείται ο κάτοχος;

Στο πρώτο ζήτημα τα πράγματα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα. Αν ο νόμιμος κάτοχος δεν έχει το δικαίωμα να μοιράζεται^{2 0} το περιεχόμενο, τότε καταστρατηγείται μία από τις θεμελιώδεις πρακτικές εξάπλωσης και αναπαραγωγής του δυτικού πολιτισμού. Ταυτόχρονα, αν η απόκτηση αυτού του περιεχομένου προορίζεται για ατομική

^{2 0} Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαία η διάκριση μεταξύ της διαδικασίας του μοιράσματος αρχείων (*file sharing*) και του κατεβάσματος αρχείων (*downloading*). Συχνά υπάρχει σύγχυση στη βιβλιογραφία σε σχέση με τους δύο όρους. Η άποψη της διατριβής είναι ότι η σύγχυση προκαλείται από την αδυναμία της διάκρισης της διαδικασίας από τις φάσεις της. Το μοίρασμα των αρχείων απο τελεί την διαδικασία, η οποία έχει δύο πόλους. Ο πρώτος πόλος απο τελεί το ανέβασμα των αρχείων και ο δεύτερος πόλος το κατέβασμα των αρχείων. Έτσι, προκύπτει ένα βασικό ερώτημα από το οποίο απορρέουν δύο εξίσου σημαντικά υποερωτήματα.

Το βασικό ερώτημα αφορά στο αν επιτρέπεται το μοίρασμα των αρχείων; Μπορεί κάποιος που έχει στην κατοχή του ένα αρχείο να το μοιράζεται; Αν όχι, τότε η πειρατεία παύει να υπάρχει ή καθίσταται εξ' ολοκλήρου ανεπίτρεπτη. Μαζί της, όμως, καθίσταται ανεπίτρεπτη και κάθε μορφή επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών. Και ταυτόχρονα, κάθε ενδεχόμενο για δημιουργικότητα. Αν επιτρέπεται το μοίρασμα των αρχείων, τότε προκύπτουν τα άλλα δύο υποερωτήματα.

Επιτρέπεται το ανέβασμα αρχείων (*uploading*); Εφόσον επιτρέπεται το μοίρασμα, κάτι θα πρέπει να μοιραστεί, άρα το ανέβασμα αποτελεί βασική προϋπόθεση.

Επιτρέπεται το κατέβασμα των αρχείων (*downloading*); Εφόσον επιτρέπεται το μοίρασμα, κάποιος θα πρέπει να πάρει κάτι εφόσον θέλει και μπορεί και η μέθοδος με την οποία θα το πάρει είναι το κατέβασμα.

Από αυτό το σημείο και πέρα τίθενται όλα τα επιμέρους ζητήματα. Τί επιτρέπεται να μοιράζεται; Ποιός επιτρέπεται να κατεβάζει και ποιος να ανεβάζει; Ποιά θα πρέπει να είναι η αναλογία στο μοίρασμα μεταξύ ανεβάσματος και κατεβάσματος;

Οι αποφάσεις σε αυτά τα ζητήματα είναι, στην σύγχρονη κοινωνία, θέμα ισχύος και όχι λογικής. Και στο πεδίο της ισχύος επικρατούν τα συμφέροντα των εταιρειών και όχι της κοινωνίας.

εταιρείες να επιβάλλουν τον ορισμό της πειρατείας με τρόπο που να διαφυλάσσει τα συμφέροντά τους και ο δεύτερος με τον υπολογισμό των απωλειών εξαιτίας της πειρατείας. Οι οικονομικές απώλειες από την πειρατεία είναι προϊόν μιας θεωρητικής κατασκευής που δεν αντιστοιχεί σε πραγματικά μεγέθη. Για παράδειγμα το ότι κάποιος έχει ένα πρόγραμμα σε πειρατική μορφή δεν σημαίνει ότι, αν δεν είχε τη δυνατότητα να το αποκτήσει παράνομα, θα το αποκτούσε έτσι και αλλιώς. Συνεπώς, στις απώλειες υπολογίζονται και σημαντικά μεγέθη τα οποία ενδεχόμενα να μην ήταν πραγματικά, αν δεν υπήρχε πειρατεία.

Επίσης, υποστηρίζεται ότι η πειρατεία αποτελεί μια δράση σε μια ευρεία γκριζα ζώνη μεταξύ της ιδιόκτητης γνώσης και της μη ιδιόκτητης γνώσης. Βέβαια, το ζήτημα του αν η γνώση μπορεί να αποτελέσει ιδιοκτησία έχει λυθεί με τους νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας. Όμως, υποστηρίζουν ότι δεν είναι λογική η ιδιοκτησιακή διάσταση της γνώσης και γι' αυτό διεκδικούν την ευρύτερη κοινωνικοποίησή της και την μετατροπή της σε δημόσιο αγαθό.

Ποιό είναι, όμως, το προφίλ των πειρατών; Τί χαρακτηριστικά έχουν τόσο αυτοί που ανεβάζουν όσο και αυτοί που κατεβάζουν; Και, σε τελική ανάλυση, πόσο εγκληματίες είναι²

Δυστυχώς, οι έρευνες που προσπαθούν να προσεγγίσουν το προφίλ του πειρατή είναι περιορισμένες σε εθνικό επίπεδο και αυτό διότι η ιδιαιτερότητα της πειρατείας σε κάθε χώρα μπορεί να προκαλέσει αποκλίσεις στα προφίλ. Όμως, ορισμένες βασικές συντεταγμένες ισχύουν σε κάθε περίπτωση. Το ερευνητικό κέντρο *Pew* στις ΗΠΑ σε έρευνα που πραγματοποίησε για την κατανάλωση των πληροφορικών αγαθών το 2003^{2 5} διακρίνει τρεις βασικές ομάδες χρηστών, οι οποίες συνιστούν μια τεχνολογική ελίτ ικανή να προσωποποιεί και να διαχειρίζεται την τεχνολογία.

Η πρώτη ονομάζεται *Τεχνοελίτ των Νεαρών (Youthful Techno lite)*. Με μέση ηλικία τα 22 έτη η ομάδα αυτή αποτελείται κυρίως από άνδρες και αντιπροσωπεύει περίπου το 6% του πληθυσμού στις ΗΠΑ. Είναι οι πιο εντατικοί χρήστες (*heavy users*) της

² Βασική θέση και αφετηρία στην διαπραγμάτευση του ζητήματος αποτελεί η θεώρηση των Walker και Boyeskie. Jeffery T. Walker και John A. Boyeskie *The Discourse of Criminality: From Beccaria to Postmodernism, Critical Criminology*, 200 , 0: 0 – 22

^{2 5} http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Info_Consumption.pdf και Mike Graiano and Lee Rainie, *The Music Downloading Deluge, Pew Internet and American Life Project*, 2 April 200 , http://www.pewinternet.org/media/Files/Reports/200_PIP_More_Music_Report.pdf

τεχνολογίες από τη στιγμή που όλοι έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και περίπου το 80% αυτών χρησιμοποιούν κινητά τηλέφωνα. Η πλειονότητά τους εμπλέκεται σε διαντιδραστικές δράσεις στο διαδίκτυο όπως το κατέβασμα μουσικής, τη δημιουργία *online* περιεχομένου, τη συμμετοχή σε Διαδικτυακές κοινότητες ή/ και στην Διαδικτυακή αναμετάδοση (*streaming*) ήχου και βίντεο. Υπολογίζεται πως ξοδεύουν περίπου 161 δολάρια το μήνα σε πληροφορικά αγαθά και υπηρεσίες.

Η δεύτερη ομάδα ονομάστηκε η *Δικτυωμένη Γενιά Χ (Wired Generation Xers)*. Αντιπροσωπεύοντας περίπου το 18% του πληθυσμού στις ΗΠΑ, με μέση ηλικία τα 36 έτη, αποτελούνται εξίσου από άνδρες και γυναίκες. Έχουν μικρότερη εμπειρία στο διαδίκτυο, αλλά αφομοιώνουν πολύ γρήγορα τα νέα τεχνολογικά αγαθά. Έχοντας όλοι πρόσβαση στο διαδίκτυο (και περίπου το 82% αυτών κινητά τηλέφωνα) αποτελούν τη δεύτερη σε σημασία ομάδα που πραγματοποιεί διαντιδραστικές δράσεις στο διαδίκτυο. Τα μηνιαία έξοδά τους για πληροφορικά αγαθά φτάνουν τα 169 δολάρια.

Τέλος, η τρίτη ομάδα ονομάστηκε η *Δικτυωμένη Τρίτη Ηλικία (Wired Senior Men)*. Η ομάδα αυτή χαρακτηρίζεται από πολύ υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και από μεγάλη χρονικά ενασχόληση με το διαδίκτυο (πάνω από 10 χρόνια). Όμως, οι δράσεις τους σε αυτό περιορίζονται στη συλλογή πληροφοριών και σε Διαδικτυακές αγορές. Η μέση ηλικία τους είναι τα 70 έτη.

Το να ονομαστούν οι ομάδες αυτές *a priori* πειρατές θα είναι άτοπο και άστοχο. Όμως, μέσα σε αυτές τις κατηγορίες (ίσως με την εξαίρεση της τρίτης) με βεβαιότητα μπορεί να υποστηριχτεί ότι εντοπίζονται και άτομα που δραστηριοποιούνται έντονα στην πειρατεία, ή τουλάχιστον ότι πληρούν τα κριτήρια για να την πραγματοποιήσουν.

Οι θέσεις των Gantz και Rochester^{2 6} προκύπτουν από την ποιοτική έρευνα που πραγματοποίησαν σε δείγμα 1000 ατόμων που αποτελούνταν, στην πλειονότητά τους, από συνεργάτες και φίλους. Τα ευρήματα της έρευνας συνοψίζονται σε δώδεκα

^{2 6} Οι θέσεις των ερευνητών είναι ταυτόσημες και συμπληρωματικές άλλων παρόμοιων ερευνών. Nancy Bogucki Duncan and Mark A. Fox *Computer-aided music distribution: The future of selection, retrieval and transmission, First Monday, volume 10, Number 4 - April 2005* <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/220>

πωλήσεων. Αντίθετα, παρουσιάζεται αύξηση των πωλήσεων, αλλά όχι και των εσόδων. Επίσης, σε χρονιές που σημειώθηκε μείωση των πωλήσεων παρατηρήθηκε αντίστοιχη μείωση της παραγωγής της μουσικής (μείωση των νέων σε κυκλοφορία CD), γεγονός που δεν οδηγεί στο συμπέρασμα πως οι μειώσεις στις πωλήσεις οφείλονται στη μείωση της κυκλοφορίας. Συχνά, ακούστηκε η άποψη ότι η μουσική βιομηχανία είναι ξεπερασμένη ή ότι χρησιμοποιεί πρακτικές που πλέον έχουν ξεπεραστεί². Πιο συγκεκριμένα, ο *Michael Wolff*²²⁰ υποστήριξε, αντιμαχόμενος τις εξατομικευμένες διώξεις χρηστών από την *RIAA*, ότι «... όλες οι βιομηχανίες προσπαθούν να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους από την παλαιότητα που τις καθιστά ξεπερασμένες. Συχνά πραγματοποιούν αυτές τις προσπάθειες ενώ ήδη έχουν ξεπεραστεί».²²¹

5. Οι δισκογραφικές εταιρείες κλέβουν τους καλλιτέχνες. Το επιχείρημα αυτό ακούστηκε τόσο από ενήλικους όσο και από ανήλικους, αλλά και από καλλιτέχνες.
6. Στο διαδίκτυο είμαι ανώνυμος. Αυτή είναι μια λανθασμένη αντίληψη. Όπως έχει ήδη παρατηρηθεί, η ανωνυμία μπορεί να υπάρχει αλλά μόνο στο επίπεδο του πραγματικού ονόματος. Κάθε υπολογιστής που βρίσκεται στο διαδίκτυο έχει όνομα (την IP) και μπορεί να εντοπιστεί. Δεν είμαι ενήλικας και άρα δεν μπορώ να έχω προβλήματα με το νόμο. Και αυτή η αντίληψη που εκφράστηκε από την πλειονότητα των ανηλίκων ερωτώμενων δεν ισχύει. Ο ομοσπονδιακός νόμος των ΗΠΑ

http://www.wired.com/tech/hi_media/news/2000/03/35, και Ziemann, George. "RIAA's statistics Don't Add Up to Piracy." 11 December 2002, <http://www.aol.com/music/features/000.html>, όπου παρουσιάζεται όχι μόνο η σχέση μουσικών πωλήσεων και πειρατείας, αλλά και οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί η *RIAA* για την παρουσίαση των στοιχείων της και Boorstin, Ric. „Music sales in the Age of File sharing, www.cs.princeton.edu/felten/boorstin-thesis.pdf, όπου παρόλο που σημειώνεται μείωση των μουσικών πωλήσεων στους νέους παρουσιάζεται μια σημαντική αύξηση των πωλήσεων στους μεγαλύτερους σε ηλικία με αποτέλεσμα την συνολική αύξηση των πωλήσεων.

²¹ Sean Bore, *Digital music and subculture: sharing files, sharing styles*, First Monday, volume 2, Number 2 - 2 February 2000,

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1122/10> 2

²²⁰ Wolff Michael, *Grin and share it*,

<http://nymag.com/nymetro/news/media/columns/medialife/0313>

²²¹ Περισσότερα για την επιχειρηματική εγκληματικότητα όταν οι επιχειρηματικές τεχνολογίες θεωρούνται ξεπερασμένες στο υπέροχο και γεμάτο φαντασία άρθρο του *incenzo Ruggiero*. *Ruggiero incenzo Moby Dick and the Crimes of the economy Br J Criminol* 2002 2: 6-10

11. Οι μπάντες δεν κερδίζουν από τις πωλήσεις των CD, αλλά από τις συναυλίες που πραγματοποιούν στις περιοδείες τους. Ακόμα και αν η θέση ισχύει είναι αφελέξ, άδικο και παράλογο να αποφασίζουν οι χρήστες για τον τρόπο με τον οποίο οι μουσικές μπάντες θα βγάζουν το εισόδημά τους. Αν οι μπάντες ήθελαν να δώσουν δωρεάν το CD τους, θα το έκαναν από μόνες τους (όπως οι *Radiohead*).
12. Είναι δικό μου, το αγόρασα και μπορώ να το αντιγράψω αν θέλω. Η θέση ισχύει. Ο χρήστης μπορεί να το αντιγράψει όσες φορές θέλει για προσωπική του χρήση. Ακόμα, μπορεί να το δανείσει σε μία φίλη του. Ωστόσο είναι ο μαζικός δανεισμός εκείνος που δημιουργεί το πρόβλημα.

Τόσο οι θέσεις που εκφράζονται στον Λάζο, όσο και τα πορίσματα των ερευνών των Gantz και Rochester θέτουν προβληματικές που αφήνουν αδιάφορες τόσο τις εταιρείες όσο και τις κυβερνήσεις. Δίνουν, όμως, διαστάσεις που θα πρέπει να περιληφθούν στην μελέτη του φαινομένου, αλλά και στις δράσεις για την αντιμετώπισή του.

6.5. Η αρχιτεκτονική του διαδικτύου

Η αρχιτεκτονική²²³ του διαδικτύου, στα πλαίσια της διατριβής, σχετίζεται πρώτον με τον τρόπο που είναι δομημένες οι πληροφορίες και δεύτερον με τον τρόπο με τον οποίο γίνονται προσπελάσιμες. Στην αρχιτεκτονική του διαδικτύου μεγαλύτερη σημασία έχει η θέση και η προσπελασιμότητα της πληροφορίας από τον τρόπο με τον

²²³ Για τους τεχνικούς και επιστήμονες της πληροφορικής ο όρος 'αρχιτεκτονική' έχει περισσότερο τεχνικό παρά κοινωνικό χαρακτήρα. Η αρχιτεκτονική εννοείται κυρίως με τους όρους του σχεδιασμού του κεντρικού επεξεργαστή, αλλά και τον σχεδιασμό ενός δικτύου. Υπό την τεχνική έννοια, η αρχιτεκτονική είναι αναγνωρίσιμη μόνο από τεχνικούς. Περισσότερα στο Lorin Harold, *Introduction to Computer Architecture and Organization*, 2^η εκδ. Wiley, New York, 1989 σελ. 10. Όμως, στο διαδίκτυο ο όρος μπορεί να αποκτά και κοινωνική σημασία.

οποίο αυτή θα πραγματοποιηθεί²². Και αυτό γιατί ο τρόπος συνιστά τεχνικό ζήτημα, ενώ η θέση και η προσπελάσιμότητα κοινωνικό²²⁵, και συνεπώς εγκληματολογικό.

Έτσι, η επιλογή της αρχιτεκτονικής στο διαδίκτυο προδιαγράφει δύο πιθανά μέλλοντα. Η παρούσα πορεία του διαδικτύου υποδεικνύει το ένα μέλλον και, άρα είναι εύκολο να περιγραφεί. Αν στην υφιστάμενη δομή του διαδικτύου προστεθεί μια εντυπωσιακή μορφή τηλεόρασης και ένας εύκολος τρόπος να γίνονται αγορές, το μέλλον έφτασε. Βέβαια, η κατάσταση αυτή λίγο έως πολύ ισχύει. Το ζευγάρι του μεγαλύτερου αμερικανού πάροχου (*American Line- AOL*) με ένα από τα μεγαλύτερα τηλεοπτικά και κινηματογραφικά δίκτυα (*Time Warner*) ως ένα βαθμό το υλοποίησε. Η θέση του είναι απλή: η δημιουργία ενός πεδίου μεγάλων δικτύων (τηλεοπτικών ή άλλων), με πλήρη ισχύ πάνω στους χρήστες (παθητικότητα χρηστών), που θα οδηγήσει σε ένα πεδίο πλήρους ελέγχου του περιεχομένου. Σε αυτό το πεδίο θα διατηρηθεί η μονόδρομη επικοινωνία που χαρακτηρίζει τη τηλεόραση. Μόνο με μια διαφορά: το περιεχόμενο δεν θα εκπέμπεται μαζικά, αλλά κατά παραγγελία (*pay per view*) προσαρμοσμένο στις αγοραστικές συνήθειες του καταναλωτή και διανθισμένο με τις κατάλληλες διαφημίσεις. Οι περιορισμοί στο περιεχόμενο που ισχύουν στην περίπτωση της τηλεόρασης, θα συνεχίσουν να ισχύουν και σε αυτό το μέλλον. Και οι περιορισμοί δεν θα σχετίζονται με το κόστος παραγωγής της πληροφορίας (μέσα παραγωγής²²⁶, πρόσβαση στη γνώση), αλλά με θεσμοθετημένα όρια που θα καθορίζουν τί, πώς και πόσο θα προσφέρεται. Η επικοινωνία θα είναι μονοδιάστατη και θα υπάρχει μετατροπή των χρηστών σε δεκτών. Το δόγμα της μαζικής επικοινωνίας, που οραματίστηκαν οι δημιουργοί του διαδικτύου, θα μετατραπεί στην πραγματικότητα της μαζικότητας. Μαζικότητα στην αγορά στο διαδίκτυο, μαζικότητα των επιλεγμένων, εκπεμπόμενων και προσφερόμενων πληροφοριών. Το προσφερόμενο περιεχόμενο θα προσαρμόζεται στις ανάγκες και τα δεδομένα των παρόχων περιεχομένου, που θα καθιστούν διαχειρίσιμο, χειραγωγήσιμο και καταναλωτικό το κοινό.

²² Yehuda . alay, John Marx *Architecture and the Internet: Designing places in cyberspace*, *First Monday*, special Issue 5: *Virtual Architecture at the Edge of Play III*, 6– October 2005, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1563/1>

²²⁵ Marla M. Caporali, *Knowledge management architectures beyond technology*, *First Monday*, Volume 12, Number 6 June 2007, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1115>

²²⁶ Howard Goldberg, *Essential Presentation Tools: Hardware and Software You Need to Create Digital Multimedia Presentations*, <http://www.docstoc.com/docs/21305-Essential-Presentation-Tools>

Αυτό το πρώτο μέλλον, σε μεγάλο βαθμό, ισχύει σήμερα. Το δεύτερο μέλλον είναι δυσκολότερο να περιγραφεί. Η δυσκολία της περιγραφής έγκειται στο γεγονός πως, από την δημιουργία του το διαδίκτυο, δεν είχε προδιαγεγραμμένο μέλλον. Η κίνησή του στο χρόνο μπορεί να ιδωθεί ως άναρχη ή ακανόνιστη. Όμως, είναι σημαντικό το γεγονός πως ορισμένες αρχές ήταν δομημένες στην λογική των δημιουργών του.

Η πρώτη αρχή έχει να κάνει με το γεγονός πως τίποτα δεν θεωρείται ολοκληρωμένο, δηλαδή τέλειο. Έτσι κάθε αρχή, μέθοδος, τεχνική ή πρακτική που σχετίζεται με το διαδίκτυο δύναται να βελτιώνεται αέναα. Η αέναη βελτίωση δεν σημαίνει ότι τα παραπάνω είναι ανενεργά ή άχρηστα. Το αντίθετο. Είναι και καθίστανται λειτουργικά από την στιγμή της πρώτης ολοκλήρωσής τους. Απλά, επιδέχονται βελτιώσεων ή, στη γλώσσα της πληροφορικής, αναβαθμίσεων. Ένας σημαντικός όγκος αναβαθμίσεων μπορεί να οδηγήσει σε ποιοτική αλλαγή τόσο την αρχή, την μέθοδο, την τεχνική ή την πρακτική, όσο και το διαδίκτυο εν γένει.

Είναι αυτού του είδους η αρχή που οδήγησε το διαδίκτυο στο να παρέχει δυνατότητες που οι δημιουργοί του ούτε καν είχαν φανταστεί, όπως την επικοινωνία δύο απομακρυσμένων, γεωγραφικά, φίλων, ή τη δυνατότητα να γίνονται συστάσεις με βάση μια αγορά ή μια επιλογή.

Μια δεύτερη αρχή, εγγενή τόσο στην πληροφορική τεχνολογία όσο και στο διαδίκτυο, είναι η δυνατότητα δημιουργίας, επανάληψης και αντιγραφής με ελάχιστο κόστος σε σχέση με την μη πληροφορική πραγματικότητα. Πρακτικά αυτό σημαίνει την μείωση κάθε κόστους παραγωγής, η οποία συνεπάγεται μεταξύ άλλων μια αδιανόητη μέχρι πρότινος δυνατότητα για διεύρυνση της δημιουργικότητας. Το ίδιο συμβαίνει σε ό,τι αφορά το κόστος διανομής, το οποίο ελαχιστοποιείται - αν δεν εκμηδενίζεται.

Οι δύο αρχές πατάνε τόσο στην πραγματική πραγματικότητα (η πρώτη), όσο και στην ψηφιακή πραγματικότητα (η δεύτερη). Σηματοδοτούν μια νέα αρχιτεκτονική και, ταυτόχρονα, την αλλαγή του κόσμου.

Όπως συμπεραίνεται από την ιστορική αναδρομή στο διαδίκτυο, η δημιουργία του αλλά και η εξέλιξή του δεν θυμίζει ούτε μουσική συμφωνία ούτε επιστημονικό δοκίμιο. Δεν υπάρχει αρχή, μέση και τέλος ούτε μια οργανωτική προσπάθεια για ευταξία και αρμονία. Βέβαια, υπήρξε και οργάνωση και μεθοδικότητα, η οποία όμως

σχετιζόταν με μέρη του παρά με το σύνολό του, δηλαδή με την γενική αρχιτεκτονική του. Αν παρουσιαζόταν σε κάποιον, εκ των προτέρων, ο τρόπος με τον οποίο δομήθηκε το διαδίκτυο, βεβαιασμένα θα οδηγούνταν στο συμπέρασμα πως η προσπάθεια ήταν εξορισμού καταδικασμένη²². Η πραγματικότητα, όμως, τον διέψευσε.

Παρόλα αυτά, υπήρξαν προσπάθειες για τον συνολικό προσδιορισμό της αρχιτεκτονικής του διαδικτύου. Στην κοινωνική διάσταση της δημιουργίας του διαδικτύου αναφέρθηκε η δημιουργία νέων αναγκών και, ως χαρακτηριστικό παράδειγμα, παρουσιάστηκαν οι *RFC*. Μία τέτοια ανάγκη, όπως η *RFC* το 1958²², σχετίζεται με την αρχιτεκτονική του διαδικτύου. Εκεί παρουσιάζεται η ανάγκη για την δημιουργία μιας γενικής αρχιτεκτονικής δομής που θα επιτρέπει την μέγιστη αποτελεσματικότητα και ευελιξία στο δίκτυο. Ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθούν αυτοί οι σκοποί είναι ο ορισμός της συνδεσιμότητας ως πρωταρχικός στόχος για το διαδίκτυο. Το μέσο για την επίτευξη του στόχου είναι το πρωτόκολλο του διαδικτύου (*TCP IP*) και η λογική στην οργάνωση της πληροφορίας ώστε να βασίζεται στην από άκρο σε άκρο (*end to end*) επικοινωνία παρά στην επικοινωνία εξυπηρετητή πελάτη (*client-server*). Η λογική στηρίζεται στη θέση ότι το διαδίκτυο, όπως ακριβώς το οδικό δίκτυο, θα πρέπει να έχει ως μοναδικό στόχο την ευελιξία και την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας. Όλα τα άλλα στοιχεία της επικοινωνίας θα πρέπει να βρίσκονται στις παρυφές του, δηλαδή στους χρήστες - με την ευρεία έννοια του όρου.

Το επιχείρημα αυτό έχει πολλούς υποστηρικτές, αλλά και πολλούς επικριτές. Το ποιοι βρίσκονται σε κάθε πόλο είναι εύκολο να εντοπιστεί. Η πλειονότητα των απλών χρηστών είναι υπέρ της λογικής, ενώ η πλειονότητα των μεγάλων εταιρειών αλλά και των κυβερνήσεων διάκειται κατά της. Στο πλαίσιο αυτό οι Clark David D. και Blumenthal²² υποστηρίζουν ότι η από άκρο σε άκρο επικοινωνία βοήθησε στην ανάπτυξη του διαδικτύου περισσότερο από κάθε άλλη λογική. Όμως, αυτή η λογική

²²⁷ Ο τρόπος με τον οποίο δομήθηκε το διαδίκτυο θυμίζει περισσότερο τον τρόπο με τον οποίο δομήθηκε η Αθήνα, με την διαφορά ότι το διαδίκτυο μπορεί και λειτουργεί. Κύριος λόγος για αυτή τη διαφορά μεταξύ του διαδικτύου και της Αθήνας είναι η δεύτερη αρχή του διαδικτύου.

²² Carpenter B.(ed.), *Architectural Principles of the Internet*, RFC 15, <http://www.ietf.org/rfc/rfc15.txt>

²² Clark David D. και Blumenthal Marjory. *Rethinking the design of the Internet: The end to end arguments vs. the brave new world* <http://cyberlaw.stanford.edu/e2e/papers/TPRC-Clark-Blumenthal.pdf>

σχετίζεται με ιδιαιτέρως καταρτισμένα τεχνολογικά άτομα. Στην περίπτωση των λιγότερο καταρτισμένων, ή άσχετων ή νέων χρηστών κρίνεται αναγκαία μια πιο συγκεντρωμένη διαχείριση της πληροφορίας. Αυτήν μπορούν να την αναλάβουν οι παροχείς στο διαδίκτυο, οι οποίοι είναι σε θέση να διαχειρίζονται το περιεχόμενο που περνάει μέσα από αυτούς. Την απάντηση σε αυτή τη λογική δίνει η *RFC 32*²³⁰. Εκεί υποστηρίζεται ότι η από άκρο σε άκρο επικοινωνία παραμένει το μεγαλύτερο και κρίσιμότερο ζήτημα του διαδικτύου. Η εξατομίκευση, δηλαδή η οπτική για αυτή τη επικοινωνία που έχει το άτομο μεμονωμένα, οδηγεί στην διανεμητική ισχύ που παρέχει στα άτομα, ενώ οι εν γένει επιπτώσεις της από άκρο σε άκρο επικοινωνίας, δηλαδή η προστασία της καινοτομίας, της αξιοπιστίας και της ρωμαλεότητας (robustness) αγνοούνται. Ωστόσο, είναι κρίσιμότερες οι γενικές επιπτώσεις από τις ατομικές.

Το μεγαλύτερο διακύβευμα²³¹ στην αρχιτεκτονική του διαδικτύου είναι οι επιπτώσεις στην καινοτομία. Ο *Lessig* διακρίνει τρεις:

1. πρώτον, επειδή οι εφαρμογές εγκαθίστανται και ενεργοποιούνται στον προσωπικό υπολογιστή και όχι στο διαδίκτυο. το μόνο που χρειάζεται για την εκτέλεση των εφαρμογών είναι η σύνδεση στο διαδίκτυο. Για παράδειγμα, η δημιουργία μιας εφαρμογής που πραγματοποιεί τηλεφωνικές κλήσεις μέσω του διαδικτύου δεν απαιτεί την ειδική παραμετροποίησή του. Αν δύο άτομα έχουν εγκατεστημένη την εφαρμογή στον υπολογιστή τους το μόνο που χρειάζεται για να επικοινωνήσουν είναι να την ενεργοποιήσουν και να συνδεθούν με το διαδίκτυο.
2. δεύτερον, επειδή το πρωτόκολλο του διαδικτύου δεν είναι προσαρμοσμένο σε συγκεκριμένες εφαρμογές, δίνεται η δυνατότητα για ανάπτυξη εφαρμογών που οι σχεδιαστές δεν είχαν φανταστεί. Συνεπώς,

²³⁰ J. empf, και R. Austein, (eds.), *The Rise of the Middle and the Future of End-to-End: Reflections on the Evolution of the Internet Architecture*, <http://www.ietf.org/rfc/rfc32.txt>

²³¹ <http://heliotypon.wordpress.com/2007/09/07/to-διακύβευμα>

προσφέρεται η δυνατότητα στο δίκτυο να μένει ανοιχτό σε νέες εφαρμογές.

3. τρίτον, επειδή το διαδίκτυο δεν διακρίνει μεταξύ καλών και κακών πληροφοριών, δηλαδή δεν αξιολογεί το ίδιο τις πληροφορίες, η αρχιτεκτονική του διαδικτύου προτάσσει την ουδετερότητα. Το διαδίκτυο καθαυτό δεν επιλέγει, ούτε προωθεί ή απαγορεύει πληροφορίες. Αν μια νέα εφαρμογή απειλεί μια κυρίαρχη, τότε το δίκτυο δεν κάνει τίποτα· παραμένει ουδέτερο.

Η σημασία στην καινοτομία αυτών των επιπτώσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική, όπως φαίνεται στο όγδοο κεφάλαιο. Η πρόθεση για την 'αναρχία' στη δομή του διαδικτύου προερχόταν εν μέρει και από τους δημιουργούς του. Πιο συγκεκριμένα, ο *Berners Lee*, ως δημιουργός του παγκόσμιου ιστού δηλώνει²³²:

«Φιλοσοφικά, αν ο (παγκόσμιος) ιστός ήταν να γίνει καθολικό μέσο, θα έπρεπε να έχει τη δυνατότητα να διευρύνεται απεριόριστα. Τεχνικά, αν υπήρχε ένα κεντρικό σημείο ελέγχου, αυτό θα προκαλούσε τέτοια συμφόρηση που θα περιόριζε την ανάπτυξη του (παγκόσμιου) ιστού, ο οποίος ποτέ δεν θα ανέβαινε επίπεδο. Το γεγονός ότι ήταν 'εκτός ελέγχου' ήταν πολύ σημαντικό.»

Η λογική της επικοινωνίας από άκρο σε άκρο βρίσκει την καλύτερη εφαρμογή της στα δίκτυα *peer2peer* (*p2p*)²³³. Το *p2p* είναι μια μορφή δικτύου που εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες και τους πόρους που υπάρχουν στις παρυφές του, δηλαδή τους χρήστες²³. Οι δυνατότητες και οι πόροι σχετίζονται με πληροφορίες, δεδομένα,

²³² Berners-Lee Tim, *Weaving the Web: The original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web by Its Inventor*, Harper anFrancisco, anFrancisco, 1 σελ.

²³³ athy Bowrey, Matthew Rimmer, Rip, Mix, Burn: The politics of peer to peer and copyright law (originally published in August 2002), *First Monday*, pecial Issue 1: Music and the Internet July 2005, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/156131>

²³ Jfrgen . vensson and Frank Bannister, Pirates, sharks and moral crusaders: social control in peer-to-peer networks, *First Monday*, olume , Number 6 - June 200 , <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/11510>

ευρυζωνικότητα ακόμη και την ίδια την παρουσία των χρηστών. Ο όγκος του δικτύου βρίσκεται σε ευθεία αναλογία με τις δυνατότητες και τους πόρους του.

Τα *p2p* αποτέλεσαν την βάση πάνω στην οποία το διαδίκτυο δομήθηκε. Τα *BB*, τα *U N T*, τα *N W GR UP* αποτελούν την πρώτη μορφή τους, αλλά και τις πρώτες βάσεις του διαδικτύου στο κοινό. Η κατάσταση αυτή άλλαξε με την εισαγωγή του παγκόσμιου ιστού. Ο παγκόσμιος ιστός συγκέντρωσε και συγκεκριμενοποίησε την πληροφορία, χωρίς ο δημιουργός του να έχει αυτή την πρόθεση. Ο *Berners-Lee* επιθυμούσε την ανάπτυξη των ιστοσελίδων με διαντιδραστικό τρόπο. Γι' αυτό το λόγο έδωσε και τον κώδικα για την ανάπτυξη των ιστοσελίδων δωρεάν στην κοινότητα. Τον ελευθέρωσε. Όμως, η λογική του, όπως είναι φανερό, δεν επικράτησε τουλάχιστον σε πρώτη φάση. Και αυτό γιατί στην λογική των *p2p* τα άκρα της επικοινωνίας είναι ισότιμα. Όμως, για μεγάλες εταιρείες τα άκρα δεν είναι ισότιμα. Από την μία υπάρχει αυτός που προσφέρει ένα περιεχόμενο και από την άλλη υπάρχουν καταναλωτές. Οι καταναλωτές είναι χρήσιμοι σε αυτόν που προσφέρει κάτι μόνο ως τέτοιοι. Δεν έχουν δικαίωμα, αλλά ούτε και δυνατότητα να παρέμβουν στο προσφερόμενο αγαθό.

Η διατριβή μέχρι τώρα έχει εστιάσει στα δίκτυα *p2p* μόνο στο βαθμό που αυτά προσβάλλουν την πνευματική ιδιοκτησία, δηλαδή πραγματοποιούν πειρατεία. Εκεί, παρατηρήθηκε μια προσπάθεια για κατάργηση αυτών των δικτύων από μέρους των προσβαλλόμενων εταιρειών. Όμως, η κατάργηση των *p2p* θα σηματοδοτήσει και μια σειρά από άλλες λειτουργίες που έχουν. Λειτουργίες που όχι μόνο δεν προσβάλλουν πνευματικά δικαιώματα, αλλά ενισχύουν την δημιουργικότητα και την επικοινωνία. Τα δίκτυα *p2p* έχουν τις εξής δυνατότητες:

- ♦ μοίρασμα αρχείων και αποθήκευση προγραμμάτων με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα εξής: *Gnutella*, *Napster*, *LimeWire*, *KaZaA*, *Freenet* και *BitTorrent*
- ♦ μοίρασμα των δυνατοτήτων του υπολογιστή και συγκεκριμένα του επεξεργαστή με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα εξής: *SETI@HOME*, *United Devices* και *Entropia*

- ♦ μετάδοση άμεσων μηνυμάτων με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα εξής: ICQ και Jabber
- ♦ συνεδρίασης με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα εξής: T.120 – *Netmeeting*, *un Forum* *GI Meeting*, *white-boarding* και voice over IP

Η μετάδοση άμεσων μηνυμάτων, αλλά και η δυνατότητα συνεδριάσεων σχετίζεται με την άμεση επικοινωνία που μπορεί να έχουν δύο χρήστες δίχως την παρέμβαση διαμεσολαβητών. Μια, ωστόσο, ενδιαφέρουσα δυνατότητα που όλο και περισσότερο κερδίζει έδαφος και υποδεικνύει το μέλλον είναι το μοίρασμα των δυνατοτήτων των υπολογιστών. Για να γίνει καλύτερα κατανοητή αυτή η δυνατότητα²³⁵ η διατριβή θα εμβαθύνει στο παράδειγμα του *TI*.

Το *TI* (*can for xtraTerrestrial Intelligence*) είναι ένα ερευνητικό πρόγραμμα το οποίο σαρώνει ραδιοσυχνότητες με σκοπό τον εντοπισμό έλλογων όντων στο διάστημα. Η μέθοδος που ακολουθεί είναι η καταγραφή όλων των ραδιοσυχνοτήτων που φτάνουν στη Γη και η ανάλυσή τους σε υπολογιστές με σκοπό τον εντοπισμό κάποιου προτύπου (*pattern*).

Λόγω του εύρους των ραδιοσυχνοτήτων το ερευνητικό πρόγραμμα κατέληξε στο συμπέρασμα πως το κόστος για την πληροφορική υποδομή που χρειάζεται, προκειμένου να αναλυθούν οι πληροφορίες, είναι απαγορευτικό. Έτσι, οι ερευνητές προσπάθησαν να βρουν άλλη λύση. Αποφάσισαν να στείλουν μέρη των καταγραφών σε υπολογιστές χρηστών ώστε η ανάλυση να γίνει από αυτούς και τα αποτελέσματα να σταλούν πίσω στο πρόγραμμα για περαιτέρω επεξεργασία, εφόσον αυτή κριθεί αναγκαία.

Τη πρώτη εβδομάδα που ξεκίνησε το *TI* *H M* δήλωσαν συμμετοχή 350.000 χρήστες από 203 χώρες. Μέσα σε τέσσερις μήνες οι χρήστες έφτασαν το ένα εκατομμύριο. Σήμερα είναι πάνω από τρία εκατομμύρια χρήστες που, όχι μόνο απλά μοιράζουν, αλλά παραχωρούν το ανεκμετάλλευτο δυναμικό του υπολογιστή τους στο *TI*. Το σημαντικό σε αυτή την προσπάθεια δεν είναι ότι οι χρήστες είναι

²³⁵ Αυτή η πρακτική ονομάζεται *grid*. Περισσότερα στο ειδικό αφιέρωμα που έκανε το περιοδικό, *Καινοτομία, έρευνα και τεχνολογία*. (Ιούλιος Αύγουστος 2003. τεύχος 37, σελ.8-11)

διατεθειμένοι να παραχωρήσουν τον προσωπικό τους χρόνο, αλλά και τον προσωπικό τους υπολογιστή σε προγράμματα τα οποία συντελούν στο κοινό όφελος. Σήμερα, η λογική του *TI H M* έχει προχωρήσει σε δεκάδες εφαρμογές²³⁶.

Συνεπώς, η λογική των δικτύων *p2p* υπερβαίνει τις ανάγκες των εταιρειών που στοχεύουν στην προφύλαξη των οικονομικών τους συμφερόντων. Έχει γίνει μέρος πια της πληροφορικής κουλτούρας και είναι πλέον αδύνατο να αλλάξει. Όσο περισσότερο αντιστέκονται οι εταιρείες, τόσο εντονότερη θα είναι και η αντίδραση των χρηστών. Αδιαμφισβήτητα, το νέο μοντέλο είναι ήδη εδώ. Το μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι να το παραδεχτούμε.

²³⁶ <http://www.boincsynergy.com/content/view/120>

7. Λογισμικό

7.1.Εισαγωγή

Το κύριο αντικείμενο του πληροφορικού εγκλήματος γενικά, αλλά και ειδικά στα εγκλήματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην πληροφορική και στα εγκλήματα πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο, είναι το λογισμικό (*software*). Ως ένα από τα δύο βασικά μέρη της πληροφορικής τεχνολογίας το λογισμικό πάντα αναφερόταν ως *καθοριστικό*, με την Αλθουσεριανή έννοια, στη σχέση που δημιουργήθηκε μεταξύ της ανάπτυξης της τεχνολογίας και του βαθμού αφομοίωσής της από το ευρύτερο κοινό. Η έλξη αυτού του κοινού στη βάση του λογισμικού, είτε ως ειδικευμένο προσωπικό είτε ως απλοί χρήστες, οφείλεται στο γεγονός πως η πρόσβαση σε αυτό ήταν ευκολότερη, οικονομικότερη αλλά και, αν μη τι άλλο, αναγκαία. Και αν για την τελευταία συνθήκη τα πράγματα θεωρούνται λίγο έως πολύ δεδομένα, για τις δύο πρώτες χρειάζεται μια μικρή επεξήγηση.

Η συμβιωτική σχέση λογισμικού και τεχνομηχανικού εξοπλισμού στην πληροφορική τεχνολογία φανερώνει το δεδομένο της τρίτης συνθήκης. Χωρίς το ένα δεν υπάρχει ο άλλος. Συνεπώς, όποιος ήθελε να ασχοληθεί με την πληροφορική τεχνολογία στο επόμενο επίπεδο από αυτό του απλού χρήστη, θα έπρεπε να καταπιαστεί ή με την κατασκευή καρτών και τσίπς²³ ή με την δημιουργία προγραμμάτων. Είναι φανερό ότι στο επίπεδο των πρώτων υλών τα δύο μέρη της πληροφορικής τεχνολογίας είναι εντελώς διαφορετικά. Για το λογισμικό και την παραγωγή του, η υλική βάση είναι τόσο μικρή που θεωρείται ασήμαντη. Συχνά το λογισμικό περιγράφεται με γλαφυρότητα ως το άυλο μέρος του υπολογιστή. Στο επίπεδο που η γνώση θεωρείται πρώτη ύλη, η παραγωγή λογισμικού απαιτεί την χρήση μιας γλώσσας προγραμματισμού ανεξάρτητα από το επίπεδό του.²³ Και στις δύο περιπτώσεις το κόστος για την απόκτηση της γλώσσας προγραμματισμού θεωρείται αμελητέο. Αντίθετα, στην περίπτωση του τεχνομηχανικού εξοπλισμού το κόστος για την

²³ Τουλάχιστον από τη δεκαετία του 1950 και μετά, διότι από εκείνη τη στιγμή έλαβε χώρα η αντικατάσταση των λυχνιών από ημιαγωγούς (τρανζίστορς)

²³ Μπορεί κάποιος να προγραμματίζει έναν οδηγό (*driver*) για εξωτερική συσκευή (π.χ. έναν εκτυπωτή) και κάποιος άλλος να προγραμματίζει τον τρόπο με τον οποίο θα διαντιδράσει ένα λειτουργικό σύστημα (π.χ. *UNIX*)

απόκτηση των πρώτων υλών για την κατασκευή του (π.χ. ένας σκληρός δίσκος) είναι μεν χαμηλό, αλλά σε σχέση με αυτό του λογισμικού, τεράστιο. Επιπλέον, τα μέσα παραγωγής και επεξεργασίας αυτών των πρώτων υλών είναι εξαιρετικά ακριβότερα σε σχέση με μια γλώσσα προγραμματισμού. Συνεπώς, η ενασχόληση με το λογισμικό είναι σαφώς οικονομικότερη σε σχέση με την παραγωγή τεχνομηχανικού εξοπλισμού.

Η παραγωγή της πληροφορικής τεχνολογίας και στα δύο μέρη της δεν είχε προηγούμενο γι' αυτό αποτελεί και επανάσταση. Και αν αυτή η θέση σχετικά με τον τεχνομηχανικό εξοπλισμό²³ είναι εν μέρει σωστή, είναι αναμφισβήτητη σωστή σε σχέση με το λογισμικό. Ποτέ πριν η ανθρωπότητα δεν είχε έρθει αντιμέτωπη με το ζήτημα του ηλεκτρονικού προγραμματισμού μιας μηχανής για πολύπλοκες λειτουργίες. Έτσι, αρχικά, η εκμάθηση μιας γλώσσας προγραμματισμού συνέπιπτε με την ίδια την παραγωγή (δημιουργία και βελτίωση) της. Και όλο αυτό συνέβαινε εξελικτικά. Νέες γλώσσες εμφανίζονταν καθώς διάφορες παλιές πέθαιναν. Νέα λειτουργικά συστήματα εμφανίζονταν καθώς άλλα εγκαταλείπονταν ως ξεπερασμένα. Αυτό είχε ευεργετικές επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο αφομοιώθηκε η παραγωγή λογισμικού στην κοινωνία. Η διάχυση του λογισμικού στην κοινωνία εκτεινόταν και εντεινόταν λόγω ακόμη ενός παράγοντα του κύριου χώρου παραγωγής.

Η πληροφορική τεχνολογία παράχθηκε σε διαφορετικά και συχνά αντιφατικά μέρη. Ο κύριος χώρος παραγωγής της ήταν τα πανεπιστήμια²⁴. Εκεί, το ρόλο του ιδιότυπου «εργάτη» αναλάμβαναν οι φοιτητές όλων των επιπέδων (προπτυχιακοί, μεταπτυχιακοί, διδακτορικοί και μεταδιδακτορικοί). Αυτοί αναλάμβαναν να αξιοποιήσουν τα πανάκριβα μηχανήματα με τα οποία εξοπλίζονταν τα εργαστήριά τους από τα πανεπιστήμια. Και ήταν οι ίδιοι οι οποίοι αρχικά δημιούργησαν και εξέλιξαν πολλές μορφές λογισμικού. Σε αυτό το σημείο έγκειται και η ευκολία της ενασχόλησης με το λογισμικό.

Όμως, η παραγωγή λογισμικού παρουσιάζει ιδιαιτερότητες. Διαφέρει από την παραγωγή οποιουδήποτε άλλου προϊόντος. Ειδικότερα, η παραγωγή σύνθετου λογισμικού είναι μια ενθουσιώδης αλλά και δύσκολη διαδικασία. Η κλασσική

²³ Ο τρόπος και η μέθοδος επεξεργασίας του σιδήρου και του χαλκού για την παραγωγή κουτιών και καλωδίων ήταν ήδη γνωστός. Μόνο η επεξεργασία της σιλικόνης αποτέλεσε πραγματική καινοτομία στο επίπεδο παραγωγής τεχνομηχανικού εξοπλισμού.

²⁴ Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε στην ιστορική αναδρομή της πληροφορικής τεχνολογίας, σημαντικές καινοτομίες έλαβαν χώρα και σε ερευνητικά κέντρα, αλλά και στο αμερικανικό πεντάγωνο.

περιγραφή του τι σημαίνει να δημιουργείς ένα πολύπλοκο λογισμικό έρχεται από τον *Frederik Brooks*, ο οποίος συνέδεσε την δημιουργία λογισμικού με την επιβίωση σε ένα λάκκο με κινούμενη άμμο:

«Μπορείς να δεις δεινόσαυρους, μαμούθ αλλά και μακρύδοντες τίγρεις να παλεύουν για επιβίωση στο χείλος του λάκκου με κινούμενη άμμο. Όσο πιο άγρια είναι η πάλη, τόσο εντονότερα είναι τα σημάδια της και κανένα ζώο δεν είναι αρκετά δυνατό ή ικανό να γλιτώσει τη βύθιση. Ο προγραμματισμός μεγάλων συστημάτων μοιάζει με έναν τέτοιο λάκκο και πολλά δυνατά και ισχυρά προγράμματα έχουν βυθιστεί και συνεχίζουν να βυθίζονται σε αυτόν. Προγράμματα μικρά ή μεγάλα, μαζικής ή μερικής χρήσης έχουν βρεθεί μπλεγμένα στον λάκκο. Κανένα μεμονωμένο αίτιο δεν προκαλεί αυτή τη βύθιση· κάθε άκρο του ζώου είναι δυνατό να βγει από τον λάκκο. Αλλά είναι η ταυτόχρονη και διαδραστική συσσώρευση παραγόντων που επιφέρει την όλο και πιο αργή βύθιση.»^{2 1}

Ο *Brooks* χρησιμοποιεί τον Αριστοτέλη για να διαχωρίσει τα δύο προβλήματα στην παραγωγή λογισμικού^{2 2}. Πρώτα θεωρεί την *ουσία (essence)*, δηλαδή την εγγενή δυσκολία στη δομή του προβλήματος. Μετά θεωρεί το *τυχαίο (accident)*, δηλαδή τις δυσκολίες που συνοδεύουν την παραγωγή λογισμικού σε οποιοδήποτε πλαίσιο ή τα λάθη που συμβαίνουν, αλλά δεν είναι εγγενή στη φύση του στόχου.

Ας δούμε για παράδειγμα τη δημιουργία ενός λογισμικού που χρησιμοποιείται σε υπολογιστή αυτοκινήτων. Ο υπολογιστής σε ένα αυτοκίνητο θα πρέπει να ελέγχει όλα τα ηλεκτρονικά μέρη που έχει το αυτοκίνητο. Αυτά σε μεγάλο βαθμό είναι δεδομένα. Είναι τα φώτα, η κατανάλωση, οι υαλοκαθαριστήρες, οι αερόσακοι, η μέτρηση της απόστασης που διανύεται κοκ. Άρα η ουσία του λογισμικού θα πρέπει να σχετίζεται με αυτά τα δεδομένα. Όλα τα άλλα που επηρεάζουν το λογισμικό θεωρούνται τυχαία.

^{2 1} *Brooks Frederick, The Mythical Man. Reading, Mass. Addison-Wesley, 1975*, σελ.

^{2 2} *Brooks Frederick No Silver Bullet: Essence and Accidents of Software Engineering* ανατύπωση ως κεφαλαίου στην δεύτερη έκδοση *The Mythical Man. Reading, 2nd ed., Mass. Addison-Wesley, 1975*

Ποια είναι αυτά; Σε κάθε περίπτωση είναι διαφορετικά , για παράδειγμα μπορεί να είναι ένα ηλεκτρομαγνητικό πεδίο το οποίο, να επηρεαστεί ως προς τη λειτουργία του από την ύπαρξη ασυρμάτου στο αυτοκίνητο. Μπορεί να είναι εξειδικευμένες λειτουργίες που πιθανά να έχει κάποιο μοντέλο. Αυτές οι ειδικές συνθήκες απαιτούν ειδική αντιμετώπιση και όχι εγγενή ζητήματα στο καθεαυτό λογισμικό.

Στο παράδειγμα του λογισμικού αυτοκινήτου, το λογισμικό είναι κλειστό και σχετίζεται με την ασφάλεια των επιβατών. Δηλαδή, επικοινωνεί μόνο με τον εαυτό του και κάθε λάθος, κάθε ατύχημα μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τους επιβάτες. Αν χρειαστεί αναβάθμισή ή βελτίωση, τότε χρειάζεται και εξειδικευμένη παρέμβαση. Τι συμβαίνει, όμως, αν το λογισμικό είναι ανοιχτό; Δηλαδή, προγραμματίζεται ώστε να επιτρέπει την ευρύτερη επικοινωνία με άλλα λογισμικά και με άλλους υπολογιστές; Τότε το ζήτημα γίνεται ιδιαίτερα πολύπλοκο.

Η πολυπλοκότητα του ζητήματος εντείνεται μέσα από την οπτική του λογισμικού ως εμπορεύματος. Το λογισμικό στο καπιταλιστικό προτσές παραγωγής είναι πριν απ' όλα εμπόρευμα και άρα μέσο για την απόκτηση κέρδους. Ως τέτοιο, το λογισμικό γίνεται αντικείμενο πειρατείας και ως τέτοιο το έχει διαπραγματευτεί η διατριβή ως τώρα. Οι νόμοι πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύουν το λογισμικό ως εμπόρευμα, αλλά ταυτόχρονα εμποδίζουν την ανάπτυξή του με νέες και καινοτόμες ιδέες. Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αυτή η παρεμπόδιση έχει να κάνει με το γεγονός πως το λογισμικό προσφέρεται κλειστό, δηλαδή μπορεί να βελτιωθεί μόνο από την εταιρεία που το παράγει. Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αυτή η προστασία είναι όμοιος με τον τρόπο με τον οποίο η *Coca Cola*, ενώ πληροφορεί το κοινό της για τα συστατικά από τα οποία αποτελείται το προϊόν της, δεν πληροφορεί για τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η σύνθεση των συστατικών. Η μυστική φόρμουλα της *Coca Cola* της δίνει πρώτον ,ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά, ένα πλεονέκτημα που φτάνει στα όρια του μονοπωλίου, και δεύτερον δεν επιτρέπει σε κάποια να προσαρμόσει την αναλογία στα ιδιαίτερα γούστα της. Το ίδιο συμβαίνει και με το λογισμικό. Η «μυστική φόρμουλα» του λογισμικού ονομάζεται *πηγαίος κώδικας*, και οι εταιρείες παραγωγής λογισμικού τον κρατάνε κρυφό^{2 3}. Έτσι, καμιά δεν μπορεί να παρέμβει

^{2 3} Σύμφωνα με τους Pinheiro και LaCroix υπάρχουν δύο γενιές στην προσέγγιση του δικαιώματος στην αναπαραγωγή και αντιγραφή. Η πρώτη σχετίζεται με την προστασία του κώδικα που υπάρχει στο λογισμικό και η δεύτερη με το λογισμικό ως όλο. Πάνω σε αυτή την αντίθεση γενεών βασίζεται η προσέγγιση του λογισμικού στο κεφαλαίο. Περισσότερα στο *John*

στο λογισμικό προκειμένου να το αλλάξει, να το βελτιώσει ή να το προσαρμόσει στις ανάγκες της. Το λογισμικό αυτό ονομάζεται κλειστό λογισμικό.

Δεν είναι, όμως, μόνο αυτό το λογισμικό που υπάρχει στην αγορά. Υπάρχει και η ακριβώς αντίθετη λογική. Υπάρχει λογισμικό που προσφέρει τον πηγαίο κώδικά του ελεύθερα μαζί με το ίδιο το λογισμικό². Αυτό ονομάζεται *ελεύθερο λογισμικό*.

Αυτού του είδους το λογισμικό θα απασχολήσει τη διατριβή στο συγκεκριμένο κεφάλαιο. Αλλά πριν προχωρήσει η διατριβή στην ανάλυση του ανοιχτού λογισμικού, θα πρέπει να εξετάσει την αναγκαιότητά του. Διότι, αν αποδειχτεί ότι δεν υπάρχει αναγκαιότητα, τότε το ζήτημα θα πρέπει να κλείσει.

7.2.Ελεύθερο λογισμικό

Ο όρος ελεύθερο λογισμικό αναφέρθηκε προηγούμενα σε σχέση με την ιδιότητά του να επικοινωνεί με άλλα λογισμικά και άλλους υπολογιστές. Όμως, στην πραγματικότητα ο όρος ελεύθερο λογισμικό αναφέρεται σε κάτι ακόμα ευρύτερο. Την επικοινωνία του με τους ανθρώπους. Ή την δυνατότητα που έχουν οι άνθρωποι να παρέμβουν σε αυτό ώστε να μπορούν να το βελτιώσουν, να το εξελίσσουν και να μπορούν να επιστρέψουν πίσω στην κοινότητα τις βελτιώσεις και εξελίξεις που πραγματοποίησαν για κρίση και περαιτέρω βελτίωση και εξέλιξη.

Πριν παρουσιαστεί αναλυτικά το ελεύθερο λογισμικό, θα πρέπει να δούμε αν η λογική στην οποία στηρίζεται προϋπάρχει, με ποιες μορφές και σε ποιο βαθμό, στην κοινωνία. Για αυτό το λόγο είναι πρώτα αναγκαία η διαπραγμάτευση της έννοιας της κοινοκτησίας και της διάστροφης, θεωρητικά και πρακτικά.

Η προβληματική πάνω στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας σχετίζεται και με την διάσπαση των κοινωνικών βλαβών που προκαλούνται από την διαχείριση της

Pinheiro and Gerard Lacroix, Protecting the Look and Feel of Computer software, High Technology Law Journal, fall 1996, vol. 1, issue 2, p. 1

² *David G. Glance, Release criteria for the Linux kernel, First Monday, volume 5, Number 5 April 2000, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1136/1056> και Michelle Levesque, Fundamental issues with open source software development, First Monday, volume 5, Number 5 April 2000, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/113/105>*

πληροφορικής τεχνολογίας. Ουσιαστικά, πρόκειται για την διαχείριση της γνώσης της πληροφορικής τεχνολογίας. Για να γίνει καλύτερα αντιληπτή η διάσταση αυτή είναι αναγκαία η διατύπωση μιας θεωρίας πάνω στην έννοια της κοινοκτησίας, αλλά και η αναγωγή της στην πληροφορική τεχνολογία και, πιο συγκεκριμένα, στον κυβερνοχώρο.

Η αναγωγή της θεωρίας της κοινοκτησίας και της διάστρωσης στο κυβερνοχώρο διατυπώνεται από τον Lawrence Lessig, στο βιβλίο *The Future of Ideas*. Η θεωρία αυτή είναι αναγκαία για την κατανόηση του κυβερνοχώρου υπό ένα διαφορετικό, λιγότερο πληροφορικό αλλά σίγουρα πιο κοινωνιολογικό, οικονομικό και κυρίως εγκληματολογικό πρίσμα. Η θεωρία της κοινοκτησίας και της διάστρωσης στον κυβερνοχώρο αναδεικνύει σημαντικά ζητήματα στον χώρο της πληροφορικής και όχι μόνο. Ο Lessig υποστηρίζει ότι το διαδίκτυο και η κοινωνία είναι αρκετά συμβατές έννοιες. Το γεγονός αυτό επιτρέπει να γίνονται χρήσιμες αναγωγές και μεταβάσεις από το ένα πεδίο στο άλλο, ώστε να είναι εφικτή η άντληση και παραγωγή γνώσης και στα δύο.

Στο πλαίσιο αυτής της συμβατότητας προσεγγίζονται δύο έννοιες για ανάλυση: η έννοια της κοινοκτησίας (*commons*) και η έννοια της διάστρωσης (*layers*).

7.2.1. Η θεώρηση της κοινοκτησίας

Η έννοια της κοινοκτησίας προκαλεί σύγχυση στους περισσότερους. Ένας συγγενής όρος που μπορεί να δώσει μια πρώτη, χαρακτηριστική αλλά όχι απόλυτη, προσέγγιση είναι αυτός της κοινοκτημοσύνης. Καταρχήν, η κοινοκτημοσύνη είναι μια ιδεολογικά φορτισμένη έννοια άμεσα συνυφασμένη με τη θεωρία του κομμουνισμού^{2 5}. Επιπλέον, η κοινοκτημοσύνη αφορά στη σχέση μεταξύ υποκειμένων και αντικειμένων. Η έννοια της κοινοκτησίας είναι μία έννοια που καθαυτή αναφέρεται σε αντικείμενα^{2 6}, δηλαδή σε αγαθά ή προϊόντα που είναι κοινά για όλους και σε όλους. Το Αγγλικό λεξικό της Οξφόρδης εξισώνει την κοινοκτησία με την κατάσταση

^{2 5} Στο πλαίσιο της κατάργησης της ατομικής ιδιοκτησίας που προσβέει με θεμελιώδη τρόπο η κομμουνιστική θεωρία, τα αγαθά (μέσα παραγωγής και προϊόντα) εμπίπτουν σε κοινοκτημοσύνη, δηλαδή ανήκουν στην κοινότητα και όχι στο άτομο.

^{2 6} David M. Berry, Giles Moss, *The politics of the libre commons, First Monday, volume 11, Number september 2006*

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1031321>

κατά την οποία ορισμένοι πόροι είναι κοινοί, διαθέσιμοι σε όλους. Επιπλέον, ορίζει την έννοια ως τους πόρους εκείνους που διατίθενται για συλλογική χρήση ή/και κατοχή, αλλά και σε εκείνους που ανήκουν ή καταναλώνονται από μια μερίδα ανθρώπων. Υπό την έννοια αυτή, η κοινοκτησία αναφέρεται σε πόρους που είναι ελεύθεροι²⁴ · ελεύθεροι με την έννοια που το εννοεί ο R. Stallman: «ελευθερία όπως ελευθερία του λόγου όχι τσάμπα μπύρα²⁴⁸».

Στην σύγχρονη κοινωνία τα παραδείγματα πόρων που βρίσκονται σε κατάσταση κοινοκτησίας είναι αρκετά και η παρουσίασή τους είναι κατατοπιστική στην κατανόηση της έννοιας.

Το πρώτο παράδειγμα κοινοκτησίας αφορά στους δημόσιους δρόμους. Οι δημόσιοι δρόμοι δεν προαπαιτούν έγκριση για την χρήση τους. Αποτελεί δικαίωμα του καθένα να τους χρησιμοποιεί ελεύθερα τηρώντας τους κανόνες που απαιτούνται για τη χρήση τους. Το δικαίωμα αυτό δεν δημοπρατείται, αλλά επιπρόσθετα δεν είναι δυνατή η πώληση της αποκλειστικής χρήσης ενός τμήματος του δημόσιου δρόμου για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Οι δημόσιοι δρόμοι είναι ανοιχτοί και ελεύθεροι.

Τα δημόσια πάρκα και οι παραλίες εμπίπτουν στο καθεστώς της κοινοκτησίας. Το δικαίωμα της πρόσβασης δεν ανήκει σε κανένα δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα. Άρα, το δικαίωμα της πρόσβασης δεν είναι δυνατό να γίνει αντικείμενο δημοπρασίας. Όλοι είμαστε ελεύθεροι να πηγαίνουμε σε αυτά τα μέρη. Ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας αυτών των πόρων τους καθιστά ανοιχτούς και ελεύθερους για όλους.

Κοινοκτησία αποτελεί και η θεωρία της σχετικότητας του Αϊνστάιν. Η θεωρία της σχετικότητας αποτελεί πόρο υπό την έννοια ότι μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του σύμπαντος. Είναι ανοιχτή και ελεύθερη να χρησιμοποιηθεί από οποιονδήποτε. Δεν είναι δυνατό να αποτελέσει αντικείμενο δημοπρασίας για την αποκλειστική της χρήση, αλλά και το δικαίωμα χρήσης δεν ανήκει σε κανένα ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα.

²⁴ Ενδιαφέρουσα προσέγγιση της έννοιας της ελευθερίας πραγματοποιεί ο Jacobs βασιζόμενος στο κλασικό έργο του Ν. Καζαντζάκη «Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά». Μάλιστα η διαπραγμάτευση της έννοιας της ελευθερίας είναι πολύ κοντινή στον τρόπο που την προσεγγίζει η διατριβή. Anton . Jacobs, *We're all brothers All worm meat A consideration of a ant akis' orba the Greek in the uest for the ust society*, *Contemporary Justice Review*, ol. 8, No. 2, June 2005, pp. 22 –23

²⁴⁸ *Free like free speech not like free beer* .

Τέλος, κοινοκτησία αποτελούν κείμενα τα οποία δεν εμπίπτουν στους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Η πρόσβαση στα κείμενα αυτά είναι ανοιχτή και ελεύθερη για όλους και δεν ελέγχεται από κανένα. Κάθε κείμενο του οποίου η έκδοση έχει γίνει πριν από το χρονικό διάστημα που ορίζουν οι νόμοι είναι ελεύθερο για αντιγραφή χρήση και διακίνηση χωρίς κανένα περιορισμό.

Είναι βέβαιο πως στα παραπάνω παραδείγματα υπάρχουν εξαιρέσεις. Για παράδειγμα, υπάρχουν ιδιωτικές παραλίες, αλλά και ιδιωτικοί δρόμοι στους οποίους η πρόσβαση είναι περιορισμένη ή ελεγχόμενη. Επιπλέον, για την πρόσβαση σε ένα πάρκο μπορεί να απαιτείται κάποιου είδους αντίτιμο. Οι παράμετροι, όμως, αυτές δεν αλλάζουν το καθεστώς κοινοκτησίας που τα διέπει εν γένει ή την έννοια της ελευθερίας, όπως την εννοεί ο Stallman και ο Lessig, σε αυτούς τους πόρους. Οι παραπάνω πόροι είναι ελεύθεροι και διαθέσιμοι σε όλους και για όλους.

Η ιδιομορφία των συγκεκριμένων πόρων δεν αφορά τόσο στο καθεστώς κοινοκτησίας τους όσο στη διαθεσιμότητά τους. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει μια ειδοποιός διαφορά στους πόρους που αναφέρει ο Lessig. Και αυτή η διαφορά σχετίζεται με την ανταγωνισμότητά τους. Η θεωρία της σχετικότητας του Αϊνστάιν, ως πόρος σε καθεστώς κοινοκτησίας, είναι ριζικά διαφορετικός από τους δημόσιους δρόμους και τις πλατείες. Η θεωρία της σχετικότητας είναι μη ανταγωνιστική, υπό την έννοια ότι η χρήση της από τη μεριά ενός ατόμου ή οργανισμού δεν περιορίζει ούτε στο ελάχιστο την χρήση της από οποιονδήποτε άλλο. Θεωρητικά, θα ήταν δυνατή η αξιοποίηση της θεωρίας της σχετικότητας από όλο το ανθρώπινο είδος ταυτόχρονα. Η θεωρία της σχετικότητας, ως πόρος γνώσης, είναι άφθαρτη και απεριόριστη.

Αντίθετα, στην περίπτωση των δημόσιων δρόμων, των πλατειών ή των παραλιών, η κατάσταση είναι διαφορετική. Η χρήση τους, ως πόρου αναψυχής²⁴ από ένα άτομο ή φορέα, είναι περιοριστική στην χρήση από ένα άλλο. Με άλλα λόγια, οι εν λόγω πόροι είναι, αν και σε καθεστώς κοινοκτησίας, περιορισμένοι και περιοριστικοί. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της αυξημένης κίνησης στα εθνικά οδικά δίκτυα σε περιόδους διακοπών ή αργίας. Το ίδιο συμβαίνει στις παραλίες κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού.

²⁴ *Recreational resource*, σύμφωνα με την Carol Rose στο Carol Rose, *The Comedy of the Commons: Custom, Commerce, and Inherently Public Property*, p. 20 in *University of Chicago Law Review*, vol. 53, No. 3 (Summer 1986), pp. 11- 81. στο <http://www.libertariannation.org/a/f33/2.html>

Η διάκριση αυτή δεν διαφοροποιεί τους πόρους σε καθεστώς κοινοκτησίας. Ο περιορισμός στην χρήση, που οφείλεται στην ανταγωνισιμότητά της, δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για μια κοινωνία ώστε να αποφασίσει ποιοι πόροι θα είναι ανοιχτοί και ελεύθεροι και ποιοι όχι. Ο βασικός παράγοντας που χαρακτηρίζει την κοινοκτησία είναι ο χαρακτήρας κάθε πόρου, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο σχετίζεται με μια κοινωνία. Θεωρητικά, όλοι οι πόροι θα μπορούσαν να ήταν σε καθεστώς κοινοκτησίας. Το αν και κατά πόσο αυτό το καθεστώς θα εξασφάλιζε την επιβίωση τους είναι άλλο θέμα. Στην πράξη, όμως, κάθε κοινωνία αποφασίζει, ή θα πρέπει να αποφασίζει, ποιες πηγές θα είναι σε καθεστώς κοινοκτησίας και ποιες όχι.

Το ζήτημα με τους απεριόριστους, μη ανταγωνιστικούς στη χρήση, πόρους είναι το αν και κατά πόσο μια κοινωνία δίνει κίνητρα στα μέλη της για να τους παράγουν και όχι το αν και κατά πόσο υπάρχει η ανάγκη για να καταναλωθούν. Και αυτό διότι η κατανάλωση από ένα άτομο δεν είναι περιοριστική στην κατανάλωση από ένα άλλο. Δεν είναι δυνατή η εξάντληση ενός μη ανταγωνιστικού πόρου. Το ζήτημα είναι στην εξασφάλιση οφελών τέτοιων που θα επιτρέπουν την παραγωγή τους.

Αντίθετα, η περίπτωση των ανταγωνιστικών πόρων παρουσιάζει περισσότερα προβλήματα κυρίως κατά τη φάση της κατανάλωσης. Θα πρέπει η κοινωνία να εξασφαλίζει, κατά τη φάση της παραγωγής, ό,τι ό,τι αν θα έρθει η φάση της κατανάλωσης οι πόροι δεν θα εξαντληθούν. Και για την εξασφάλιση αυτή έχουν επινοηθεί και εφαρμόσκει διάφορες μέθοδοι.

Το ζήτημα, όμως, της εξάντλησης των ανταγωνιστικών πόρων που βρίσκονται σε καθεστώς κοινοκτησίας έχει απασχολήσει διάφορους επιστήμονες. Χαρακτηριστικός, ωστόσο, είναι ο όρος που έχει δώσει ο βιολόγος Garret Hardin, «η τραγωδία της κοινοκτησίας» (the tragedy of the commons²⁵⁰). Για την κατανόηση της τραγωδίας της κοινοκτησίας ο Hardin παραθέτει το ακόλουθο παράδειγμα.

Ας φανταστούμε ένα λιβάδι το οποίο χρησιμοποιούν διάφοροι βοσκοί ως βοσκότοπο. Κάθε βοσκός λειτουργεί ορθολογικά (προσπαθεί με τον ελάχιστο δυνατό κόπο να πετύχει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα) και ταυτόχρονα αποφασίζει ο ίδιος για την

²⁵⁰ Η θεωρία του Hardin ανέπτυξε ευρύτερη προβληματική στο ζήτημα. Επί παραδείγματι, Charles M. Schweik, Robert English Tragedy of the Commons Investigating the institutional designs of free libre and open source software projects, First Monday, volume 12, Number 2 5 February 2007, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/161/1534>

αυξομείωση του μεγέθους του κοπαδιού του. Για κάθε προσθήκη που πραγματοποιεί ένας βοσκός στο κοπάδι του το κόστος το υφίστανται όλοι οι βοσκοί. Και αυτό διότι το χορτάρι που υπάρχει στο λιβάδι είναι πεπερασμένο. Αντίθετα, τα οφέλη από την προσθήκη τα απολαμβάνει μόνο ο ιδιοκτήτης-βοσκός. Το πρόβλημα είναι σαφές: το κόστος από κάθε προσθήκη σε οποιοδήποτε κοπάδι το υφίστανται όλοι οι βοσκοί, ενώ αντίθετα τα οφέλη από κάθε προσθήκη αφορούν μόνο στα άτομα που την πραγματοποιούν. Συνεπώς, ο κάθε βοσκός έχει το κίνητρο για την προσθήκη περισσότερων ζώων από όσα μπορεί να θρέψει το λιβάδι. Αυτή είναι και η τραγωδία. Κάθε βοσκός είναι παγιδευμένος σε ένα σύστημα το οποίο τον αναγκάζει να αυξάνει το κοπάδι του χωρίς περιορισμό σε μια περιορισμένη πραγματικότητα.

Μια κοινωνία, η οποία βασίζεται στην ελευθερία από την κοινοκτησία, είναι καταδικασμένη. Η επιδίωξη του ατομικού οφέλους σε συνδυασμό με την ελευθερία από την κοινοκτησία θα καταστρέψει το σύστημα.

Οι θέσεις του Hardin δεν είναι άτοπες, αλλά αναφέρονται σε ανταγωνιστικά ως προς τη χρήση αγαθά. Στην περίπτωση των μη ανταγωνιστικών αγαθών δεν υπάρχει καμία τραγωδία. Όμως, σε κάθε περίπτωση οι κοινότητες βρίσκουν τρόπους για την διαχείριση των ανταγωνιστικών, ως προς τη χρήση, πόρων. Βρίσκουν διαδικασίες που τους επιτρέπουν να ελέγχουν την κατανάλωση. Βρίσκουν, ή τουλάχιστον πρέπει να βρουν, ισορροπία.

Η παρουσίαση της θεωρίας του Lessig αποσκοπεί στον ισχυρισμό ότι είναι δυνατή η άντληση οφέλους από πηγές που βρίσκονται σε καθεστώς κοινοκτησίας και το διαδίκτυο αποτελεί την μεγαλύτερη απόδειξη ενός τέτοιου οφέλους. Κι όμως, ενώ είμαστε βέβαιοι ως κοινωνία για τα οφέλη του διαδικτύου, παρουσιάζουμε τάσεις καταστροφής αυτής της κοινοκτησίας. Αυτή είναι η τραγωδία, όπως την αντιλαμβάνεται ο Lessig μια τραγωδία που καταστρέφει κάθε καινοτομία που παρουσιάζεται στον κυβερνοχώρο μια τραγωδία που αποκαλύπτεται με μια επισκόπηση στην εξέλιξη του διαδικτύου, του λογισμικού και της πληροφορικής τεχνολογίας γενικότερα.

7.2.2. Η θεώρηση της διάστρωσης

Η δεύτερη κομβική έννοια στη θεωρία του Lessig είναι αυτή της διάστρωσης (layers). Αντίθετα με την έννοια της κοινοκτησίας, η έννοια της διάστρωσης είναι πιο προσιτή στον κοινό νο. Με την έννοια της διάστρωσης υποστηρίζεται ότι κάθε επικοινωνία λαμβάνει χώρα σε διαφορετικές διαστρώσεις, σε διαφορετικά επίπεδα.

Η ιδέα προέρχεται από τη θεωρία του καθηγητή νομικής *Yochai Benkler*. Ο Benkler υποστηρίζει ότι η κατανόηση ενός επικοινωνιακού συστήματος περνά από τρεις ιεραρχημένες διαστρώσεις. Η πρώτη και βασική διάστρωση είναι η φυσική. Στην φυσική διάστρωση λαμβάνει χώρα κάθε επικοινωνία. Στην περίπτωση της πληροφορικής, τη φυσική διάστρωση αποτελούν οι υπολογιστές και τα καλώδια που τους ενώνουν. Χωρίς αυτά, όπως είναι «φυσικό», δεν είναι δυνατή η επικοινωνία μεταξύ υπολογιστών. Μετά την φυσική διάστρωση, βρίσκεται η λογική διάστρωση ή η διάστρωση του κώδικα. Πρόκειται για την διάστρωση η οποία κινεί και κινείται πάνω στη φυσική διάστρωση και είναι αυτή που καθιστά λειτουργική τη φυσική διάστρωση. Στην περίπτωση της πληροφορικής, αυτή αποτελείται από τις γλώσσες προγραμματισμού και τα πρωτόκολλα που καθιστούν εφικτή την επικοινωνία. Τέλος, στην κορυφή βρίσκεται η διάστρωση του περιεχομένου. Σε αυτή τη διάστρωση αποκαλύπτεται το πραγματικό περιεχόμενο μιας επικοινωνίας, τα ανταλλασσόμενα δεδομένα και πληροφορίες. Στην περίπτωση της πληροφορικής, η διάστρωση του περιεχομένου αναφέρεται στην ψηφιακή μορφή εικόνων, κειμένων, ταινιών κ.α. Η λειτουργία των τριών διαστρώσεων καθορίζει κάθε επικοινωνιακό σύστημα.

Κάθε διάστρωση είναι δυνατό να αποτελεί ιδιοκτησία ή κοινοκτησία. Με άλλα λόγια, υπάρχουν περιπτώσεις επικοινωνίας στις οποίες η φυσική και λογική διάστρωση είναι ελεύθερες, ενώ η διάστρωση περιεχομένου ανήκει σε συγκεκριμένο φορέα ή άτομο. Στη συνέχεια, θα εξεταστούν τέσσερα επικοινωνιακά συστήματα που συνδυάζουν όλες τις περιπτώσεις.

Η πρώτη περίπτωση αφορά στο λεγόμενο «ελεύθερο βήμα». Σε αυτή τη περίπτωση η φυσική διάστρωση είναι ελεύθερη αφού ο χώρος στον οποίο λαμβάνει χώρα η επικοινωνία είναι ανοιχτός και ελεύθερος, δηλαδή δεν ανήκει σε κανένα ιδιωτικό ή δημόσιο φορέα. Το ίδιο συμβαίνει και με τις άλλες δύο διαστρώσεις, αυτές του κώδικα και του περιεχομένου. Το άτομο που αποφασίζει να πάρει το βήμα και να εκθέσει τις θέσεις του επιλέγει το ίδιο τη γλώσσα που θα χρησιμοποιήσει, καθώς και

το τί θα πει. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί στο Λονδίνο η Γωνιά του Ομιλητή (Speakers' Corner) στην οποία κάθε Κυριακή γίνονται ελεύθερα ομιλίες.

Το στάδιο Ειρήνης και Φιλίας αποτελεί ένα χώρο στον οποίο μπορούμε να εντοπίσουμε τη θεωρία της διάστρωσης του Benkler κάτω από διαφορετικό ιδιοκτησιακό καθεστώς. Το στάδιο Ειρήνης και Φιλίας αποτελεί ένα χώρο συνεστιάσεων που φιλοξενεί από αθλητικές συναντήσεις έως συνέδρια και εκθέσεις. Σε αυτή τη περίπτωση η φυσική διάστρωση ανήκει στο ελληνικό κράτος. Όποιος θέλει να το χρησιμοποιήσει, οφείλει να έρθει σε συμφωνία και να καταβάλει κάποιο αντίτιμο στο ελληνικό κράτος, το οποίο έχει το δικαίωμα να αρνηθεί τη χρήση του. Αντίθετα, στις άλλες δύο διαστρώσεις δεν υπάρχει κανένας έλεγχος. Από τη στιγμή που θα υπάρξει συμφωνία για τη χρήση του σταδίου, ο χρήστης μπορεί να χρησιμοποιήσει όποια γλώσσα επικοινωνίας θέλει και να πει ότι θέλει.

Το σύστημα σταθερής τηλεφωνίας είναι χαρακτηριστικό ως ένα ακόμη παράδειγμα. Πριν την απελευθέρωση της σταθερής τηλεφωνίας στην Ελλάδα, ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας (ΟΤΕ) είχε την αποκλειστικότητα των τηλεπικοινωνιών στην χώρα. Η αναγωγή του γεγονότος αυτού στη θεωρία που παρουσιάζεται μας φανερώνει ότι η φυσική διάστρωση ήταν στην ιδιοκτησία του ΟΤΕ. Ήταν υπεύθυνος για την κατασκευή, παροχή και διάθεση όλης της τηλεφωνικής υποδομής. Μέχρι κάποια εποχή ο ΟΤΕ δεν είχε μόνο την αποκλειστική ευθύνη για το ποιος θα επικοινωνήσει με ποιον, αλλά παρείχε και τις συσκευές για την επικοινωνία. Αυτό καθόριζε αποκλειστικά τη λειτουργία όλων των τηλεφωνικών επικοινωνιών. Όμως, όσον αφορά τη διάστρωσή του περιεχομένου, αυτή ήταν ελεύθερη (αν και στην ελευθερία αυτή χωρούσαν εξαιρέσεις).

Τέλος, στην περίπτωση της συνδρομητικής τηλεόρασης όλες οι διαστρώσεις είναι ελεγχόμενες. Ο έλεγχος ξεκινά από τη φυσική διάστρωση, αφού η βάση της επικοινωνίας είναι το φάσμα στο οποίο εκπέμπονται τα κύματα που λαμβάνουμε μέσω του αποκωδικοποιητή. Το εύρος του φάσματος που χρησιμοποιεί η εταιρεία παροχής συνδρομητικής τηλεόρασης αποτελεί ιδιοκτησία της. Η διάστρωση του κώδικα είναι και αυτή ελεγχόμενη μέσω του αποκωδικοποιητή του σήματος. Το σήμα, παρόλο που αποτελεί ιδιοκτησία της εταιρείας, μπορεί να ληφθεί από οποιοδήποτε δέκτη, χωρίς όμως τον αποκωδικοποιητή είναι ακατάληπτο. Και στη

διάστρωση του περιεχομένου υπάρχει έλεγχος από τη στιγμή που τα προγράμματα που προβάλλονται προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

	«Ελεύθερο βήμα»	Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας	Σύστημα σταθερής τηλεφωνίας	Συνδρομητική τηλεόραση
Διάστρωση Περιεχομένου	Ελεύθερη	Ελεύθερη	Ελεύθερη	Ελεγχόμενη
Διάστρωση Κώδικα	Ελεύθερη	Ελεύθερη	Ελεγχόμενη	Ελεγχόμενη
Φυσική Διάστρωση	Ελεύθερη	Ελεγχόμενη	Ελεγχόμενη	Ελεγχόμενη

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, κάθε συνδυασμός είναι εφικτός, αλλά και πραγματικός με βάση τη θεωρία του Benkler. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι στο βαθμό που επιθυμούμε ως κοινωνία ένα αποκεντρωμένο σύστημα επικοινωνιών, τότε οι ελεύθερες διαστρώσεις βοηθούν. Αντίθετα, στην περίπτωση που το συγκεντρωτικό σύστημα είναι αυτό που επιδιώκουμε, τότε η ιδιοκτησία των διαστρώσεων πρέπει να αποτελεί την επιδίωξή μας.

Πώς, όμως, ερμηνεύεται η κατάσταση που επικρατεί αυτή τη στιγμή στο διαδίκτυο με βάση την εν λόγω θεωρία; Γενικά, υπάρχει η εντύπωση πως στο διαδίκτυο τα πάντα είναι ελεύθερα και πως όλα εξαρτώνται από τη διάθεση και τη πρόθεση του εκάστοτε χρήστη. Τα πράγματα, όμως, δεν είναι ακριβώς έτσι. Ή, για να ακριβολογήσουμε, δεν είναι πια έτσι. Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή τη κατάσταση είναι πολλοί και ποικίλοι.

Πιο συγκεκριμένα, η φυσική διάστρωση στην περίπτωση του διαδικτύου δεν μπορεί παρά να είναι ελεγχόμενη. Τόσο οι υπολογιστές, όσο και ολόκληρη η υποδομή του διαδικτύου αποτελούν ιδιοκτησία είτε ατόμων είτε οργανισμών. Το ίδιο συμβαίνει και στη διάστρωση του περιεχομένου. Πολλά από τα αντικείμενα που διακινούνται στο διαδίκτυο είναι προϊόντα που προστατεύονται από τους νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας. Όμως, στη διάστρωση του κώδικα τα πράγματα είναι διαφορετικά. Στο ξεκίνημα του διαδικτύου ο κώδικας ήταν ελεύθερος και βρισκόταν σε κοινοκτημοσύνη ανάμεσα στους χρήστες. Στην ίδια σχέση βρισκόταν και η πλειονότητα του περιεχομένου που διακινούνταν μέσω του διαδικτύου.

Το διαδίκτυο αποτελεί ένα πολύπλοκο σύστημα επικοινωνίας στο οποίο η κατάσταση (ελεύθερη ή ελεγχόμενη) των διαστρώσεων συχνά είναι θολή. Μέσα, όμως, από αυτή την κατάσταση δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε μια ολόκληρη πραγματικότητα, μια ολόκληρη κουλτούρα. Μια κουλτούρα που ξεκινάει από τη δυνατότητα να εκφράζονται ελεύθερα απόψεις σε αυτό (*usenet*, *blogs*, κλπ) και φτάνει μέχρι τις περιπτώσεις διακίνησης περιεχομένου.

Το ελεύθερο λογισμικό αποτελεί κοινοκτησία. Πρόκειται για λογισμικό το οποίο δημιουργήθηκε από χρήστες για χρήστες. Όλοι έχουν πλήρη πρόσβαση σε αυτό, δηλαδή πρό φραση σε όλα τα επίπεδα. Το βήμα για την διάδοσή του είναι το διαδίκτυο. Η διάσθρωση του διαδικτύου επιτρέπει αυτή τη διάδοση. Σε φυσικό επίπεδο οι υπολογιστές, με βάση τους οποίους δημιουργείται το ανοιχτό λογισμικό, ανήκουν στους χρήστες. Σε επίπεδο κώδικα αυτός προσφέρεται ανοιχτά σε όλους. Τέλος, σε επίπεδο περιεχομένου οι δημιουργοί του ανοιχτού λογισμικού φροντίζουν να εξασφαλίζουν την διάδοση της λογικής τους με τρόπο που δεν περιορίζει τη χρήση του, με τρόπο που δεν θα καταστήσει τον κώδικά κλειστό.

7.3.Ιστορική αναδρομή

Η χρονική στιγμή από την οποία το λογισμικό έγινε ελεύθερο δεν είναι δύσκολο να προσδιοριστεί. Το λογισμικό ήταν εξ αρχής ελεύθερο. Όποιος είχε την ικανότητα και τον εξοπλισμό μπορούσε να δημιουργήσει προγράμματα. Και κάθε νέα δημιουργία μπορούσε να βασιστεί σε κάποια προηγούμενη με δεδομένο ότι η γνώση μπορούσε να διακινηθεί ελεύθερα, κυρίως λόγω του διαδικτύου²⁵¹. Βέβαια, όπως φαίνεται και από την ιστορική αναδρομή στην δημιουργία του διαδικτύου, οι προϋποθέσεις για την δημιουργία λογισμικού ήταν περιορισμένες κυρίως λόγω του περιορισμού στον τεχνομηχανικό εξοπλισμό. Μάλιστα μπορεί να υποστηριχθεί ότι η δημιουργία βασίζεται σε μια εντελώς διαφορετική παραγωγική διαδικασία. Μια διαδικασία που

²⁵¹ Yergin, D. *The age of globality* . *Newsweek* (18 May 1998), σελ. 27.

προσομοιάζει περισσότερο στην οργάνωση ενός παζαριού παρά στην οργάνωση ενός καθεδρικού²⁵².

Παρόλα αυτά, έχει ήδη παρατηρηθεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ελεύθερου λογισμικού: η *HTML*. Ο δημιουργός της, ο ερευνητής του *CERN* *Tim Berners-Lee*, έπεισε το ερευνητικό κέντρο να δώσει τον κώδικα της *HTML* ελεύθερα στο διαδίκτυο. Άμεση συνέπεια ήταν η δημιουργία του παγκόσμιου ιστού. Το παράδειγμα αυτό δεν είναι το μοναδικό. Μια άλλη χαρακτηριστική περίπτωση ήταν το *UNIX*. Όπως παρουσιάζεται στην ιστορική αναδρομή, το *UNIX* έγινε ελεύθερο όταν οι *Thompson* και *Richards* έπεισαν την *AT&T* να αφήσει το ελεύθερο. Η στρατηγική αυτή δεν κράτησε για πολύ. Με την απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών στις ΗΠΑ, η *AT&T* αποφάσισε να καταστήσει το *UNIX* κλειστό. Οποιοσδήποτε ήθελε να το χρησιμοποιήσει θα έπρεπε να ζητήσει άδεια από την εταιρεία, δηλαδή να πληρώσει. Η κατάσταση αυτή εξόργισε πολλούς. Πολλοί ήταν αυτοί που είχαν βοηθήσει στην δημιουργία και εξέλιξη του *UNIX* με πολλούς και διάφορους τρόπους. Και με την αλλαγή της στάσης της *AT&T* ένιωθαν ότι προδόθηκαν. Το συναίσθημα αυτό ήταν αρκετά συχνό με την διάδοση και την εμπορευματοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας. Τελικά η λύση δόθηκε από το πανεπιστήμιο του *Berkley* που δημιούργησε και έδωσε στους χρήστες μια ειδική έκδοση του *UNIX*, το *BSD UNIX*. Η σημασία της δημιουργίας αυτής της έκδοσης του *UNIX* ήταν καθοριστική για την εξέλιξη του ελεύθερου λογισμικού. Η στροφή της *AT&T* σχετικά με το *UNIX* δημιούργησε 'διακλαδώσεις' (*forking*²⁵³). Η πιο σημαντική διακλάδωση ήταν το *GNU*²⁵⁴.

²⁵² Η οργάνωση του παζαριού σχετίζεται με το γεγονός ότι όλοι όσοι είναι μέσα στο παζάρι στέκονται ισότιμα στο ίδιο επίπεδο και συναλλάσσονται- επικοινωνούν εξίσου ισότιμα με τους «πελάτες». Αντίθετα, στην οργάνωση του καθεδρικού ο παραγωγός (ιερέας) στέκεται σε διαφορετικό επίπεδο από τους πελάτες (πιστούς) ενώ η επικοινωνία είναι μονόδρομη. Περισσότερα στο *Raymond Ric.*, *The Cathedral and the Bazaar: Musings on Linux and open source by an Accidental Revolutionary*, revised edition, O'Reilly, Sebastopol, 2001. και *Ruggerio*, και *South, N.* *The Late Modern City as Bazaar*, *British Journal of Sociology*, 48, 1, σελ. 55- 1

²⁵³ Οι διακλαδώσεις (*forking*) σχετίζονται με τις πιθανές πορείες που μπορεί να πάρει μια διαδικασία όταν παρουσιάζεται μια εναλλακτική, η οποία προκαλεί δύο διαφορετικές πορείες. Το *forking* μπορεί να οδηγήσει μια διαδικασία από την διάλυση έως την διάνθηση. Περισσότερα για το *forking* στο: <http://ariadne-i.blogspot.com/2008/03/forking.html>

²⁵⁴ Richard Stallman, *The GNU Operating System and the Free Software Movement*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, *Open Sources: Voices from the open source Revolution*, O'Reilly Associates Inc., Sebastopol, 1, σελ. 5

Το 1984 στο πολυτεχνείο της Μασαχουσέτης (MIT) λειτουργούσε ένας δικτυακός εκτυπωτής ο οποίος εξυπηρετούσε ένα εργαστήριο πληροφορικής. Η εταιρεία που παρείχε τον εκτυπωτή στο εργαστήριο παρείχε και τον οδηγό (*driver*) που χρησίμευε στην σύνδεση του εκτυπωτή με τον υπολογιστή. Ο οδηγός δινόταν στο εργαστήριο ανοιχτός, δηλαδή οι χρήστες του εργαστηρίου είχαν τη δυνατότητα να τον μορφοποιούν ώστε να είναι δυνατή η πρόληψη προβλημάτων ειδικά στις περιπτώσεις που ο εκτυπωτής μπλόκαρε από μια σελίδα. Έτσι, ο ερευνητής του εργαστηρίου *Richard tallman*²⁵⁵ τροποποίησε τον οδηγό ώστε κάθε φορά που ο εκτυπωτής μπλόκαρε να βγαίνει ένα μήνυμα στην οθόνη του υπολογιστή του χρήστη και να τον ειδοποιεί.

Μετά από λίγο καιρό η εταιρεία έδωσε στο εργαστήριο ένα νέο εκτυπωτή με ένα νέο οδηγό. Ο *tallman* ζήτησε από την εταιρεία να δώσει μαζί και τον πηγαίο κώδικα του οδηγού ώστε να μπορέσει να ενσωματώσει τις τροποποιήσεις που είχε δημιουργήσει. Η εταιρεία αρνήθηκε. Για τον *tallman* αυτό ήταν ένα ηθικό ατόπημα. Η γνώση που ήταν συσσωρευμένη στο οδηγό προερχόταν από πολλούς ανθρώπους, που δεν ήταν όλοι υπάλληλοι της εταιρείας. Το να μετατρέπεται αυτή η γνώση σε κλειστό εμπόρευμα ήταν για τον *tallman* ανεπίτρεπτο. Η γνώση θα έπρεπε να είναι ελεύθερη για να μπορεί να διαδοθεί σε όλους και να μπορεί να εμπλουτιστεί από όλους²⁵⁶. Τουλάχιστον, *δυνάμει*.

Αποτέλεσμα της στάσης της εταιρείας, αλλά και της νοοτροπίας του *tallman* ήταν η δημιουργία του *GNU*²⁵. Το πρόγραμμα *GNU* βασίστηκε στο γεγονός ότι όλα τα *UNI* που είχαν δημιουργηθεί ήταν λίγο πολύ ιδιοκτησιακά και ως τέτοια εμπόδιζαν τη γνώση. Έτσι αποφάσισε να ξεκινήσει τη δημιουργία ενός λογισμικού, ενός λειτουργικού συστήματος, το οποίο δεν θα είναι *UNI* αλλά θα τρέχει όλα τα προγράμματα του *UNI*.

²⁵⁵ Williams am, *Free as in Freedom: Richard tallman's Crusade for Free software*, <http://oreilly.com/openbook/freedom/ch01.html>

²⁵⁶ Federico Iannacci and ve Mittleton—elly *Beyond markets and firms: The emergence of pen source networks*, *First Monday*, olume 10, Number 5 - 2 May 2005 <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/Article/123/115>

²⁵ Τα αρχικά *GNU* ορίζουν ανακλυκωτικά τη φράση *GNU's Not Unix*. Με αυτό τον τρόπο ο *tallman* αποφάσισε να ορίσει την προσπάθειά του και ταυτόχρονα να τη διαχωρίσει από το *UNI*.

Αρχικά ο *tallman* προσπάθησε να δημιουργήσει εφαρμογές που να προσδιορίζουν τη λογική του *GNU*. Η βασική λογική είναι ότι το λογισμικό θα είναι ελεύθερο. Και ελεύθερο λογισμικό σήμαινε ότι ο χρήστης είναι ελεύθερος. Ελεύθερος να το μοιραστεί, να το μελετήσει και να το τροποποιήσει²⁵⁸. Το μέσο για την δημιουργία του *GNU* ήταν η δημιουργία ενός ιδρύματος, του Ιδρύματος Ελεύθερου Λογισμικού (*Free software Foundation, F F*). Το ίδρυμα, έχοντας μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, προσπάθησε για την προώθηση του ελεύθερου λογισμικού και κυρίως για την δημιουργία ενός ολοκληρωμένου λειτουργικού συστήματος το οποίο θα μπορούσε να ενσωματώνει όλες τις εφαρμογές ελεύθερου λογισμικού. Για τον λόγο αυτό όλες οι δωρεές που λάμβανε το ίδρυμα δίνονταν σε προγραμματιστές για το γράψιμο κώδικα. Όμως, η προσπάθεια ήταν πολύ δύσκολη. Ο *tallman* προσπάθησε επί επτά χρόνια για την κατασκευή του ελεύθερου λειτουργικού συστήματος. Οι προσπάθειές του δεν ήταν άκαρπες, αλλά δεν ολοκληρώνονταν.

Ταυτόχρονα, στη Φιλανδία ένας δευτεροετής φοιτητής της πληροφορικής, ο *Linus Torvalds*, ήθελε να πειραματιστεί με τα λειτουργικά συστήματα. Η βάση του ήταν το *UNI* διότι ήταν το μόνο λειτουργικό που ήταν ελεύθερο. Όμως, δεν είχε τη δυνατότητα να το επεκτείνει. Έτσι, αποφάσισε να αγοράσει ένα φτηνό λειτουργικό σύστημα, το *MINI*. Το *MINI* είχε δημιουργηθεί από τον καθηγητή πληροφορικής του πανεπιστημίου της Ουτρέχτης,

Το αρχικό μήνυμα του *Torvalds*.

(Η μετάφραση είναι του συντάκτη της διατριβής. Αυτός επέλεξε τα στοιχεία της αλληλογραφίας να παραμείνουν στην αγγλική)

From: torvalds klaava.Helsinki.FI (Linus Benedict Torvalds)

Newsgroups: comp.os.minix

subject: What would you like to see most in minix
summary: small poll for my new operating system

Message-ID:

1 1Aug25.205 08. 541 klaava.Helsinki.FI

Date: 25 Aug 1 20:5 :08 GMT

organization: University of Helsinki

Χαιρετώ, όλους όσοι χρησιμοποιούν το *minix* εκεί έξω – Φτιάχνω ένα (ελεύθερο) λειτουργικό σύστημα () (είναι απλά χόμπι, και όχι κάτι μεγάλο και επαγγελματικό όπως το *GNU*) για τους 386(486) AT κλώνους. Αυτή η προσπάθεια έχει ξεκινήσει από τον Απρίλιο και πλέον έχει αρχίζει να ωριμάζει. Θα ήθελα οποιαδήποτε γνώμη σε οτιδήποτε αρέσει ή δεν αρέσει στο *minix*, καθώς το λειτουργικό μου σύστημα του μοιάζει, με κάποιο τρόπο (κάπως στην φυσική παρουσίαση του συστήματος αρχείων (λόγω πρακτικότητας) μεταξύ άλλων). Στην παρούσα φάση έχω φορτώσει το *bash* (1.08) και *gcc* (1.40) και φαίνεται να δουλεύει. Αυτό υπονοεί ότι θα βρω κάτι καλό μέσα στους επόμενους μήνες, και θα ήθελα να ξέρω ποια χαρακτηριστικά θα επιθυμούσαν οι περισσότεροι. Κάθε πρόταση είναι ευπρόσδεκτη, αλλά δεν υπόσχομαι την υλοποίησή της :-)

Linus (torvalds kruuna.helsinki.fi)

²⁵⁸ <http://www.fsf.org/about/what-is-free-software>

ΥΓ. Ναι – είναι ελεύθερο από κάθε κώδικα του *minix* και έχει πολυεφαρμοζόμενα χαρακτηριστικά. Δεν έχει φορητότητα (χρησιμοποιεί της αλλαγές εντολών του 386 κλπ) και πιθανότατα δεν θα υποστηρίξει τίποτα άλλο εκτός από τους AT σκληρούς δίσκους, αφού είναι οι μόνοι που διαθέτω :-/

Andrew Tannebaum. Ο *Tannenbaum* χρησιμοποιούσε το *MINI* ως διδακτικό εργαλείο, ώστε να μπορεί να εξηγεί στους σπουδαστές του τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ένα λειτουργικό σύστημα. Ως τέτοιο είχε σημαντικές ατέλειες.

Torvalds άρχισε να πειραματίζεται στο *MINI* και το 1991 ανέπτυξε ένα λειτουργικό σύστημα το οποίο άφησε ελεύθερο, ανοιχτό, στο διαδίκτυο μέσω της άδειας *GPL* (περισσότερα για το *GPL* στη συνέχεια του κεφαλαίου). Το λειτουργικό σύστημα που έφτιαξε το ονόμασε *LINUX*. Η κίνηση του *Torvalds* είχε πρωτοφανή απήχηση. Μέσα σε λίγους μήνες πάνω από 100 χρήστες του διαδικτύου είχαν απαντήσει στον δημιουργό, αλλά και είχαν προχωρήσει σε βελτιώσεις και προσθήκες. Μέχρι το τέλος του 1991 πάνω από εκατό χρήστες σε παγκόσμιο επίπεδο είχαν απαντήσει στο κάλεσμα του *Torvalds*²⁵. Πολλοί από αυτούς είχαν συνεισφέρει κιόλας διορθώνοντας ελαττώματα (*bugs*), βελτιώνοντας τον κώδικα και προσθέτοντας χαρακτηριστικά. Παρόλο που εκείνη την περίοδο η *Microsoft* με τα *Windows* κυριαρχούσε στους προσωπικούς υπολογιστές και θεωρούνταν ξεπερασμένο ένα λειτουργικό σύστημα που θα βασιζόταν στο *UNI*²⁶⁰, η ανάπτυξη που γνώρισε η προσπάθεια του *Torvalds* ήταν πολύ μεγάλη. Τόσο μεγάλη που λίγα χρόνια αργότερα οδήγησε στην δημιουργία της πρώτης έκδοσης του επίσημου *LINU*.

Ο συνδυασμός των δύο προσπάθειών, του *Torvalds* και του *tallman*, ήταν εφικτός. Έτσι δημιουργήθηκε το πρώτο ολοκληρωμένο λειτουργικό σύστημα βασισμένο στο *UNI*. Ήταν το *GNU Linux*. Πολύ γρήγορα το *GNU Linux* γνώρισε απρόσμενη ανάπτυξη. Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1990 το *Linux* αποτελούσε ένα τεχνολογικό, αλλά και εμπορικό φαινόμενο.

Η ανάπτυξη του *Linux* οδήγησε του δημιουργούς του σε πολλά και μεγάλα διλλήματα. Συχνά φαινόταν η προσπάθεια να βρίσκεται εκτός ελέγχου. Όμως, η πολύ δουλειά τόσο των υπευθύνων όσο και των χιλιάδων χρηστών κατάφερε να κρατήσει το πρόγραμμα ενωμένο.

²⁵ *Linus Torvalds, The Linux dge*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, *Open ources: oices from the pen ource Revolution*, *Reilly Associates Inc., ebastopol, I*, σελ. 101

²⁶⁰ Οπ. π. *Raymond*, 2001, σελ. 14-15

Το *Linux* αποτελεί ένα από τα πλέον κλασσικά και επιτυχημένα προγράμματα λογισμικού ανοιχτού κώδικα ή ανοιχτού λογισμικού. Δεν είναι, όμως, το μοναδικό. Υπάρχουν και άλλα. Καταρχήν υπάρχει ο εξυπηρετητής *APACH*. Ο εξυπηρετητής (*server*) είναι ο υπολογιστής που έχει τις πληροφορίες που γίνονται προσβάσιμες μέσω μιας ιστοσελίδας.

Στην αρχή του παγκόσμιου ιστού πολλές εταιρείες ενεπλάκησαν στην δημιουργία εξυπηρετητών, μεταξύ των οποίων η *Netscape* και η *Microsoft*. Ταυτόχρονα, όμως υπήρξαν και άλλες προσπάθειες για την δημιουργία εξυπηρετητών. Μία από αυτές έλαβε χώρα στο Εθνικό Κέντρο Υπερυπολογιστικών Εφαρμογών (*National Center for supercomputing Applications*²⁶¹). Εκεί είχαν ξεκινήσει προσπάθειες για την ανάπτυξη εφαρμογών πάνω στην HTTP²⁶², που εξελίχθηκε στην πιο δημοφιλή εφαρμογή του παγκόσμιου ιστού. Ο εξυπηρετητής του NC A ήταν επαρκής, αλλά με πολλά ελαττώματα. Ο κύριος λόγος εμφάνισης αυτών των ελαττωμάτων οφείλεται στο γεγονός πως ένας από τους αρχικούς εφευρέτες του πρωτοκόλλου έφυγε από το NC A με αποτέλεσμα η ανάπτυξη του να σταματήσει. Ωστόσο, πολλοί ήταν αυτοί που μπορούσαν να ασχοληθούν με το HTTP κυρίως λόγω του γεγονότος πως η έρευνα ήταν κρατική και άρα ο κώδικας του πρωτοκόλλου ελεύθερος.

Συστηματικά οι χρήστες που ασχολούνταν με το HTTP έστελναν πίσω στο κέντρο τις βελτιώσεις τους. Η απήχηση που είχαν οι προσπάθειες «ανάγκασαν» το κέντρο να δώσει μεγαλύτερη σημασία στην ανάπτυξη του εξυπηρετητή²⁶³. Η μεγαλύτερη σημασία πρακτικά σήμαινε τον οργάνωση μιας ομάδας με διπλό σκοπό. Ο πρώτος ήταν, και είναι, το ξεδιάλεγμα και η ενσωμάτωση όλων των βελτιώσεων που είχαν στείλει οι χρήστες. Ο δεύτερος ήταν, και είναι, ο συντονισμός των βελτιώσεων.

Η συνδυασμένη δράση της ομάδας και των χρηστών οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου εξυπηρετητή, του Απάτσι (*Apache*). Η ονομασία έχει διττό χαρακτήρα. Καταρχήν, συμπίπτει με την ονομασία της ινδιάνικης φυλής της Αμερικής, που είχε χαρακτηριστικά την περηφάνια και τη συνεργασία. Κατά δεύτερο λόγο πρόκειται για ένα λογοπαίγνιο. Ο εξυπηρετητής *Apache* δημιουργήθηκε από την ενσωμάτωση

²⁶¹ <http://www.ncsa.uiuc.edu>

²⁶² *Hyper Text Terminal Protocol*. Πρόκειται για το πρωτόκολλο το οποίο κυβερνά τον παγκόσμιο ιστό. Σχετίζεται με τις διευθύνσεις στο διαδίκτυο. Περισσότερα στο <http://www.apacheweek.com/features/http11> και www.cs.virginia.edu/~aher/classes/C45/lectures/web.pdf

²⁶³ http://httpd.apache.org/AB_UT/APACH.html

πολλών διορθώσεων και βελτιώσεων (*patches*). Ήταν, δηλαδή, ένας «*a-patchy*» εξυπηρετητής.

Το *Linux* και ο *Apache* αποτελούν τα πιο επιτυχημένα λογισμικά ανοιχτού κώδικα. Δεν είναι όμως τα μοναδικά. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το *BIND*, η εφαρμογή *NDMAIL* και η γλώσσα προγραμματισμού *PRL*.

Το *BIND* (*Berkeley Internet Name Domain*) είναι ένα πρόγραμμα *DN* (*Domain Name system*) πρωτοκόλλων. Τα λογισμικά που ενσωματώνουν *DN* πρωτόκολλα είναι προγράμματα που ερωτούν και απαντούν πάνω σε ζητήματα ονομασίας συστημάτων²⁶⁴. Απλούστερα είναι το λογισμικό που συνδέει το όνομα μιας διεύθυνσης ή μιας ιστοσελίδας με την διεύθυνση IP που έχει αυτή η ιστοσελίδα. Πρόκειται για μια από τις πιο κρίσιμες και χρήσιμες εφαρμογές στο διαδίκτυο. Μάλιστα, το *BIND* είναι η πιο διαδεδομένη εφαρμογή αυτού του είδους, τόσο επιτυχημένη που αποτελεί περισσότερο λέξη που προσδιορίζει μια λειτουργία παρά ακρωνύμιο.

Μια ακόμη δυνατή εφαρμογή ανοιχτού λογισμικού που σχετίζεται με μια ιδιαίτερα διαδεδομένη και χρήσιμη λειτουργία του διαδικτύου είναι η εφαρμογή *endmail*. Η εφαρμογή *endmail* δημιουργήθηκε από τον *ric Allman* το 1979. Ονομαζόταν *Delivermail* και χρησιμοποιούταν μέσω του *Arpanet* για την επικοινωνία μεταξύ χρηστών. Λίγο αργότερα προσαρμόστηκε στα δεδομένα του διαδικτύου (πρωτόκολλα *TCP/IP* και *MTP*, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την *RFC 821*). Παρόλο που το πρόγραμμα ήταν ανοιχτού κώδικα ο δημιουργός του προσπάθησε να το εκμεταλλευτεί μέσω της εταιρείας *endmail Inc.*, η οποία υποστηρίζει το λογισμικό²⁶⁵.

Η *Perl* είναι μια γλώσσα προγραμματισμού. Δημιουργήθηκε από τον *Larry Wall* το 1987 και δίνεται στο κοινό ελεύθερα μέσω του *GPL*. Ο *Wall* ήθελε να δημιουργήσει μια νέα γλώσσα προγραμματισμού που να ενσωματώνει δύο βασικές αρχές. Η πρώτη είναι ότι υπάρχουν περισσότεροι από ένας τρόποι για να γίνει κάτι (*There s more than one way to do it*, ή *TMTOWTDI*, που προφέρεται σαν 'Tim Toady'²⁶⁶). Η *Perl*,

²⁶⁴ <https://www.isc.org/software/bind/whatis>

²⁶⁵ *Williamson Alan, A Talk with the Father of sendmail, 2003, http://linux.syscon.com/node/3304*

²⁶⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/There_2_s_more_than_one_way_to_do_it

βασισμένη σε αυτή τη λογική, χρησιμοποιεί περισσότερο στον προγραμματισμό την εντολή «AND» παρά την εντολή « R». Το γεγονός αυτό καθιστά την Perl την πρώτη μεταμοντέρνα γλώσσα, τουλάχιστον κατά δήλωση²⁶ του δημιουργού της. Η δεύτερη αρχή της Perl είναι ότι τα εύκολα πράγματα θα πρέπει να είναι εύκολα, ενώ τα δύσκολα θα πρέπει να είναι εφικτά. Η ενσωμάτωση αυτών των δύο αρχών υποδηλώνει μια νέα λογική στο τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται γενικότερα τα ζητήματα στην πληροφορική αλλά και την πνευματική ιδιοκτησία. Περισσότερα, όμως, για αυτό το ζήτημα θα αναπτυχθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Έχει ήδη αναφερθεί η σημασία της δημιουργίας του παγκόσμιου ιστού όχι μόνο στην ιστορία του διαδικτύου, αλλά και της πληροφορικής τεχνολογίας γενικότερα. Πάνω στη χρήση του παγκόσμιου ιστού διαδραματίστηκε μια διαμάχη που είχε ως αποτέλεσμα την ώθηση προς το ανοιχτό λογισμικό. Η διαμάχη ονομάστηκε από τους παρατηρητές ως οι πόλεμοι των φυλλομετρητών (*browsers wars*). Οι πόλεμοι των φυλλομετρητών, όπως και οι παγκόσμιοι πόλεμοι, έχουν αριθμούς. Σήμερα βρισκόμαστε στον δεύτερο. Όμως, στο σημείο το οποίο διαπραγματεύεται η διατριβή σημασία έχει ο πρώτος πόλεμος των φυλλομετρητών και συγκεκριμένα ένα βασικό αποτέλεσμά του.

Η βασική διαμάχη του πρώτου πολέμου σχετίζεται με την κυριαρχία του φυλλομετρητή της Microsoft, του Internet Explorer (IE), στην περιήγηση στον παγκόσμιο ιστό. Η κυριαρχία βασίστηκε στο γεγονός πως η εταιρεία που τον παρήγαγε αποφάσισε να τον δίνει δωρεάν μαζί με το λειτουργικό σύστημα που έφτιαχνε. Η κίνηση αυτή θεωρήθηκε αθέμιτος ανταγωνισμός από την κυβέρνηση των ΗΠΑ, κυρίως ως προς τα άλλα ανταγωνιστικά προϊόντα, δηλαδή τους άλλους φυλλομετρητές²⁶⁸. Η δικαστική διαμάχη και η έκβασή της παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο. Άλλωστε, η σημαντικότερη επίπτωση αυτής της διαμάχης δεν έλαβε χώρα στο δικαστήριο, αλλά στην ευρύτερη πληροφορική κοινότητα.

Ο κύριος ανταγωνιστής του IE ήταν ο Navigator της Netscape. Αυτός ο φυλλομετρητής κυριαρχούσε ανάμεσα στους χρήστες του διαδικτύου μέχρι να λάβει χώρα η κίνηση της Microsoft. Ο Navigator ήταν κλειστός και άρα ήταν δυνατό να

²⁶ Wall Larry, Perl, the first postmodern computer language, 1, στο <http://www.perl.com/pub/a/1/03/pm.html>

²⁶⁸ David McGowan, Between Logic and Experience: Error Costs and United States v. Microsoft Corp., Berkeley Technology Law Journal, Volume 20, Issue 2 (Spring 2005)

αποκτηθεί μόνο έναντι αντιτίμου. Το ίδιο κλειστός ήταν και ο κώδικάς του. Όμως, τα δεδομένα άλλαξαν με την κίνηση της *Microsoft*. Άλλωστε κανείς δεν ήταν διατεθειμένος να πληρώσει για ένα προϊόν, ενώ το ανταγωνιστικό του δινόταν δωρεάν. Κάτω από αυτή τη πραγματικότητα η *Netscape* προχώρησε σε μια πραγματικά επαναστατική κίνηση για τα τότε δεδομένα. Αποφάσισε να ανοίξει τον κώδικα. Έτσι, ο καθένας μπορούσε να αποκτήσει επίσης δωρεάν τον *Navigator* αλλά επιπλέον να παίξει και με τον κώδικα, δηλαδή να τον βελτιώσει, να τον επεκτείνει ή/και να τον αλλάξει. Ο πρώτος φυλλομετρητής ανοιχτού κώδικα ήταν γεγονός. Σήμερα, αυτή η επιλογή της *Netscape* οδήγησε στην δημιουργία του πιο επιτυχημένου περιηγητή του παγκόσμιου ιστού, του *Mozilla Firefox*²⁶. Το πόσο ανοιχτός και ελεύθερος είναι ο *Firefox* γίνεται καταφανές από τη δήλωση που διατυπώνεται στις πληροφορίες για αυτόν²⁷. Είναι τόσο ελεύθερος ώστε κάθε χρήστης, ως άτομο ή ως εταιρεία, μπορεί:

- να τον τρέχει χωρίς περιορισμό
- να τον μελετά και να τον προσαρμόζει στις ανάγκες του
- να τον αναδιανέμει κατά βούληση
- να τον βελτιώνει και να μοιράζεται με άλλους τις βελτιώσεις που πραγματοποιεί

Η συνολική επισκόπηση των παραπάνω εφαρμογών φανερώνει ότι ολόκληρη η πληροφορική τεχνολογία και το διαδίκτυο είναι δυνατό να λειτουργήσουν με εφαρμογές που βασίζονται στην λογική του ανοιχτού λογισμικού²⁸. Το *Linux*, ως λειτουργικό σύστημα, μπορεί να στηρίξει την λειτουργία ενός προσωπικού υπολογιστή. Αυτός ο προσωπικός υπολογιστής μπορεί να συνδεθεί με το διαδίκτυο και αξιοποιώντας το *BIND* να αντλήσει πληροφορίες από τον παγκόσμιο ιστό μέσω ενός εξυπηρετητή που τρέχει *Apache*. Ακόμα είναι δυνατή η αποστολή και λήψη email μέσω του εξυπηρετητή *sendmail*. Τέλος, μπορεί να περιηγηθεί στον παγκόσμιο

²⁶ Jim Hamerly, Tom Pa uin και Suzan Walton, *Freeing the Source: The story of Mozilla*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, *Open Sources: Voices from the Open Source Revolution*, O'Reilly & Associates Inc., Sebastopol, 1999, σελ. 203

²⁷ ⁰ <http://www.mozilla.org/about/free.html>

²⁸ ¹ Η λογική και η επιτυχία του ανοιχτού λογισμικού οδήγησαν στην αναγωγή τους σε άλλα πεδία. Stefan Gfirling, *Open Source Athletes, First Monday*, volume 12, Number 4 2 April 2001, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/101650>

ιστό μέσω του *Firefox*. Και όλα αυτά χωρίς ο χρήστης να έχει πληρώσει τίποτα, ή τουλάχιστον η πληρωμή για την αγορά να μην στερεί τη δυνατότητα για περαιτέρω δημιουργία.

7.4.Βασικές θέσεις του ελεύθερου λογισμικού

Το εύρος των εφαρμογών ανοιχτού κώδικα επεκτείνεται διαρκώς. Η επέκταση βασίζεται σε δύο βασικές παραμέτρους. Η πρώτη έχει να κάνει με το χαμηλό έως μηδαμινό κόστος των εφαρμογών, ενώ η δεύτερη και με τις απεριόριστες δυνατότητες για δημιουργία. Υπάρχει, όμως, και μία τρίτη παράμετρος που διαφοροποιεί την όλη οπτική. Η παράμετρος που βασίζεται στην λογική ότι η βέλτιστη ανάπτυξη επιτυγχάνεται με την απεριόριστη και υποχρεωτική διανομή και όχι με την περιοριστική και περιορισμένη χρήση. Αυτή είναι η βασικότερη θέση των προγραμμάτων ανοιχτού λογισμικού. Αυτή είναι η θέση που καθιστά το ελεύθερο λογισμικό κοινοκτησία.

Συχνά στην μέχρι τώρα διαπραγμάτευση του ζητήματος η διατριβή μετακινείται από τον όρο ανοιχτό λογισμικό στον όρο ελεύθερο λογισμικό αδιάκριτα. Ο λόγος είναι ότι μέχρι αυτό το σημείο δεν νοούνταν διαφορά μεταξύ των δύο όρων. Για την ακρίβεια, η διαφορά τους οφείλεται περισσότερο σε λόγους προσέγγισης του ευρύτερου κοινού, δηλαδή σε λόγους *marketing* παρά σε κάποια ουσιαστική διαφορά. Την άνοιξη του 1997 μερικοί από τους ηγέτες των ομάδων που σχετίζονταν με το ελεύθερο λογισμικό συναθροίστηκαν στην Καλιφόρνια των ΗΠΑ με σκοπό την προώθηση των ιδεών που σχετίζονται με το ελεύθερο λογισμικό. Ειδικά η προώθηση σχετιζόταν με άτομα που απέφευγαν να ασχοληθούν με αυτό. Ωστόσο, η επιμονή ενός ανθρώπου, του *ric Raymond*, στην σχεδίαση ενός πλάνου *marketing* με σκοπό όχι μόνο το κέρδος ενός μεριδίου της αγοράς αλλά και την προώθηση της διαφορετικής αντίληψης πάνω στο λογισμικό οδήγησε στη νέα ορολογία: ανοιχτό λογισμικό ή λογισμικό ανοιχτού κώδικα^{2 2}.

Πέρα, όμως, από την '*marketing-ίστικη*' προσέγγιση υπάρχει και μια ουσιαστική διαφορά μεταξύ των δύο όρων. Τόσο ο όρος ανοιχτό λογισμικό όσο και ο όρος ελεύθερο λογισμικό προσεγγίζουν το λογισμικό με την έννοια της κοινοκτησίας.

^{2 2} DiBona Chris, *ckman am* και *tone Mark*, *pen ources: oices from the pen ource Revolution*, 'Reilly Associates Inc., ebastopol, I', σελ. 3

Ωστόσο, το ανοιχτό λογισμικό, ή το λογισμικό ανοιχτού κώδικα είναι περισσότερο προσιτό στην συνεργασία με το ιδιοκτησιακό λογισμικό, ενώ αντίθετα το ελεύθερο λογισμικό ουσιαστικά αποτρέπει κάθε συνύπαρξη με το ιδιοκτησιακό λογισμικό. Πιο συγκεκριμένα, θεωρήθηκε ότι η λογική του *Richard Stallman* και του ιδρύματος που ηγούνταν (*FF, Free software Foundation*) ήταν αποτρεπτική από την ενασχόληση με το ελεύθερο λογισμικό ενός ιδιαίτερα ευρέως φάσματος προγραμματιστών που όμως εργάζονταν ή κατείχαν εταιρείες. Η αντι-επιχειρηματική λογική που χαρακτήριζε το *FF* ήταν η βασικότερη αιτία της αποτροπής. Όμως, το ελεύθερο λογισμικό μπορούσε να επιτρέψει ή τουλάχιστον να μην εμποδίσει, την εμπορική εκμετάλλευσή του. Έτσι, διαμορφώθηκαν δύο ισχυρές τάσεις: η τάση του καθεαυτού ελεύθερου λογισμικού και η τάση του ανοιχτού λογισμικού.

Οι διαφορές τους εντοπίζονται στις άδειες χρήσης που συνοδεύουν το κάθε λογισμικό. Η παρουσίαση αυτών των αδειών θα ακολουθήσει στη συνέχεια. Όμως, πριν η διατριβή προχωρήσει στην παρουσίαση των αδειών, κρίνεται αναγκαία μια επαναπροσέγγιση του ζητήματος της πνευματικής ιδιοκτησίας τουλάχιστον στα βασικά της σημεία.

7.4.1. Η λογική της πνευματικής ιδιοκτησίας: προστασία του εμπορεύματος ή της γνώσης;

Οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία είχαν καταρχήν ως αφετηρία την προστασία του παραγωγού και τη διασφάλιση του στο να συνεχίσει την παραγωγή δημιουργιών. Για το λόγο αυτό εξασφάλιζαν δύο θεμελιώδη δικαιώματα. Το ηθικό δικαίωμα που σχετίζεται με την ταυτοποίηση του έργου, δηλαδή την αναγνώριση και απόδοση ενός έργου στο δημιουργό του, και το περιουσιακό δικαίωμα, δηλαδή το εμπορικό δικαίωμα που έχει ένας δημιουργός στο έργο του. Το ηθικό δικαίωμα είναι αναπαλλοτρίωτο, ενώ το περιουσιακό μπορεί να μεταβιβαστεί.

Η μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος συνήθως καθιστά το δημιουργό εμπόρευμα και μάλιστα ένα εμπόρευμα με ειδικές προνομιακές αγοραίες συνθήκες ως προς τον εκμεταλλευτή του. Πιο συγκεκριμένα, χορηγεί ένα αποκλειστικό δικαίωμα στην εκμετάλλευση. Στην λογική της αγοράς που επικρατεί στην σύγχρονη εποχή, της ελεύθερης αγοράς, οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία παρέχουν ένα

μοναδικό δικαίωμα για αποκλειστικότητα στην παραγωγή και διάθεση ενός εμπορεύματος. Και μόνο αυτή η προνομιακή συνθήκη καθιστά τα εμπορεύματα που προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας πραγματικές *χήνες που γεννούν χρυσά αυγά*. Τα οφέλη που αποκομίζονται από την εκμετάλλευση πνευματικών δικαιωμάτων είναι τόσο μεγάλα που έχουν καταστήσει τους εκμεταλλευτές τους τόσο ισχυρούς, ώστε να έχουν κατορθώσει να τα ισχυροποιήσουν στο ιστορικά μέγιστο δυνατό βαθμό^{2 3}. Και οι πιέσεις για συνεχή επέκταση της αποκλειστικής εκμετάλλευσης των εμπορευμάτων που προστατεύονται από πνευματική ιδιοκτησία συνεχίζονται.

Το γεγονός, όμως, αυτό έχει επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στον τρόπο που παράγεται και διαδίδεται η γνώση. Διότι η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων έχει μετατραπεί από προστασία στη δημιουργία και τον δημιουργό, σε αποκλειστικό δικαίωμα εκμετάλλευσης. Με άλλα λόγια εκμετάλλευση, με μονοπωλιακό τρόπο, των δημιουργιών. Όμως, κάθε δημιουργία περικλείει ή υπαινίσσεται και γνώση, δηλαδή πληροφορίες που μπορούν να αποτελέσουν βάση για νέες δημιουργίες^{2 4}. Και είναι αυτή η προσαπασία αυτής της γνώσης και η διάδοσή της που η διατριβή θεωρεί υψηλότερο κοινωνικό καθήκον από την κάθε προστασία πνευματικού-εμπορικού δικαιώματος^{2 5}.

^{2 3} Κατ' αυτόν τον τρόπο τα πνευματικά δικαιώματα δεν λειτουργούν με βάση την αφετηριακή τους αρχή, την εξασφάλιση της δυνατότητας του δημιουργού να δημιουργεί. Αντίθετα, η διεύρυνση της αποκλειστικότητας στην εκμετάλλευση συχνά ορίζεται ως κακοχρησία των νόμων για την αντιγραφή και την αναπαραγωγή. Περισσότερα στο Troy Paredes, *Copyright Misuse and Tying: Will Courts stop Misusing Misuse*, *Berkeley Technology Law Journal* Fall 14, Issue :2 και Harris JuNelle, *Beyond Fair Use: xpanding Copyright Misuse to Protect Digital Free ppeech*, *Tex. Intell. Prop. L.J.*, 2004, vol.13 83-121

^{2 4} «Η πληροφορία, ακόμη και αν πρόκειται για προσωπική πληροφορία, αντιπροσωπεύει μια κοινωνική πραγματικότητα, που δεν είναι μοναδική ιδιοκτησία του προσώπου το οποίο αφορά.» Μήτρου Λίλιαν, *Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων*, Σάκκουλας, Αθήνα, 1999, σελ.19

^{2 5} Αυτή η λογική στη διαχείριση της γνώσης δεν σχετίζεται μόνο με τη γνώση που περικλείεται ή σχετίζεται με την πληροφορική. Αντίθετα, αποτελεί ευρύτερη λογική που εφαρμόζεται σε διάφορα πεδία. Περισσότερα στο Παναγιώτης Στ. Ανδριανέσης, *Ανοιχτή Πρόσβαση: Όταν η γνώση συναντά την κοινωνία, Καινοτομία, έρευνα και τεχνολογία*, τευχ. 48, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2008, τευχος 68, σελ. 1 και Joseph sposito, *The devil you don't know: The unexpected future of pen Access publishing*, *First Monday*, olume , Number 8 - 2 August 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1163/1083>, Daniel Poulin *pen access to law in developing countries*, *First Monday*, olume , Number 12 - 6 December 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/113/1113>, και Cheliotis Giorgos, *From pen ource to pen Content: rgani ation, Licencing, and Decision Processes in pen Cultural Production. Decision support ystems*, τομ. 4 , τευχ. 3, Ιούνιος 200 , σελ. 22 - 244, (Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από τον Μάρτιο του 200)

Η προστασία της γνώσης^{2 6} δεν πρέπει να συνίσταται στην απόκρυψή της, αλλά ακριβώς αντίθετα στην αποκάλυψη και διάδοσή της² . Με αυτό τον τρόπο τα ευρύτερα κοινωνικά οφέλη της γνώσης μεγιστοποιούνται, αλλά ταυτόχρονα μειώνεται κάθε ατομικό κέρδος. Άλλωστε αυτή η πρακτική κυριαρχούσε κατά βάση στην εκμετάλλευση της γνώσης. Δεν γίνεται να φανταστούμε τον Νεύτωνα να επιχειρεί την εκμετάλλευση του νόμου της κίνησης λέγοντας στους αντιπάλους του τριαντακονταετή πόλεμου ό,τι δεν μπορώ να σας πω το πώς και το γιατί γνωρίζω για τις παραβολικές τροχιές, αλλά μπορώ να ρυθμίσω τα κανόνια σας στον στόχο που επιθυμείτε!^{2 8}

Ειδικά στην περίπτωση του λογισμικού ο τρόπος με τον οποίο παράγεται είναι εφάμιλλος με τον τρόπο παραγωγής της επιστημονικής γνώσης. Πρόκειται για το ζήτημα της μεθοδολογίας στην κλασσική του μορφή, τη διαδικασία της ανακάλυψης και την διαδικασία της επικύρωσης. Κάθε νέα γνώση μπορεί να θεωρηθεί ανακάλυψη, αλλά είναι η επικύρωσή της που θα την καταστήσει νέα. Άλλωστε η επιστημονική γνώση για να θεωρηθεί έγκυρη θα πρέπει να είναι επαληθεύσιμη, δηλαδή θα πρέπει να μπορεί να αναπαραχθεί. Αλλά κάθε αναπαραγωγή είναι αδύνατη, αν οι πηγές που απαιτούνται για αυτή δεν είναι φανερές, γνωστές.

Εκεί που οι επιστήμονες μιλούν για ανακάλυψη, οι δημιουργοί του ανοιχτού κώδικα μιλούν για δημιουργία² . Και εκεί που οι επιστήμονες μιλούν για επικύρωση, οι δημιουργοί του ανοιχτού κώδικα μιλούν για εκσφαλμάτωση (*debugging*). Και εκεί που οι επιστήμονες μιλούν για πηγές, οι δημιουργοί του ανοιχτού κώδικα μιλούν για κώδικα. Οι αναγωγές μεταξύ της δημιουργίας της επιστημονικής γνώσης και της δημιουργίας λογισμικού γίνονται εξόφθαλμες.

^{2 6} Το ζήτημα της διάδοσης της γνώσης συμβαδίζει με το ζήτημα της ελευθερίας της έκφρασης. Περισσότερα στο Dawn C. Nunzio, *The Death of the Public Forum in Cyberspace*, *Berkeley Technology Law Journal*, volume 20, Issue 2 (Spring 2005)

² ittrain Jonathan, *The Copyright Cage*, http://www.legalaffairs.org/issues/July-August-2003/feature_ittrain_ulaug03.msp

^{2 8} DiBona Chris, *ckman am και tone Mark, science and the New Renaissance*, στο DiBona Chris, *ckman am και tone Mark* (εκδ) *pen ources: oices from the pen ource Revolution*, 'Reilly Associates Inc., Sebastopol, 1999, σελ. 16

² Μάλιστα υπάρχουν και προτάσεις που προσπαθούν να ποσοτικοποιήσουν, δηλαδή να καταστήσουν μετρίσιμη, τη δημιουργικότητα. Περισσότερα στο Assafa ndeshaw, *Building a Model for an Information Property Framework*, *Information Communications Technology Law*, vol. 14, No. 3, October 2005

Εντούτοις, είναι φανερό πως δεν μπορεί όλη η γνώση να αναπαραχθεί στα πλαίσια της αγοράς ή της εμπορευματικής ανταλλαγής. Αν αυτό γινόταν οι κάτοχοι ενός μέρους της γνώσης, αυτής που προστατεύεται από νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας, θα έχαναν κάθε αγοραίο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα²⁸⁰. Η προδηλότητα της θέσης φαίνεται στο δίλημμα που θα μπορούσε να έχει μια φαρμακευτική εταιρεία στην παραγωγή μιας γιατρείας βασισμένης σε θεραπεία ή σε φαρμακευτική αγωγή²⁸¹. Ποιο δίλημμα; Η θεραπεία δεν έχει άμεσο και, σε πολλές περιπτώσεις, ούτε καν έμμεσο οικονομικό όφελος. Αντίθετα στη φαρμακευτική αγωγή τα οικονομικά κέρδη μπορεί να είναι τεράστια. Η φαρμακευτική εταιρεία είναι πρώτα εταιρεία και μετά φαρμακευτική και άρα πρώτα σκοπεύει στο κέρδος και μετά στις γιατρείες.

Παρομοίως, οι εταιρείες που παράγουν λογισμικό είναι πρώτα εταιρείες και μετά παραγωγείς λογισμικού. Ως εταιρείες οφείλουν να προφυλάσσουν το αγοραίο ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα, δηλαδή να κρατάνε τη γνώση κρυφή²⁸². Η κύρια μέθοδος για την απόκρυψη της γνώσης είναι η απόκρυψη του πηγαίου κώδικα του λογισμικού²⁸³. Δεν τις νοιάζει η ποσότητά της ή η ποιότητά της. Δεν ενδιαφέρονται για την βελτίωση της γνώσης γενικά, μόνο για τη βελτιωμένη γνώση που αποφέρει κέρδη. Οι εταιρείες νοιάζονται αποκλειστικά και μόνο για το οικονομικό τους κέρδος. Δεν τους νοιάζει το καλό, εύχρηστο και συνεχώς βελτιωμένο λογισμικό αλλά μόνο το πώς θα κερδίσουν από αυτό. Ακόμα και κάποιες προσπάθειες που έχουν γίνει από εταιρείες λογισμικού για την προσφορά της γνώσης, ως μέρους του πηγαίου κώδικα, είναι περισσότερο κινήσεις πολιτικής και στρατηγικής παρά κινήσεις που αποσκοπούν στη διάδοση της γνώσης.

²⁸⁰ Frank R. Lichtenberg και Tomas J. Philipson, *The Dual Effects of Intellectual Property Regulations: Within- and Between-Patent Competition in the U.S. Pharmaceuticals Industry*, *The Journal of Law and Economics*, CT B R 2002, ol. L (2) (PT. 2) και Terrence A. Maxwell *Is copyright necessary*, *First Monday*, volume , Number - 6 september 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/115105>

²⁸¹ Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του DCA, μιας ουσίας που δεν πατεντοποιείται και καναδοί επιστήμονες ανακάλυψαν ότι μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη θεραπεία πολλών μορφών καρκίνου. Περισσότερα στο Michelakis Vangelos D. et al, *A Mitochondria-Channel Axis Is Suppressed in Cancer and Its Normalization Promotes Apoptosis and Inhibits Cancer Growth*, [doi:10.1016/j.ccr.2006.10.020](https://doi.org/10.1016/j.ccr.2006.10.020) και <http://www.thedcasite.com/index.html>, αλλά και <http://www.youtube.com/watch?v=0iY3khAYI> feature related

²⁸² Frauke Lehmann, *FL developers as a social formation*, *First Monday*, volume , Number 11 - 1 November 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/11861106>

²⁸³ Ουσιαστικά δεν πρόκειται για απόκρυψη, αλλά για εμφάνιση με τρόπο που δεν είναι δυνατή η ανάγνωση. Ο πηγαίος κώδικας εμφανίζεται σαν γλώσσα μηχανής και με αυτό τον τρόπο δεν είναι δυνατή η αξιοποίηση του.

Η πραγματικότητα αυτή, δηλαδή το γεγονός ότι το εμπορικό λογισμικό αποτελεί καταρχήν εμπόρευμα και κατά δεύτερο λόγο γνώση, προβλημάτισε ιδιαίτερα τους δημιουργούς του ελεύθερου λογισμικού²⁸⁴. Ο κύριος προβληματισμός σχετιζόταν με την προστασία του ελεύθερου λογισμικού ως τέτοιου. Και πάνω σε αυτό το προβληματισμό δημιουργήθηκαν δύο τάσεις. Η πρώτη τάση εκφράζεται από τη θέση ότι το ελεύθερο λογισμικό θα πρέπει να παραμένει ελεύθερο κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες. Με άλλα λόγια δεν θα πρέπει να είναι δυνατή η μετατροπή του σε εμπορικό λογισμικό. Η δεύτερη τάση εκφράζεται από μια πιο διαλλακτική θέση. Το ελεύθερο λογισμικό θα πρέπει να επιτρέπει την συνεργασία, αλλά και την εκμετάλλευση από το εμπορικό λογισμικό αλλά, ταυτόχρονα, να μην αλλοιώνεται ο πρωταρχικός χαρακτήρας του²⁸⁵. Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαία μια διευκρίνιση. Η εμπορικότητα του ελεύθερου λογισμικού δεν σημαίνει και απόκρυψη της γνώσης που αυτό εμπεριέχει. Το αντίθετο. Η εμπορικότητα οφείλει να αφήνει τη γνώση, δηλαδή τον πηγαίο κώδικα, ανοιχτό-ελεύθερο²⁸⁶.

Η πρώτη τάση εκπροσωπείται από τους αρχικούς δημιουργούς του ελεύθερου λογισμικού με χαρακτηριστικότερους εκπροσώπους το *Free software Foundation*. Η δεύτερη τάση εκπροσωπείται κυρίως από εταιρείες και οργανισμούς που μεταπήδησαν από την εμπορικότητα του λογισμικού στην ελευθερία του. Και οι δύο τάσεις έχουν διαφορετικό τρόπο αδειοδότησης. Όμως, οι τάσεις αυτές εξετάζονται το επόμενο υποκεφάλαιο²⁸.

²⁸⁴ Mathias Lang, *Free software and open source: The freedom debate and its consequences*, *First Monday*, volume 10, Number 3 - March 2005,

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1211/1131>

²⁸⁵ Η διάκριση έχει σημασία και για την αντιμετώπιση του ανοιχτού λογισμικού από τις εταιρείες που εμπορεύονται λογισμικό. Μάλιστα, ειδικά η *Microsoft*, δηλώνει ότι η εκδοχή που θεωρεί απαράδεκτη είναι αυτή της πρώτης εναλλακτικής, δηλαδή του ελεύθερου λογισμικού. Κατ' αυτό τον τρόπο οι εταιρείες αποδέχονται από το ελεύθερο και ανοιχτό λογισμικό μόνο ότι μπορούν να καπηλευτούν και να το μετατρέψουν σε εμπόρευμα. Bradford L. Smith, *The Future of software: enabling the Marketplace to Decide*, *Government Policy Toward open source software*, *A I-Brookings Joint Center for Regulatory Studies*, *American Enterprise Institute for Public Policy Research*, Washington, D.C., 2002, σελ.6

²⁸⁶ Brian Behlendorf, *Open Source as a Business Strategy*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, *Open sources: voices from the open source Revolution*, *O'Reilly Associates Inc.*, Sebastopol, 1999, σελ.151

²⁸ Οι δημιουργοί και υποστηρικτές του ανοιχτού και ελεύθερου λογισμικού αντιτάσσονται στην λογική του *copyright*, αντιτάσσοντας την έννοια του *copyleft*. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται οι νέες μορφές στην αδειοδότηση που εξετάζονται στη συνέχεια. P. Lambert, *Copy left Copyright and software IPRs: is Contract still living* (2001) 23 (12) *European Intellectual Property Review* 165,16 και Aaron Rowne, *Raymond P. Uio, The fog of copyleft*, *First Monday*,

Η πρώτη απορία που εύλογα γεννιέται αφορά στη λογική με την οποία είναι δυνατό να πωλείται ένα αγαθό το οποίο είναι ελεύθερο. Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαία μια διευκρίνιση. Η ελευθερία του λογισμικού, τόσο στο επίπεδο της χρήσης όσο και στο επίπεδο του πηγαίου κώδικα, μπορεί να βρει την πλήρη έκφρασή της μόνο από κάποιον που είναι ικανός να την αξιοποιήσει. Άρα εμμέσως, δεν είναι το εμπόρευμα που καθιστά το προϊόν ελεύθερο αλλά ο καταναλωτής- χρήστης.

Το ελεύθερο λογισμικό, όπως και όλα τα λογισμικά, απευθύνονται σε όλους τους χρήστες της πληροφορικής οι οποίοι όμως έχουν διαφορετικές ανάγκες. Κατά αυτόν τον τρόπο είναι διαφορετικές οι ανάγκες ενός απλού μεμονωμένου χρήστη που θα χρησιμοποιήσει ένα λογισμικό για προσωπικές ανάγκες και διαφορετικές οι ανάγκες μιας εταιρείας που μπορεί να χρησιμοποιεί το ίδιο λογισμικό ως βασικό μέσο παραγωγής. Στην δεύτερη περίπτωση, το λογισμικό χρειάζεται να συνοδεύεται από μια διαρκή και συνεχή υποστήριξη η οποία μπορεί να αποτελέσει εμπόρευμα, δηλαδή αντικείμενο πώλησης. Ειδικά στην περίπτωση που το ελεύθερο λογισμικό προέρχεται από μια εταιρεία η οποία δεν το διέθετε ανέκαθεν ελεύθερα, τότε οι προϋποθέσεις για εμπορική εκμετάλλευση εκπληρούνται καλύτερα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της *Netscape* που αναφέρθηκε πρωτύτερα. Η εταιρεία *Netscape* αποφάσισε να δώσει ελεύθερα τον πηγαίο κώδικα του φυλλομετρητή που δημιούργησε και να παρέχει κάθε υποστήριξη για αυτόν, αλλά ταυτόχρονα να διατηρήσει τον εμπορικό χαρακτήρα προσφέροντας επιπλέον υποστήριξη σε όποιον την επιθυμούσε τόσο για τον φυλλομετρητή όσο και για τα άλλα προϊόντα που είχε δημιουργήσει. Επιπλέον, ένας ελεύθερος και ανοιχτός φυλλομετρητής στο διαδίκτυο θα πρέπει να συνεργάζεται και με προγράμματα τα οποία δεν είναι ελεύθερα και ανοιχτά. Για αυτό το λόγο είναι αναγκαίο να επιτρέπεται αυτή η συνεργασία ώστε να μην μειώνεται η ποιότητα της αξιοποίησης των δυνατοτήτων που παρέχει το διαδίκτυο και κατ' επέκταση η ανταγωνιστικότητα του ελεύθερου φυλλομετρητή. Αυτές οι λεπτές ισορροπίες οδήγησαν στη δημιουργία πολλών μορφών αδειοδότησης από την *Netscape*.

Μάλιστα, το πέρασμα από την κρυφή εμπορική κατάσταση της εταιρείας στην ελεύθερη και ανοιχτή αποτέλεσε μια μεγάλη και πολυαναμενόμενη, για την κοινότητα του ανοιχτού λογισμικού, γιορτή.

Μια δεύτερη απορία σχετίζεται με τα κίνητρα²⁸⁸ που έχουν τα άτομα που ορίζουν την κοινότητα του ελεύθερου λογισμικού ως προς την ενασχόληση τους με αυτό. Με άλλα λόγια, ίσως να φαίνεται και να ακούγεται παράξενο το γεγονός ότι κάποιοι αποφασίζουν να επενδύσουν κυρίως χρόνο αλλά και χρήμα σε μια δραστηριότητα που δεν θα τους αποφέρει κανένα άμεσο οικονομικό αντίκρισμα. Μάλιστα, πολλές φορές μπορεί να τους προκαλέσει και ζημιά.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της *Lucid*. Η *Lucid* ήταν μια εταιρεία που αποφάσισε να εξελίξει σε μια διαφορετική εκδοχή το προγραμματιστικό εργαλείο, *macs*²⁸⁹. Ονόμασε την νέα εκδοχή *emacs* και με αυτή προσπάθησε να πάρει ένα μερίδιο της συγκεκριμένης αγοράς υπολογιστών. Ωστόσο, τα πλεονεκτήματα του εμπορικού *emacs* σε σχέση με το ελεύθερο *macs* δεν ήταν τόσα πολλά με αποτέλεσμα η εμπορική επιτυχία του *emacs* να είναι εξαιρετικά περιορισμένη γεγονός που οδήγησε την εταιρεία σταδιακά στο κλείσιμο. Πριν το κλείσιμο η *Lucid* προχώρησε σε μια ενδιαφέρουσα κίνηση. Αδειοδότησε τον κώδικα του *emacs* με βάση την άδεια *GPL*. Πρακτικά αυτό σήμαινε πως η εταιρεία έδινε τον κώδικα και κατ' επέκταση το ίδιο το προγραμματιστικό εργαλείο ελεύθερα σε όποιον είχε την ικανότητα αλλά και την δυνατότητα να το χρησιμοποιήσει. Η κίνηση αυτή κατέστησε το *emacs* μια από τις πιο δημοφιλείς εκδόσεις του *macs* ανάμεσα στην κοινότητα των προγραμματιστών. Μάλιστα, παρόλο που το *emacs* υποστηρίζεται από μια μικρή ομάδα, παραμένει ένα προηγμένο προϊόν το οποίο μεταλλάσσεται, συγχρονίζεται και προσαρμόζεται στους σύγχρονους καιρούς και τις αρχιτεκτονικές που επιτάσσουν.

Το παράδειγμα του *emacs* και της *Lucid* καταδεικνύει την λογική κάτω από την οποία είναι δυνατό ένας προγραμματιστής να παράγει δίχως να βρίσκεται σε σχέση μισθωτής εξαρτημένης εργασίας. Αλλά αυτός ο αλτρουισμός δεν αποτελεί το μοναδικό κίνητρο. Άλλωστε η ενασχόληση με το ελεύθερο λογισμικό μπορεί να αποφέρει τα αναγκαία μέσα για την απλή αναπαραγωγή (επιβίωση), αλλά και την εκτεταμένη αναπαραγωγή (ζωή). Εξίσου σημαντικό είναι το κίνητρο της ενασχόλησης σε ένα μεγάλο σχέδιο (*pro ect*), όπως είναι το *Linux* ή το *Apache*. Το να

²⁸⁸ Andrea Bonaccorsi and Cristina Rossi *Altruistic individuals, selfish firms: The structure of motivation in open source software*, *First Monday*, volume 9, Number 1 - 5 January 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1113/1033>

²⁸⁹ Το *macs* δημιουργήθηκε αρχικά από τον R. Stallman, δημιουργό του GNU.

αποτελεί κάποιος μέρος μιας τέτοιας προσπάθειας είναι ιδιαίτερα τιμητικό, ειδικά όσον αφορά στην κουλτούρα των προγραμματιστών. Μάλιστα, από την στιγμή που η συμμετοχή μπορεί να οδηγήσει στη λύση κάποιου προβλήματος, τότε η ικανοποίηση που νιώθει ο προγραμματιστής είναι απερίγραπτη. Πρόκειται για την ικανοποίηση της απόλυτης πνευματικής πρόκλησης^{2 0}. Ένας προγραμματιστής αντλεί την ευχαρίστησή του προγραμματίζοντας ακριβώς όπως ένας ερευνητής αντλεί την ευχαρίστησή του ερευνώντας^{2 1}, ακριβώς όπως ένας αθλητής δρόμων αντλεί την ευχαρίστησή του τρέχοντας. Χωρίς τον προγραμματισμό ένας προγραμματιστής αισθάνεται λιγότερο άνθρωπος, αφού στερείται την δυνατότητα να συναγωνιστεί και να προσφέρει. Όμως, ο προγραμματισμός στο ανοιχτό λογισμικό βασίζεται στον πολιτισμό της προσφοράς (*gift culture*). Η αξία του προγραμματισμού του έρχεται μόνο όταν ο προγραμματιστής μοιράζεται το πρόγραμμά του. Το ίδιο συμβαίνει, ή θα έπρεπε να συμβαίνει, και στις περιπτώσεις του ερευνητή αλλά και του αθλητή που προαναφέρθηκαν.

Το ελεύθερο λογισμικό δεν αποτελεί μόνο μια νέα κουλτούρα στη διαχείριση του λογισμικού, αλλά και ένα νέο μοντέλο παραγωγής. Κύριο χαρακτηριστικό του νέου μοντέλου είναι η ευχαρίστηση από την ενασχόληση με ένα θέμα και όχι το ύψος των οικονομικών απολαβών που αυτό μπορεί να περιλαμβάνει. Υπό μια οπτική πρόκειται

^{2 0} DiBona Chris, *ckman am* και *tone Mark*, *Motivating the pen ource Hacker*, στο DiBona Chris, *ckman am* και *tone Mark* (εκδ), *pen ources: oices from the pen ource Revolution*, 'Reilly Associates Inc., ebastopol, l , σελ. 13

^{2 1} Σε αυτό το σημείο ο συντάκτης της διατριβής οφείλει να δώσει μια προσωπική διευκρίνιση - απάντηση.

Από το 1995 έως το 2001 και συστηματικά από το 1997 έως το 2001 εργάστηκα σχεδόν αποκλειστικά, παράλληλα με τις σπουδές μου, στην *έρευνα για την πορνεία*. Εμπνευστής, επιστημονικός υπεύθυνος, συντάκτης και δάσκαλος σε αυτή την έρευνα ήταν ο Γρηγόρης Λάζος. Στο πρώτο τόμο της παρουσίασης της έρευνας με τίτλο *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα, 1. Η εκδιδόμενη* (Εκδ. Καστανιώτη, 2002) ο Λάζος αναφέρει(σελ. 33): «Γιατί έπραξαν κατ' αυτόν τον τρόπο; Την απάντηση στο ερώτημα ας τη δώσουν οι ίδιοι, αν και όποτε αυτοί κρίνουν.»

Ήρθε η ώρα να απαντήσω στο ερώτημα του δασκάλου και η απάντηση είναι ιδιαίτερα απλή. Ακριβώς όπως ο προγραμματιστής προγραμματίζει έτσι και εγώ ως ερευνητής, έστω και στα σπάργανα, ήθελα να ερευνήσω. Ήθελα να βιώσω τις ερευνητικές μεθόδους, όχι μόνο ακαδημαϊκά αλλά με την ευθύνη που απορρέει από τη συμμετοχή σε μια γνήσια ερευνητική προσπάθεια και μάλιστα πάνω σε ένα θέμα δύσκολο και στριφνό, όπως η πορνεία. Φορτώθηκα με περισσότερες ευθύνες από όσες νόμιζα ότι μπορούσα να αντέξω προσπαθώντας να εκπληρώσω τον ιστορικό μου ρόλο στην συγκεκριμένη έρευνα. Όμως, ως νέος ερευνητής έχω την συνειδήσή μου ήσυχη ότι πρόσφερα όσα μπορούσα και ακόμα περισσότερα. Το αν η προσφορά μου ήταν επιτυχημένη, ας το κρίνει ο δάσκαλος αλλά και οι αναγνώστες.

για την άρνηση της αλλοτρίωσης της εργασίας. Αλλά αυτό αποτελεί θέμα που χρήζει ξεχωριστής και ιδιαίτερης διερεύνησης που ξεπερνά τα πλαίσια της συγκεκριμένης διατριβής.

7.4.2. Ο ορισμός, οι συνθήκες και οι άδειες χρήσης του ελεύθερου λογισμικού

Σε αυτό το σημείο θα εξετάσουμε τους τρόπους αδειοδότησης του ελεύθερου λογισμικού και τις λογικές που συνοδεύουν την κάθε άδεια. Οι τρόποι αδειοδότησης σχετίζονται άμεσα με τα κίνητρα που έχουν οι προγραμματιστές ως προς τον τρόπο που επιλέγουν να δημοσιοποιήσουν τα δημιουργήματά τους, δηλαδή τα προγράμματά τους. Οι μορφές αδειοδότησης στο ελεύθερο λογισμικό παρουσιάζουν και ειδικό εγκληματολογικό ενδιαφέρον ακριβώς όπως και στην περίπτωση του εμπορικού λογισμικού^{2 2}. Με μια βασική αντιστροφή. Ενώ στο εμπορικό λογισμικό κύριο μέλημα της άδειας χρήσης είναι η προφύλαξη των πνευματικών δικαιωμάτων - πρακτικά η προστασία από την κλοπή - στο ελεύθερο λογισμικό κύριο μέλημα συνιστά η προστασία από την μετατροπή του σε εμπορικό λογισμικό και η εξασφάλιση της αέναης εξέλιξης του λογισμικού. Άλλωστε τα δύο μελήματα είναι άμεσα συσχετισμένα με τον ορισμό του ελεύθερου λογισμικού και τα χαρακτηριστικά που εμπεριέχει.

Πριν παρουσιαστούν και αναλυθούν οι άδειες χρήσης που συνοδεύουν το ελεύθερο λογισμικό είναι αναγκαία η παρουσίαση των χαρακτηριστικών του^{2 3}. Μέχρι τώρα το ελεύθερο λογισμικό ορίστηκε με βάση την πρόσβαση που επιτρέπεται να έχει ο χρήστης στον πηγαίο κώδικα. Δεν είναι, όμως, μόνο αυτό. Για να θεωρείται ένα λογισμικό ελεύθερο θα πρέπει να πληρούνται και τα ακόλουθα κριτήρια.

I. Ελεύθερη διανομή

^{2 2} Christian H. Nadan, *pen ource Licensing: irtus or irtue*, *Texas Intellectual Property Law Journal*, 2002, *ol.* 10:34 -3

^{2 3} Bruce Perens, *The Open Source Definition*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, *pen ources: oices from the pen ource Revolution*, 'Reilly Associates Inc., ebastopol, 1999, σελ. 176

Η άδεια δεν θα πρέπει να περιορίζει την πώληση ή την δωρεάν διανομή του λογισμικού ως μέρους μιας ευρύτερης διανομής που περιλαμβάνει περισσότερα λογισμικά. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι η άδεια χρήσης δεν θα πρέπει με κανένα τρόπο να περιορίζει τον χρήστη από το να δημιουργεί αντίγραφα ενός λογισμικού τα οποία και να διαθέτει ή να πουλά κατά βούληση.

2. Πηγαίος κώδικας

Στο πρόγραμμα θα πρέπει να περιλαμβάνεται και ο πηγαίος κώδικας. Με άλλα λόγια, ο πηγαίος κώδικας θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι του λογισμικού και ως τέτοιο δεν είναι δυνατό να αποκρύπτεται ή να παραλείπεται.

3. Απορρέουσες εργασίες

Η άδεια χρήσης θα πρέπει να επιτρέπει τις τροποποιήσεις, αλλά και τη δυνατότητα να απορρέουν νέα προγράμματα από το αρχικό. Η λογική πίσω από αυτή τη συνθήκη είναι ότι ένα λογισμικό μπορεί και πρέπει να βελτιώνεται συνεχώς. Επιπλέον, είναι δυνατό να εξελίσσεται κιόλας. Αυτές οι δυνατότητες θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της άδειας χρήσης.

4. Ακεραιότητα του πηγαίου κώδικα του δημιουργού

Η δυνατότητα να παραχθούν νέα προγράμματα βασισμένα σε παλιά, αλλά και η δυνατότητα τροποποίησης ενός προγράμματος μπορεί να αλλοιώσει την ταυτότητα του πηγαίου κώδικα ή και την ποιότητα της συνολικής εργασίας ενός δημιουργού. Για την αποφυγή μιας τέτοιας κατάστασης οι άδειες χρήσης θα πρέπει να εμποδίζουν την επανα-ονοματοδότηση ενός λογισμικού. Δύο από τις δημοφιλέστερες μεθόδους με βάση τις οποίες εξασφαλίζεται αυτή η συνθήκη είναι τα *patches* και οι διαφορετικές αριθμημένες εκδοχές του λογισμικού.

5. Μη διάκριση μεταξύ ατόμων και ομάδων

Η άδεια δεν θα πρέπει να εμπεριέχει ούτε ατομικές ούτε συλλογικές διακρίσεις. Η χρήση του λογισμικού θα πρέπει να γίνεται αδιάκριτα. Για παράδειγμα, η άδεια χρήσης του *Berkeley* είχε ένα όρο με βάση τον οποίο απαγορευόταν η χρήση του λογισμικού από την αστυνομία της Νότιας Αφρικής για λόγους απαρτχάιντ. Παρόλο που σήμερα ο όρος αυτός στερείται νοήματος μπορεί να προκαλέσει σημαντικά προβλήματα σε απορρέουσες εργασίες που έχουν αδειοδοτηθεί με την άδεια του *Berkeley*. Γενικά, πάντως,

οι άδειες δεν θα πρέπει να περιέχουν οποιεσδήποτε διακρίσεις ανεξάρτητα από το πόσο αξιέπαινες μπορούν να θεωρηθούν.

6. Μη διάκριση μεταξύ πεδίων εφαρμογής

Το ελεύθερο λογισμικό δεν θα πρέπει να διακρίνει τα πεδία στα οποία θα επιτρέπει την εφαρμογή του. Συνεπώς, το ελεύθερο λογισμικό θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμα και σε επιχειρήσεις ή γονετικές έρευνες. Η λογική πίσω από αυτή τη συνθήκη έχει να κάνει με το γεγονός πως ορισμένες θέσεις ή διαμάχες δεν γίνεται να λυθούν μέσω της άδειας χρήσης ενός λογισμικού ή θα πρέπει να λύνονται στα θεσμοθετημένα όργανα.

· Διανομή της άδειας χρήσης

Η άδεια χρήσης θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή θα πρέπει να ισχύουν για όλους τους χρήστες στους οποίους έχει διανεμηθεί (είτε δωρεάν είτε με αγορά) το πρόγραμμα δίχως να χρειάζονται ειδικές προσαρμογές, επιπλέον άδειες ή εκ νέου ανανεώσεις.

8. Μη συγκεκριμενοποίηση της άδειας χρήσης με το προϊόν

Η συνθήκη αυτή σχετίζεται με προγράμματα τα οποία είναι μέρη μιας διανομής. Μια διανομή ελεύθερου λογισμικού αποτελείται από πολλά προγράμματα. Στην περίπτωση που ένα από αυτά τα προγράμματα αποσπαστεί από την διανομή θα πρέπει να συνεχίσει να θεωρείται και να μεταχειρίζεται ως ελεύθερο.

· Μη επιρροή της άδειας χρήσης σε άλλο λογισμικό

Ο τρόπος με τον οποίο αδειοδοτείται ένα πρόγραμμα δεν θα πρέπει να επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο σχετίζεται το συγκεκριμένο πρόγραμμα με άλλα. Έτσι, αν ένα πρόγραμμα αδειοδοτείται ως πρόγραμμα ανοιχτού κώδικα δεν θα πρέπει να επιβάλλεται ότι αυτό θα συσχετίζεται μόνο με προγράμματα που έχουν την ίδια αδειοδότηση.

Οι συνθήκες αυτές είναι κοινές για όλες τις αδειοδοτήσεις που ισχύουν στο ελεύθερο λογισμικό. Οι αδειοδοτήσεις του ελεύθερου λογισμικού διέπονται από μια βασική διάκριση: το αν και με ποιο τρόπο θα πρέπει το ελεύθερο λογισμικό να σχετίζεται με το εμπορικό λογισμικό^{2 4}. Η διάκριση αυτή είναι ο μόνος της τάσης που

^{2 4} Δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί ότι το ανοιχτό λογισμικό μπορεί να αποτελέσει εμπόρευμα, δηλαδή αντικείμενο αγοραπωλησίας, αλλά με όρους που προσεγγίζουν περισσότερο το *fair trade* παρά την ελεύθερη αγορά. *Matthias Bärwolff, Tight prior open source equilibrium: The rise of*

παρουσιάστηκε πρωτύτερα και σχετίζεται με την βασική αντίληψη για την κύρια διάσταση του λογισμικού, την διάσταση της γνώσης ή του εμπορεύματος^{2 5}.

Κοινό¹ χαρακτηριστικό των αδειών του ελεύθερου λογισμικού είναι η αποκύρξη κάθε είδους εγγύησης. Από τη στιγμή που το λογισμικό διανέμεται δωρεάν η έλλειψη εγγυήσεων είναι απόλυτα λογική. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται και ο προγραμματιστής από την νομική ή άλλη ευθύνη που θα μπορούσε να του επιφέρει κυρώσεις. Σε αντίθετη περίπτωση, οι προγραμματιστές δεν θα είχαν κανένα κίνητρο στο να διαθέσουν δωρεάν τα προγράμματά τους. Άλλωστε, η δυνατότητα παρέμβασης στον κώδικα δίνει την ευκαιρία στους χρήστες να διορθώσουν και να βελτιώσουν τυχόν ατέλειες στο πρόγραμμα. Είναι προς όφελος όλων των χρηστών ελεύθερου λογισμικού η διατήρηση της μη εγγύησης των προγραμμάτων.

Βέβαια, η κυριότερη μορφή ελεύθερου λογισμικού είναι αυτή του δημόσιου αγαθού^{2 6}. Ένα πρόγραμμα θεωρείται δημόσιο αγαθό όταν ο δημιουργός του έχει αποποιηθεί όλων των δικαιώματων του. Συχνά το λογισμικό ως δημόσιο αγαθό συγχέεται με το ανοιχτό ή το ελεύθερο λογισμικό. Όμως διαφέρουν σημαντικά. Ένα λογισμικό που είναι δημόσιο αγαθό μπορεί να το ιδιοποιηθεί ο οποιοσδήποτε, να το αλλάξει ακόμα και να το μεταλλάξει ώστε να το μετατρέψει σε ιδιωτικό αγαθό και κατ' επέκταση σε εμπόρευμα. Μέχρι και το όνομα του δημιουργού είναι δυνατό να αλλαχθεί. Πρακτικά, όλες αυτές οι αλλαγές επιδρούν μόνο φαινομενολογικά και όχι πραγματολογικά. Γι' αυτό τον λόγο το λογισμικό που θεωρείται δημόσιο αγαθό ποτέ δεν γίνεται αντικείμενο αγοραπωλησίας.

Στο πλαίσιο των κριτηρίων που προηγήθηκαν και ορίζουν το ελεύθερο λογισμικό, θα παρουσιαστούν οι ακόλουθες αδειοδοτήσεις του ελεύθερου λογισμικού: *GNU GPL*, *GNU LGPL*, *Consortium*, *B D*, *Apache License*, *Artistic License*, *NPL* και *MPL*.

open source as a source of economic welfare, *First Monday*, olume 11, Number 1 - 2 January 2006, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/130/122>

^{2 5} *Andrea Ciffolilli, The economics of open source hi acking and the declining uality of digital information resources: A case for copyleft*, *First Monday*, olume , Number - 6 eptember 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/11/3103>

^{2 6} Η σύγκλιση πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας «... ενέχει τον κίνδυνο μιας 'πληθωριστικής επέκτασης' της πνευματικής ιδιοκτησίας στο λεγόμενο κοινό πολιτιστικό υπόστρωμα (*public domain*) με κίνδυνο να μη ληφθεί υπόψη ότι κάθε πνευματική δημιουργία βασίζεται στην ανάληψη και επεξεργασία ξένων σκέψεων, μεθόδων και ιδεών.» *Laddie H., Prescott P. και itoria M., The modern law of copyright and designs, Butterworths Law, London, vol.1, 2nd ed., 1 8, σελ. 25 και David Lange, Recogni ing the Public Domain, Law and Contemporary Problems, τ. 44, 1 81, σελ. 1 2- 3*

Η πρώτη και διασημότερη άδεια χρήσης ελεύθερου λογισμικού είναι η *General Public License*² (*GPL*). Η *GPL* θεωρείται - και είναι - κάτι περισσότερο από μια άδεια χρήσης λογισμικού· θεωρείται πολιτικό μανιφέστο. Η άδεια είναι σχετικά απλή. Επιτρέπεται σε οποιονδήποτε η αντιγραφή και διανομή αυτούσιων αντιγράφων των προγραμμάτων. Επιτρέπεται η αλλαγή, τροποποίηση ή μετάλλαξη του προγράμματος, εφόσον εκπληρούνται οι ακόλουθοι όροι:

α) Τα τροποποιημένα αρχεία πρέπει να φέρουν εμφανείς ανακοινώσεις στις οποίες να δηλώνεται ποιος τροποποίησε τα αρχεία, καθώς και η ημερομηνία κάθε τροποποίησης.

β) Κάθε έργο που διανέμεται ή δημοσιεύεται, το οποίο ως όλο ή μέρος αυτού περιέχει ολόκληρο ή μέρος του Προγράμματος ή είναι παράγωγό του, πρέπει να διατίθεται ως όλον σε κάθε τρίτο μέρος υπό αυτήν την Άδεια, χωρίς χρέωση.

γ) Εάν το τροποποιημένο πρόγραμμα διαβάζει εντολές διαδραστικά κατά την εκτέλεσή του πρέπει, κατά την έναρξη εκτέλεσής του για τέτοια διαδραστική χρήση με τον πιο συνήθη τρόπο, να εκτυπώνεται ή να εμφανίζεται στην οθόνη ανακοίνωση, η οποία θα περιλαμβάνει κατάλληλη ένδειξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και δήλωση ότι δεν υπάρχει καμιά εγγύηση (ή ότι εσείς παρέχετε εγγύηση) και ότι οι χρήστες δικαιούνται να αναδιανείμουν το πρόγραμμα υπό αυτούς τους όρους, καθώς και οδηγίες προς τον χρήστη για τον τρόπο προβολής ενός αντιγράφου αυτής της Άδειας. (Εξαιρέση: εάν το ίδιο το Πρόγραμμα είναι διαδραστικό, αλλά κανονικά δεν εκτυπώνει τέτοιου είδους ανακοίνωση, τότε το έργο σας, το οποίο είναι βασισμένο στο Πρόγραμμα, δεν απαιτείται να εκτυπώνει ανακοίνωση.)

Με άλλα λόγια, θα πρέπει το άτομο που αποφασίζει να αλλάξει ένα πρόγραμμα που έχει αδειοδοτηθεί με *GPL*, να εξασφαλίζει τα ίδια δικαιώματα που ο ίδιος απόλαυσε και οδήγησαν στις αλλαγές που προκάλεσε σε οποιονδήποτε επιθυμεί να κάνει το ίδιο στην εκδοχή του. Όπως υποστηρίζει ο *tallman*, ένα πρόγραμμα είναι ελεύθερο όταν εκπληρούνται τέσσερις βασικές ελευθερίες^{2 8}:

² Η ανεπίσημη μετάφραση του όρου είναι Γενική Άδεια Δημόσιας Χρήσης. Η πλήρης ανεπίσημη μετάφραση της άδειας είναι διαθέσιμη στο <http://www.eexi.gr/node/16>.

²⁹⁸ *tallman Richard, Richard tallman's speech in Kolkata (Calcutta), August 2006, http://www.gnu.org/philosophy/rms-kol.html*

- Ελευθερία 0: ένα πρόγραμμα είναι ελεύθερο, αν μπορείς να το τρέξεις με όποιον τρόπο επιθυμείς
- Ελευθερία 1: ένα πρόγραμμα είναι ελεύθερο, αν μπορείς να έχεις πρόσβαση στον πηγαίο του κώδικα και μπορείς να τον αλλάξεις.
- Ελευθερία 2: ένα πρόγραμμα είναι ελεύθερο, αν μπορείς με αυτό να βοηθήσεις το γείτονά σου, να το διανέμεις ή να το δημοσιεύσεις.
- Ελευθερία 3: ένα πρόγραμμα είναι ελεύθερο, αν μπορείς να βοηθήσεις την κοινότητα και να διανέμεις τις εκδοχές που έχεις δημιουργήσει.

Παρόλο που η GPL είναι απόλυτα συμβατή με τον ορισμό του ελεύθερου λογισμικού, αγνοεί την συνθήκη 4 για την ακεραιότητα του πηγαίου κώδικα του δημιουργού. Επίσης, η GPL δεν επιτρέπει την ιδιωτικοποίηση των αλλαγών που έχουν γίνει. Ο καθένας, ακόμη και ιδιωτικές εταιρείες, μπορεί να αλλάξει ένα πρόγραμμα που έχει αδειοδοτηθεί με GPL, αλλά δεν μπορεί να το απαγκιστρώσει από αυτή. Για κάθε νέα εκδοχή, η αλλαγή θα πρέπει να υπόκειται στην GPL. Με βάση αυτή τη λογική ένα πρόγραμμα που αδειοδοτείται με βάση το GPL δεν μπορεί να αποτελέσει μέρος εμπορικής έκδοσης.

Ο μόνος που μπορεί να απαγκιστρώσει ένα πρόγραμμα από την GPL είναι ο δημιουργός του. Αυτό συνέβη σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Γενικά, η GPL είναι η πιο αυστηρή αδειοδότηση στο ελεύθερο λογισμικό. Για την ακρίβεια, είναι η μοναδική άδεια με βάση την οποία μπορεί να γίνεται λόγος για ελεύθερο λογισμικό. Ο ορισμός του λογισμικού που ταιριάζει στις υπόλοιπες άδειες που θα εξεταστούν είναι ανοιχτό λογισμικό².

Η αυστηρότητα αλλά και η πολιτική ρητορική που χαρακτηρίζουν την GPL έχουν αποτρέψει πολλούς από το να την υιοθετήσουν. Όπως επίσης και το γεγονός πως άπαξ και ένα πρόγραμμα αδειοδοτηθεί με GPL, τότε δεν μπορεί να αλλάξει άδεια.

² Steven Weber, *The success of open source*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 2004, σελ. 1

Ωστόσο, παραμένει η δημοφιλέστερη μορφή αδειοδότησης και η μόνη που καθιστά πραγματικά ένα πρόγραμμα ελεύθερο. Άλλωστε το *Linux* έχει αδειοδοτηθεί με GPL.

Η αυστηρότητα της GPL μπορεί να αποτέλεσε παράγοντα για την αποτροπή πολλών από την υιοθέτησή της. Όμως, ταυτόχρονα πρόκειται για μια άδεια χρήσης η οποία αναγνωρίζει με μοναδική βαρύτητα τη γνωσιακή σημασία του λογισμικού. Με βάση αυτό το δίπολο θα έπρεπε να υπάρξει ένας τυπικός συμβιβασμός, μια παρέκκλιση ή μια νέα απορρέουσα άδεια βασισμένη στην *GPL*, η οποία θα μπορούσε να συμβιβάσει τους δύο πόλους. Η άδεια αυτή δημιουργήθηκε και ονομάστηκε *GNU LGPL (Lesser General Public License*³⁰⁰). Η βασική διαφορά συνίσταται στο γεγονός πως ένα πρόγραμμα με άδεια *LGPL* μπορεί να ενσωματωθεί σε πρόγραμμα που αποτελεί ιδιοκτησία. Ένα ακόμη βασικό σημείο είναι το γεγονός πως ένα πρόγραμμα μπορεί να μεταβεί από την *LGPL* στην *GPL* άμεσα, χωρίς όμως να έχει τη δυνατότητα να κάνει ξανά την αντίστροφη διαδρομή.

Η επόμενη ομάδα αδειών ελεύθερου λογισμικού είναι ριζικά διαφορετική από τις άδειες *GPL* και *LGPL*. Σε αυτή την ομάδα εντάσσονται οι άδειες *Consortium*, *B D* και *Apache License*³⁰¹. Μάλιστα, οι δύο τελευταίες αποτελούν μεταλλάξεις της πρώτης. Η βασική διαφορά είναι ότι επιτρέπουν στους δημιουργούς και τους χρήστες να κάνουν ό,τι επιθυμούν με το πρόγραμμα που έχουν στη διάθεσή τους. Η άδεια *X*³⁰² δημιουργήθηκε στο *MIT* με σκοπό τη αδειοδότηση και εκμετάλλευση του προγράμματος '*X Window system*'. Ομοίως, η άδεια *B D*³⁰³ δημιουργήθηκε στο *Berkeley* με σκοπό την αδειοδότηση του ομώνυμου *UNI*. Ο λόγος που με τις συγκεκριμένες άδειες υπάρχει απόλυτη ελευθερία στην εκμετάλλευση και διάθεση ενός λογισμικού είναι ότι τα προγράμματα με τις συγκεκριμένες άδειες έχουν δημιουργηθεί με χρηματοδότηση από το αμερικάνικο κράτος. Έτσι, από τη στιγμή

³⁰⁰ Το πλήρες κείμενο της *LGPL* είναι διαθέσιμο στην διεύθυνση <http://www.gnu.org/licenses/lgpl.html>. Ακόμη δεν υπάρχουν ούτε επίσημη ούτε ανεπίσημη μετάφραση στην ελληνική.

³⁰¹ Το πλήρες κείμενο της πιο πρόσφατης εκδοχής της *Apache License* είναι διαθέσιμο στην διεύθυνση http://www.apache.org/licenses/LIC_N-2.0. Ακόμη δεν υπάρχουν ούτε επίσημη ούτε ανεπίσημη μετάφραση στην ελληνική.

³⁰² Το πλήρες κείμενο της άδειας *X* είναι διαθέσιμο στην διεύθυνση http://www.xfree86.org/current/LIC_N-4.html. Ακόμη δεν υπάρχουν ούτε επίσημη ούτε ανεπίσημη μετάφραση στην ελληνική.

³⁰³ Το πλήρες κείμενο της άδειας *B D* είναι διαθέσιμο στην διεύθυνση <http://www.xfree86.org/3.3.6/COPYRIGHT2.html>. Ακόμη δεν υπάρχουν ούτε επίσημη ούτε ανεπίσημη μετάφραση στην ελληνική.

που ήδη οι δημιουργοί είχαν πληρωθεί δεν υπήρχε λόγος να συνεχίζουν να πληρώνονται³⁰⁴.

Η σημαντικότερη διαφορά των συγκεκριμένων αδειών είναι ότι κάποιος μπορεί να αποσπάσει ένα μέρος του πηγαίου κώδικα ενός προγράμματος, να το αλλάξει και να το αδειοδοτήσει με όποιο τρόπο επιθυμεί, ακόμα και με κλειστή εμπορική άδεια που καθιστά τον κώδικα ιδιωτικό προϊόν³⁰⁵.

Όσον αφορά στην *Apache License* αυτή σχετίζεται με το ίδρυμα του λογισμικού *Apache*, το οποίο μεταξύ άλλων είναι υπεύθυνο και για τον διασημότερο εξυπηρετητή του διαδικτύου.

Η *Artistic License* ήταν αρχικά άμεσα συνδεδεμένη με την γλώσσα προγραμματισμού *Perl*. Αργότερα, η άδεια χρησιμοποιήθηκε και σε άλλα προγράμματα. Όμως, η συγκεκριμένη άδεια χαρακτηρίζεται και από ιδιαίτερες αντιφάσεις. Για παράδειγμα, παρόλο που επιτρέπονται οι αλλαγές στο πρόγραμμα, στην παράγραφο 7 αναφέρεται ότι οι αλλαγές μπορούν να ιδιωτικοποιηθούν. Είναι αυτού του είδους οι αντιφάσεις που αποτρέπουν πολλούς προγραμματιστές από την υιοθέτηση της συγκεκριμένης άδειας, παρόλο που η τελευταία εκδοχή³⁰⁶ της φαίνεται να βελτιώνει σημαντικά την κατάσταση.

Οι δύο τελευταίες άδειες που θα εξεταστούν ουσιαστικά αναφέρονται στην ίδια κατάσταση, την μετατροπή του φυλλομετρητή της *Netscape* από κλειστό λογισμικό εμπόρευμα σε ανοιχτό λογισμικό. Πρόκειται για τις άδειες *NPL* (*Netscape Public License*) και *MPL* (*Mozilla Public License*). Οι συγκεκριμένες άδειες αναφέρονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και συνεπώς περιέχουν ειδικές συνθήκες. Η γενικότερη εφαρμογή τους θεωρείται ιδιαίτερα δύσκολη, ή και άσκοπη, από τη στιγμή που υπάρχουν πολλές εναλλακτικές αδειοδοτήσεις. Το γεγονός ότι δημιουργήθηκαν δύο

³⁰⁴ Σε αυτό το σημείο θίγεται το ζήτημα μιας εναλλακτικής στην αμοιβή του δημιουργού. Ένας δημιουργός μπορεί να αμειφθεί για το δημιούργημά του από κρατικούς πόρους και το δημιούργημα να θεωρηθεί κοινοκτησία. Εναλλακτικά, ο δημιουργός μπορεί να εκμεταλλευτεί του νόμους για την πνευματική ιδιοκτησία. η επιλογή όμως δεν εξαρτάται από τον δημιουργό. Θα μπορούσε όμως. Αυτή η εναλλακτική στην επιλογή παρουσιάζεται διεξοδικά στο *even havell* και *Tanguy an Ypersele, Rewards versus Intellectual Property Rights, The Journal of Law and Economics*, CT B R 2001, ol. LI (2) (PT. 1)

³⁰⁵ Tim DiLauro, *Choosing the components of a digital infrastructure*, volume , Number 5 - 3 May 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1144/1064>

³⁰⁶ Η τελευταία εκδοχή της *Artistic License* είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση http://www.perlfoundation.org/artistic_license/2.0/. Δεν υπάρχει επίσημη ή ανεπίσημη μετάφραση της συγκεκριμένης άδειας στην ελληνική.

άδειες για την μετάβαση ενός κλειστού λογισμικού σε ανοιχτό οφείλεται κυρίως σε δύο αλληλένδετα γεγονότα. Το πρώτο αφορά στο ότι από τη στιγμή που ο φυλλομετρητής της *Netscape* ήταν κλειστός, αυτό σήμαινε ότι ενσωμάτωνε και μέρη, επίσης κλειστά, που δεν άνηκαν σε άλλες εταιρείες. Για να μπορέσουν αυτά να διατηρήσουν το καθεστώς τους, όταν ο φυλλομετρητής θα γινόταν ανοιχτός, θα έπρεπε να δημιουργηθεί ειδική αδειοδότηση. Αυτή ήταν η *NPL*. Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό είναι ότι η *Netscape* διατήρησε τη δυνατότητα να ενσωματώνει κώδικα που προσφέρουν διάφοροι προγραμματιστές (πχ. βελτιώσεις και αλλαγές) με ‘κλειστό τρόπο’.

Όμως, από την στιγμή που σε γενικές γραμμές ο κώδικας του φυλλομετρητή θα είναι ανοιχτός, θα έπρεπε να υπάρχει και μια αδειοδότηση που να επιτρέπει την ‘ανοιχτότητά’ του, δηλαδή την περιορισμένη παρέμβαση της εταιρείας. Η άδεια αυτή ήταν η *MPL*. Και οι δύο άδειες δίνουν τη δυνατότητα της ιδιωτικοποίησης των επιφερόμενων αλλαγών.

Συνοψίζοντας υπάρχουν τέσσερις βασικές διαστάσεις με βάση τις οποίες θα πρέπει να επιλέγεται η αδειοδότηση. Η πρώτη αφορά στον τρόπο με τον οποίο θα μπορούν να κοινωνικοποιούνται οι αλλαγές που επιφέρουν νέοι προγραμματιστές σε έναν κώδικα και, πιο συγκεκριμένα, αν αυτές οι αλλαγές θα μπορούν να επιφέρουν ιδιωτικοποίηση. Η δεύτερη διάσταση αφορά στο αν και κατά πόσο θα είναι εφικτό να αναπτυχθούν δεσμοί και συσχετισμοί του ανοιχτού κώδικα με άλλους κλειστούς κώδικες. Η τρίτη διάσταση αφορά στην δυνατότητα που μπορεί να υπάρχει ώστε να μετατραπούν νέες εκδοχές του κώδικα σε εμπορεύματα. Ενώ η τέταρτη και τελευταία διάσταση έχει να κάνει με το βασικό κίνητρο δημιουργίας του κώδικα το οποίο μπορεί να είναι είτε τα χρήματα, είτε η γνώση, είτε και τα δύο. Βέβαια, στην περίπτωση που το κίνητρο είναι τα χρήματα τότε ο προγραμματιστής δεν θα πρέπει να στραφεί στο ανοιχτό λογισμικό.

Με βάση τα παραπάνω είναι δυνατή η διαμόρφωση του ακόλουθου πίνακα (.1) που παρουσιάζει μια γενική σύγκριση των παραπάνω αδειών.

Πίνακας 7.1: Σύγκριση αδειών ελεύθερου λογισμικού

Άδειες	Μπορεί να αναμειχθεί με	Οι αλλαγές μπορούν να ιδιωτικοποιηθούν	Μπορεί να επανααδειοδο-	Εμπεριέχει ειδικές συνθήκες υπέρ του
--------	-------------------------	--	-------------------------	--------------------------------------

	μη ελεύθερο λογισμικό	δίχως να αποδοθούν τον δημιουργό	τηθεί αρχικό	αρχικού δημιουργού πάνω σε αλλαγές που δεν έχουν γίνει από αυτόν
GPL				
LGPL	✓			
BSD	✓	✓		
NPL	✓	✓		✓
MPL	✓	✓		
Δημόσιο Αγαθό	✓	✓	✓	

Από την ανάλυση των αδειών χρήσης του ελεύθερου και ανοιχτού λογισμικού και τη σύγκρισή τους με τις άδειες χρήσης του κλειστού-εμπορικού λογισμικού, προκύπτει μια ενδιαφέρουσα εγκληματολογική παρατήρηση. Οι άδειες χρήσης του εμπορικού λογισμικού φαίνονται - και είναι - άμεσα συναρτημένες με το κέρδος που αποφέρουν τα προγράμματα στους διαθέτες τους. Με άλλα λόγια, υπάρχει μια συμμαχία της νομικής και της οικονομικής διάστασης του λογισμικού υπό την βασική προϋπόθεση της εξασφάλισης του ατομικού κέρδους, είτε αυτό αναφέρεται σε ένα άτομο είτε αναφέρεται σε μια επιχείρηση. Αντίθετα, οι άδειες χρήσης του ελεύθερου λογισμικού είναι άμεσα συναρτημένες με την εξέλιξη της γνώσης που σχετίζεται με το λογισμικό. Σε αυτή την περίπτωση διαφαίνεται μια συμμαχία μεταξύ της νομικής και της πολιτισμικής διάστασης του λογισμικού. Κύριος γνώμονας αυτής της συμμαχίας είναι το κοινό δημόσιο συμφέρον.

Η επιλογή ανάμεσα στα δύο - τόσο στο επίπεδο της παραγωγής όσο και στο επίπεδο της χρήσης - συνιστά πολιτικό ζήτημα. Η κλασσική-θετικιστική εγκληματολογία φαίνεται να συντάσσεται περισσότερο με την εμπορική διάσταση των αδειών χρήσης και του αντίστοιχου λογισμικού, ενώ η ριζοσπαστική-κριτική εγκληματολογία φαίνεται να τείνει περισσότερο στην 'γνωσιακή' διάσταση και το ελεύθερο λογισμικό.

7.5. Το μέγεθος του ελεύθερου λογισμικού

Η θεωρητική διαπραγμάτευση του ελεύθερου λογισμικού είναι χωρίς ουσία, αν δεν συνδυαστεί με την προσπάθεια του εντοπισμού του μεγέθους του. Συνεπώς, σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν στοιχεία που αφορούν στην μέτρηση του ελεύθερου λογισμικού.

Πριν από την παρουσίαση των στοιχείων θα πρέπει να γίνει εστίαση στα μεθοδολογικά στοιχεία της μέτρησης του λογισμικού. Καταρχήν, η συλλογή των στοιχείων δεν γίνεται στο πλαίσιο επιστημονικής έρευνας. Αντίθετα, είναι η επισκεψιμότητα σε συγκεκριμένους ιστότοπους που παρέχουν τις πληροφορίες που θα παρουσιαστούν.

Αναφέρθηκε σε προηγούμενα υποκεφάλαια (2.3, 6.2 και 6.3) η σημασία που έχει η διεύθυνση *IP* για τον εντοπισμό ενός υπολογιστή στο διαδίκτυο. Αυτή είναι μία από τις πληροφορίες που ανταλλάσσονται ακούσια μεταξύ των υπολογιστών. Οι άλλες πληροφορίες σχετίζονται με τα προγράμματα μέσω των οποίων γίνεται η επικοινωνία, το λειτουργικό σύστημα πάνω στο οποίο τρέχουν αυτά τα προγράμματα αλλά και η ανάλυση της οθόνης στην οποία παρουσιάζονται οι πληροφορίες. Και αν η ανάλυση της οθόνης δεν αποτελεί ούτε καν συμπληρωματικό ενδιαφέρον στην διατριβή, οι πληροφορίες που σχετίζονται με τα προγράμματα και τα λειτουργικά συστήματα είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Η παρουσίαση των στατιστικών στοιχείων που σχετίζονται με το ελεύθερο λογισμικό θα ακολουθήσει την ακόλουθη δομή. Στην αρχή θα παρουσιαστούν τα στατιστικά που σχετίζονται με τους εξυπηρετητές. Εκεί, θα παρουσιαστεί η σύγκριση μεταξύ του εξυπηρετητή ανοιχτού λογισμικού *Apache* και του εξυπηρετητή κλειστού λογισμικού *IIS* (*Internet Information Services*) της *Microsoft*. Ακολουθεί η σύγκριση των φυλλομετρητών εστιάζοντας κυρίως στον *Mozilla Firefox* και τον *Internet Explorer*. Τέλος, παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν στη χρήση των λειτουργικών συστημάτων με κυρίαρχη την αντιπαράθεση μεταξύ των διαφόρων εκδόσεων των *Windows* και του *Linux*.

Στον πίνακα 2.2 παρουσιάζεται η χρήση των διασημότερων και πιο διαδεδομένων στη χρήση εξυπηρετητών στο διαδίκτυο. Ο πρώτος είναι ο εξυπηρετητής *Apache* που εμπίπτει στη λογική του ανοιχτού λογισμικού και ο δεύτερος είναι ο *IIS* που αποτελεί δημιούργημα της *Microsoft* και εμπίπτει στη λογική του κλειστού λογισμικού. Στον πίνακα παρουσιάζονται στοιχεία από τέσσερις διαφορετικές πηγές σε σχέση με την χρήση εξυπηρετητών. Η χρονιά στην οποία αναφέρονται τα στοιχεία είναι το 2007, ενώ η εστίαση γίνεται σε διαφορετικούς μήνες του έτους για κάθε πηγή. Το εντυπωσιακό είναι η διαφορά που προκύπτει στα στοιχεία. Σε τρεις από τις τέσσερις πηγές ο *Apache* προηγείται, αλλά η διαφορά του από τον *IIS* κυμαίνεται από 11 έως

55%. Αντίθετα, η τέταρτη πηγή δίνει διαφορετική οπτική. Σε αυτήν ο εξυπηρετητής *II* παίρνει μεγαλύτερο μερίδιο και προηγείται κατά 30% του *Apache*.

Είναι δυνατό να εξαχθεί συμπέρασμα με τόσο αντιφατικά στοιχεία; Η διατριβή θεωρεί πως η απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα είναι θετική. Ωστόσο, για την εξαγωγή του συμπεράσματος χρειάζεται περισσότερη εμβάθυνση στην ποιότητα των στοιχείων. Καταρχήν, το πρώτο ζήτημα που χρήζει επίλυσης αφορά στο ποιός εξυπηρετητής έχει το μεγαλύτερο μερίδιο στο διαδίκτυο. Αναμφισβήτητα είναι ο *Apache* από την στιγμή που τα στοιχεία της έρευνας από το *Port80* αφορούν μόνο στους ιστότοπους που βρίσκονται στη λίστα των πρώτων χιλίων του περιοδικού *Fortune*³⁰. Έτσι, παρόλο που στις ιστοσελίδες των πιο επιτυχημένων επιχειρήσεων ο εξυπηρετητής που προτιμάται είναι ο *II*, στο διαδίκτυο γενικά ο προτιμώμενος εξυπηρετητής προέρχεται από το ελεύθερο λογισμικό.

Πίνακας 7.2: Η χρήση του Apache και του IIS το 2007 από 4 διαφορετικές πηγές

Οργανισμός/ Πηγή	Apache	IIS
Google (Ιούνιος 2007)	66	23
Netcraft (Οκτώβριος 2007)	48	3
Security Space (Σεπτέμβριος 2007)	4	1
Port80 (Ιούλιος 2007)	25	55

Πηγή: <http://4sysops.com/archives/apache-vs-iis-what-is-your-favorite-market-share-statistics>

Το δεύτερο ζήτημα σχετίζεται με το βαθμό στον οποίο ο *Apache* κυριαρχεί. Και σε αυτή τη περίπτωση η απάντηση είναι δυνατή, αλλά χρειάζεται μια μεγαλύτερου είδους εμβάθυνση. Πιο συγκεκριμένα, χρειάζεται μια διαχρονική μελέτη στην εξέλιξη των μεριδίων των εξυπηρετητών. Όπως φαίνεται από τον πίνακα .3, ο *Apache* είναι σταθερά πρώτος με μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς το οποίο σε απόλυτους αριθμούς μεγαλώνει - αν και ως ποσοστό συνεχώς μειώνεται. Το ίδιο ισχύει και για τον εξυπηρετητή της *Microsoft*, ο οποίος είναι σταθερά δεύτερος αλλά με μείωση του ποσοστού του το 2009. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η αύξηση των υπολοίπων εξυπηρετητών που διαφαίνονται στη γραμμή με τίτλο 'άλλα'. Εκεί παρατηρούμε ότι η αύξηση τόσο σε ποσοστό όσο και σε απόλυτα μεγέθη είναι εντυπωσιακή. Αυτό

³⁰ <http://www.port80software.com/surveys/top1000webservers>

σημαίνει πως στο επίπεδο των εξυπηρετητών η αγορά είναι ιδιαίτερα ανοιχτή και, κατά συνέπεια, ανταγωνιστική. Έτσι, ωφελείται κυρίως ο καταναλωτής, πρακτικά ο χρήστης του διαδικτύου, ο οποίος βρίσκει όλο και καλύτερη ποικιλία και ποιότητα πληροφοριών.

Πίνακας 7.3: Το μερίδιο αγοράς των εξυπηρετητών στο σύνολο του διαδικτύου

	Μάρτιος 2009		Μάρτιος 2008		Μάρτιος 2007	
		%		%		%
Apache	104.18.852	46,35	82.454.415	50,6	64.4516	58,62
Microsoft	66.22.250	2,4	5.688.503	35,4	34.265.321	31,02
άλλα	54.353.442	24,18	22.513.86	13,84	6.662.248	10,36

Πηγή: <http://news.netcraft.com>

Το γεγονός αυτό διαφαίνεται και από την επέκταση και διάδοση του διαδικτύου, όπως αυτή παρουσιάζεται στον πίνακα 7.4. Μια επέκταση, η οποία θα συνεχίσει με αλματώδεις ρυθμούς αν λάβουμε υπόψη μόνο τις δυνατότητες που υπάρχουν στην Ασία. Βέβαια, για να είναι δυνατή αυτή η ανάπτυξη θα πρέπει να συνδυαστεί με λογισμικό το οποίο θα την επιτρέπει.

Πίνακας 7.4: Ο παγκόσμιος πληθυσμός και οι χρήστες του διαδικτύου

Ήπειροι	Πληθυσμός (εκτιμήσεις 2008)	Χρήστες διαδικτύου ν 2000	Χρήστες διαδικτύου 2009	Διείσδυση διαδικτύου σε πληθυσμό	Ανάπτυξη 2000-2008
Αφρική	5.330,8	4.514.400	54.115.00	5,6	1.100,0
Ασία	3.808,2	114.304.000	65.108.16	1,4	4,4
Ευρώπη	803.03.540	105.060.3	333.338	48,	24,3
Μέση Ανατολή	166.614	3.284.800	45.861.346	23,3	126,2
Βόρεια Αμερική	335.24	108.068.00	251.204.8	4,4	132,5
Λατινική Αμερική	581.248.2	18.068.1	1361.140	2,	860,
Ωκεανία/ Αυστραλία	34.384.384	620.480	20.83.41	60,4	12,
Σύνολο	6.710.029.070	360.985.492	1.596.270.108	23,8 %	342,2 %

Μεγάλη σημασία στην χρήση του λογισμικού όσον αφορά στη χρήση του διαδικτύου έχει ο φυλλομετρητής μέσω του οποίου αποκτάται η πρόσβαση στον παγκόσμιο ιστό. Διαχρονικά παρατηρούμε από τον πίνακα 7.5 ότι η χρήση των φυλλομετρητών που εμπίπτουν στο ανοιχτό λογισμικό (*Firefox* και *Mozilla*) κερδίζουν όλο και περισσότερο μερίδιο στην ομώνυμη αγορά. Μάλιστα, από το 2009 ο *Firefox* κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο. Στον πίνακα 7.5 θα πρέπει να ληφθεί υπόψη πρώτον ότι ο φυλλομετρητής που είναι κλειστός (*Internet Explorer*) αποτελεί προϊόν της *Microsoft* και, δεύτερον δίνεται δωρεάν με το λειτουργικό της σύστημα. Μάλιστα το τελευταίο γεγονός προκάλεσε την αντίδραση της κυβέρνησης των ΗΠΑ, η οποία άσκησε δίωξη στην *Microsoft*, μία δίωξη που κατέληξε, μετά από ακροαματική διαδικασία, σε εξωδικαστικό συμβιβασμό. Επίσης, ο *Mozilla* και ο *Firefox* αποτελούν τις προσπάθειες της *Netscape* από την στιγμή που αποφάσισε να δώσει τον πηγαίο κώδικα ελεύθερα στην κοινότητα του διαδικτύου. Τέλος, όπως έχει πολλάκις αναφερθεί, το λογισμικό είτε ανοιχτό είτε κλειστό προσομοιάζει σ' ένα ζωντανό και εξελίξιμο οργανισμό. Έτσι, σε κάθε χρονική περίοδο αντιστοιχούν και μία ή περισσότερες εκδόσεις του. Αυτό συμβαίνει για πολλούς λόγους. Ένας βασικός είναι ότι με το που βγαίνει μια καινούργια έκδοση δεν σημαίνει ότι εγκαταλείπεται και η παλιά. Ειδικά στην περίπτωση του κλειστού λογισμικού, που αποτελεί και *a priori* εμπόρευμα, η χρήση κάθε νέας έκδοσης συνοδεύεται και με αντίστοιχη αγορά. Σε αντίθετη περίπτωση υπάρχει πειρατεία. Ειδικά στην περίπτωση των φυλλομετρητών η παραπάνω θέση δεν ισχύει για τον *Internet Explorer*, αφού η *Microsoft* τον δίνει δωρεάν με τα *Windows*. Η δωρεάν διανομή του, όμως, δεν σημαίνει ότι το λογισμικό είναι ανοιχτό. Ένας ακόμη λόγος που σχετίζεται με την συνύπαρξη πολλών και διαφορετικών εκδόσεων έχει να κάνει με το λειτουργικό σύστημα. Μια νέα εκδοχή ενός λογισμικού, στην ειδική περίπτωση ενός φυλλομετρητή, μπορεί να προϋποθέτει και παράλληλη αναβάθμιση λογισμικού. Σε διαφορετική περίπτωση ο νέος φυλλομετρητής δεν μπορεί να εγκατασταθεί.

Πίνακας 7.5: Η διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων των φυλλομετρητών

Internet Explorer	Firefox	Mozilla	άλλοι
-------------------	---------	---------	-------

IAN 2002	86,80		, 0	5,30
IAN 2003	84,60		8,00	,40
IAN 2004	84, 0		,40	, 0
IAN 2005	4,50	16,60	3,20	5, 0
IAN 2006	66,00	25,00	3,60	5,40
IAN 2007	58,60	31,00	1,50	8, 0
IAN 2008	54, 0	36,40		8, 0
IAN 2009	44,80	45,50		, 0

Πηγή: http://www.w3schools.com/browsers/browsers_stats.asp

Τα στατιστικά δεδομένα των περιπτώσεων που εξετάστηκαν μέχρι τώρα αποδεικνύουν τη σημασία του ελεύθερου λογισμικού όχι μόνο στην πληροφορική τεχνολογία, αλλά στη διαχείριση της γνώσης σε κοινωνικό επίπεδο. Ωστόσο, η στατιστική δεν αποδίδει πάντα την αλήθεια. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που ακολουθεί με τα στατιστικά στοιχεία που σχετίζονται με το λειτουργικό σύστημα.

Στον πίνακα 7.6 παρουσιάζονται τα στοιχεία που αφορούν στη χρήση του λειτουργικού συστήματος που χρησιμοποιείται στο διαδίκτυο. Σε αυτόν μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις. Πρώτον, το λειτουργικό σύστημα της *Microsoft* - τα *Windows* - παρουσιάζει μια συντριπτική κυριαρχία. Με αυτά τα δεδομένα, τα υπόλοιπα λειτουργικά συστήματα θα έπρεπε να έχουν από καιρό εκλείψει. Ειδικά τα λογισμικά που είναι κλειστά, όπως του *Mac*³⁰⁸.

Πίνακας 7.6: Η διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων των λειτουργικών συστημάτων

	Windows	Linux	Mac	άλλα
MAP 2003	3,20	2,20	1,80	2,80
MAP 2004	1,30	2,60	2,40	3, 0
MAP 2005	0,30	3,20	3,00	3,50
MAP 2006	88, 0	3,40	3,50	4,20

³⁰⁸ Το λειτουργικό σύστημα *Mac* αντιστοιχεί στους προσωπικούς υπολογιστές της εταιρείας *Apple*, τους *Macintosh*. Οι υπολογιστές αυτοί χρησιμοποιούνται κυρίως από σχεδιαστές παντός είδους. Λόγω του υψηλού τους κόστους δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς στους απλούς χρήστες. Οι *Macintosh* έχουν τη δυνατότητα να τρέχουν και ειδικές εκδόσεις τόσο των *Windows* όσο και του *Linux* γεγονός που θολώνει λίγο την εικόνα που παρουσιάζει ο Πίνακας 7.6.

MAP 2007	8, 0	3,40	3,80	4, 0
MAP 2008	8,40	3, 0	4,40	4,30
MAP 2009	8,20	4,00	5, 0	0, 0

Πηγή: http://www.w3schools.com/browsers/browsers_os.asp

Ένα γεγονός που θα πρέπει να επισημανθεί είναι ότι τα ποσοστά που παρουσιάζουν τα *Windows* δεν αντιστοιχούν σε νόμιμα αγορασμένα λογισμικά. Μεγάλο μέρος είναι προϊόν πειρατείας. Με αυτόν τον τρόπο η *Microsoft* καταφέρνει να κατοχυρώσει όχι μόνο την κυριαρχία της στο εμπορικό μέρος των λειτουργικών συστημάτων, αλλά και στο πεδίο της λογικής με την οποία λειτουργούν τα λειτουργικά συστήματα³⁰. Με αυτή την έννοια η πειρατεία δεν φαίνεται να είναι και τόσο ενάντια στα συμφέροντα της *Microsoft*. Ο ιδρυτής και κυρίαρχο μέλος της *Microsoft*, *Bill Gates*, σχολιάζοντας την πειρατεία λογισμικού στην Κίνα, υποστήριξε ότι παρόλο που είναι φριχτό ότι τόσοι πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν πειρατικό λογισμικό, αν είναι να χρησιμοποιούν πειρατικό λογισμικό καλύτερα αυτό να είναι της *Microsoft*³¹⁰. Ο *Gates* βέβαια και δεν τρελάθηκε. Απλά ξέρει ότι αν οι χρήστες χρησιμοποιούν τα λογισμικά του, τότε διαμορφώνεται μια κουλτούρα απόλυτα προσαρμοσμένη σε αυτά. Συνεπώς, όταν κάποια στιγμή οι χρήστες κληθούν να εργαστούν θα έχουν ήδη μια διαμορφωμένη κουλτούρα που θα καθορίζει τις επιλογές τους στη χρήση λογισμικού.

Αντίθετα η πειρατεία, δηλαδή η μη εξουσιοδοτημένη χρήση λογισμικού, φαίνεται να επιδρά σημαντικά στο λειτουργικό σύστημα ανοιχτού λογισμικού³¹¹. Η επιρροή της φαίνεται στον πίνακα .6 από τη στιγμή που τα χαμηλά ποσοστά που παρουσιάζονται στο *Linux* σχετίζονται με τη λογική που έχει επικρατήσει μέσω των *Windows*. Τα χαμηλά ποσοστά, όμως, του *Linux* εξηγούνται και με ένα άλλον τρόπο. Η συντριπτική πλειονότητα των χρηστών Η/Υ χρησιμοποιούν στον χώρο εργασίας τους το λειτουργικό σύστημα των *Windows*. Αυτό σημαίνει ότι όσοι απέκτησαν πρόσβαση στον ιστοχώρο www.w3schools.com, τότε καταγράφηκαν ως χρήστες του

³⁰ Brendan Luyt, *Who benefits from the digital divide*, *First Monday*, olume , Number 8 - 2 August 2004, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1166/1086>

³¹⁰ *Digital Inspiration, We Love Microsoft software Piracy in China: Bill Gates*, <http://labnol.blogspot.com/2008/04/we-love-microsoft-software-piracy-in.html>

³¹¹ *McLean Ian McLean, Piracy Hurts open source Also*, <http://hehe2.net/linuxobservations-do-commercial-software-companies-make-money-from-pirates>, αλλά και <http://bree.er.pblogs.gr/2008/04/h-peirateia-blaptai-ton-anoihto-kwdika.html>

συγκεκριμένου λογισμικού. Ωστόσο, στο σπίτι τους μπορεί να δουλεύουν σε *Linux*. Επίσης, κάθε υπολογιστής έχει τη δυνατότητα να περιλαμβάνει και τα δύο λειτουργικά συστήματα, αλλά να εκκινεί μόνο σε ένα. Αυτή η επιλογή γίνεται κατά την ενεργοποίηση του Η/Υ. Σε αυτή τη περίπτωση, αν η εκκίνηση γίνει σε *Windows* τότε το γεγονός πως στον ίδιο υπολογιστή υπάρχει *Linux* θα παραγραφεί. Αυτοί είναι οι κύριοι λόγοι για τους οποίους τα ποσοστά των *Windows* κυριαρχούν στη συγκεκριμένη έρευνα.

Πέρα από την κυριαρχία των *Windows* θα πρέπει να επισημανθούν δύο ακόμα γεγονότα. Το πρώτο αφορά στις διαχρονικές εξελίξεις των ποσοστών των λογισμικών και το δεύτερο στην καταπληκτική μείωση των εναλλακτικών λειτουργικών συστημάτων το 2009 στην στήλη 'άλλοι'.

Όσον αφορά στις τάσεις, παρατηρούνται δύο αντίστροφες κινήσεις. Η πρώτη είναι μια συνεχής μείωση του ποσοστού των *Windows* με την εξαίρεση της τελευταίας χρονιάς και η δεύτερη η συνεχής αύξηση των ποσοστών τόσο του *Linux* όσο και του *Mac*. Οι συνεχείς αυξήσεις των ποσοστών των δύο λειτουργικών συστημάτων, ειδικά από τη στιγμή που έχουν τόσο μικρά ποσοστά, είναι πολύ σημαντικές. Αποδεικνύουν ότι όποια συσχετιστεί με αυτά τα λειτουργικά συστήματα, επιμένει στη χρήση τους και δεν τα εγκαταλείπει. Με δεδομένη την κυριαρχία των *Windows* αυτό το γεγονός φανερώνει την πολύ καλή ποιότητα των συγκεκριμένων λειτουργικών συστημάτων.

Στην πτώση του ποσοστού των λειτουργικών συστημάτων που βρίσκονται στην στήλη 'άλλα' οφείλεται η αύξηση που παρουσιάζουν τα *Windows* για το 2009. Επίσης, σε αυτή τη πτώση διαφαίνεται μια συρρίκνωση στις λογικές κάτω από τις οποίες δημιουργούνται αλλά και επιβιώνουν τα λειτουργικά συστήματα. Έτσι, στις μέρες μας φαίνεται να επικρατεί η παραδοσιακή λογική (*Windows*) ενώ η ανατρεπτική (*Linux*), αλλά και η συσχετισμένη με ειδικό τεχνικομηχανικό εξοπλισμό (*Mac*) παραμένουν ενεργές και δυναμικές.

8. Σύνοψη συμπεράσματα

Τα ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, τόσο γενικά - στην πληροφορική τεχνολογία - όσο και ειδικά -στο διαδίκτυο, είναι πολλά και ποικίλα^{3/2}. Όμως η διαμεσολάβησή τους από τις θεωρήσεις περί εγκλημάτων των ισχυρών του *Box* και του κοινωνικού αποκλεισμού του *Young* αποκαλύπτουν διαστάσεις που επιτάσσουν την αλλαγή της κυρίαρχης κοινωνικής οπτικής, δηλαδή της οπτικής του Δικαίου^{3/3}.

Για τον εντοπισμό των αποκαλύψεων θα πρέπει το έγκλημα που σχετίζεται με την προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων να αναχθεί στις προαναφερθείσες θεωρήσεις. Πριν την αναγωγή κρίνεται χρήσιμη μια σύντομη περιγραφή των θεωρήσεων του *Box* και του *Young*.

Πιο συγκεκριμένα, η θεώρηση των εγκλημάτων των ισχυρών υπό τον *Box* παρατηρεί την χαμηλή εν γένει καταγγελτικότητα των εγκλημάτων και προτείνει δύο μεθοδολογικά εργαλεία στην προσέγγιση των εγκλημάτων τον «φιλελεύθερο επιστημονισμό» και τον «ριζοσπαστική στοχαστικότητα». Σύμφωνα με τον πρώτο θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί το ποινικό σύστημα εν γένει σε όλες του τις βαθμίδες, από τις νομοθετικές διαδικασίες έως την διάρθρωση της αστυνομικής δράσης.

^{3/2} Χαρακτηριστικό παράδειγμα η άποψη του *Clark*, ότι *the answer to the machine is the machine*. Αυτή η τεχνολογική προσέγγιση εμπεριέχει και την κλασσική κοινωνική οπτική που κυριάρχησε στην σκέψη και τη δράση των δημιουργών της πληροφορικής τεχνολογίας και του διαδικτύου. *Clark Ch. The future of Copyright in a digital environment, B. Hugenholtz*, 16, σελ.

13

^{3/3} Κλασσικό παράδειγμα αποτελούν οι απόψεις της Αλεξανδροπούλου Αιγυπτιάδου. Η ακαδημαϊκός- νομικός εμμένει τόσο πολύ στην νομική προσέγγιση του ζητήματος, που παραγνώνει οποιαδήποτε άλλη οπτική του. Αυτή η εμμονή φαίνεται να εξυπηρετεί περισσότερο τη λογική και τη στρατηγική των μεγάλων εταιρειών και των στρατηγικών που εφαρμόζουν, και έχουν οδηγήσει σε αδιέξοδα. Αλεξανδροπούλου Αιγυπτιάδου, Π., Πειρατεία προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής τους (ενόψει και του πρόσφατου νόμου 3524/2007), Ελληνική Δικαιοσύνη, τόμος 48, τεύχος 5, Σεπτέμβριος Οκτώβριος 2007, σελ. 1326. Η ίδια σε νεότερη αρθρογραφία υποστήριξε ότι οι νέοι, ως περισσότερο εξοικειωμένοι με το διαδίκτυο μπορούν να θυματοποιηθούν ευκολότερα, είτε οδηγούμενοι σε παράνομη συμπεριφορά ή/και αρνητική ψυχοσωματική ανάπτυξη (πορνογραφία, ρατσισμός, βία) είτε παρασυσρόμενοι στην αποκάλυψη προσωπικών στοιχείων και δεδομένων που αφορούν τους ίδιους ή την οικογένειά τους. Είναι αυτή ακριβώς η παράλογη αναγωγή της πραγματικότητας στον Κυβερνοχώρο που οδηγεί στην δαιμονοποίηση τόσο του μέσου όσο και των χρηστών. Αλεξανδροπούλου Αιγυπτιάδου Ε., Κοινωνία της πληροφορίας και νομική προστασία των προσωπικών δεδομένων της οικογένειας και των μελών της, Ελληνική Δικαιοσύνη, Μάιος Ιούνιος 2008, τόμος 49, τεύχος 3, σελ. 697

Σύμφωνα με το δεύτερο θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί η κοινωνική αναγκαιότητα που πηγάζει από το Δίκαιο και έχει ως βασική και αφετηριακή θέση τη μείωση της κοινωνικής βλάβης που προκαλείται από την εγκληματικότητα, ή την κατοχύρωση του κοινωνικού συμφέροντος έναντι του προσωπικού/ ατομικού. Με αυτόν τον τρόπο ο *Bax* θεωρεί ότι θα αναπροσαρμοστεί το προφίλ των εγκλημάτων ώστε να μην εστιάζει σε εγκληματίες με συγκεκριμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, χαμηλά εισοδήματα και να εστιάσει σε νέα χαρακτηριστικά που δεν σχετίζονται με το άτομο αλλά με την κοινωνία αξιοποιώντας ως βασικό κριτήριο το βαθμό της βλάβης που προκαλείται στην κοινωνία. Η βλάβη μπορεί να λάβει χώρα σε τρία επίπεδα, στο οικονομικό, στο πολιτιστικό και στο κοινωνικό-σχεσιακό επίπεδο.

Η θεωρία του κοινωνικού αποκλεισμού του *Young* βασίζεται στη μετάβαση που παρατηρεί μεταξύ της μοντέρνας και της μεταμοντέρνας κοινωνίας. Η περίοδος της μοντέρνας κοινωνίας ορίζεται από την μεταπολεμική περίοδο στην εικοσαετία από το τέλος του Β'ΠΠ έως τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Η μεταμοντέρνα κοινωνία χαρακτηρίζει την περίοδο που ακολουθεί, δηλαδή τη περίοδο από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 έως τις μέρες μας. Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά στην τοποθέτηση της κοινωνικής βούλησης όσον αφορά στην σχέση της κοινωνίας με το Ξένο, τις αξίες, τη συνοχή, τον ορισμό της ιδιομορφίας και τη στάση απέναντι στα θεσμοθετημένα όρια και την υπέρβασή τους οδηγούν στον χαρακτηρισμό της μιας κοινωνίας ως αποκλειστική και της άλλης ως ενταξιακή. Η αναγωγή αυτής της θεώρησης στην πνευματική ιδιοκτησία μέσα στην πληροφορική τεχνολογία δημιουργεί ριζοσπαστικές προοπτικές όσον αφορά στα ζητήματα διαχείρισης της γνώσης.

Μελετώντας τις προσβολές της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο και πιο συγκεκριμένα το δικαίωμα στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή, υπό το πρίσμα της θεωρίας του *Bax* και τη συμβατική νομική διάσταση των παραβιάσεων μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις.

Η προσβολή του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή (*copyright*) στη πληροφορική τεχνολογία έχει ιδιαίτερα χαμηλή καταγγελτικότητα. Οι λόγοι είναι ότι η προσβολή αποτελεί έγκλημα στο οποίο αυτή που βλάπτεται δεν είναι παρούσα κατά τη διάρκεια διάπραξης του αδικήματος. Έτσι υπάρχει διαφορά φάσης μεταξύ της

διάπραξης του εγκλήματος και την ανακάλυψή του. Επίσης, η προσβολή του δικαιώματος στην αντιγραφή συνήθως γίνεται σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση πραγματοποιείται η παράνομη, μη-εξουσιοδοτημένη αντιγραφή και στη δεύτερη η παράνομη, μη-εξουσιοδοτημένη, αναπαραγωγή. Έτσι, για παράδειγμα, όταν κάποια αγοράζει ένα πειρατικό CD τότε θεωρείται ότι τόσο η παράνομη πωλήτρια όσο και η παράνομη αγοράστρια παραβιάζουν το δικαίωμα. Όμως από την παράνομη πράξη ωφελούνται και οι δύο. Συνεπώς, καμία από τις δύο δεν έχει το κίνητρο για να καταγγείλει την παράνομη πράξη.

Η προσβολή του δικαιώματος στην αντιγραφή και την αναπαραγωγή στο διαδίκτυο έχει χαμηλή έως μηδαμινή καταγγελτικότητα. Και οι λόγοι είναι διαφορετικοί. Στο διαδίκτυο σπάνια υπάρχει αγοραπωλησία. Παρόλο που υπάρχει και προσφορά και ζήτηση, η ανταλλαγή - συνήθως - δεν γίνεται με βάση το χρήμα. Το κίνητρο της παράνομης ανταλλαγής θα εξεταστεί στη συνέχεια. Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα της απουσίας κινήτρου για καταγγελία ισχύει.

Υπό το πρίσμα της ριζοσπαστικής στοχαστικότητας οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία φαίνονται παράλογοι, ή παραγνωρίζουν την κοινωνική σημασία της γνώσης που περικλείεται στα προστατευόμενα εμπορεύματα από τη στιγμή που συνεχώς επεκτείνουν το χρονικό όριο στο οποίο αναγνωρίζεται το αποκλειστικό δικαίωμα στην εκμετάλλευση. Η οπτική αυτή θα πρέπει να εξεταστεί στους δύο τύπους αγαθών που εφαρμόστηκε, στα αγαθά που προϋπήρχαν της πληροφορικής τεχνολογίας, και στα αγαθά τα οποία δημιουργήθηκαν με την πληροφορική τεχνολογία. Στην πρώτη περίπτωση εμπίπτουν η μουσική και οι ταινίες οι περιπτώσεις των οποίων εξετάστηκαν στο έκτο και έβδομο κεφάλαιο. Ποια είναι όμως η κοινωνική σημασία με βάση την οποία θα πρέπει να εκτιμηθεί το συγκεκριμένο έγκλημα; Εδώ θα πρέπει να εξεταστούν τα κίνητρα των δημιουργών. Στην πλειονότητά τους η μουσική και οι ταινίες που δημιουργούνται έχουν ως πρωταρχικό και κυρίαρχο σκοπό το κέρδος. Το αν και κατά πόσο όμως η προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων, δηλαδή η πειρατεία, προκαλεί απώλεια στα έσοδα είναι συζητήσιμο. Αυτό φαίνεται τόσο από τον παραγόμενο όγκο όσο και από τη μεταβολή των εσόδων της βιομηχανίας πριν και μετά την εμφάνιση της πειρατείας.

Αντίστοιχα στην περίπτωση των προϊόντων που σχετίζονται άμεσα με την πληροφορική τεχνολογία, δηλαδή το λογισμικό, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Εδώ

υπάρχει σαφής υποχώρηση της κοινωνικής ωφέλειας έναντι του ατομικού οφέλους, όπως παρατηρήθηκε από τον τρόπο με τον οποίο η γνώση δημιουργήθηκε και διαδόθηκε (στην ιστορική αναδρομή της πληροφορικής τεχνολογίας και του διαδικτύου). Ενώ η πληροφορική εξ αρχής βασίστηκε στην κοινωνικοποίηση των ευρημάτων³¹⁴ (με το μοίρασμά τους), η αφομοίωσή της από το κυρίαρχο κοινωνικοοικονομικό σύστημα, τον καπιταλισμό, την οδήγησε στην ιδιωτικοποίηση της γνώσης που περιέχονταν σε αυτά τα ευρήματα. Πρόκειται, στην γλώσσα του Μαρξ, για μια μορφή πρωταρχικής συσσώρευσης με χαρακτηριστικά ομόλογα της αντίστοιχης που ο ίδιος μελέτησε το 19^ο αιώνα. Αλλά αυτό αποτελεί θέμα αυτόνομης μελέτης και χρήζει περισσότερη διερεύνηση.

Υπό το πρίσμα του φιλελεύθερου επιστημονισμού η ισχυροποίηση των διωκτικών φορέων, που επιχειρείται από του παγκόσμιους οργανισμούς και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις οδηγούν σε περιορισμό του φαινομένου αλλά πάντα παραμένει ενεργή η απαίτηση για περισσότερη εξειδίκευση σε όλα τα επίπεδα σε τεχνικό επίπεδο αλλά κυρίως σε ζητήματα λογικής και κινήτρων της δράσης στην πληροφορική. Τόσο στα προϊόντα που προϋπήρχαν της πληροφορικής όσο και στην περίπτωση του λογισμικού παρατηρείται η εν λόγω ισχυροποίηση. Μάλιστα στα πρώτα, λόγω της μεγαλύτερης παράδοσης που έχουν οι εταιρείες που τα προωθούν, η ισχυροποίηση λαβαίνει χώρα σε δύο επίπεδα. Το πρώτο είναι σε νομικό επίπεδο με τις συνεχείς επεκτάσεις του χρονικού ορίζοντα της αποκλειστικής εκμετάλλευσης των προϊόντων και την επιβολή εθνικών στρατηγικών μέσω των διεθνών οργανισμών για μεγαλύτερη αστυνόμευση και δίωξη. Κάτω από αυτή τη λογική ζητήθηκε (ή απαιτήθηκε) από την Ελλάδα η μεγαλύτερη δραστηριοποίηση της Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων στην καταπολέμηση της πειρατείας. Μια απαίτηση που ικανοποιήθηκε. Ομόλογα, η δραστηριοποίηση αυτή επηρεάζει και την περίπτωση του λογισμικού. Αν και οι δημιουργοί του, όπως για παράδειγμα η *Microsoft*, υποστηρίζουν ότι αν είναι να διακινείται πειρατικό λογισμικό καλύτερα να είναι δικό της παρά κάποιου άλλου.

Το προφίλ των εγκληματιών που σχετίζονται με την πληροφορική τεχνολογία και την πνευματική ιδιοκτησία είναι διαφορετικό ανάλογα με τη φύση των προϊόντων. Οι εγκληματίες διακρίνονται σε δύο φάσεις, τη φάση της παράνομη αντιγραφής και τη φάση της παράνομης αναπαραγωγής. Όπως προαναφέρθηκε πρόκειται για μια μαύρη,

³¹⁴ Wai-Yin Ng, *Rational sharing and its limits*, *First Monday*, volume 11, Number 6 5 June 2006, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1341/1261>

κυριολεκτικά και μεταφορικά, αγορά ειδικά στην περίπτωση της μουσικής και των ταινιών. Ειδικά στη φάση της παράνομης αντιγραφής ο ταξικός χαρακτήρας των εγκληματιών είναι ολοφάνερος. Όσον αφορά στην Ελλάδα πρόκειται για ένα λούμπεν προλεταριάτο απαρτιζόμενο από παράνομους μετανάστες οι οποίοι λειτουργούν ως διαμεσολαβητές μεταξύ των παράνομων αντιγραφών και της αναπαραγωγής τους. Επειδή σαφώς αποτελούν τον ευκολότερο στόχο βρέθηκαν και στο στόχαστρο της *IFPI* στην σχετική έκθεση. Όμως στα δύο άκρα οι ταξικές καταβολές είναι δύσκολο να εντοπιστούν, αν υπάρχουν. Μια σαφής ταξική αναφορά θα μπορούσε να εστιάσει στη οικονομική δυνατότητα που απαιτείται για την παρακολούθηση της μαζικότητας παραγωγής ταινιών και μουσικής. Όμως αυτή η θέση κρίνεται μάλλον οριακή.

Το προφίλ των διαδικτυακών πειρατών όπως παρουσιάστηκε στο υποκεφάλαιο 7.4 δείχνει ότι οι νόμοι προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν έχουν φανερό ταξικό χαρακτήρα. Αυτό οφείλεται κυρίως στην απώλεια ταυτότητας που υπάρχει στην πληροφορική και στην μαζικότητα που μπορεί να προκληθεί από το συγκεκριμένο έγκλημα. Σύμφωνα με το ίδιο προφίλ που βασίστηκε στην έρευνα του κέντρου *Pew* είναι φανερό ότι οι δυνάμει εγκληματίες χαρακτηρίζονται από υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και στενή σχέση με την πληροφορική.

Οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία έχουν όμως κρυφό ταξικό χαρακτήρα. Αυτός σχετίζεται με την τιμολογιακή πολιτική των εταιρειών η οποία δεν συμβαδίζει με την αντικειμενική αξία των εμπορευμάτων. Αυτό εν μέρει καθιστά ταξική την δυνατότητα της διάχυσης της πληροφορίας και της γνώσης. Μόνο όποιος κατέχει τη δυνατότητα να αγοράζει μπορεί να έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει. Επίσης καθιστά την μαζική κοινωνική αφομοίωση της γνώσης αδύνατη. Δηλαδή ακόμα και στις περιπτώσεις που η γνώση είναι ελεύθερη η διάχυση και η αφομοίωσή της από την κοινωνία φαίνεται και είναι περιορισμένη.

Αυτός ο περιορισμός οδηγεί σε έναν ιδιότυπο, για τον κατεστημένο τρόπο προσέγγισης, κοινωνικό αποκλεισμό. Η ιστορία της πληροφορικής αλλά και του διαδικτύου μέσα από την οπτική του *Young* οδηγεί σε χρήσιμα συμπεράσματα όσον αφορά στην ιδιοτυπία του κοινωνικού αποκλεισμού που προαναφέρθηκε. Καταρχήν τόσο η πληροφορική τεχνολογία όσο και το διαδίκτυο δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν σε αυτό που ο *Young* ονομάζει μοντέρνα κοινωνία. Είχε δηλαδή τα χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας που προσπαθούσε να εντάξει – ενσωματώσει άτομα

και πρακτικές, ήταν απόλυτη και δεδομένη όσον αφορά στις αξίες που πρόσβευε, στηριζόταν στην ομοφωνία και τη συναίνεση γεγονός που καθιστούσε κάθε ιδιομορφία φανερή. Υπό αυτές τις συνθήκες μπορούσε να θεωρεί τα όρια που θέτει ανεκτικά και άρα περατά και γεγονός που τις επέτρεπε να θέτει συνεχώς νέους στόχους.

Τα χαρακτηριστικά αυτά επέτρεψαν τόσο στην πληροφορική τεχνολογία όσο και στη τεχνολογία του διαδικτύου να αναπτυχθούν σε εκπληκτικό βαθμό, μέσα από ειλικρινείς και γνήσιες σχέσεις μεταξύ των ατόμων, αλλά πολύ συχνά και των φορέων, που συμμετείχαν σε αυτές. Πολύ συχνά τα άτομα μοιράζονταν τα ευρήματα ή τα διέθεταν ο ένας στον άλλο ή τα δοκίμαζαν με σκοπό να τα βελτιώσουν.

Αντίθετα, η ευρεία κοινωνικοποίηση αυτών των νέων τεχνολογιών έλαβε χώρα στην μεταμοντέρνα κοινωνία. Μια κοινωνία που παρόλο που απαρτιζόταν ουσιαστικά από τα ίδια άτομα ήταν και είναι ριζικά διαφορετική. Πρόκειται για μια κοινωνία η οποία στην προσπάθειά της να διαφυλάξει τα κεκτημένα της είναι αποκλειστική και σχετικιστική. Επιδιώκει μια πλουραλιστική ομοφωνία ανεχόμενη την διαφορετικότητα στο βαθμό που δεν επηρεάζει τη λειτουργία της. Για αυτό το λόγο επιβάλλει αδιάλλακτα και περιοριστικά όρια.

Η αντίφαση αυτή των δύο κοινωνιών, της μοντέρνας και της μεταμοντέρνας, ήρθε τη στιγμή που το διαδίκτυο και η πληροφορική τεχνολογία ξέφευγαν από τα πανεπιστήμια, τους κρατικούς οργανισμούς και τις μεγάλες επιχειρήσεις και διεύρυναν το πεδίο εφαρμογής τους στους μεμονωμένους χρήστες, στα νοικοκυριά και το σύνολο των επιχειρήσεων. Η αντίφαση βασιζόταν στο γεγονός τα άτομα και οι φορείς που δημιούργησαν τις νέες τεχνολογίες στη μοντέρνα κοινωνία έπρεπε να βιώσουν και να βοηθήσουν στην ευρεία κοινωνικοποίησή τους στην μεταμοντέρνα κοινωνία. Και αυτό ερχόταν σε ευθεία αντίθεση με τις αρχές και τις πεποιθήσεις τους. Διότι η πληροφορική και το διαδίκτυο πέρα από τεχνολογία προσφέρουν και ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης, ένα διαφορετικό κίνητρο δράσης. Διαφορετικό τουλάχιστον για τα δεδομένα της μεταμοντέρνας κοινωνίας.

Άμεσο αποτέλεσμα αυτής της αντίφασης ήταν η περιθωριοποίηση αυτών των δημιουργών, και των αρχών που πρόσβευαν, με την δαιμονοποίησή τους, σε μια

διαδικασία που ονομάστηκε η 'δαιμονοποίηση των χάκερς'. Σημαντικό ρόλο σε αυτήν διαδραμάτισαν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης³¹⁵.

Η κατάσταση έγινε ακόμα χειρότερη όταν διαπλέχθηκαν η πληροφορική και οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία. Όπως επισημάνθηκε, οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία αποτελούν τη μόνη νόμιμη κατάσταση μέσω της οποίας είναι δυνατή η αποκλειστική εκμετάλλευση ενός προϊόντος. Αυτό το χαρακτηριστικό καθιστά τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας ιδιαίτερα σημαντικούς για τους καπιταλιστές. Το αγοραίο πλεονέκτημα που τους εξασφαλίζεται είναι ανεκτίμητο. Επιπλέον, οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία αποτελούν το αδιάλλακτο και περιοριστικό όριο της πρόσβασης στη γνώση.

Η διαπλοκή των δύο επιφέρει σημαντικούς περιορισμούς στο τρόπο με τον οποίο αναπαράγεται και διαχέεται η γνώση³¹⁶. Και αυτοί οι περιορισμοί είναι που επιβάλλουν τον ιδιότυπο κοινωνικό αποκλεισμό που προαναφέρθηκε.

Όμως αυτή η πραγματικότητα διαμορφώνει μια διαλεκτική σχέση ανάμεσα στην γνώση και τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τους νόμους. Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο οι νόμοι περιορίζουν τη διάδοσή της γνώσης, άλλοι νόμοι θα πρέπει να παρεμποδίζουν αυτόν τον περιορισμό. Ή/και να επιβάλλουν την διάδοση και το μοίρασμα της γνώσης. Αυτό που για τους δημιουργούς της πληροφορικής αποτελούσε εθιμοτυπικό δίκαιο, ή κοινωνική πρακτική, για να ισχύσει στη μεταμοντέρνα κοινωνία θα πρέπει να αποτελέσει νόμο. Ένα νόμο που θα επιβάλλει το μοίρασμα της πληροφορίας – δηλαδή, η παρακράτησή της θα θεωρείται αδίκημα – και θα καθιστά τη γνώση ελεύθερη – δηλαδή, θα καθιστά την ιδιωτικοποίησή της

³¹⁵ Τα οποία για άλλη μια φορά απέτυχαν στην εκπλήρωση του ρόλου τους, δηλαδή την συνευθύνη και τον αυτοέλεγχο. Πανούσης, Γιάννης, Νέοι, βία και ρατσισμός : η "εικόνα" από τα ΜΜΕ και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004, σελ. 12, Sandor Vegh, *The media's portrayal of hacking, hackers, and hacktivism before and after september 11*, *First Monday*, volume 10, Number 2 - February 2005, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1206/1126>

³¹⁶ Για την ακρίβεια οι περιορισμοί σχετίζονται με τη γνώση ως κοινοκτησία. Αντίθετα, η γνώση ως ιδιοκτησία φαίνεται να ανθεί αφού υπάρχει ακόμα και ανταλλαγή πληροφοριών που σχετίζονται με στοιχεία εργαζόμενων μεταξύ επιχειρήσεων. L.D. Ingrona, *Workplace surveillance, Privacy and Distributive Justice, Computers and Society*, December 2000, σελ. 34

παράνομη³¹. Και η ελευθερία της γνώσης νοείται με την έννοια της ελευθερίας του λόγου όχι την έννοια της τσάμπα μπύρας.

Συμπερασματικά, πρέπει να υποστηριχτεί ότι τα ζητήματα της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο παρουσιάζουν κοινά σημεία όσον αφορά στο *modus operandi* ανεξάρτητα από το περιεχόμενο. Τόσο οι μουσική και οι ταινίες όσο και το λογισμικό διακινούνται με τις ίδιες τεχνικές και μεθόδους. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη κατάσταση παίζει το γεγονός πως στα μάτια της πληροφορικής κάθε περιεχόμενο δεν διαφοροποιείται ανάλογα με την υφή του, παραμένει ψηφιακό, δηλαδή απεικόνιση του '0' και του '1'. Υπό αυτή την έννοια η αντιμετώπιση της πειρατείας φαίνεται να παρουσιάζει μια ομοφωνία. Ένας ακόμη παράγοντας στη διάδοση της πειρατείας όσο αφορά στον τρόπο με τον οποίο διαπράττεται, αποτελούν τα p2p δίκτυα. Όπως όμως φάνηκε η κατάργηση αυτής της μορφής των δικτύων εγκυμονεί περισσότερους κινδύνους από οφέλη, άσχετα αν ένα από τα μεγαλύτερα είναι η πειρατεία.

Υπάρχουν όμως και ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα που πρέπει να βγουν από την εμπειρία της μέχρι τώρα ύπαρξης της πειρατείας.

- Καταρχήν η πειρατεία στην μουσική και τις κινηματογραφικές ταινίες προϋπήρχε της ψηφιοποίησης του ήχου και της εικόνας, με την μορφή του βίντεο και των μαγνητοκασσετών.
- Η ίδιες οι βιομηχανίες της μουσικής και του κινηματογράφου προήλθαν από κινήσεις που αποτελούν πειρατεία, όπως φάνηκε στις περιπτώσεις της δημιουργίας του Χόλυγουντ και της πιανόλας
- Η ψηφιοποίηση της εικόνας και του ήχου, που έδωσαν νέες διαστάσεις στην πειρατεία, αποτελούσαν προϊόντα απαιτήσεων των ίδιων των βιομηχανιών, ώστε να είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν τις νέες τεχνολογίες
- Για κάθε μια βιομηχανία που διαμαρτύρεται για την πειρατεία υπάρχει άλλη μια που επιβιώνει χάρη σε αυτή.

³¹ Peter Drahos και John Braithwaite, *Information Feudalism: Who owns the knowledge economy* The New Press, New York, 2003, σελ. 3

- Παρόλη τη πολεμική που έχει αναπτυχθεί με στόχο και σκοπό την καταπολέμηση της πειρατείας, τα ποσοστά της παραμένουν ιδιαίτερα υψηλά. Μάλιστα, με την διεύρυνση της πληροφορικής σε μέρη του τρίτου κόσμου (Ασία και Αφρική) αναμένεται να αυξηθούν ακόμα περισσότερο

Με αυτά τα δεδομένα φαίνεται να είναι περισσότερο πιθανό να αλλάξει η στάση των βιομηχανιών απέναντι στις τεχνολογίες που προκαλούν πειρατεία, όπως το ρ2ρ και η διακίνηση περιεχομένου από το διαδίκτυο παρά να αλλάξει η υφιστάμενη κατάσταση, όσο και αν προσπαθήσουν οι μεγάλες βιομηχανίες. Και αυτό αποτελεί το πιο πιθανό από τα ενδεχόμενα μέλλοντα. Η βεβαιότητα για την επικράτηση αυτού του ενδεχόμενου πηγάζει από την εμπειρία. Τις περισσότερες φορές στο παρελθόν η σύγκρουση μεταξύ παλιού και νέου οδήγησε στην υιοθέτηση του νέου από το παλιό, παρά στην εγκατάλειψη του νέου.

Η τεχνολογία του διαδικτύου αποτελεί μια φανταστική ανακάλυψη. Πρόκειται για μια ανακάλυψη που μπορεί να στεγάσει κάθε πληροφορία, κάθε γνώση. Όμως ακριβώς όπως μπορεί να στεγάσει μπορεί και να φυλακίσει. Στη γλώσσα του μεγάλου σημειολόγου:

«Το καλό ενός βιβλίου είναι να διαβάζεται. Ένα βιβλίο είναι φτιαγμένο από σημεία που μιλούν για άλλα σημεία, τα οποία με τη σειρά τους μιλούν για τα πράγματα. Δίχως τα μάτι που το διαβάσει, το βιβλίο περιέχει σημεία που δεν παράγουν ιδέες, κι επομένως είναι βουβό. Ίσως αυτή η βιβλιοθήκη να γεννήθηκε για να σώσει τα βιβλία που περιέχει, μα τώρα ζει για να τα θάβει...»³¹⁸

Είναι αυτή η πραγματικότητα για το διαδίκτυο και τη γνώση που περιέχει; Είναι νωρίς να ζητηθεί η απάντηση. Χρειάζεται όμως εγρήγορση ώστε όταν κληθούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα να μην συνειδητοποιήσουμε ότι είμαστε εγκλωβισμένοι σε φυλακή. Και είναι η καθημερινή μας πράξη που θα εξασφαλίσει την ελευθερία, τη δική μας και της γνώσης μας.

³¹⁸ Ουμπέρτο Έκο, Το όνομα του ρόδου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, τόμος 2, σελ. 225

Βιβλιογραφία

- Aberdeen J. A. *The Edison Movie Monopoly, The Motion Picture Patents Company vs. the Independent Outlaws*,
<http://www.cobbles.com/simpp/archive/edison/trust.htm>
- Arrigo . Bruce και Williams R. Christopher, **Philosophy, Crime And Criminology**, University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 2006
- Barak Gregg, *Crime and crime control in an age of globalization: A theoretical Dissection*, **Critical Criminology**, 2001, 10: 5 – 2
- Bdrwolff Matthias, *Tight prior open source equilibrium: The rise of open source as a source of economic welfare*, **First Monday**, olume 11, Number 1 - 2 January 2006,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/130/122>
- Beer David, *Reflecting on the digit(al)isation of music*, **First Monday**, olume 10, Number 2 - February 2005,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/120/112>
- Behlendorf Brian, *Open Source as a Buisness Strategy*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, **Open Sources: Voices from the Open Source Revolution**, 'Reilly Associates Inc., Sebastopol, 1999, σελ 14 -1 0
- Berners-Lee Tim, **Weaving the Web: The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web by Its Inventor**, Harper anFrancisco, anFrancisco, I
- Berry David M., Moss Giles, *The politics of the libre commons*, **First Monday**, olume 11, Number 4 eptember 2006
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1403/1321>

- Bogucki Duncan Nancy and Fox Mark A., Computer-aided music distribution: The future of selection, retrieval and transmission, **First Monday**, olume 10, Number 4 - 4 April 2005
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/1220>
- Bonaccorsi Andrea and Rossi Cristina, Altruistic individuals, selfish firms? The structure of motivation in Open Source software, **First Monday**, olume , Number 1 - 5 January 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1113>
- Boorstin Eric , Music Sales in the Age of File Sharing,
www.cs.princeton.edu/felten/boorstin-thesis.pdf
- Bowrey Cathy, Rimmer Matthew, Rip, Mix, Burn: The politics of peer to peer and copyright law (originally published in August 2002), **First Monday**, pecial Issue 1: Music and the Internet 4 July 2005,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1456>
- Box Steven, **Crime, Power and Mystification**, Routledge, London and New York, 1983
- Boyle James, A Politics of Intellectual Property: Environmentalism for the Net? **Duke Law Journal**, 47, 1997
- Bradling, Despite 'Piracy,' CD Sales Up,
<http://www.wired.com/tech/04/04/04.35848>
- Braithwaite John, The New Regulatory State and the Transformation of Criminology, **British Journal of Criminology**, 2000, 40: 222-238.
- Brancolini Christine R., Howaldt Kelly, Riley Jenn, IN Harmony: Sheet Music from Indiana, **First Monday**, olume 11, Number 8 August 2006,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1383>

- Brendan Luyt, *Who benefits from the digital divide?*, **First Monday**, Volume 9, Number 8 - 2 August 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1166/1086>
- Brooks Frederick, **No Silver Bullet: Essence and Accidents of Software Engineering, The Mythical Man**. Reading, 2nd ed., Mass. Addison-Wesley, 1995
- Brooks Frederick, **The Mythical Man**. Reading, Mass. Addison-Wesley, 1995
- Brown Eyder Virginita, *From Information to Property and Back Again*, *Information Communications Technology Law*, Vol. 14, No. 3, October 2005
- Burk Dan L., *Intellectual property and cyberinfrastructure*, **First Monday**, Volume 12, Number 6 - 4 June 2007,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1801/153>
- Callaghan Elizabeth, *The difference*, *Contemporary Justice Review*, 2003, Vol. 6(4), pp. 34 -355
- Carol Rose, *The Comedy of the Commons: Custom, Commerce, and Inherently Public Property*, **Chicago Law Review**, Vol. 53, No. 3 (Summer 1986)
- Cerruti Paul, **The History of Modern Computing**. The MIT Press, Cambridge, London, Massachusetts, 1988
- Chartrand Hillman Harry, *Creators, Proprietors & Users*, **Journal of Arts Management, Law & Society**, Vol. 30, No. 3, Fall 2000
- Chase Rosemary, *Copyright in the Internet Information Age: Ownership Issues*
Fair Use Rosemary Chase,
http://englishmatters.gmu.edu/issue_chase_copyright.html
- Cheliotis Giorgos, *From Open Source to Open Content: Organization, Licencing, and Decision Processes in Open Cultural Production*, **Decision Support**

Systems, τομ. 47, τευχ., 3, Ιούνιος 2009, σελ. 229-244, (Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από τον Μάρτιο του 2009)

Ciffolilli Andrea, *The economics of open source hijacking and the declining quality of digital information resources: A case for copyleft*, **First Monday**, olume , Number - 6 eptember 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/113103>

Clark Ch., *The Answer to the Machine is in the Machine*, in P. B. HUG NH LT , (ed.), **The Future of Copyright in a Digital Environment**, The Hague, luwer, 1 6, p. 13

Crerar imon, *Websites of the Year* , **Sunday Times**, London, December 31, 2000

D' Amato A., και Long D. ., **International Intellectual Property Law**, luwer Law International, New York, 1

Dertou os James N., Larson ric ., bener Patricia A., *The Economic Costs and Implications of High-Technology Hardware Theft*,
<http://www.rand.org/publications/MR/MR100>

DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, **Open Sources: Voices from the Open Source Revolution**, 'Reilly Associates Inc., ebastopol, 1

DiLauro Tim, *Choosing the components of a digital infrastructure*, **First Monday**, olume , Number 5 - 3 May 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/11441064>

Drahos Peter και Braithwaite John, **Information Feudalism: Who Owns the Knowledge Economy?** The New Press, New York, 2003, σελ. 3

bare ean, *Digital music and subculture: Sharing files, sharing styles*, **First Monday**, olume , Number 2 - 2 February 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/11221042>

Electronic Frontier Foundation, Felten, et al., v. RIAA, et al.,
http://w2.eff.org/IP/DMCA/Felten_v_RIAA

Indeshaw Assafa, Building a Model for an Information Property Framework,
Information & Communications Technology Law, vol. 14, No. 3,
October 2005

Proposito Joseph, The devil you don't know: The unexpected future of Open Access
publishing, **First Monday**, volume 10, Number 8 - 2 August 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1163/1083>.

Vanegista Benny, Napster's Wake-Up Call, **Economist**, 24 June 2000,

FIFTH ANNUAL BSA AND IDC GLOBAL SOFTWARE PIRACY STUDY, 2008

Fischer Gerhard, Beyond binary choices: Understanding and exploiting trade-offs
to enhance creativity, **First Monday**, volume 11, Number 4, 3 April
2006,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1323/1243>

Fox Mark A., Introduction to special issue #6: Commercial applications of the
Internet, **First Monday**, Special Issue 6: Commercial applications of the
Internet,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/15814/3>

Frauke Lehmann, FLOSS developers as a social formation, **First Monday**,
volume 10, Number 11 - 1 November 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1186/1106>

Gail Mason, Hate Crime and the Image of the Stranger, **British Journal of
Criminology** 2005 45: 83 -85

Gant John and Rochester Jack B., **Pirates of the Digital Millennium**, Pearson Education, Inc., Publishing as Financial Times Prentice Hall Upper saddle River, NJ 0 458, 2005

Garland David και Sparks Richard Criminology, *Social Theory and the Challenge of our Times*, **British Journal of Criminology**, 2000, 40: 18 -204

Glance David G., *Release criteria for the Linux kernel*, **First Monday**, olume , Number 4 - 5 April 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1136/1056>

Goldberg D., *The ballad of the mid-level artist*,
<http://www.mercenary.com/balofmidarby.html>

Goldstein Paul, **Copyright's Highway: The Law and Lore of Copyright from Gutenberg to the Celestial Jukebox**, Hill and Wang, New York, 1 4

Gfirling stefan, *Open source athletes*, **First Monday**, olume 12, Number 4 2 April 200 ,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1016/50>

Graiano Mike and Rainie Lee, *The Music Downloading Deluge*, **Pew Internet and American Life Project**, 24 April 2001,
http://www.pewinternet.org/media/Files/Reports/2001/PIP_More_Music_Report.pdf.pdf

H. Edward Goldberg, *Essential Presentation Tools: Hardware and Software You Need to Create Digital Multimedia Presentations*,
<http://www.docstoc.com/docs/213805/Essential-Presentation-Tools>

Halbert Debora, *Intellectual Property Piracy: The Narrative Construction Of Deviance*, **International Journal for the Semiotics of Law**, 1 , ol.
no.28, σελ. 55- 8

Hamerly Jim, *Paulin Tom και Walton uan, Freeing the Source: The story of Mozilla*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, **Open**

- Sources: Voices from the Open Source Revolution**, 'Reilly Associates Inc., Sebastopol, 1999, σελ. 197-206
- Hil Richard, Robertson Rob, *What sort of future for critical criminology?*, **Crime, Law & Social Change**, 2003, 3 : 1-115
- Hobsbawm Eric, *Social Criminality: distinctions between socio-political and other forms of crime*, **Bulletin of the Society for the Study of Labour History**, 1 2(25):5-6
- Iannacci Federico and Mittleton-elly ve, *Beyond markets and firms: The emergence of Open Source networks*, **First Monday**, olume 10, Number 5 - 2 May 2005
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/123115>
- Indhu Rajagopal και Nis Bojin, *Cons in the panopticon: Anti-globalization and cyber-piracy*, **First Monday**, olume , Number - 6 eptember 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/114104>
- Introna L.D., *Workplace Surveillance, Privacy and Distributive Justice*, **Computers and Society**, December 2000
- Jacobs Anton ., "We're all brothers! All worm meat!" *A consideration of Kazantzakis' Zorba the Greek in the quest for the just society*, *Contemporary Justice Review*, ol. 8, No. 2, June 2005, pp. 22 -23
- Jenkins Reese ., **Images and Enterprise**, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1 5,
- Jock Young, **The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity**, age Publications, London, Thousand aks, New Delhi, 1
- Jones Richard H., *Is There a Property Interest In Scientific Research Data?*, **High Technology Law Journal**, fall 1 86, vol.1, issue 2, p. 1-34
www.law.berkeley.edu/journals/btl/articles/vol1/ones.pdf

JuNelle Harris, *Beyond Fair Use: Expanding Copyright Misuse to Protect Digital Free Speech*, **Texas Intellectual Property Law Journal**, 2004, vol.13, p.83-121

alay Yehuda ., Marx John, *Architecture and the Internet: Designing places in cyberspace*, **First Monday**, pecial Issue 5: irtual Architecture at tate of Play III, 6-8 ctober 2005,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1563/148>

Kanwar Sunil και venson Robert, *On the Strength of Intellecual Property Protection that Nations Provide*, **Journal of Development Economics**, τομ. 90, τευχ. 1, Σεπτ 2009, σελ. 50-56 (διαθέσιμο στο διαδίκτυο από Δεκέμβριο 2008)

asarasostas, *Music in the Age of Free Distribution: MP3 and Society*, **First Monday**, volume , number 1 (January 2002),
http://firstmonday.org/issues/issue_1/kasaras/index.html

irkpatrick David, *How Microsoft conquered China*
http://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune_archive/2000/02/23/100134488

lang Mathias, *Free software and open source: The freedom debate and its consequences*, **First Monday**, olume 10, Number 3 - March 2005,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1211/1131>

retschmer M., limis G.M., and Wallis R., 2001. *Music in electronic markets: An empirical study*, **New Media and Society**, volume 3, number 4, pp. 41 -441.

retschmer Martin, *Artists' earnings and copyright: A review of British and German music industry data in the context of digital technologies*, **First Monday**, olume 10, Number 1 - 3 January 2005,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1200/1120>

- rowne Aaron, Pu io Raymond, *The fog of copyleft*, **First Monday**, olume 11, Number 3 July 2006,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1368/128>
- Laddie H., Prescott P. και itoria M., **The modern law of copyright and designs**, Butterworths Law, London, vol.1, 2nd ed., 1 8
- Lahore, J., Dworkin, G., και inith, Y., **Information technology: the challenge to Copyright**, weet and Maxwell (centre for commercial law studies), London, 1 84
- Lambert P., *Copy left Copyright and Software IPRs: is Contract Still King?*, 23 (12) **European Intellectual Property Review**, 2001
- Lange David, *Recognizing the Public Domain*, **Law and Contemporary Problems**, τ. 44, 1 81
- Lea John, *Social Crime Revisited*, **Theoretical Criminology**, August 1 , vol. 3 no. 3 30 -325
- Lenhart Amanda, *The Ever-Shifting Internet Population: A New Look at Internet Access and the Digital Divide*, **Pew Internet and American Life Project**, 15 April 2003
- Lessig Lawrence, **Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity**, *The Penguin Press*, New York, 2004
- Lessig Lawrence, **The Future of Ideas: The Fate of the Commons in a Connected World**, intage ditions, New York, 2002
- Lichtenberg Frank R. και Philipson Tomas J., *The Dual Effects of Intellectual Property Regulations: Within- and Between-Patent Competition in the U.S. Pharmaceuticals Industry*, *The Journal of Law and Economics*, CT B R 2002, ol. L (2) (PT. 2)
- Lidor Danit, *Artists Just Wanna Be Free*, **Wired**, July 2003
<http://www.wired.com/culture/lifestyle/news/2003/07/501>

Lipton Jacqueline, *Facilitating Fair Use in the Digital Age*, **Information & Communications Technology Law**, vol. 14, No. 3, October 2005

Litman Jessica, *Digital Copyright: Protecting Intellectual Property on the Internet*, Prometheus Books, New York, 2001

Loban Bryn, *Between rhizomes and trees: P2P information systems*, **First Monday**, volume 10, Number 10 - 4 October 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1182/1102>

Lochhead Carolyn, *Rock 'n' Roll Suicide*, **New Scientist**, 6 July 2002

Lorin Harold, *Introduction to Computer Architecture and Organization*, 2^η εκδ. Wiley, New York, 1988

Lucken , *Contemporary penal trends. Modern or postmodern?*, **British Journal of Criminology**, 1988, 38: 106-123

Malin Jessica και Fowers Blaine , *Adolescent self control and music and movies piracy*, **Computers and Human Behavior**, τομ. 25, τευχ. 3, Μάιος 2000 , σελ. 18- 22 (διαθέσιμο στο διαδίκτυο από τον Φεβρουάριο του 2000)

Mann D. και Sutton M., *Neterime. More change in the organization of thieving* **British Journal of Criminology**, 1988, 38: 201-22

Marla M. Caporini, *Knowledge management architectures beyond technology*,
First Monday, volume 12, Number 6 4 June 2000 ,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1811/1154>

Maxwell Terrence A., *Is copyright necessary?*, **First Monday**, volume 10, Number 10 - 6 September 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/11510/5>

McGowan David, *Between Logic and Experience: Error Costs and United States v. Microsoft Corp.*, **Berkeley Technology Law Journal**, volume 20, Issue 2 (Spring 2005) http://www.btl.org/data/articles/20_02_05.pdf

McLean Ian, *Piracy Hurts Open Source Also!*,
<http://hehe2.net/linuxobservations/do-commercial-software-companies-make-money-from-pirates>

McQueen Tena, Fleck Robert Jr., *Changing patterns of Internet usage and challenges at colleges and universities*, **First Monday**, volume ,
Number 12 - 6 December 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1111>

Melossi Dario, *Changing Representations of the Criminal*, **British Journal of Criminology** 2000 40: 2 6-320.

Michelle Levesque, *Fundamental issues with open source software development*,
First Monday, volume , Number 4 - 5 April 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1133>

Milovanovic Dragan, **Critical Criminology at the Edge: Postmodern Perspectives, Intergration and Applications**, *Criminal Justice Press*,
New York, U A, 2003

Moffat Iva R., *Mutant Copyrights and Backdoor Patents: The Problem of Overlapping Intellectual Property Protection*, **Berkeley Technology Law Journal**, Fall 2004, volume 1 , Issue 4,
http://www.btl.org/data/articles/1_04_06.pdf

Morishima Michio, *Why has Japan Succeeded?*, **Western Technology and Japanese Ethos**, *Cambridge University Press*, Cambridge, 1 82

Mossoff Adam, *What Is Property? Putting the Pieces Back Together*, **Arizona Law Review**, v. 45, 2003

Nadon Christian H., *Open Source Licensing: Virus or Virtue?*, **Texas Intellectual Property Law Journal**, 2002, vol. 10:34 -3

Ng Wai-Yin, *Rational sharing and its limits*, *First Monday*, volume 11, Number 6,
5 June 2006,

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1341/1261>

Nil Alexander και Shultz II Clifford J., *Global Software Piracy: Trends and Strategic considerations*, **Business Horizons**, τομ. 52, τευχ. 3, Μάιος-Ιούνιος 2009, σελ. 289-298 (διαθέσιμο στο διαδίκτυο από Μάρτιο 2009)

Nunzio Dawn C., *The Death of the Public Forum in Cyberspace*, *Berkeley Technology Law Journal*, volume 20, Issue 2 (Spring 2005)
http://www.btl.org/data/articles/20_02_03.pdf

Paredes Troy, *Copyright Misuse and Tying: Will Courts Stop Misusing Misuse?*, *Berkeley Technology Law Journal*, Fall 14, Issue 2:
http://www.law.berkeley.edu/journals/btl/articles/vol_Paredes.pdf

Patterson Lyman Ray, *Free Speech, Copyright, and Fair Use*, **Vanderbilt, Law Review** 40, 18

Pavlich, George, *Critical Genres and Radical Criminology in Britain: A Microeconomic Analysis of the Under-reporting of Property Crime and Its Implications*, **British Journal of Criminology**, 2001, 41: 150-16.

Perens Bruce, *The Open Source Definition*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, **Open Sources: Voices from the Open Source Revolution**, O'Reilly & Associates Inc., Sebastopol, 1999, σελ. 11-188

Phillip G. Bradford, Herbert A. Brown, Paula M. Saunders, *Pricing, agents, perceived value and the Internet*, **First Monday**, special Issue 6: Commercial applications of the Internet
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1588/1503> (originally published in June 2001)

Pickar, Randal C., *From Edison to the Broadcast Flag: Mechanisms of Consent and Refusal and the Propertization of Copyright*, *University of Chicago Law Economics*, September 2002, **Olin Working Paper No. 159**. Available at RN: <http://ssrn.com/abstract=32340> or DOI: 10.2139/ssrn.32340

Piller Charles, *How Piracy Opens Doors for Windows*,

<http://articles.latimes.com/2006/apr/0/business/ft-micropiracy>

Pinheiro John and Lacroix Gerard, *Protecting the "Look and Feel" of Computer*

Software, **High Technology Law Journal**, Fall 1986, vol.1, issue 2, p. 1

<http://www.law.berkeley.edu/journals/btl/articles/vol1/pinheiro.pdf>

Piracy report 2006, IFPI.

Post David G., *His Napster's Voice*, στο Thierer Adam και Crews Clyde Wayne

(eds), **Copy Fights: The Future of Intellectual Property in the Information Age**, Cato Institute, Washington D.C., 2nd edition, 2003

Poulin Daniel, *Open access to law in developing countries*, **First Monday**,

Volume 11, Number 12 - 6 December 2004,

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1131/1113>

Raymond Eric S., **The Cathedral and the Bazaar: Musings on Linux and Open**

Source by an Accidental Revolutionary, revised edition, O'Reilly, Sebastopol, 2001

Ripeanu Matei, Mowbray Miranda, Andrade Naerano, Lima Aliandro, *Gifting*

technologies: A BitTorrent case study, **First Monday**, Volume 11,

Number 11 - 6 November 2006,

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1412/1330>

Riordan Steven, *The Digital Millennium Copyright Act: Y2K Compliant or Bugged?*,

Copyright World, 1998

Ruggerio, V. και South, N. *The Late Modern City as Bazaar*, **British Journal of**

Sociology, 48, 1997, σελ. 55- 71

Ruggiero Vincenzo, *Moby Dick and the Crimes of the Economy*, **British Journal**

of Criminology, 2002, 42: 96-108

Russell Adrienne, *Covering music file-sharing and the future of innovation*, **First**

Monday, Volume 11, Number 4 - September 2006,

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/13131>

Samuelson P., *Digital Media and the Changing Face of Intellectual Property*, **Rutgers Computer and Technology Law**, 10, σελ. 325

Stephens, *Information Access Policy and Crown Copyright Regulation in the Electronic Age- Which Way Forward?*, **International Journal of Law and Information Technology**, 1998, Vol 6, No 1, σελ 1-33

Chweik Charles M., English Robert, *Tragedy of the FOSS commons? Investigating the institutional designs of free/libre and open source software projects*, **First Monday**, Volume 12, Number 2 5 February 2007 ,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1611534>

Shavell Steven και Van Ypersele Tanguy, *Rewards versus Intellectual Property Rights*, **The Journal of Law and Economics**, CT B R 2001, vol. LI (2) (PT. 1)

Wilbey Susan., *Mutual engagement: Criminology and the sociology of law*, **Crime, Law & Social Change**, 2002, 3 : 163-175

Smith B. και Bekak A., **Creating Web Pages for Dummies**, 3rd ed., Foster City, CA (U S A), IDG Books, 1998

Smith Bradford L., *The Future of Software: Enabling the Marketplace to Decide*, **Government Policy Toward Open Source Software**, AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies, American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington, D.C., 2002

Stearns David L., *Redefining borders: The challenges of cybercrime*, **Crime, Law & Social Change**, 2000, 34: 25 -273

Tallman Richard, *The GNU Operating System and the Free Software Movement*, στο DiBona Chris, Ockman Sam και Stone Mark, **Open Sources: Voices**

- from the Open Source Revolution, 'Reilly Associates Inc., Sebastopol, 1999, σελ 53- 0
- techer, Matthias, W., *Webvertising: Unfair competition and trademarks*, **Kluwer Law International**, London, 1
- vensson Jfrgen . and Bannister Frank, *Pirates, sharks and moral crusaders: Social control in peer-to-peer networks*, **First Monday**, olume , Number 6 - June 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1154/104>
- Tepper Steven J. και Hargittai s ter, *Pathways to music exploration in a digital age*, **Poetics**, том 3 , τευχ. 3, Ιούνιος 200 , σελ. 22 -24 (διαθέσιμο στο διαδίκτυο από Απρίλιο 200)
- Thompson en, *UNIX Implementation: The Bell System*, **Technical Journal**, July - August 1 8
- Toomey Jenny, *The Future of Music*, **Texas Intellectual Property Law Journal**, 2002, vol.10, p.221-243
- Torvalds Linus, *The Linux Edge*, στο DiBona Chris, ckman am και tone Mark, **Open Sources: Voices from the Open Source Revolution**, 'Reilly Associates Inc., ebastopol, 1 , σελ. 101-111
- aidhyanathan iva, *The state of copyright activism*, **First Monday**, olume , Number 4 - 5 April 2004,
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1133/1053>
- aidhyanathan, iva, **Copyrights and Copywrongs: The Rise of Intellectual Property and How It Threatens Creativity**, *New York University Press*, New York, 2001
- Walker Jeffery T. και Boyeskie John A. *The Discourse of Criminality: From Beccaria to Postmodernism*, **Critical Criminology**, 2001, 10: 10 -122

- Wall Larry, *Perl, the first postmodern computer language*, 1999, στο
<http://www.perl.com/pub/a/1999/03/pm.html>
- Warren Samuel D. and Brandeis Louis D., *The Right to Privacy*, **Harvard Law Review**, τ. 4, 1890
- Weber Steven, *The Success of Open Source*, *Harvard University Press*, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 2004, σελ. 17
- Weise Hennung, *The Justification of the copyright system in digital age*, **European Intellectual Property Review**, τόμος 24, τ. 8, 2002
- Will Knight, *Net music piracy 'does not harm record sales'*,
<http://www.newscientist.com/article/dn4831-net-music-piracy-does-not-harm-record-sales.html>
- Williamson Alan, *A Talk with the Father of sendmail*, 2003, <http://linux.sys-con.com/node/3304>
- Wolff Michael, *Grin and Share It*,
<http://nymag.com/nymetro/news/media/columns/medialife/n/313>
- Yar Majid και Penna Sue, *Between Positivism and Post-modernity?: Critical Reflections on Jock Young's The Exclusive Society*, **British Journal of Criminology**, 2004, 44: 533-54
- Yergin, D., *The age of "globality"*, **Newsweek** (18 May 1998), 24-2
- Young Jock, *Crime and the Dialectics of Inclusion/Exclusion: Some Comments on Yar and Penna*, **British Journal of Criminology**, 2004, 44: 550-561
- Siemann, George. *RIAA's Statistics Don't Add Up to Piracy*,
<http://www.aol.com/music/features/0008.html>
- Itttrian Jonathan, *The Copyright Cage*, http://www.legalaffairs.org/issues/July-August-2003/feature/itttrian_ulaug03.msp
- Αλεξανδροπούλου Αιγυπτιάδου Ε., *Κοινωνία της πληροφορίας και νομική προστασία των προσωπικών δεδομένων της οικογένειας και των μελών*

της, **Ελληνική Δικαιοσύνη**, Μάιος Ιούνιος 2008, τόμος 49, τεύχος 3, σελ. 6

Αλεξανδροπούλου Αιγυπτιάδου, Π., *Πειρατεία προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής τους (ενόψει και του πρόσφατου νόμου 3524/2007)*, **Ελληνική Δικαιοσύνη**, τόμος 48, τεύχος 5, Σεπτέμβριος Οκτώβριος 2007, σελ. 1316

Ανδριανέσης Παναγιώτης Στ., *Ανοχτή Πρόφβαση: Όταν η γνώση συναντά την κοινωνία, Καινοτομία, έρευνα και τεχνολογία*, τευχ. 48, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2008, τεύχος 68

Ασπρογέρακας-Γρίβας Κωνσταντίνος Θ., *Θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας και νομολογιακή έρευνα αυτών εν Ελλάδι*, Αθήναι : [χ.ό.] , 1975

Αφιέρωμα: Από τις τεχνολογίες πλέγματος στις ηλεκτρονικές υποδομές, Καινοτομία, έρευνα και τεχνολογία, Ιούλιος Αύγουστος 2003, τεύχος 37, σελ.8-11

Βεργόπουλος Κ. και Αμίν Σ., *Δύσμορφος καπιταλισμός*, Παπαζήσης, Αθήνα, 1 5

Γκρίτζαλης, Δημήτρης Α., *Αυτονομία και πολιτική ανυπακοή στον κυβερνοχώρο*, Παπασωτηρίου, Αθήνα, 2004

Δεληγιάννη Έλσα Η *προστασία των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων κατά το ελληνικό δίκαιο : συμβολή στην ερμηνεία των σχετικών διατάξεων του Ν. 2121/1993*, Σάκκουλας , Θεσσαλονίκη, 1996

Δερτούζος Μ., *Τι μέλλει γενέσθαι*, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1998

Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση στην ΕΕ,
http: ec.europa.eu employment social news 2001 un napsincl2001 en.html

Έκο Ουμπέρτο, *Το όνομα του ρόδου*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1

Καλλινίκου Διονυσία, *Πνευματική ιδιοκτησία και internet: οδηγία 2001/29/EK/*, Σάκκουλας , Αθήνα, 2001

- Καλλινίκου Διονυσία, **Τα θεμελιώδη θέματα του νόμου 2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα**, Σάκκουλας, Αθήνα, 1994
- Κοτσίρης Λάμπρος Ε. **Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας**, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 1999
- Κουμάντος Γεώργιος Α., **Πνευματική ιδιοκτησία**, Σάκκουλας, Αθήνα, 1
- Κριθαράς Θ., *Τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο - το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ και οι ρυθμίσεις της εθνικής νομοθεσίας*, ΔΙΜΕΕ, 2005
- Λάζος, Γρ., **Πληροφορική Και Έγκλημα**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2001
- Μαγγανάς Αντώνης, **Θέματα Εγκληματολογικά και Ποινικού Δικαίου**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1999
- Μαρίνος Μιχαήλ-Θεόδωρος Δ., **Πνευματική ιδιοκτησία**, Σάκκουλας, Αθήνα 2000
- Μαρίνος, Τ., **Οι Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές Και Το Δίκαιο**, Σάκκουλας, Αθηνά – Κομοτηνή, 1991, 2η έκδοση
- Μαρξ Καρλ, **Το Κεφάλαιο**, πρώτος τόμος, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978
- Μήτρου Λίλιαν, **Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων**, Σάκκουλας, Αθήνα, 1999
- Μήτρου Λίλιαν, *Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων. Η συμβολή της αρχής.*, στο Παπαδημητρίου, Γεώργιος Δ. (εκδ) **Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων**, Σάκκουλας, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2002
- Μούζουλος Γεώργιος Α., **Οι συμβάσεις πληροφορικής στη πράξη: Θεωρία, Νομολογία, Υποδείγματα**, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1994
- Μπράουν, Ντ., **Η δικτατορία στον κυβερνοχώρο**. Καστανιώτης, Αθήνα, 1

- Μυλωνόπουλος, Χ., **Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές Και Ποινικό Δίκαιο**, Σάκκουλας, Αθηνά – Κομοτηνή, 1991
- Ουρούμπεης Γεώργιος Χρ., **Ποινική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας: από το παρελθόν στο παρόν**, Νομική Βιβλιοθήκη , Αθήνα, 2000
- Παναγιωτίδου Ευφημία, **Δίπλωμα ευρεσιτεχνίας σε πρόγραμμα Η/Υ**, Σάκκουλας, Αθήνα, 2002
- Πανούσης Γιάννης, **Θεμελιώδη ζητήματα της εγκληματολογίας**, Σάκκουλας, Αθήνα, 1987
- Πανούσης, Γιάννης, **Νέοι, βία και ρατσισμός : η "εικόνα" από τα ΜΜΕ και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια**, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004
- Παρθένη, Α. Α., **Πνευματική ιδιοκτησία και Internet** , στο **Αντεγκληματική Πολιτική II**, επιμ. Κουράκης, Ν., Σάκκουλας, Αθηνά – Κομοτηνή, 2000
- Πασουκάνις Εβγκένι, **Μαρξισμός και Δίκαιο**, Οδυσσέας, Αθήνα, 1
- Σταυρίδου Ελ., **Τα τεχνολογικά μέτρα στην υπηρεσία της διαχείρισης και προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας**, σε Μαρίνος Μ. (επιμ.), **Κοινωνία των πληροφοριών και πνευματική ιδιοκτησία, η νέα κοινοτική ρύθμιση**, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001
- Φαρσεδάκης Ιάκωβος, **Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1985